

การจัดองค์การพรรคภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย พรรคพลัง
ประชาชน และพรรคเพื่อไทย

นายสมชัย แสนภูมิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการเมืองและการจัดการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PARTY ORGANIZATION UNDER THE LEADERSHIP OF THAKSIN SHINAWATRA: A STUDY OF
THE THAI RAK THAI, PEOPLE'S POWER AND PHEU THAI PARTIES.

Mr. Somchai Saenphumi

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Politics and Governance

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2014

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การจัดองค์ประกอบพระภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร:
ศึกษาศรีพระคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และ
พรรคเพื่อไทย

โดย

นายสมชัย แสนภูมิ

สาขาวิชา

การเมืองและการจัดการปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารรัฐกิจ

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ ลิ้มมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร. ประจักษ์ ก้องกีรติ)

สมชัย แสนภูมิ : การจัดองค์กรพรรคภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทย (PARTY ORGANIZATION UNDER THE LEADERSHIP OF THAKSIN SHINAWATRA: A STUDY OF THE THAI RAK THAI, PEOPLE'S POWER AND PHEU THAI PARTIES.) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์, 138 หน้า.

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การจัดองค์กรพรรคภายใต้การนำของทักษิณ ชินวัตร: ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทย” ฉบับนี้มีคำถามหลักในการวิจัยว่า 1.พรรคการเมืองภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณมีการจัดองค์กรพรรคแบบใด มีความเป็นประชาธิปไตยในพรรคหรือไม่ หากคำตอบคือไม่ เพราะเหตุใด พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณจึงไม่มีแรงจูงใจในการจัดโครงสร้างภายในพรรคให้เป็นประชาธิปไตย และเมื่อ มีการยุบพรรค-ตั้งพรรคใหม่ องค์กรพรรคถูกจัดหรือเปลี่ยนไปจากเดิมหรือไม่ 2.การคัดสรรผู้สมัคร การได้มาซึ่ง นโยบายพรรค การตัดสินใจเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นเป็นนายกรัฐมนตรี และการตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณมีกระบวนการเลือกและตัดสินใจที่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัยคือ 1.พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แก่ พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน พรรคเพื่อไทย ไม่ให้ความสำคัญกับการจัดองค์กรให้เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากพรรคใช้ รูปแบบบริษัทและพรรคชนชั้นนำ เข้ามาบริหารจัดการพรรค อำนาจการตัดสินใจจึงอยู่ที่เจ้าของพรรค และคณะผู้บริหารเท่านั้น การปรับองค์กรพรรคเป็นผลจากการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางการเมืองภายนอก ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 การประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและ กลุ่มต่อต้านอื่นๆ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเรื่องการยุบพรรค ทำให้ต้องจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้า แทนที่จะ วางรากฐานความเป็นประชาธิปไตย 2.ชัยชนะในการเลือกตั้งไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจัดองค์กรให้เป็นประชาธิปไตย แต่ เพราะการเลือกทรัพยากรบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและมีอาชีพดำรงตำแหน่งสำคัญของพรรค เพื่อให้ความสำคัญ กับการเลือกตั้งมากกว่าปัจจัยอื่นๆที่เป็นประชาธิปไตย

ผลจากการวิจัยพบว่าองค์กรต่างๆภายในพรรคถูกจัดตั้งตามข้อบังคับพรรค แต่อำนาจการตัดสินใจใน กิจกรรมของพรรคกระจุกอยู่ที่พ.ต.ท.ทักษิณ เครือญาติ และกลุ่มแกนนำพรรค ในประเด็นการคัดสรรผู้สมัคร การ เลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี และการตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ทั้งนี้ องค์กรพรรคมี บทบาทที่สุดในเรื่องการได้มาซึ่งนโยบายพรรค นอกจากนี้ยังพบว่าพรรคทั้ง 3 ขาดความเป็นประชาธิปไตยภายใน พรรคทุกมิติที่ศึกษา เว้นแต่การได้มาซึ่งนโยบายที่เปิดช่องให้ประชาชนมีส่วนร่วมและพรรคยังทำวิจัยในเรื่องนโยบาย ก่อนจะผลิตเป็นนโยบายโดยเฉพาะพรรคไทยรักไทย ขณะที่พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยให้ความสำคัญกับ ประเด็นนี้น้อยลง ชัยชนะในการเลือกตั้งของทั้ง 3 พรรคไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีประชาธิปไตยภายในพรรค แต่กระนั้น ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่านโยบายของพรรคไทยรักไทยซึ่งมีรากฐานจากการรับฟังเสียงของประชาชนและผู้เชี่ยวชาญ เป็น เหตุผลสำคัญต่อชัยชนะของพรรค

ภาควิชา การปกครอง .....ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา การเมืองและการจัดการปกครอง .....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2557

5581336024 : MAJOR POLITICS AND GOVERNANCE

KEYWORDS: INTRA-PARTY DEMOCRACY / PARTY ORGANIZATION / THAKSIN SHINAWATRA / POLITICAL PARTY / POLICY FORMULATION / CANDIDATE SELECTION / AMNESTY BILL

SOMCHAI SAENPHUMI: PARTY ORGANIZATION UNDER THE LEADERSHIP OF THAKSIN SHINAWATRA: A STUDY OF THE THAI RAK THAI, PEOPLE'S POWER AND PHEU THAI PARTIES..
ADVISOR: ASSOC. PROF. SIRIPAN NOGSUAN SAWASDEE, Ph.D., 138 pp.

This thesis entitled “PARTY ORGANIZATION UNDER THE LEADERSHIP OF THAKSIN SHINAWATRA: A STUDY OF THE THAI RAK THAI, PEOPLE’S POWER AND PHEU THAI PARTIES” explores the following questions: 1. What were the nature of political parties under the leadership of Mr. Thaksin Shinawatra; Did they contain some elements of intra-party democracy? If an answer was “no,” then why? 2. After one party was dissolved, the new party was formed, did the new party have an incentive to install intra-party democracy in its organization?

The hypothesis for this study are 1. Party under the leadership of Mr.Thaksin Shinawatra, namely, the Thai Rak, the People’s Power and the Pheu Thai Parties, did not invest on building more democratic organization. Rather, the parties maintained their cadre and corporatist style, allowing party leadership to dominate nearly every levels of decisions and activities. 2. The victories at the poll did not derive from elements of internal party democracy, in contrast, skillful selection of seasoned politicians and specialists counted more for the electoral success.

The results showed that the parties’ structures and organizations were based on the parties’ regulation codes. In reality, the decisions to choose Mr. Somchai Wongsawat as Prime Minister and to submit the controversial amnesty bill were confined to Mr. Thaksin's, his close relatives and high-rank party leaders. The major activity of the parties that allowed a channel of participation was policy formulation, especially during the Thai Rak Thai when the party relied on experts’ references, researches and people’s opinions. It was undeniable that the way the Thai Rak Thai party derived its policies with a touch of participation from the people and various groups accounted for its electoral victory.

Department: Government

Student's Signature .....

Field of Study: Politics and Governance

Advisor's Signature .....

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคุณพ่อนายชวีวัฒน์ คุณแม่นางวนิดา แสนภูมิ สมาชิกในครอบครัว ที่ให้การสนับสนุนทุกอย่าง

รศ.ดร.สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่เป็นทั้งแรงบันดาลใจในการเลือก ศึกษาประเด็นนี้และกรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา ตลอดจนชี้แนะการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณีและอาจารย์ ดร.ประจักษ์ ก้องกีรติ ประธานและกรรมการ ที่ กรุณาสละเวลาเพื่ออ่านงานวิจัย พร้อมทั้งให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ผศ.ชาญวุฒิ ไชย รัชชา ที่ช่วยแนะนำให้ผู้วิจัยเข้าศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เหล่ามิตรสหายคนสนิทของผู้วิจัย โดยเฉพาะห้อง 6/13 โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูล เพื่อนร่วมรุ่น 1 ปริญาโทที่ให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนประเด็นทางการเมือง และขอบคุณ เจ้าหน้าที่หลักสูตรทุกท่านที่คอยอำนวยความสะดวกตลอดเวลาที่ผู้วิจัยศึกษา

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณคณาจารย์ประจำภาคปกครองทุกท่านที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้ผู้วิจัยตลอดเวลาที่ศึกษาอยู่

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	1
สารบัญภาพ.....	2
บทที่ 1 บทนำ	3
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	3
1.2 วัตถุประสงค์	5
1.3 คำถามการวิจัย.....	6
1.4 สมมติฐาน	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.6 ระเบียบวิธีวิจัย.....	7
1.7 ขอบเขตการวิจัย	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 ทฤษฎี หรือแนวคิด	8
2.2 ทบทวนวรรณกรรม.....	11
บทที่ 3 การจัดองค์กรพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ	18
3.1 ภูมิหลังพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ	18
3.1.1 องค์กรภายในพรรคไทยรักไทย	25
3.1.2 องค์กรภายในพรรคพลังประชาชน.....	27
3.1.3 องค์กรภายในพรรคเพื่อไทย.....	29

3.1.4 มุ่งต่างๆภายในพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ	31
3.2 การคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคเพื่อลงเลือกตั้งส.ส.	37
3.2.1 การคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคไทยรักไทย	42
3.2.1.1 สรุป.....	49
3.2.2 การเลือกผู้สมัครส.ส.ของพรรคพลังประชาชน	53
3.2.2.1 สรุป.....	56
3.2.3 การเลือกผู้สมัครส.ส.ของพรรคเพื่อไทย	59
3.2.3.1 สรุป.....	66
3.3 การได้มาซึ่งนโยบายพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชา และพรรคเพื่อไทย	69
3.3.1 สรุป.....	80
บทที่ 4 การตัดสินใจภายในพรรค.....	82
4.1 การตัดสินใจภายในพรรคกรณีเลือกนายสมชาย วงษ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี.....	82
4.1.2 สรุป.....	95
4.2 การตัดสินใจภายในพรรคเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมฉบับนายวรชัย เหมะ	96
4.2.1 ร่างกฎหมายนิรโทษกรรมและร่างกฎหมายปรองดอง	97
4.2.2 ร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ.....	99
4.2.3 สรุป.....	114
บทที่ 5 บทสรุป และบทวิเคราะห์แนวคิดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง	116
5.1 สรุปผลวิจัย	116
5.2 บทวิเคราะห์และข้อเสนอในแนวคิดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง.....	125
รายการอ้างอิง	129
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	138

สารบัญตาราง

ตารางที่ 3.1 กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการคัดสรรผู้สมัคร.....	39
ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพรรคพลังประชาชน.....	87
ตารางที่ 5.4 ตารางเปรียบเทียบการคัดสรรผู้สมัครและการได้มาซึ่งนโยบายของแต่ละพรรค .	124
ตารางที่ 5.5 ตารางสรุปบทบาททางอำนาจในประเด็นการเลือกนายสมชายเป็นนายกฯและการตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม	124

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2.1 กรอบในการวิเคราะห์	17
ภาพที่ 3.1 องค์กรภายในพรรคไทยรักไทย	26
ภาพที่ 3.2 องค์กรภายในพรรคพลังประชาชน.....	28
ภาพที่ 3.3 องค์กรภายในพรรคเพื่อไทย.....	30
ภาพที่ 3.4 โครงสร้างการเลือกผู้สมัครส.ส.พรรคไทยรักไทย.....	52
ภาพที่ 3.5 โครงสร้างการคัดสรรผู้สมัครของพรรคพลังประชาชน.....	58
ภาพที่ 3.6 โครงสร้างการคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อไทย.....	68
ภาพที่ 5.1 แผนภาพสรุปภาพรวม	120

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

พรรคการเมืองไทยถือเป็นองค์กรหรือสถาบันหลักในการจัดตั้งรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ การจัดตั้งรัฐบาลแต่ละชุดนั้นอาจประกอบไปด้วยพรรคการเมืองพรรคเดียวหรือหลายพรรค (พรรคร่วมรัฐบาล) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจำนวนที่นั่งในสภาของแต่ละพรรคและการต่อรองทางการเมืองระหว่างพรรค ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 พรรคไทยรักไทยโดยการนำของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรได้รับชัยชนะถึง 2 สมัยและมีที่นั่งในสภาเกินครึ่ง จากนั้นพรรคไทยรักไทยถูกยุบภายหลังจากรัฐประหารและทำให้แกนนำพรรคไทยรักไทยที่ไม่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองย้ายเข้าพรรคใหม่ พรรคแรกคือพรรคพลังประชาชนและพรรคที่สองคือพรรคเพื่อไทย ภายใต้กติกาใหม่อย่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 พรรคพลังประชาชนยังคงได้รับชัยชนะอย่างถล่มทลาย แม้ต่อมาพรรคพลังประชาชนจะประสบชะตากรรมเดียวกับพรรคไทยรักไทย สุดท้ายในปีพ.ศ.2554 พรรคเพื่อไทยก็สามารถชนะการเลือกตั้งจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงหยิบยกประเด็นการจัดองค์กรพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรทั้ง 3 พรรคมาศึกษา เนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบถึงการจัดองค์กรพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท. ทักษิณมีการจัดในรูปแบบใด มีความเป็นประชาธิปไตยในพรรคหรือไม่ หากคำตอบคือไม่ เพราะเหตุใด พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท. ทักษิณจึงไม่มีแรงจูงใจจัดโครงสร้างภายในพรรคให้เป็นประชาธิปไตย และเมื่อมีการยุบพรรคตั้งพรรคใหม่ องค์กรพรรคถูกจัดหรือเปลี่ยนไปจากเดิมหรือไม่ และชัยชนะของพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท. ทักษิณนั้นขึ้นอยู่กับการจัดองค์กรให้เป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำประเด็นเหล่านี้มาศึกษา

- การจัดองค์กรพรรคในเรื่องการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของทั้ง 3 พรรค และการได้มาซึ่งนโยบายของพรรคเหล่านั้น
- การตัดสินใจภายในพรรคในเรื่องการเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีและการตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมฉบับของนายวรชัย เหมะ

การคัดสรรผู้สมัครส.ส.ในนามพรรคนั้นถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เนื่องจากพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรทั้ง 3 พรรค ได้รับชัยชนะในสนามเลือกตั้งทุกครั้ง ผู้วิจัยจึงมีข้อสงสัยว่าเหตุใดพรรคเหล่านี้จึงได้รับชัยชนะทุกครั้ง พรรคมีขั้นตอนในการคัดสรรผู้สมัครส.ส.อย่างไร มีเกณฑ์ใดบ้าง และสมาชิกพรรคสามารถเสนอตัวเข้ามาลงสมัครเป็นผู้สมัครได้หรือไม่ หรือพรรคได้จัดสรรตัวบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะ เช่น เป็นอดีตส.ส.ในพื้นที่ ผู้มีชื่อเสียง ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ นักธุรกิจ หรือแม้กระทั่งนายทุนพรรคที่ให้ทุนทรัพย์สนับสนุนพรรค เป็นต้น ผู้วิจัยยังมีข้อสงสัยอีกว่า การยุบพรรคและตั้งพรรคใหม่แต่ละครั้งนั้น ขั้นตอนการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคมีความแตกต่างกันหรือไม่ เพราะแม้จะเปลี่ยนไปที่พรรค กลุ่มไทยรักไทยเดิมก็ยังคงได้รับคะแนนเสียงอย่างถล่มทลายทุกครั้ง การคัดสรรผู้สมัครนี้พรรคได้นำแนวคิดประชาธิปไตยภายในพรรคมาใช้หรือไม่ หากคำตอบคือไม่ พรรคมีแนวคิดอย่างไรต่อหลักเกณฑ์ที่พรรคเลือกนำมาคัดสรรผู้สมัคร

การได้มาซึ่งนโยบาย เป็นประเด็นต่อมาที่อยู่ภายในบทการจตุรพรรค เนื่องจากพรรคได้มาซึ่งนโยบายนั้นเป็นส่วนสำคัญที่สามารถสะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรค เพราะสมาชิกพรรคจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็น การเสนอ การลงมติรับแนวนโยบาย และเสนอต่อคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อนำไปหาเสียงหรือไปปฏิบัติได้ หากภายในพรรคมีความเป็นประชาธิปไตย ความน่าสนใจของประเด็นนี้อยู่ตรงที่พรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรนั้นต่างผลิตนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเกือบทุกภาคส่วน โดยเฉพาะกลุ่มของผู้ใช้แรงงานและเกษตรกรซึ่งจะขึ้นชอบนโยบายประเภทประชานิยมของพ.ต.ท.ทักษิณเป็นพิเศษ แม้พ.ต.ท.ทักษิณจะไม่มีบทบาททางการเมืองอย่างเป็นทางการหลังถูกตัดสิทธิทางการเมืองก็ตาม นโยบายของพรรคพลังประชาชนและเพื่อไทยยังคงนำชื่อของพ.ต.ท.ทักษิณมาเป็นจุดขายได้เสมอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดข้อสงสัยว่าแนวนโยบายเหล่านี้มีกระบวนการได้มาอย่างไร มีคณะทำงานเฉพาะด้านหรือไม่ หรือพ.ต.ท.ทักษิณเป็นผู้เสนอและตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว หรือพ.ต.ท.ทักษิณร่วมกันคิดกับคณะทำงานเฉพาะกิจนั้น หรือบุคคลอื่นเสนอแล้วพรรคจึงตัดสินใจเลือกใช้หาเสียง เป็นต้น

การตัดสินใจภายในพรรคกรณีเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นประเด็นที่น่าสนใจยิ่ง เนื่องจากในขณะนั้นบริบททางการเมืองมีแรงต้านการเข้ามาบริหารประเทศของพรรคพลังประชาชนโดยเฉพาะคนในตระกูลของอดีตนายกฯทักษิณ ซึ่งพรรคพลังประชาชนมีมติเลือกนายสมชายที่มีสถานะเป็นน้องเขยเข้าชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากที่นายสมัคร สุนทรเวชถูกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตัดสินให้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายในพรรคเกิดข้อโต้แย้งระหว่างมุ้งต่างๆว่าใครเหมาะสมกับตำแหน่งแคนดิเดตพรรค ต่อมาภายในพรรคได้ผู้ที่เหมาะสมอยู่ 3 รายชื่อหนึ่งในนั้นคือนายสมชาย แต่หลายๆกลุ่มยังคงไม่ให้การสนับสนุนนายสมชาย แต่สุดท้ายแล้วพรรคก็มีมติเลือกนายสมชายเป็นแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจเข้ามาศึกษาว่าเหตุใดความ

ขัดแย้งภายในพรรคนี้จึงยุติลงได้และเหตุใดพรรคจึงเลือกนายสมชาย เพราะกระแสทางการเมืองขณะนั้นไม่ต้องการคนในครอบครัวของพ.ต.ท.ทักษิณขึ้นเป็นแคนดิเดต ทั้งคนภายในพรรคและฝั่งของภาคประชาชน อีกด้านหนึ่ง การตัดสินใจครั้งนี้สมาชิกพรรคหรือส.ส.ภายในพรรคมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือไม่ และมีการเสนอชื่อบุคคลอื่นที่เหมาะสมที่สามารถแข่งขันกันด้านวิสัยทัศน์เพื่อให้ที่ประชุมพรรคลงมติเลือกหรือไม่ เพราะการเลือกแคนดิเดตครั้งนี้ไม่ใช่การเลือกแบบปกติ เนื่องจากไม่ใช่ช่วงการเลือกตั้งทั่วไปที่พรรคสามารถชูตัวผู้นำพรรคที่เป็นแคนดิเดตไปหาเสียง แต่กรณีเป็นการสรรหาแคนดิเดตคนใหม่ภายในพรรคหลังจากหัวหน้าพรรคถูกตัดสินให้พ้นจากตำแหน่ง

การตัดสินใจภายในพรรคที่เลือกร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมฉบับของนายวรชัย เหมะ เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะผลของการตัดสินใจภายในพรรคเรื่องนี้สร้างผลสะท้อนต่อสังคมไทยครั้งใหญ่ ซึ่งพรรคเพื่อไทยขณะนั้นได้เสนอร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมหลายฉบับ โดยเฉพาะฉบับของนายวรชัย เหมะ ส.ส.สมุทรปราการที่มีเนื้อหานิรโทษกรรมแก่ผู้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองและผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม พรรคเพื่อไทยมีมติเลือกร่างกฎหมายฉบับนี้เข้าสู่กระบวนการของสภาผู้แทนราษฎร แต่ในขั้นกรรมาธิการแปรญัตติกลับเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและหลักการเดิม โดยสามารถนิรโทษกรรมให้แก่ทุกฝ่าย โดยเฉพาะพ.ต.ท.ทักษิณและฝ่ายของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จนเป็นเหตุให้เกิดการชุมนุมครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และนำไปสู่การยึดอำนาจรัฐบาลรักษาการยิ่งลักษณ์ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจและเกิดข้อสงสัยว่าเหตุใดพรรคเพื่อไทยจึงตัดสินใจเลือกนำร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมนี้เข้าไปพิจารณาและเหตุใดจึงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและหลักการของร่างพ.ร.บ.นี้ ใครมีส่วนกับการตัดสินใจในเรื่องนี้บ้าง เพราะผลจากเรื่องนี้ทำให้พรรคเพื่อไทยมีภาพลักษณ์ที่ไม่สวยงาม อีกทั้งแนวทางนี้ผู้วิจัยมองว่าพรรคเพื่อไทยเดินยุทธศาสตร์การเมืองผิดพลาดและพรรคเพื่อไทยมีบทลงโทษต่อผู้ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเนื้อหาครั้งนี้หรือไม่

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในประเด็นการจัดองค์กรพรรค ได้แก่ การคัดสรรผู้สมัคร และการได้มาซึ่งนโยบายพรรค
2. เพื่อศึกษาพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในประเด็นการตัดสินใจภายในพรรคกรณีเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี และการตัดสินใจภายในพรรคประเด็นร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม

1.3 คำถามการวิจัย

1. พรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณมีการจัดองค์กรพรรคแบบใด มีความเป็นประชาธิปไตยในพรรคหรือไม่ หากคำตอบคือไม่ เพราะเหตุใด พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณจึงไม่มีแรงจูงใจในการจัดโครงสร้างภายในพรรคให้เป็นประชาธิปไตย และเมื่อมีการยุบพรรค-ตั้งพรรคใหม่ องค์กรพรรคถูกจัดหรือเปลี่ยนไปจากเดิมหรือไม่

2. การคัดสรรผู้สมัคร การได้มาซึ่งนโยบายพรรค การตัดสินใจเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นเป็นนายกรัฐมนตรี และการตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณมีกระบวนการเลือกและตัดสินใจที่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่

1.4 สมมติฐาน

1. พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แก่ พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน พรรคเพื่อไทย ไม่ให้ความสำคัญกับการจัดองค์กรให้เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากพรรคใช้รูปแบบบริษัทและพรรคชนชั้นนำ (Cadre) เข้ามาบริหารจัดการพรรค อำนาจการตัดสินใจจึงอยู่ที่เจ้าของพรรค (Leader-dominated) และคณะผู้บริหารเท่านั้น การปรับองค์กรพรรคเป็นผลจากการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางการเมืองภายนอกได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 การประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มต่อต้านอื่นๆ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเรื่องการยุบพรรค ทำให้ต้องจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้า แทนที่จะวางรากฐานความเป็นประชาธิปไตย

2. ชัยชนะในการเลือกตั้งไม่ได้ขึ้นอยู่กับการจัดองค์กรให้เป็นประชาธิปไตย แต่เพราะการเลือกทรัพยากรบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและมีอาชีพดำรงตำแหน่งสำคัญของพรรค เพื่อให้มีความสำคัญกับการเลือกตั้งมากกว่าปัจจัยอื่นที่เป็นประชาธิปไตย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงรูปแบบการจัดองค์กรภายในพรรคและการตัดสินใจภายในพรรค
2. ได้ทราบว่าพรรคทักษิณทั้ง 3 พรรค มีการจัดองค์กรที่สะท้อนความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคหรือไม่

1.6 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาในแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive and analytical) การเก็บข้อมูลจะเป็นไปในรูปของการศึกษาเชิงเอกสารที่สำคัญเกี่ยวกับประเด็นที่ผู้วิจัยยกมาศึกษา เช่น การดึงข้อมูลสัมภาษณ์จากหนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ เนื้อหาในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างๆ และการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้บริหารพรรคและส.ส.ของพรรค

1.7 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ศึกษาพรรคของทักษิณอันได้แก่พรรคไทยรักไทย พลังประชาชน และเพื่อไทย เฉพาะประเด็นการจัดองค์กรภายในพรรคทั้ง 3 พรรค การจัดองค์กรภายในพรรคและการตัดสินใจภายในพรรค ได้แก่ การคัดสรรผู้สมัคร และการได้มาซึ่งนโยบายพรรค การตัดสินใจกรณีเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี และการตัดสินใจภายในพรรคประเด็นร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎี หรือแนวคิด

ในบทนี้ผู้วิจัยจะพูดถึงแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาวิเคราะห์ รวมถึงการศึกษากรณีศึกษาต่างๆจากวรรณกรรม ที่สามารถนำมาเทียบเคียงปรับใช้กับงานวิจัยได้

1. ทฤษฎีที่เลือกนำมาวิเคราะห์ จะนำทฤษฎีสถาบันการเมืองของ Samuel P. Huntington โดยจะพิจารณาในประเด็นหลัก 4 ประเด็นคือ (P.Huntington 1968, 12-24)

1.1 ความสามารถในการปรับตัว (adaptability) พรรคการเมืองจะต้องอาศัยการปรับตัวบนความท้าทายด้านสภาพแวดล้อมและระยะเวลา ความท้าทายจะเพิ่มมากขึ้นควบคู่กับระยะเวลาเพื่อพิสูจน์ว่าองค์กรหรือพรรคการเมืองนั้นแข็งแกร่งมากกว่าพรรคอื่นที่เกิดขึ้นใหม่ แต่อย่างไรก็ตามองค์กรเก่าไม่จำเป็นต้องปรับตัวตลอดเวลา หากสามารถดำรงอยู่ในสภาวะแวดล้อมนั้นๆได้ นอกจากนี้หากองค์กรได้พัฒนาตัวเองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองการแก้ไขปัญหาในรูปแบบต่างๆแล้วนั้น ไม่ควรหยุดเรื่องการพัฒนาและต้องมีความพร้อมอยู่เสมอ เพราะหากละเลยข้อนี้ไปองค์กรอาจประสบปัญหาใหม่ๆที่ทำหายนามากจนไม่อาจปรับตัวได้ทัน โดยทั่วไปแล้วการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมนับว่ายากยิ่งนัก

1.2 ความสลับซับซ้อน (complexity) พรรคต้องมีหน่วยงานย่อยๆเพื่อจำแนกแจกแจงหน้าที่ความสามารถสำคัญตามสายบังคับบัญชา หากหน่วยงานย่อยมีมากขึ้นเท่าใด ความสามารถก็จะยิ่งมากขึ้นด้วย เพื่อเชื่อมโยงกันไปมา

1.3 ความอิสระ (autonomous) พรรคการเมืองต้องมีความสามารถในการทำหน้าที่โดยไม่ถูกรอบงำจากสถาบัน หรือแหล่งอำนาจอื่น ซึ่งในที่นี้อาจหมายรวมทั้งแหล่งอำนาจภายนอกและภายในพรรคเองด้วย

1.4 ความเป็นเอกภาพ (coherence) สมาชิกภายในพรรคต้องมีความเห็นพ้องต้องกันในกฎเกณฑ์ ความสำนึกร่วมกันของคนในกลุ่ม และการเข้าไปมีส่วนร่วมตามกฎกติกา ของกลุ่ม

2. ทฤษฎีของ Robert Michels โดยจะพิจารณาตามแนวคิด “กฎเหล็กแห่งคณาธิปไตย” (Iron law of oligarchy) ที่ชี้ว่าการต่อสู้ทางการเมืองที่จะเกิดผลตามความต้องการของกลุ่มบุคคล

จำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งเป็นองค์กรหรือพรรคการเมือง พรรคการเมืองเกิดขึ้นโดยกลุ่มคนที่ต้องการอำนาจทางการเมือง โดยทั่วไปประชาชนธรรมดาหรือคนส่วนใหญ่มีความสามารถในการจัดตั้งพรรค น้อยกว่าชนชั้นนำทางสังคมหรือคนส่วนน้อย เนื่องจากชนชั้นนำมีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญ อีกทั้งมีขีดความสามารถในการแข่งขันทางการเมืองมากกว่าอันกล่าวโดยสรุปว่า “who says organization says oligarchy” ใครก็ตามที่กล่าวถึงองค์กร เท่ากับกล่าวถึงคณาธิปไตยด้วย (Robert Michels 1958, 401)

3. Susan Scarrow (2005, 6) ได้เสนอแนวคิดประชาธิปไตยภายในพรรค (Intra-party democracy) กับการมองพรรคการเมือง 2 มิติดังนี้ 1.เปิดวงอำนาจของการตัดสินใจ (Inclusiveness) ที่เปิดช่องให้ทุกคนตัดสินใจ 2.การกระจายโครงสร้างองค์กรพรรค (Decentralization) พรรคมีโครงสร้างอย่างไรที่ทำให้คนทุกคนภายในพรรคสื่อสารกันได้โดยไม่ถูกครอบงำจากชนชั้นนำภายในพรรค จากแนวคิดดังกล่าวสามารถมองกิจกรรมด้านต่างๆของพรรคการเมืองได้ ดังนี้ (Scarrow 2005, 7-11)

3.1 การเลือกหัวหน้าพรรคเป็นหน้าที่ของที่ประชุมพรรคหรือเลือกโดยสมาชิกพรรค อย่างไรก็ตามการเลือกหัวหน้าพรรคจะปรากฏในการลงคะแนนของสมาชิกพรรค เพราะการเลือกหัวหน้าพรรคเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการกำหนดวิถีทางของพรรคและภาพลักษณ์ อันเป็นกลไกที่สำคัญที่จำเป็นต้องมีก่อนเลือกหัวหน้าพรรคคนนอกเหนือจากวิธีเลือกโดยตรงของสมาชิกพรรคยังมีวิธีอื่นที่เลือกผู้ลงสมัครหัวหน้าพรรคอีก เช่น การเปิดเวทีรับฟังความนิยมจากภูมิภาคต่างๆว่าจะส่งใครลงสมัคร จากนั้นอาจแต่งตั้งคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของกลุ่มก้อนหรือมุ้งภายในพรรคเพื่อ “อนุมัติ” รับรองตัวแทนที่ลงสมัครหัวหน้าพรรคทั้งก่อนและหลังการเป็นตัวเลือกให้สมาชิกโดยรวมตัดสินใจ พรรคต้องมีกฎระเบียบที่ชัดเจนต่อขั้นตอนการแข่งขันนี้แม้ในขั้นตอนอาจจะเกิดความขัดแย้งบ้างแต่ก็เป็นเรื่องปกติของประชาธิปไตยภายในพรรค แต่หากเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงก็ยังสามารถยื่นข้อพิพาทให้ศาลตัดสินได้

3.2 การเลือกผู้สมัครในนามพรรค การเลือกหรือคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญของพรรค การเลือกนั้นจะดูจากภาพลักษณ์ของผู้สมัครและความจงรักภักดี รวมถึงการเรียกเสียงสนับสนุนจากในพรรคหรือแม้กระทั่งผู้สนับสนุนพรรคเสนอชื่อเข้ามาให้พรรคพิจารณา ในลักษณะของการเลือกตั้งขั้นต้นที่เลือกกันภายในพรรคว่าใครเหมาะสมกับการลงสมัครรับเลือกตั้งผ่านทางไปรษณีย์เพื่อเปิดช่องทางให้มีส่วนร่วมในวงกว้าง หรือหากจะเลือกผู้สมัครในเขตท้องถิ่นที่ไม่ใหญ่มากก็สามารถจัดการประชุมเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครได้ แต่ถ้าพื้นที่ในท้องถิ่นมีขนาดใหญ่ไม่สามารถจัดประชุมพรรคที่ครอบคลุมได้ การเลือกตัวแทนระดับท้องถิ่นจึงจำเป็น เพื่อทำหน้าที่เลือกผู้สมัครระดับท้องถิ่นใหญ่ๆและระดับชาติต่อไป อันคล้ายคลึงกับการเลือกประธานาธิบดีที่ต้องมีตัวแทนไปเลือก

ประธานาธิบดีตามคำมั่นสัญญาการสนับสนุนผู้สมัคร แต่อย่างไรก็ตาม การให้สมาชิกหรือผู้สนับสนุนอยู่ในขั้นตอนการเลือกผู้สมัครเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกฎระเบียบพรรคเท่านั้น เพราะพรรคมีคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครอยู่แล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้สมัครก็จะถูกครอบงำโดยคณะกรรมการนี้เพื่อได้รับการอนุมัติก่อนที่จะสมาชิกพรรคจะมีส่วนในการเลือก หรือที่ประชุมลับของพรรคได้วางตัวผู้แข่งกันที่จะเป็นผู้สมัครเอาไว้ให้สมาชิกเลือก อันที่จริงผู้แข่งกันที่จะเป็นผู้สมัครนั้นต้องแข่งขันกันเองภายในพรรคเพื่อที่จะเป็นผู้สมัครในนามพรรค กฎระเบียบดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้แน่ใจว่าผู้สมัคร มีคุณสมบัติที่ดีเป็นทั้งผู้รณรงค์และเป็นผู้สมัครตามหลักการของพรรค แต่หากใช้วิธีจัดตัวผู้สมัครแบบนี้มากเกินไปผู้สมัครก็จะกลายเป็นเครื่องมือเสริมฐานอำนาจภายในพรรคของผู้นำพรรค แต่ในบางระบบการเลือกผู้สมัครจะเลือกแบบใช้เพศเป็นสัดส่วนของพรรค อย่างการกำหนดสัดส่วนผู้สมัครเพศหญิงในระดับต่างๆในพรรค ซึ่งใกล้เคียงกับระบบที่จัดโควตาให้สัดส่วนด้านเพศ ศาสนา และชาติพันธุ์ เพื่อผู้สมัครในประเทศจะได้มีความหลากหลาย ได้สมดุลทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ ระบบนี้ยังสามารถป้องกันความขัดแย้งทางการเมือง เพราะเราสามารถรู้ได้อย่างชัดเจนว่าใครคือตัวแทนของกลุ่มประชากรที่หลากหลายนั้น แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางนี้ยังมีข้อจำกัดในชั้นกระบวนการและผลลัพธ์ว่าใครคือตัวแทนของประชากรแต่ละกลุ่ม จนอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในพรรคจนสมาชิกพรรคไม่พอใจกับข้อจำกัดที่ไม่เป็นธรรมของประชาธิปไตยภายในพรรคนี้

3.3 การจัดทำนโยบายของพรรค เป็นตัวประเมินความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือพรรคต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเลือกและลงคะแนนเลือกนโยบายต่างๆของพรรค โดยจัดทำเวทีแสดงความเห็นและลงมติ หากสมาชิกพรรคมีมากจนไม่สามารถจัดประชุมได้ ก็สามารถทำได้โดยให้สมาชิกเลือกผ่านแบบสอบถามส่งกลับมายังพรรคผ่านไปรษณีย์ แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีคำถามที่ต้องตอบเกี่ยวกับการลงคะแนนไม่ว่าจะเลือกหัวหน้าพรรคหรือเลือกผู้สมัครในนามพรรค ว่าใครหรือสมาชิกพรรคระดับใดจึงจะมีสิทธิเข้าร่วมลงคะแนนได้บ้าง ที่จัดให้ลงคะแนนทางไปรษณีย์หรือให้คนเลือกในที่ประชุมเท่านั้น นอกจากนี้การลงคะแนนจะมีผลผูกพันกับพรรคหรือไม่ และควรจะมีเกณฑ์ขั้นต่ำอย่างไรสำหรับการมีส่วนร่วมเพื่อที่จะเป็นผลผูกพันกับพรรค

3.4 การเข้าร่วมรัฐบาล ในบางประเทศพรรคอาจมีมติและอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจเข้าร่วมรัฐบาลหรือไม่ โดยปราศจากความเห็นของสมาชิกพรรค แต่ในบางประเทศที่มีประชาธิปไตยภายในพรรคนั้น แม้พรรคจะมีมติอยู่ก่อนแล้วว่าจะเข้าร่วมหรือไม่แต่ต้องยังมีกระบวนการสอบถามความเห็นของสมาชิกพรรคอีกที ไม่ว่าจะจัดประชุมพรรคหรือให้ส่ง

ความเห็นผ่านไปรษณีย์เพื่อเป็นช่องทางให้พรรคได้รับรู้ว่าสมาชิกมากน้อยเพียงที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจของพรรค

2.2 ทบทวนวรรณกรรม

งานของ Paul Chambers and Aurel Croissant เรื่อง “*Intra-Party Democracy in Thailand*” นั้นพบว่า พรรคการเมืองไทยส่วนมากเป็นแบบพรรคชนชั้นนำที่มีสถานะความเป็นสถาบันอย่างอ่อนแอ ขาดนโยบายและมีอุดมการณ์ที่คลุมเครือ การตัดสินใจที่สำคัญๆส่วนมากจะขึ้นอยู่กับตัวผู้นำพรรคและคณะกรรมการบริหารเท่านั้น น้อยครั้งที่สมาชิกพรรคและส.ส.ของพรรคจะร่วมประชุมกัน เมื่อเกิดสถานะเช่นนี้องค์กรพรรคก็ส่อแววที่จะอ่อนแอลง แต่อย่างไรก็ตามพรรคประชาธิปไตยเป็นข้อยกเว้น เนื่องจากพรรคเปิดโอกาสให้สมาชิกและเหล่าสาขาพรรคในต่างจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆของพรรคอยู่บ้าง ส่วนด้านการสรรหาผู้ลงสมัครนั้นพรรคการเมืองไทยมักใช้รูปแบบการสรรหาแบบระบบอุปถัมภ์ ซึ่งมีกฎระเบียบการรับสมัครมีความไม่ชัดเจนและกระบวนการการสรรหาผู้สมัครยังถูกครอบงำโดยผู้มีอิทธิพลในระดับต่างๆภายในพรรค พรรคการเมืองส่วนใหญ่คณะกรรมการบริหารและส.ส.มีอิทธิพลครอบงำการเลือกผู้สมัครของพรรค และตำแหน่งอื่นอย่างข้าราชการการเมือง แต่พรรคประชาธิปไตยเป็นพรรคเดียวในไทยที่ให้ ความสำคัญกับขั้นตอนการเลือกตั้งหัวหน้าพรรค (ในการประชุมเพื่อเลือกคณะกรรมการบริหารและผู้นำพรรค) ในพรรคอื่นๆกระบวนการตัดสินใจเลือกผู้สมัครและตำแหน่งสำคัญอื่นๆนั้นไม่สามารถทำได้โดยสาขาพรรคและสมาชิกพรรคทั่วไป แต่ชนชั้นนำกลับมีบทบาทตัดสินใจเรื่องต่างๆของพรรคมาก อย่างในพรรคประชาธิปไตย ชนชั้นนำพรรคค่อนข้างมีความหลากหลาย เช่น ตัวแทนของสาขาพรรค ส.ส. คณะกรรมการบริหารพรรค และผู้ใหญ่ภายในพรรค ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพรรค ในส่วนของพรรคอื่นๆนั้นมีลักษณะเป็นมุ้งหรือกลุ่มก้อนภายในพรรคนั้น มุ้งต่างๆจะครอบงำพรรคได้แก่พรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อแผ่นดิน ส่วนพรรคการเมืองที่มีผู้นำเป็นศูนย์กลางนั้นได้แก่ พรรคชาติไทย พรรคภูมิใจไทย และพรรคไทยรักไทย ที่ชนชั้นนำภายในพรรคกลุ่มนี้สามารถมีส่วนร่วมที่จะตัดสินใจ แต่หัวหน้าพรรคสามารถแทรกแซงได้ตลอดเวลาหรืออาจกล่าวได้ว่าทุกอย่างขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรคผู้เดียว อีกด้านหนึ่งพรรคที่เป็นมุ้งนั้น (เช่นพรรคส่วนใหญ่ก่อนปี 2540 และบางส่วนหลังปี 2549) อำนาจภายในพรรคและผู้มีอำนาจการตัดสินใจมิได้กระจุกที่องค์กรหรือบุคคล ด้วยเหตุนี้การตัดสินใจภายในพรรคจึงมีลักษณะแบบการกระจายอำนาจ ในแง่ที่ว่ากลุ่มต่างๆในพรรค(มุ้ง)มีบทบาทสำคัญในการเลือกผู้สมัคร การสร้างนโยบายพรรค และ การสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่ในทางกลับกัน พรรคที่มีผู้นำครอบงำพรรคมีแนวโน้มรวมศูนย์การตัดสินใจภายในพรรค เช่นพรรคชาติไทย และพรรคไทยรักไทย ซึ่งพรรคทั้ง 2 นี้ประสบความสำเร็จทาง

การเมืองมาโดยตลอด แต่พรรคเหล่านี้ไม่เคยจัดองค์กรให้มีประชาธิปไตยภายในพรรค หากประเทศไทยต้องการพัฒนาประชาธิปไตยให้มากขึ้น ก็ต้องอาศัยพรรคการเมืองที่มีความมั่นคง และมีการจัดองค์กรพรรคให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จึงจะไปถึงประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลข้างต้นต้องได้รับการปฏิรูปจากภายในพรรคการเมืองในประเทศไทย อย่างเป็นทางการ จึงจะเกิดประชาธิปไตยภายในพรรคที่แท้จริง (Chambers and Croissant 2010a)

งานของ Paul Chambers and Aurel Croissant เรื่อง “*Monopolizing, Mutualizing, or Muddling Through: Factions and Party Management in Contemporary Thailand*” ที่ศึกษาการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายภายในพรรคการเมืองของไทยและการบริหารจัดการภายในของพรรค ผลการศึกษาพบว่าพรรคการเมืองไทยมีรูปแบบการบริหารจัดการภายในที่ต่างกันดังนี้ 1.การจัดการแบบสมาชิกไม่ปรองดองกันหรือมีสภาวะแตกแยกภายใน 2.การจัดการแบบครอบครัว 3.การจัดการแบบเน้นตัวบุคคลหรือผู้นำเป็นศูนย์กลาง และ 4.การจัดการแบบสมาคมสมาชิก รูปแบบที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบที่เอื้อต่อการเกิดมุ้งภายในพรรค โดยมุ้งจะมีอำนาจตัดสินใจเรื่องต่างๆที่สำคัญของพรรค เช่น การเลือกผู้สมัครส.ส. ต่อรองตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น รูปแบบที่ 3 และ 4 นั้น เป็นรูปแบบที่ส่งผลด้านลบต่อมุ้งภายในพรรค เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวสามารถควบคุมมุ้งและลดช่องว่างทางการเมืองภายในพรรคได้ ทำให้มุ้งถูกลดอำนาจลงและอำนาจนั้นจะตกไปอยู่ยังผู้นำและสมาชิกพรรคท้ายที่สุดรูปแบบการจัดการภายในพรรคสามารถเปลี่ยนจากแบบหนึ่งไปยังรูปแบบอื่นๆได้ โดยทั่วไปหากเป็นพรรคที่มีอายุยาวนาน ก็มักจะสามารถพัฒนาการจัดการพรรคไปเป็นแบบสมาคมสมาชิก Paul Chambers and Aurel Croissant ยังวิเคราะห์ไปอีกว่าพรรคประชาธิปไตยมีการบริหารจัดการพรรคแบบสมาคมสมาชิก (Collegial management) และเมืองค์กรพรรคแบบพรรคชนชั้นนำ/บริษัท (Cadre / corporatist) ส่วนพรรคเพื่อไทยนั้นพบว่ามีการบริหารจัดการแบบตัวบุคคลเป็นใหญ่ (Personalist) และเมืองค์กรพรรคแบบหัวหน้าพรรคครองอำนาจ/บริษัท (Leader-dominated /Corporatist) เป็นต้น นอกจากนี้มุ้งต่างๆในการเมืองไทยมีบทบาทอย่างเด่นชัดในปี 2552 หลังจกเหตุการณ์ยุบพรรคพลังประชาชน ซึ่งนายเนวิน ชิดชอบอดีตส.ส.พรรคไทยรักไทยที่เดิมทีเป็นผู้คุมมุ้งภายในพรรคพลังประชาชน (กลุ่มเพื่อนเนวิน) ที่อยู่ฝ่ายสนับสนุนพรรคของทักษิณนั้น ได้รวบรวมมุ้งต่างๆเพื่อตั้งพรรคใหม่เข้าไปร่วมรัฐบาลอย่างมุ้งของสมศักดิ์ เทพสุทิน และสรอรรถ กลิ่นประภาส ได้ชื่อพรรคภูมิใจไทย พรรคภูมิใจไทยนับว่าเป็นพรรคตัวแปรหลักที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลอภิสิทธิ์ในขณะนั้นได้สำเร็จ ภายใต้การครอบงำพรรคโดยนายเนวิน ชิดชอบ ทั้งนี้ นายเนวินสามารถคุมมุ้งของนายสมศักดิ์และมุ้งของนายสรอรรถได้สมบูรณ์ อันสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการภายในพรรคทักษิณที่ผู้นำครอบงำพรรค หากพรรคอื่นมีสภาวะเช่นนี้ก็คงถูกครอบงำจากผู้นำทางการเมืองเพียงไม่กี่คน สมาชิกคนอื่นๆภายในพรรคคงไร้ความหมาย (Chambers and Croissant 2010b, 3-33)

งานของพิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ เรื่อง “เมื่อไหร่ประชาชนจะเป็นผู้กุมและจัดโศครม.ได้เอง” ในหนังสือ “ไพร่-นารี-ผีทักษิณ เมืองไทยหลังปรากฏการณ์ 49 วัน” ซึ่งได้ตั้งคำถามเรื่องการจัดตั้งครม.ในไทยไว้ว่าเมื่อไหร่ประชาชนจะสามารถมีส่วนจัดครม.ได้เอง ในระบบการเมืองปัจจุบันเรารู้ว่ารัฐสภาไม่มีใครแข่งกับใคร หรือการเลือกนายกรัฐมนตรีก็ชัดเจนว่าใครแข่งกับใคร แต่การแต่งตั้งครม.นั้นประชาชนไม่รู้ว่าใครแข่งกับใคร ประเด็นนี้เป็นเรื่องประชาธิปไตยภายในระบบการเมืองที่ต้องการให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น นับตั้งแต่อดีตเรามีระบบการแต่งตั้งครม.หลายรูปแบบ อาทิ 1.ยุคเผด็จการเราไม่สามารถเกี่ยวข้องได้เลย 2.ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบมีการประนีประนอมระหว่างทหารและนักการเมือง โดยทหารจะคุมกระทรวงหลัก นักการเมืองคุมกระทรวงรอง 3.ยุคของมุ้งภายในพรรคต่างๆที่ต่างตอบแทนกัน จนสามารถจัดการโศครม.กันเองได้ 4.ยุคหลังรัฐธรรมนูญ 2540 ที่มีระบบบัญชีรายชื่อ เป็นการเสนอให้ส.ส.บัญชีรายชื่อมีโอกาสเป็นครม. โดยให้ประชาชนได้เห็นว่ามีใครเป็นที่รม.ตามลำดับ แต่ในความเป็นจริงอย่างพรรคไทยรักไทยอำนาจการตัดสินใจก็อยู่กับหัวหน้าพรรค พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ยังได้เสนอการปฏิรูปการได้มาซึ่งครม.ไว้หลายรูปแบบ เช่น การมีกลไกภายในพรรคที่สามารถให้สมาชิกพรรคประเมิน มากกว่าให้หัวหน้าพรรคครอบงำและตัดสินใจแบบเบ็ดเสร็จหรือทำโพลสอบถามความนิยมจากประชาชน แม้กระทั่งสร้างระบบประเมินผลตัวรัฐมนตรีและครม.ที่เป็นธรรม เป็นต้น หากยังไม่ปรับเปลี่ยนประชาชนก็จะไม่สามารถควบคุมและตรวจสอบครม.ของพวกเขาได้เอง (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ 2556, 43-54)

งานของพจนีย์ เขมร (2548) ศึกษาเรื่อง “พรรคการเมืองและฐานคะแนนเสียง : ศึกษากรณีพรรคไทยรักไทยในกรุงเทพมหานคร เขตบางซื่อและเขตบางพลัด” พบว่าชัยชนะของพรรคไทยรักไทยมีปัจจัยหลายปัจจัย หนึ่งในนั้นคือเรื่องของฐานคะแนนเสียงส่วนบุคคลของผู้สมัครในเขต เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พรรคได้รับคะแนนเลือกตั้งมากกว่าฐานคะแนนของพรรค เนื่องจากประชาชนในเขตบางซื่อเลือกเฉพาะความนิยมในตัวผู้สมัคร ประกอบกับผู้สมัครลงไปพบปะประชาชนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดกระแสของประชาชน เช่นเดียวกับประชาชนในเขตบางพลัด นอกจากนี้พรรคไทยรักไทยได้ชูหัวหน้าพรรค นโยบายต่างๆ พร้อมด้วยการสร้างภาพพจน์ของพรรคแนวใหม่ เพื่อสร้างภาพลักษณ์และฐานคะแนนเสียงใหม่ๆให้กับพรรค พร้อมกับการเข้าไปพบปะกับประชาชนในพื้นที่ต่างๆอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่เข้าไปเพียงครั้งคราว แต่อย่างไรก็ตามศักยภาพในการพัฒนาฐานเสียงของพรรคให้ได้รับคะแนนอย่างฐานเสียงบุคคลยังไม่ปรากฏแน่ชัด เพราะต้องอาศัยผลการเลือกตั้งหลายครั้งประกอบ เนื่องจากฐานคะแนนเสียงของบุคคลและพรรคเปลี่ยนไปได้ตามกระแสการเลือกตั้งแต่ละครั้ง

งานของ Duncan McCargo ในเรื่อง “Thailand's political parties: real, authentic, and actual” ที่ศึกษาพรรคการเมืองไทยและได้นำแนวคิดของนักวิชาการไทยที่เสนอสิบจุดความล้มเหลวของพรรคการเมืองไทยดังนี้ 1.พรรคขาดหลักการ 2.นโยบายไม่ชัดเจนและยังคล้ายคลึงกัน 3.

ใช้ความโดดเด่นเฉพาะตัวบุคคล 4.พรรคขาดความมั่นคง (ส่วนหนึ่งเพราะเกิดรัฐประหาร) 5.ความขัดแย้งภายในพรรค 6.ไม่มีการสนับสนุนจากประชาชน 7.ความขัดแย้งระหว่างพรรคและเจ้าหน้าที่รัฐที่มองมายังพรรค 8.มีพรรคมากเกินไป การร่วมรัฐบาลจึงไม่แน่นอน 9.เงินมีอิทธิเหนือพรรคมากเกินไป 10.เกิดความเข้าผิดทั้งประชาชนและนักการเมืองเรื่องบทบาทของพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตามก็มีความพยายามสร้างพรรคการเมืองให้เป็นพรรคจริงๆโดยอาศัยพระราชบัญญัติพรรคการเมืองตั้งแต่ 1981 และ 1991 เรื่อยมาที่ตั้งเกณฑ์ให้พรรคการเมืองต้องมีสมาชิก 5,000 คนจากทุกภูมิภาคของประเทศ ต้องแข่งขันจนได้ที่นั่ง 1 ใน 4 ของที่นั่งทั้งหมด และส.ส.ต้องเป็นสมาชิกพรรคด้วย ซึ่งนับว่าเป็นกฎหมายที่เข้มงวดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ ประเด็นต่อจากนั้น McCargo ยังศึกษาประเด็นพรรคการเมืองไทยกับการเป็นพรรคการเมืองที่แท้จริงหรือไม่ ในยุค 1990s ซึ่งพรรคการเมืองไทยหลายๆพรรคต่างมีคุณสมบัติที่เป็นพรรคที่แท้จริงอยู่น้อยนิด แต่ก็ปรากฏอยู่บ้าง อาทิ พรรคประชาธิปัตย์มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน พรรคพลังธรรมมีรูปแบบที่ใช้หลักธรรมเข้ามาร่วมเติมเกมทางการเมือง และพรรคความหวังใหม่มีการจัดการที่ดี แต่ขณะเดียวกันพรรคประชาธิปัตย์มีทิศทางทางการเมืองไม่ชัดเจน พรรคพลังธรรมมีสถานะแบ่งฝักแบ่งฝ่ายภายในพรรค พรรคความหวังใหม่ถูกระบบทุนทางการเมืองเข้าควบคุม นอกจากนี้มีพรรคอื่นๆเกิดขึ้นมาต่างมีอายุไม่มากนัก แม้ผู้ก่อตั้งจะมีประสบการณ์ทางการเมืองมากก็ตาม อย่างพรรคของอดีตรองนายกรัฐมนตรีอำนาจ วีรพรพรรณที่ตั้งพรรคช่วงกลางปี 1994 จากนั้นพรรคได้ล่มสลายในปี 1996 จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองใหม่ๆหรือพรรคของข้าราชการที่มีสมาชิกมากมายและมีสาขาพรรคในพื้นที่ที่เจริญแล้วจะสามารถประสบความสำเร็จทางการเมืองได้ยาก เนื่องจากพรรคที่มีนักการเมืองมีอาชีพและกลุ่มวิชาการครอบงำประกอบกับมีสมาชิกพรรคขนาดเล็ก พรรคมีลักษณะเป็นพรรคส่วนบุคคลหรือพรรคของผู้นำพรรคและขาดอุดมการณ์ ซึ่งเป็นตลกร้ายเพราะสามารถประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งมากกว่า แต่มักจะนำการเมืองไปสู่สภาวะความวุ่นวายในที่สุด ถึงแม้พรรคที่อธิบายข้างต้นจะไม่มีคุณสมบัติของพรรคที่แท้จริงมากนัก แต่อย่างไรพรรคพวกนี้ก็มีความโน้มที่จะเป็นพรรคที่แท้จริงมากขึ้นอย่างพรรคประชาธิปัตย์มีความเป็นมืออาชีพ เช่นเดียวกับพรรคเอกภาพและเสรีธรรม พรรคพลังธรรมในช่วงที่ทักษิณเข้ามาก็มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งต่างจากพรรคความหวังใหม่ที่ยังคงใช้แนวทางเดิมๆ โดยสรุปแล้ว McCargo วิเคราะห์ไว้ว่าการศึกษาพรรคการเมืองในขณะนั้นควรออกมาจากแนวคิดที่ว่าพรรคการเมืองไทยเป็นพรรคการเมืองที่แท้จริงหรือไม่ กลับกันควรเน้นศึกษาพรรคการเมืองในฐานะองค์กรที่มีการเติบโตและอยู่ในระยะเวลาที่เปลี่ยนผ่าน (McCargo 1997, 114-131)

งานของ Paige Johnson Tan เรื่อง “*Anti-party attitudes in southeast asia*” ได้ศึกษาทัศนคติของการต่อต้านพรรคการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ประเทศอินโดนีเซีย และประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งประเด็นดังกล่าวขัดต่อแนวคิดที่มีผลต่อพรรคการเมืองสมัยใหม่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะแนวคิดของ E.E. Schattschneider ที่ว่า “พรรค

การเมืองเป็นผู้สร้างประชาธิปไตยและการเมืองสมัยใหม่อยู่รอดได้ด้วยพรรคการเมือง” ซึ่งหากองค์กรจำเป็นต้องมีประชาธิปไตยและถ้าประชาชนไม่เข้าร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในองค์กรนั้น หรือลงคะแนนตามทิศทางที่พรรคหวัง ก็จะทำให้เกิด “วิกฤตพรรคการเมือง” และคุกคามต่อระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน จากแนวคิดข้างต้นนั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์กับการเมืองไทยพบว่า ทักษะคิดต่อต้านพรรคการเมืองในประเทศไทยให้ความสำคัญไปยังรัฐบาลทักษิณ ที่ชนะการเลือกตั้งภายหลังจากรัฐธรรมนูญ 2540 ตั้งแต่ปี 2544 และ 2548 จากความสำเร็จของพรรคทักษิณนั้น ได้เกิดแนวคิดต่อต้านพ.ต.ท. ทักษิณและพรรคการเมืองขึ้น จากกระแสเรื่องทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมือง ชื่อเสียง นโยบายประชานิยม การใช้กฎหมายเข้มงวดในการปราบปรามยาเสพติดจนมีคนตายกว่า 2,000 คน รวมถึงการเสียชีวิตของภรรยาของทักษิณขึ้นมาเป็นรัฐบาล เกิดกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยหรือ “เสื้อเหลือง” ออกมาเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลทักษิณ นำโดยนายสนธิ ลิ้มทองกุล ที่เคยกล่าวเอาไว้ว่า “ประเทศไทยไม่เหมาะกับระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน” ซึ่งตรงจุดนี้สะท้อนแนวคิดการต่อต้านพรรคการเมืองอย่างชัดเจน เพราะโดยทั่วไปแล้วพรรคการเมืองต้องเสนอตัวแทนพรรคไปลงเลือกตั้งเพื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลังจากนั้นการชุมนุมเกิดขึ้นต่อเนื่องจนกระทั่งทหารออกมายึดอำนาจรัฐบาลทักษิณและยุบพรรคไทยรักไทยและประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2550 ต่อมาเกิดการเลือกตั้งใหม่ กลุ่มต่อต้านพรรคการเมืองก็ยังไม่สลายไป แต่กลับออกสโลแกนที่ว่า “ไม่นำสัตว์ เข้าสภา” ที่มองนักการเมืองคือสัตว์ ควบคู่กับการเรียกร้องให้ประชาชน “กากช่องไม่ประสงค์ลงคะแนนในบัตรเลือกตั้ง หรือ Vote No” อิทธิพลของกลุ่มต่อต้านพรรคการเมืองนี้ยังส่งผลกระทบต่อการเมืองไทยในภาพรวมเป็นอย่างมาก จนกลายเป็นวัฒนธรรมการต่อต้านทักษิณ นักการเมือง และพรรคการเมืองในไทย ส่งผลเชิงลบต่อประชาธิปไตยภาพรวม แม้ในปี 2540 ได้มีการปฏิรูปการเมืองครั้งใหญ่จนเกิดรัฐธรรมนูญ 2540 ที่ส่งเสริมให้ระบบการเมืองเข้มแข็งขึ้น แต่กลับถูกทำให้อ่อนแอลงเมื่อเกิดการรัฐประหาร แต่อย่างไรก็ตามทักษิณได้ปรับตัวทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา จนได้ชัยชนะหลังถูกโค่นอำนาจแทบทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยที่เขาเป็นเจ้าของพรรค และให้น้องสาวตนลงเลือกตั้งจนได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็มีได้ทำให้กลุ่มต่อต้านพรรคการเมืองหายไป กลับกันยิ่งทำให้กลุ่มต่อต้านทักษิณเพิ่มมากขึ้น จนสร้างความตึงเครียดและกระทบต่อระบบพรรคการเมืองในประเทศไทย (Tan 2013, 80-100)

งานของ Punchada Sirivunnabood เรื่อง “*Building local party organizations in Thailand : Strengthening party rootedness or serving elite interests?*” ที่ศึกษากลยุทธ์ของพรรคการเมืองไทยในการตั้งสาขาพรรค โดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย พรรคประชาธิปัตย์ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสาขาพรรคในท้องถิ่นนับตั้งแต่ก่อตั้งพรรคมากกว่าพรรคอื่นๆ ในปี 2549 พรรคมีสาขามากถึง 200 สาขาทั่วประเทศ ซึ่งต่างจากพรรคคู่แข่งที่สำคัญอย่างพรรคชาติไทยที่มีเพียง 14 สาขา และพรรคเพื่อไทย(ไทยรักไทยเดิม)ที่มีน้อยกว่า 10 สาขา งาน

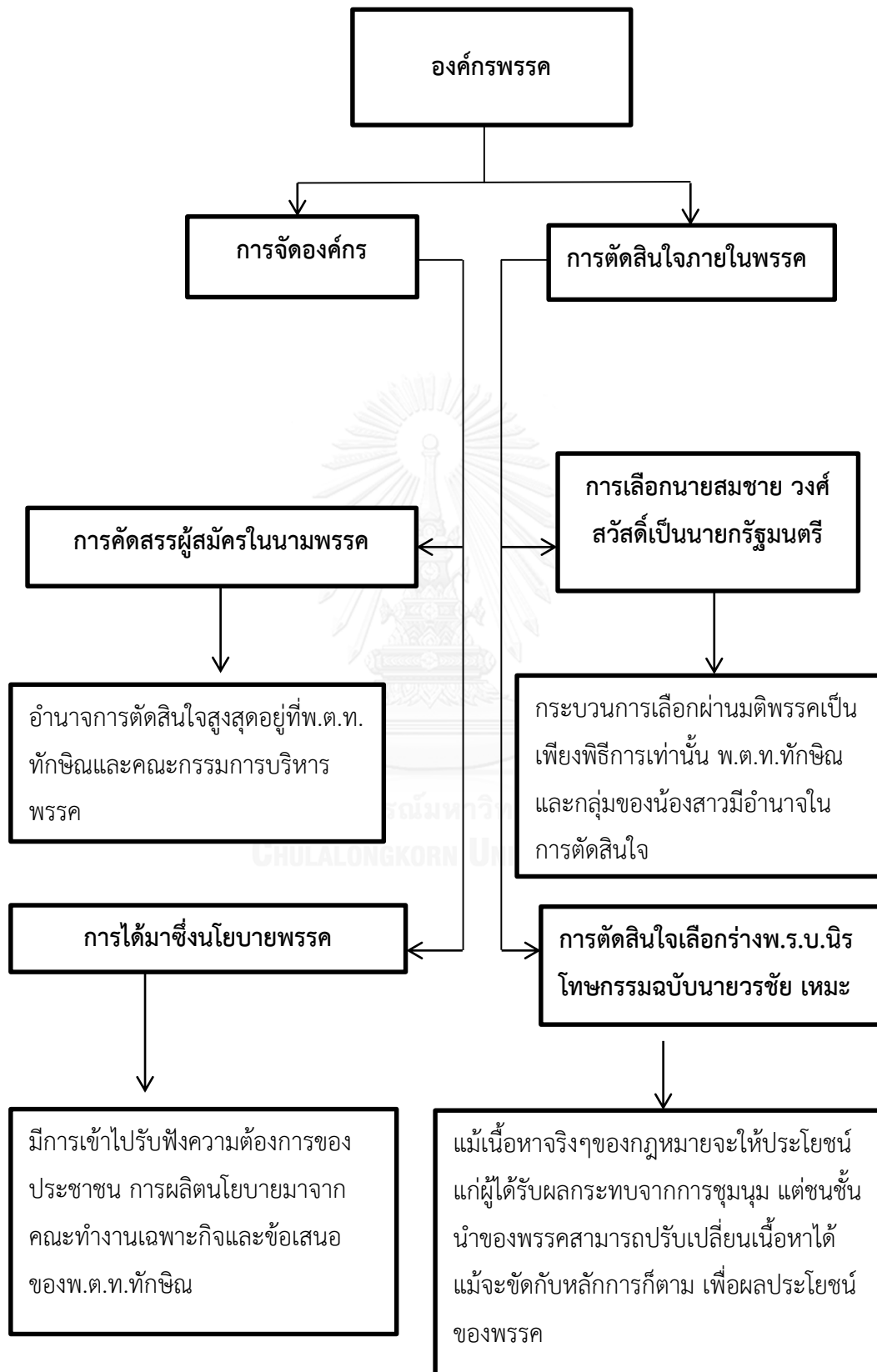
ชั้นนี้จึงมุ่งสนใจในการสร้างสาขาพรรคในประเทศไทย จนกระทั่งค้นพบว่าพรรคการเมืองขนาดใหญ่ในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะตั้งสาขาพรรคมากขึ้น แต่เฉพาะในพื้นที่เขตการเลือกตั้งที่พรรคตนมีฐานเสียงอยู่เท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากพรรคการเมืองในประเทศที่ประชาธิปไตยพัฒนาแล้ว โดยเฉพาะพรรคประชาธิปไตยนั้นตั้งสาขาพรรคจำนวนมากเพื่อรักษาฐานอำนาจภายในพื้นที่ อีกทั้งยังเน้นนำเสนอภาพลักษณ์ว่าเป็นพรรคของมวลชน เพื่อรับประกันสถานะทางการเงินของพรรคมากกว่าสร้างความเข้มแข็งในระดับท้องถิ่น จากผลการศึกษานี้ทำให้เข้าใจองค์การและการพัฒนาสาขาพรรคท้องถิ่นในประเทศไทยกำลังพัฒนามากขึ้น (Sirivunnabood 2008, 62-83)

สรุป ในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยได้อธิบายถึงแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของนักคิด นักวิชาการต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดองค์กรพรรคและความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรค ผู้วิจัยยังพยายามนำกรณีศึกษาจากบทความต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อมาอธิบายเพื่อให้เห็นภาพว่าการศึกษาประเด็นนี้มีนักวิชาการท่านไหนได้ศึกษาไว้แล้วบ้าง และผู้วิจัยจะนำแนวคิดเหล่านี้มาต่อยอดการเขียนวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์

ภาพที่ 1.1 กรอบในการวิเคราะห์

บทที่ 3

การจัดองค์กรพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นการจัดองค์กรของพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ ในประเด็นการคัดสรรผู้สมัครของพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทย และประเด็นการได้มาซึ่งนโยบายของพรรค เพื่อศึกษาว่าพรรคเหล่านี้มีหลักเกณฑ์และกระบวนการการคัดสรรผู้สมัครส.ส.อย่างไร เหตุใดจึงได้รับชัยชนะจัดตั้งรัฐบาลได้ทุกครั้งเมื่อมีการเลือกตั้ง ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยให้ความสนใจมากเพราะมองว่าการคัดสรรผู้สมัครนี้เป็นปัจจัยสำคัญระดับต้นๆที่ส่งผลให้พรรคได้รับชัยชนะ ถึงแม้พรรคแรกอย่างพรรคไทยรักไทยจะถูกยุบไป กอปรการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกติกาใหม่ พรรคใช้กลยุทธ์ใดจึงสามารถปรับตัวและได้รับชัยชนะอีกทั้งพรรคพลังประชาชนและเพื่อไทย

อีกประเด็นคือการได้มาซึ่งนโยบายของพรรค ผู้วิจัยมีข้อสงสัยที่ต้องหยิบประเด็นนี้มาศึกษา เนื่องจากแนวนโยบายของพรรคตั้งแต่ไทยรักไทย พลังประชาชน และเพื่อไทย ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้การตอบรับและชื่นชอบทุกครั้ง หากวัดจากคะแนนเสียงและผลการเลือกตั้งในภาพรวม พรรคมีขั้นตอนในการผลิตนโยบายพรรคอย่างไร สมาชิกพรรคมีส่วนร่วมเสนอหรือไม่ และใครเป็นผู้ตัดสินใจเลือกนโยบายพรรค ซึ่งภายในบทที่ 3 สามารถแยกประเด็นการนำเสนอได้ดังนี้

- 3.1 ภูมิหลังพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ
- 3.2 การเลือกผู้สมัครในนามพรรคเพื่อลงเลือกตั้งส.ส.
- 3.3 การได้มาซึ่งนโยบายพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทย

3.1 ภูมิหลังพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ

พรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณเริ่มแรกนั้นคือพรรคไทยรักไทย ไทยรักไทย ก่อกำเนิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยประสบปัญหาและเริ่มหาทางฟื้นฟูประเทศ ภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งประวัติศาสตร์ในปี 2540 ผู้ก่อตั้งพรรคไทยรักไทยอาศัยปัจจัยด้านบริบททางโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในขณะนั้น ที่เอื้อให้เกิดพรรคทางเลือกใหม่ จากความคาดหวังของสังคมที่ต้องการรัฐบาลชุดใหม่เข้ามาแก้ไขปัญหาของชาติ ขณะเดียวกันพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรก็ต้องการกลับเข้ามาสนามการเมือง ซึ่งเดิมทีพ.ต.ท.ทักษิณเคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายใต้พรรคพลังธรรมอยู่หลายตำแหน่ง เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรีและหัวหน้า

พรรคพลังธรรม แต่พ.ต.ท.ทักษิณมองว่าวัฒนธรรมองค์กรของพรรคพลังธรรมไม่ตอบสนองความต้องการของตน (วัชรพล พุทธรักษา 2549, 50) อีกทั้งต้องการสร้างพรรคการเมืองใหม่ขนาดใหญ่ภายในระยะเวลาสั้นหลังสัมประสพการณ์ทางการเมืองมาระยะหนึ่ง พ.ต.ท.ทักษิณจึงก่อตั้งพรรคไทยรักไทยอย่างเป็นทางการขึ้นในวันที่ 14 ก.ค. 2541 (ตรงกับวันชาติฝรั่งเศส) โดยมีผู้ร่วมก่อตั้งพรรคอันประกอบไปด้วย กลุ่มทุนด้านสื่อสารของนายประชา มาสินนธ์ (ช่อง 3) กลุ่มทุนด้านอุตสาหกรรมยานยนต์ของนายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ กลุ่มทุนด้านอุตสาหกรรมการเกษตรของนายธนิษฐ์ เจริญนนท์ (เครือเจริญโภคภัณฑ์) กลุ่มอดีตข้าราชการระดับสูงอย่างนายประชา คุณะเกษม นายคณิต ณ นคร และ พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา กลุ่มนักการเมืองอย่างนางสุตารัตน์ เกยุราพันธุ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนเดือนตุลาและกลุ่มNGOsอย่างนายภูมิธรรม เวชยชัย และ น.พ.พรหมมินทร์ เลิศสุณีย์เดช และกลุ่มนักวิชาการอย่าง นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ และนายณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ เป็นต้น บุคคลที่กล่าวข้างต้นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างภาพลักษณ์และความนิยมให้พรรคไทยรักไทย ในระยะเริ่มแรก (กรุงเทพฯธุรกิจ 2541, 2, บุษอริ ยีหมะ 2547, 116-133)

หลังจากพ.ต.ท.ทักษิณก่อตั้งพรรคได้สำเร็จจึงลงนามเลือกตั้งครั้งแรกในวันที่ 6 ม.ค. 2544 โดยส.ส.ที่ลงเลือกตั้งในนามพรรคส่วนหนึ่งเป็นอดีตส.ส.จากพรรคต่างๆที่มีประสพการณ์บนสนามเลือกตั้งและมีฐานเสียงสูงย้ายมาเข้าร่วมพรรค ประกอบกับผู้ร่วมก่อตั้งพรรค และกลุ่มทุนต่างๆที่เป็นชนชั้นนำพรรค พรรคได้นำเสนอนโยบายเร่งด่วนเพื่อแก้ปัญหาวิกฤติประเทศ และนโยบายประชานิยมต่างๆ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน 30บาทรักษาทุกโรค พักชำระหนี้เกษตรกร หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นต้น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้เป็นพรรคที่แตกต่างจากพรรคคู่แข่ง โดยเฉพาะภาพลักษณ์ผู้นำเข้มแข็งอย่างพ.ต.ท.ทักษิณที่ประสบความสำเร็จทางด้านธุรกิจมากมาย ซึ่งส่งผลให้พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งอย่างถล่มทลายในเวลาต่อมา ที่สามารถมีที่นั่งในสภาถึง 248 ที่นั่งภายในพรรคเดียว ซึ่งมากที่สุดนับตั้งแต่มีการเลือกตั้งในประเทศไทยมาในขณะนั้น สามารถเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ต่อมาเมื่อพรรคการเมืองหลายพรรค อาทิพรรคความหวังใหม่และพรรคเสรีธรรมได้ยุบและควบรวมเข้ามาอยู่กับพรรคไทยรักไทย ทำให้ไทยรักไทยเป็นพรรคที่มีคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรได้สำเร็จ ตรงจุดนี้รัฐธรรมนูญ 2540 ไม่ห้ามการย้ายและยุบควบรวมพรรค พ.ต.ท.ทักษิณจึงอาศัยช่องว่างทางกฎหมายนี้ช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพรรคมีขนาดใหญ่ขึ้นย่อมเกิดมุ้งต่างๆภายในพรรค ทำให้เกิดการเมืองภายในพรรคโดยเฉพาะเรื่องผลประโยชน์ตลอดเวลา (Hewison 2010, 119, มติชนสุดสัปดาห์ 2545, 6)

ด้านโครงสร้างการจัดองค์กรของพรรคไทยรักไทยมีดังนี้ เริ่มด้วยที่ประชุมใหญ่พรรค คณะกรรมการบริหารพรรค รองลงมาคือหัวหน้าพรรคที่ควบคุมดูแลสำนักงานหัวหน้าพรรคฝ่ายต่างๆ ไล่เรียงลงมาตามลำดับดังนี้ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกฎหมายและกิจการสภา ฝ่ายปฏิบัติการสนามเลือกตั้ง เป็นต้น รองลงมาคือเลขาธิการพรรค สำนักโฆษก สำนักอำนวยการพรรค คณะกรรมการการเมือง,

วิชาการ,กลั่นกรองผู้สมัคร รองลงมาคือคณะกรรมการประจำภาคต่างๆ ฯลฯ เมื่อพิจารณาดูจะพบว่า โครงสร้างการจัดองค์กรพรรคมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่หัวหน้า กล่าวคือ แม้โครงสร้างของพรรค จะมีตำแหน่งและหน่วยงานภายในที่หลากหลาย ท้ายที่สุดก็ขึ้นตรงต่อหัวหน้าพรรค ดังที่ ข้อค้นพบ ของนายบุญอริ ยีหะมะ ระบุไว้

“การคัดสรรผู้สมัครจะแบ่งตามภูมิภาคต่างๆ แล้วส่งต่อไปยังคณะกรรมการคัดสรร ผู้สมัคร แต่ท้ายที่สุดอำนาจการตัดสินใจย่อมอยู่ที่หัวหน้าพรรคที่คณะกรรมการคัดสรรขึ้นตรง อยู่” (บุญอริ ยีหะมะ 2547, 137-139)

เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเกือบครบวาระ ก็ประกาศยุบสภาเพื่อเลือกตั้ง ใหม่ ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 โดยทักษิณและพรรคไทยรักไทยได้ชูสโลแกนที่สำคัญอย่าง “4 ปี ซ่อม 4 ปีสร้าง” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหาต่างๆ หลัง 4 ปีที่ผ่านมาและนำเสนอทางออกในการ สร้างประเทศใน 4 ปีข้างหน้า สุดท้ายการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนั้น พรรคของพ.ต.ท.ทักษิณก็ชนะอย่าง ถล่มทลายอีกเช่นเคย มีที่นั่งในสภามากกว่าเดิมจนเกินครึ่ง สามารถตั้งรัฐบาลพรรคเดียวได้สำเร็จ ต่อมาพ.ต.ท.ทักษิณได้ประกาศยุบสภาลง เนื่องจากเกิดแรงกดดันจากภาคประชาชนที่ต่อต้านทักษิณ แล้วเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน 2549 โดยขาดพรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทยและพรรค มหาชน เนื่องจากทั้ง 3 พรรคประกาศคว่ำบาตรการเลือกตั้งครั้งนี้ ทำให้พรรคไทยรักไทยชนะการ เลือกตั้ง โดยมีคู่แข่งเป็นพรรคเล็กที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียง

ปรากฏการณ์การชุมนุมของ “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” หรือต่อมาเรียกว่า “เสื้อเหลือง” กลุ่มเสื้อเหลืองออกมาต่อต้านรัฐบาลทักษิณในประเด็นการทุจริตคอร์รัปชันและเรียกร้อง ให้พ.ต.ท.ทักษิณลาออกจากนายกรัฐมนตรี หลังจากนั้นผู้นำเหล่าทัพโดยการนำของพลเอกสนธิ บุญ รัตกลิน ภายใต้อำนาจ “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น ประมุข” ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลทักษิณ ในวันที่ 19 กันยายน 2549 ผลจากการรัฐประหาร ทำให้พรรคไทยรักไทยถูกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยยุบพรรค เรื่องทุจริตการเลือกตั้ง จึงส่งผล ให้พ.ต.ท.ทักษิณและคณะกรรมการบริหารพรรคถูกเพิกถอนสิทธิทางการเมือง 5 ปี หลังจากการยุบ พรรคก็มีกลุ่มประชาชนผู้สนับสนุนพรรคไทยรักไทยและต่อต้านการรัฐประหารได้รวมตัวกันภายใต้อำนาจ “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการ (นปช.)” หรือกลุ่ม “เสื้อแดง”(ต่อมาเปลี่ยนเป็น นปช.) ออกมาเรียกร้องความเป็นธรรมแก่พ.ต.ท.ทักษิณและกรรมการบริหารพรรคที่ถูกทหารยึดอำนาจไป ต่อมาภายหลังการยุบพรรคไทยรักไทย กลุ่มไทยรักไทยเดิมจึงนำพรรคพลังประชาชนที่มีอยู่เดิมมา เป็นพรรคของพ.ต.ท.ทักษิณพรรคที่ 2 เพื่อลงสนามเลือกตั้งภายใต้กติกาใหม่อย่างรัฐธรรมนูญ 2550

โดยปราศจากกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยที่ถูกเพิกถอนสิทธิลงเลือกตั้งกว่า 5 ปี จำนวน 111 คน (Hewison 2010, 119, Phongpaichit and Baker 2008, 67)

เมื่อรัฐบาลทักษิณถูกยึดอำนาจและพรรคไทยรักไทยถูกยุบ กลุ่มไทยรักไทยเดิมที่ไม่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองได้กลับมาลงสนามเลือกตั้งอีกครั้ง ภายใต้กติกาใหม่คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ที่ไม่สามารถควมรวบรวมพรรคได้อีกและเพิ่มโอกาสให้ฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจง่ายขึ้น การเลือกตั้งครั้งนี้พ.ต.ท.ทักษิณต้องปรับตัวครั้งใหญ่ (แม้ตนจะถูกเพิกถอนสิทธิ) โดยได้ชูนายสมักร สุนทรเวชมาเป็นหัวหน้าพรรคภายใต้สโลแกน “เลือกสมักร ได้ทักษิณ” และ “เพื่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ด้วยพลังประชาชน” และสานต่อนโยบายเดิมของพรรคไทยรักไทยอย่างประชาานิยม จนได้รับชัยชนะอย่างถล่มทลายอีกครั้ง (McCargo 2008, 340, คริส เบเกอร์ and ผาสุกพงษ์ไพจิตร 2557)

ตรงจุดนี้เป็นประเด็นน่าสนใจยิ่ง ที่พรรคเดิมของพ.ต.ท.ทักษิณถูกยุบและโดนยึดอำนาจไป แต่พ.ต.ท.ทักษิณสามารถกลับมาชนะบนสนามเลือกตั้งได้อีกครั้ง แม้ตัวเขาจะถูกเพิกถอนสิทธิ ครั้นนี้พ.ต.ท.ทักษิณอาศัยตัวแทนอย่างนายสมักร สุนทรเวช อย่างไรก็ตามการที่นายสมักรเป็นตัวแทน (Proxy) พ.ต.ท.ทักษิณถือเป็นช่องโหว่ทางกฎหมายที่ทำให้พ.ต.ท.ทักษิณกลับเข้ามาช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองอีกครั้ง กลับกันเมื่อพรรคพลังประชาชนที่ถูกครอบงำโดยพ.ต.ท.ทักษิณแทนที่สมาชิกและกรรมการบริหารพรรคจะเข้าร่วมตัดสินใจเรื่องต่างๆของพรรค อันส่งผลให้พรรคเองขาดการจัดองค์กรภายในพรรค กล่าวคือพ.ต.ท.ทักษิณได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรพรรคใหม่ให้ต่างจากพรรคไทยรักไทย โดยเฉพาะการลดจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคลง ซึ่งพรรคไทยรักไทยเดิมมี 111 คน พรรคใหม่อย่างพลังประชาชนลดเหลือเพียง 37 คน (ผู้จัดการออนไลน์ 2551)

หลังจากได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้เป็นรัฐบาลไม่นานนายสมักร สุนทรเวชถูกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้พ้นสภาพการเป็นนายกรัฐมนตรีจากสาเหตุเข้าไปทำอาหารในรายการ “ชิมไปบ่นไป” พ.ต.ท.ทักษิณและพรรคพลังประชาชนจึงเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ซึ่งมีสถานะเป็นน้องเขยขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี แต่แล้วรัฐบาลสมชายและพรรคพลังประชาชนก็ถูกศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคอีกครั้ง เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 เนื่องจากคณะกรรมการเลือกตั้งมีมติให้ใบแดงแก่นายยงยุทธ ดิยะไพรัชและคนอื่นๆ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นกรรมการบริหารพรรคพลังประชาชน ผลจากใบแดงนั้นยังทำให้พรรคพลังประชาชนถูกยุบ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ 2550 มีบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งในมาตรา 237 ที่ว่าหัวหน้าพรรคและกรรมการบริหารหากกระทำผิดการเลือกตั้งจะถูกเพิกถอนสิทธิทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปีและยุบพรรคการเมืองนั้นเป็นต้น (Chambers and Croissant 2010b, 201)

หลังจากพรรคพลังประชาชนถูกยุบ สมาชิกพรรคที่มีใช้กรรมการบริหารพรรคต่างพากันหาพรรคใหม่สังกัดเพื่อรักษาสถานะความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่กับพรรค

เพื่อไทย (พรรคที่ 3 ของพ.ต.ท.ทักษิณ) และสมาชิกส่วนหนึ่งเลือกที่จะตั้งพรรคใหม่ภายใต้ชื่อพรรค ภูมิใจไทย โดยมีกลุ่มเพื่อนเนวิน (นายเนวิน ชิดชอบ) เป็นแกนนำจัดตั้ง ส่วนพรรคเพื่อไทยได้เลือก นายยงยุทธ วิชัยดิษฐเป็นหัวหน้าพรรค พรรคเพื่อไทยส่งพลตำรวจเอกประชา พรหมนอก ลงแข่งขัน เพื่อเป็นนายกรัฐมนตรีกับนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ผลปรากฏว่าที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงคะแนน ให้นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเป็นนายกรัฐมนตรี (Chachavalpongpun 2009, 458) ทำให้ช่วงทางการเมืองเปลี่ยน การเปลี่ยนช่วงทางการเมืองครั้งนี้เกิดจากปัจจัยหลักคือพรรคภูมิใจ ซึ่งเดิมที่เป็นส.ส. พรรคพลังประชาชน ตัดสินใจเปลี่ยนช่วงทางการเมืองมาจับกับช่วงพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้สามารถ จัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ กลุ่มประชาชนที่สนับสนุนพรรคเพื่อไทยหรือกลุ่มคนเสื้อแดงหรือภายใต้ชื่อใหม่ “แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ” ได้ออกมาชุมนุมเพื่อแสดงความไม่พอใจกับการขึ้น ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายอภิสิทธิ์ ซึ่งพวกเขาไม่เห็นด้วยกับพรรคประชาธิปัตย์ที่ไม่ใช่พรรค เสียข้งมากในสภา แต่กลับสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ จึงไม่มีความชอบธรรมกับการเป็นรัฐบาล และไม่เห็นด้วยกับพรรคภูมิใจไทยที่เปลี่ยนข้างไปอยู่กับประชาธิปัตย์ซึ่งเปรียบเสมอ “พรรคงูเห่า” ตรง ประเด็นนี้ถือว่าพรรคประชาธิปัตย์อาศัยการปรับตัวและช่องว่างทางกฎหมายที่ว่า เมื่อพรรคตนมีส.ส. ไม่มากพอ ก็ใช้วิธีเชิญพรรคอื่นๆเข้ามาร่วมจัดตั้งรัฐบาลจนสำเร็จ แม้พรรคตนจะไม่ใช่พรรคเสียข้ง มากในสภาก็ตาม ส่งผลให้เกิดการชุมนุมในนามคนเสื้อแดง (นปช.) ขึ้นหลายพื้นที่ในประเทศและ บ่อยครั้งที่เกิดความรุนแรง โดยเฉพาะเหตุการณ์การชุมนุมต่อต้านรัฐบาลที่พัทยาช่วงวันที่ 10-12 เมษายน พ.ศ.2553 ในเวที Asean+3 ที่มีผู้นำและตัวแทนกลุ่มประเทศสมาชิกรวมตัวกัน จนทำให้ การประชุมนี้ล้มไปในที่สุดและเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่แยกราชประสงค์ ที่มีผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่ ทหารเสียชีวิตรวมกันหลายร้อยคน และมีผู้บาดเจ็บอีกจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม ก็ไม่สามารถ กัดดันให้รัฐบาลลาออกหรือยุบสภาได้ในขณะนั้น ตรงจุดนี้ประเด็นเรื่องเสื้อแดง มองได้ว่าผู้เข้าร่วม หลักๆเป็นกลุ่มมวลชนที่สนับสนุนพ.ต.ท.ทักษิณและต่อต้านพรรคประชาธิปัตย์ และพ.ต.ท.ทักษิณเอง ใช้กลุ่มมวลชนนี้เป็นเครื่องมือต่อสู้ทางการเมืองนอกสภา เพราะขณะนั้นพ.ต.ท.ทักษิณไม่สามารถสู้ใน สภาเพื่อจะกลับมาชนะเป็นรัฐบาลได้ (Chachavalpongpun 2009, 462) เหตุการณ์ในปี 2553 คน เสื้อแดงถูกดำเนินคดีภายใต้กฎหมายพิเศษ ไม่ได้รับการประกันตัวจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้พรรคเพื่อ ไทยเมื่อขึ้นเป็นรัฐบาลจึงตัดสินใจเสนอกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าวขึ้น (ดู เพิ่มเติมบทที่ 4)

ต่อมารัฐบาลอภิสิทธิ์แก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 เรื่องการเลือกตั้งที่ ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีทั้งหมด 500 คน แบ่งเขต 375 เขต/คน และบัญชีรายชื่อ 125 คน และ ประกาศยุบสภาก่อนหมดวาระไม่นานและกำหนดวันเลือกตั้งในวันที่ 3 ก.ค. 2554 อีกฟากหนึ่ง เพื่อ รับมือกับการเลือกตั้งครั้งใหม่ พรรคเพื่อไทยได้ปรับโครงสร้างองค์กรด้วยการลดจำนวนคณะ กรรมการบริหารพรรคลงเหลือไม่ถึง 20 คนเพื่อป้องกันการตัดสิทธิส.ส.คนอื่นหากพรรคถูกยุบอีก

ครั้ง ในส่วนของตัวแทนพ.ต.ท.ทักษิณนั้น รอบนี้ใช้นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรซึ่งมีสถานะเป็นน้องสาวของพ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งถูกวางตัวให้เป็นนายกรัฐมนตรีและใช้ความเป็นเพศหญิงเป็นจุดเด่น เพื่อให้มีนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของประเทศ ด้านโครงสร้างการบริหารของพรรคนั้น ยิ่งลักษณ์มิได้เป็นทั้งหัวหน้าพรรคและคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อไทย แต่สามารถถูกชูให้เป็นนายกรัฐมนตรีได้

ตรงจุดนี้เป็นเรื่องน่าสนใจเพราะในทางกฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ว่าผู้ที่จะมาเป็นนายกรัฐมนตรีต้องเป็นหัวหน้าพรรค จนส่งผลให้พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณชนะการเลือกตั้งอีกครั้ง โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับคะแนนเสียง 265 คน โดยแบ่งเป็นระบบแบ่งเขตจำนวน 204 คนและระบบบัญชีรายชื่อจำนวน 61 คน เกินกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีทั้งหมด 500 คน ซึ่งทำให้พรรคเพื่อไทยมีความชอบธรรมและมีการเลือกตั้งคะแนนเสียงเพียงพอในการจัดตั้งรัฐบาลได้ในที่สุด

ในประเด็นการจัดองค์กรนั้นพรรคเพื่อไทยมีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งต่างๆในปี 2555 ที่ประชุมใหญ่วิสามัญพรรคได้ประชุมเรื่องการปรับรายชื่อคณะกรรมการบริหารพรรคและคณะกรรมการอื่นๆของพรรค อาทิ 1.คณะกรรมการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง 2.คณะกรรมการนโยบายพรรค 3. คณะกรรมการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในพรรค และมีการลงมติเรื่องการเลือกหัวหน้าพรรค ซึ่งพรรคมีมติเอกฉันท์ให้นายจตุพงษ์ เรืองสุวรรณเป็นหัวหน้าพรรค และจัดให้มีคณะกรรมการบริหารพรรคเพียง 19 คนเท่านั้น ในจำนวนนั้นไม่ปรากฏชื่อของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร แต่ชื่อกลับไปอยู่ที่คณะกรรมการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งแทน ซึ่งยิ่งลักษณ์ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการ (เดลินิวส์ 2555)

หลังจากพรรคเพื่อไทยได้รับชัยชนะเป็นรัฐบาลไม่นาน พรรคได้เสนอร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมหลายฉบับ โดยเฉพาะฉบับของนายวรชัย เหมะ ส.ส.สมุทรปราการที่มีเนื้อหานิรโทษกรรมแก่ผู้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2554 อันได้แก่ ผู้เข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) และกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ร่างกฎหมายนิรโทษกรรมของวรชัยได้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรตามขั้นตอน แต่แล้วในขั้นกรรมาธิการแปรญัตติพรรคเพื่อไทยได้แก้ไขเนื้อหาในร่าง อันขัดจากเจตนารมณ์เดิมที่นิรโทษฯเพียงผู้ชุมนุมกลับกลายเป็นนิรโทษกรรมให้แก่ทุกฝ่าย (ฉบับเหมาเข่งหรือสุดซอย) อาทิ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้สั่งการสลายการชุมนุมในปี 2553 อย่างนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติการและสั่งการจะได้รับการนิรโทษกรรมทั้งหมด สร้างความไม่พอใจให้แก่หลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนปช.ที่ไม่ต้องการให้นายอภิสิทธิ์และนายสุเทพได้รับการนิรโทษกรรมจากเหตุการณ์สลายการชุมนุมในปี 2553 ฝ่ายต่อต้านรัฐบาลก็ไม่ต้องการนิรโทษกรรมแก่พ.ต.ท.ทักษิณในคดีทุจริตต่างๆ เป็นต้น จากประเด็นร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมได้นำไปสู่การเดินขบวนต่อต้านรัฐบาลของภาคประชาชนทั้งใน

กรุงเทพมหานครและทั่วประเทศ จนรัฐบาลยิ่งลักษณ์ต้องประกาศยุบสภาและให้คำมั่นว่าจะไม่ดึงเอา ร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมขึ้นมาพิจารณาอีก นับจากนั้นพรรคเพื่อไทยเกิดภาพลักษณ์เชิงลบมาโดยตลอด ทั้งนี้การตัดสินใจในเรื่องดังกล่าวเป็นการตัดสินใจของคณะกรรมการยุทธศาสตร์พรรค โดยมี นายสมชาย วงษ์สวัสดิ์ อดีตนายกรัฐมนตรียุติเป็นประธาน และชนชั้นนำภายในพรรคอย่างจตุพร พรหมพันธุ์ วีระ มุสิกพงศ์ จาตุรนต์ ฉายแสง ภูมิธรรม เวชยชัย โภคิน พลกุล ฯลฯ (ประชาชาติธุรกิจ 2557) ที่ร่วมตัดสินใจ ส่งผลให้พรรคได้รับแรงต้านจากสังคมสูง แล้วยังถูกลดทอนคะแนนนิยมลง ทำให้ ภาพลักษณ์ของพรรคเสียหายหนัก ความผิดพลาดครั้งนี้นับเป็นชนวนความขัดแย้งภายในพรรคอีกด้วย เนื่องจากสมาชิกพรรคหลายคนต่างไม่ให้ความน่าเชื่อถือแก่คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชุดนี้ เพราะหลายครั้งเมื่อคณะกรรมการชุดนี้ตัดสินใจอะไรไปมักไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคมีส่วนร่วมตัดสินใจหรือได้รับทราบ จึงทำให้พรรคต้องปรับระบบภายในใหม่อย่างการยุบหรือปรับรายชื่อ คณะกรรมการชุดดังกล่าว เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชุดใหม่ หากมองอีกแง่หนึ่งอำนาจการตัดสินใจของชนชั้นนำภายในพรรคโดยเฉพาะคณะกรรมการยุทธศาสตร์นั้นมีอำนาจสมบูรณ์โดยปราศจากอำนาจของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรหรือไม่ เนื่องจากผู้ที่ได้รับประโยชน์จากร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมคือเขาโดยตรง อีกทั้งหลังรัฐบาลยิ่งลักษณ์ยุบสภาได้มีการเลือกตั้งใหม่ บัญชีรายชื่อของพรรคปรากฏชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมอยู่ในลำดับต้นๆของบัญชีหลายคน (คณะกรรมการการเลือกตั้ง 2557) แสดงให้เห็นว่าพรรคมิได้ลงโทษชนชั้นนำและผู้ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวที่เดินยุทธศาสตร์พรรคผิดพลาด อันนำไปสู่การออกมาเดินขบวนต่อต้านพรรคเพื่อไทยของกลุ่มพันธมิตรฯเดิมและรวมตัวกลายเป็นกลุ่มกปปส.ในเวลาต่อมา สุดท้ายเมื่อสถานการณ์เมืองตึงเครียดฝ่ายกองทัพนำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผบ.ทบ.ตัดสินใจเข้ายึดอำนาจ รัฐบาลยิ่งลักษณ์ซึ่งทำหน้าที่รักษาการในขณะนั้น

ตรงจุดนี้อาจมองไปได้ว่าพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณเป็นพรรคแบบชนชั้นนำหรือผู้นำพรรคครอบงำพรรคหรือไม่ ถ้าใช้รูปแบบการจัดการองค์กรแบบนี้ไม่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยภายในพรรค พรรคจะยังคงใช้รูปแบบนี้ต่อไปหรือไม่ เพราะการตัดสินใจของพรรคครั้งที่ผ่านมาสร้างผลสะท้อนให้แก่สังคมและภายในพรรคเอง หรือพรรคต้องกลับมาทบทวนเรื่องการวางโครงสร้างการบริหารใหม่ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคได้เข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในพรรคและร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆในอนาคต

3.1.1 องค์กรภายในพรรคไทยรักไทย

พรรคไทยรักไทยมีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆภายในพรรคที่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจการต่างๆของพรรค โดยพรรคไทยรักไทยได้ระบุงการจัดตั้งหน่วยงานเหล่านี้ไว้ในข้อบังคับพรรคดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2541a)

ข้อ 28 ให้พรรคมีสำนักงานใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริหารงานของพรรคตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และให้มีสาขาพรรคในท้องที่ต่างๆ ตามที่เห็นสมควร

ข้อ 29 ในการบริหารงานของพรรค ให้มีสำนักงานดังต่อไปนี้ อยู่ในสำนักงานใหญ่ของพรรค

(1) สำนักเลขานุการหัวหน้าพรรค มีหน้าที่ในการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหัวหน้าพรรค และกระทำการอื่นใดตามที่หัวหน้าพรรคจะเห็นสมควรสั่งการ

(2) สำนักงานเลขาธิการพรรค มีหน้าที่ดูแลการบริหารกิจการงานภายในของพรรค

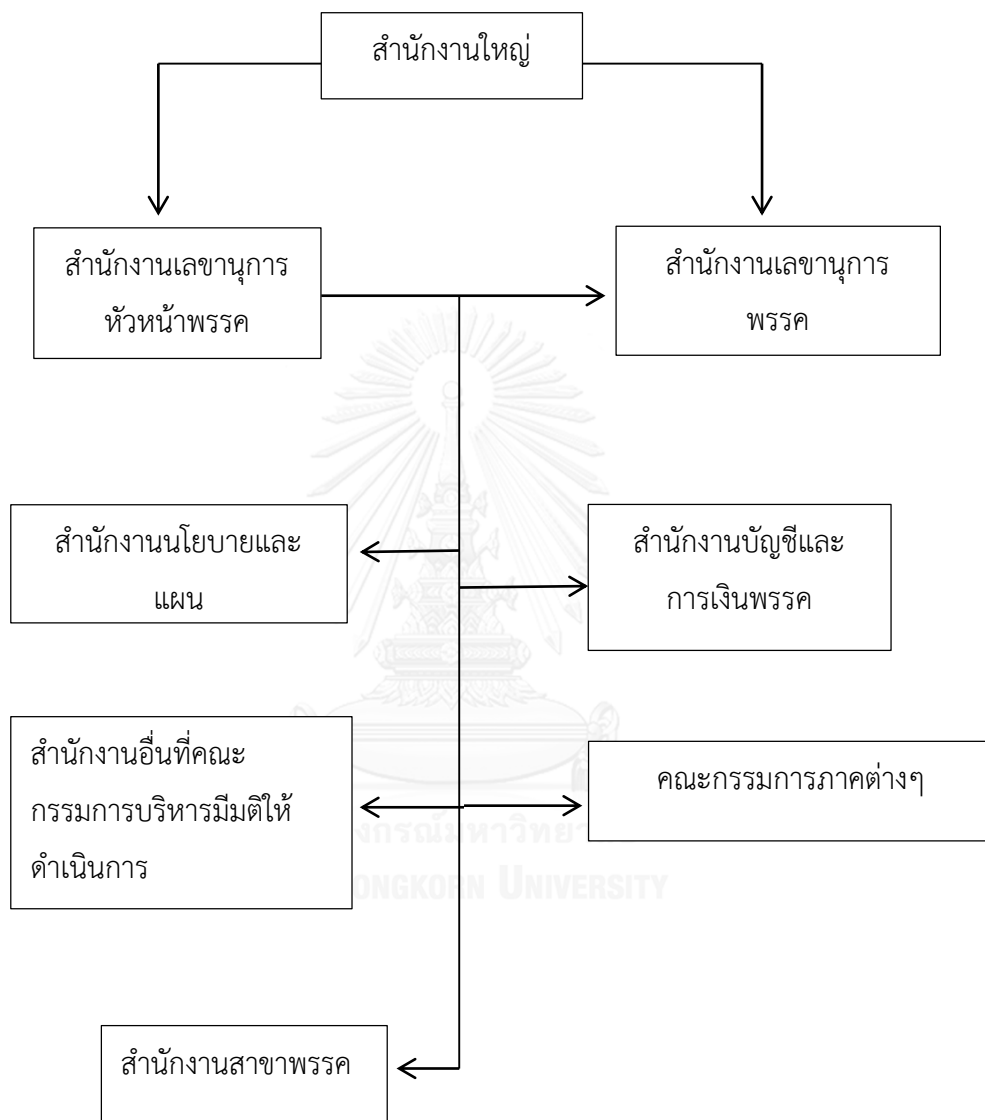
(3) สำนักงานนโยบายและแผน มีหน้าที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆของพรรคในทางข้อมูลและวิชาการ และงานทางด้านการศึกษาต่างประเทศของพรรคและงานอื่นๆ ตามที่หัวหน้าพรรคเห็นสมควร

(4) สำนักงานบัญชีและการเงินพรรค มีหน้าที่ดูแลการบริหารงานด้านการเงินและบัญชีของพรรคให้เรียบร้อยเป็นไปตามกฎหมายกำหนด

(5) สำนักงานอื่นที่คณะกรรมการบริหารพรรคเห็นสมควรกำหนดให้จัดตั้งขึ้น

ข้อ 30 ให้ท้องที่ที่มีสมาชิกตั้งแต่ 500 คนขึ้นไปสามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้

ภาพที่ 3.1 องค์กรภายในพรรคไทยรักไทย

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

3.1.2 องค์กรภายในพรรคพลังประชาชน

พรรคเพื่อไทยมีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆภายในพรรคที่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจการต่างๆของพรรค โดยพรรคพลังประชาชนได้ระบุงการจัดตั้งหน่วยงานเหล่านี้ไว้ในข้อบังคับพรรคดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2541b)

ข้อ 17 สำนักงานใหญ่พรรคประกอบไปด้วยหน่วยงานดังนี้

17.1 ฝ่ายบริหารมีหน้าที่รับผิดชอบทางการเงินและบัญชี งานประชาสัมพันธ์ และงานธุรการ

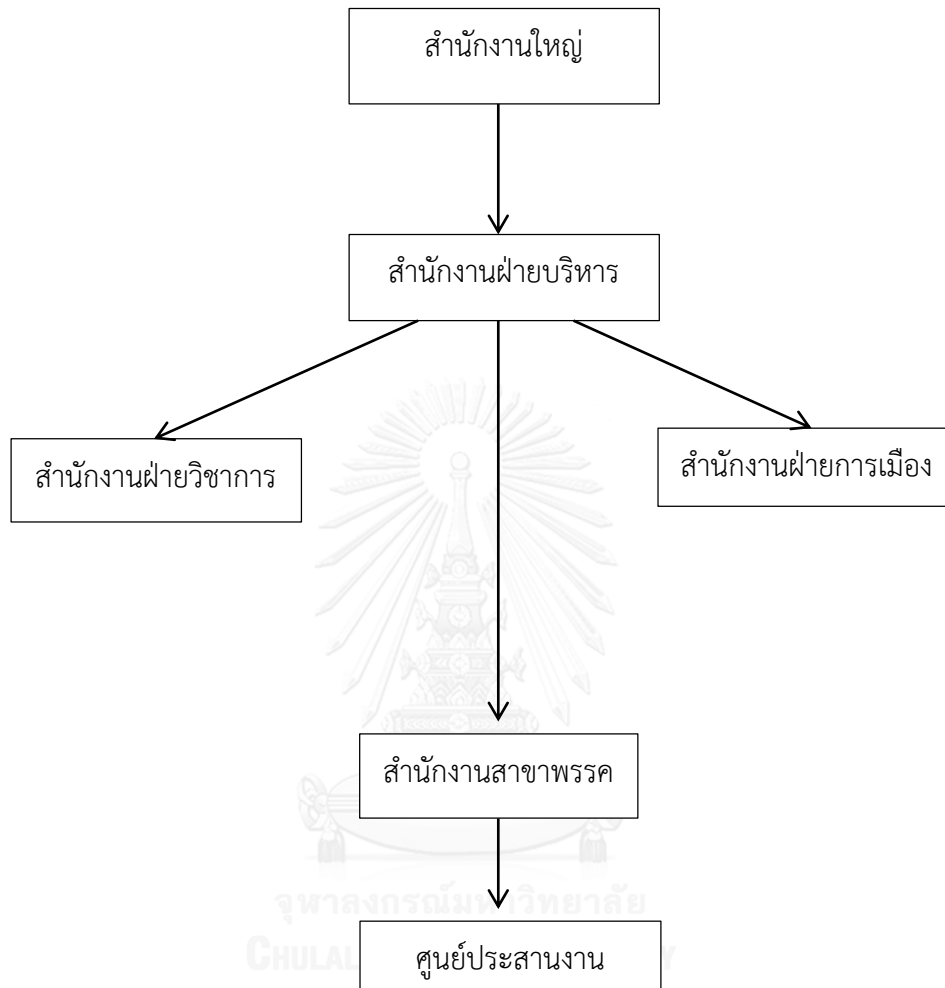
17.2 ฝ่ายการเมืองมีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านสมาชิก งานกิจการสภาและงานประสานงานทั่วไป

17.3 ฝ่ายวิชาการมีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านนโยบายและแผน งานด้านกฎหมาย และการเตรียมงานด้านข้อมูลต่างๆ รวมทั้งการจัดทำและจัดเก็บเอกสารทางด้านวิชาการต่างๆ

ข้อ 18 กำหนดให้มีสำนักงานสาขาพรรคเป็นหน่วยงานในการปฏิบัติงานต่างๆของพรรคในพื้นที่ที่พรรคจัดตั้งสาขาพรรค

นอกจากนี้ยังพบว่าพรรคพลังประชาชนมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานของพรรคในพื้นที่ต่างๆ แทนการจัดตั้งสาขาพรรคในพื้นที่ฐานเสียงของผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้ง

ภาพที่ 3.2 องค์กรภายในพรรคพลังประชาชน

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

3.1.3 องค์กรภายในพรรคเพื่อไทย

พรรคเพื่อไทยมีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆภายในพรรคที่เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจการต่างๆของพรรค โดยพรรคเพื่อไทยได้ระบุงการจัดตั้งหน่วยงานเหล่านี้ไว้ในข้อบังคับพรรคดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2550a)

ข้อ 28 ให้พรรคมีสำนักงานใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางการบริหารงานของพรรคตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร และให้มีสาขาพรรคในท้องที่ต่างๆตามที่เห็นสมควร

ข้อ 29 ในการบริหารงานของพรรค ให้มีสำนักงานดังต่อไปนี้ตั้งอยู่ที่สำนักงานใหญ่

(1) สำนักงานหัวหน้าพรรค มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนการปฏิบัติของหัวหน้าพรรคและกระทำการอื่นใดตามที่หัวหน้าพรรคสั่งการ

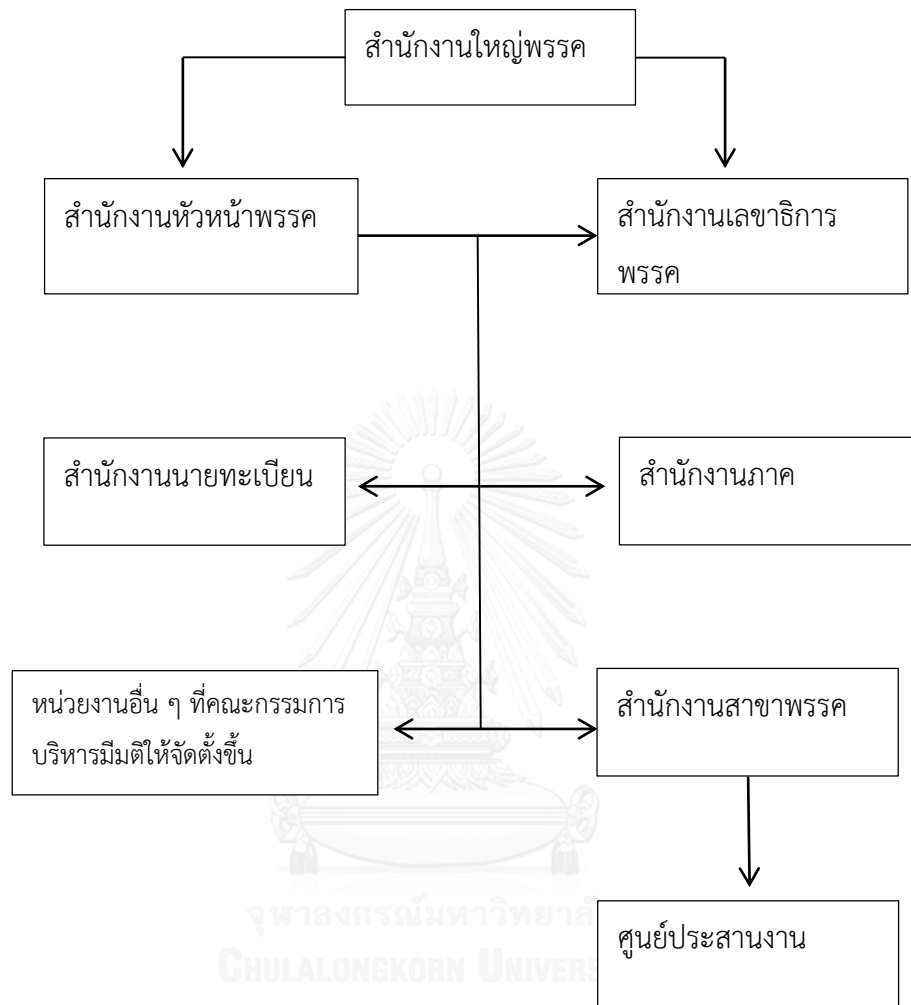
(2) สำนักงานเลขาธิการพรรค มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารภายในของพรรคและกิจการที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของสำนักงานใดสำนักงานหนึ่งโดยเฉพาะ

(3) สำนักงานอื่นที่คณะกรรมการบริหารมีมติให้จัดตั้งขึ้น

ข้อ 30 ท้องที่ใดที่มีสมาชิกตั้งแต่ 100 คนขึ้นไปสามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้โดยเสนอต่อคณะกรรมการบริหารพรรค

นอกจากนี้ยังพบว่าพรรคเพื่อไทยมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานของพรรคในพื้นที่ต่างๆ แทนการจัดตั้งสาขาพรรคในพื้นที่ฐานเสียงของผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้ง

ภาพที่ 3.3 องค์กรภายในพรรคเพื่อไทย

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

3.1.4 มั่งต่างๆภายในพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ

ภายหลังพรรคไทยรักไทยได้รับชัยชนะบนสนามเลือกตั้งสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้เมื่อปี พ.ศ. 2544 กลุ่มการเมืองหรือมั่งเริ่มจับกลุ่มกันภายในพรรค ทั้งมั่งเก่าอย่างวงน้ำเย็นของนายเสนาะ เทียนทอง มั่งใหม่จับกลุ่มกันขึ้นเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองภายในพรรค ก่อนอื่น ผู้วิจัยของยกตัวอย่างรูปแบบของมั่งเหล่านี้ผ่านงานของ Chambers and Croissant (2010b, 14-17) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในพรรคการเมืองไทย โดยได้สรุปการจัดการภายในพรรคไว้ 4 รูปแบบ ดังนี้

- 1.การจัดการแบบสมาชิกไม่ปรองดองกันหรือมีสถานะแตกแยกภายใน (Fissured)
- 2.การจัดการแบบครอบครัว (Familial)
- 3.การจัดการแบบเน้นตัวบุคคลหรือผู้นำเป็นศูนย์กลาง (Personalist)
- 4.การจัดการแบบสมาคมสมาชิก (Collegial)

รูปแบบที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบที่เอื้อต่อการเกิดมั่งภายในพรรค โดยมั่งจะมีอำนาจตัดสินใจเรื่องต่างๆที่สำคัญของพรรค เช่น การเลือกผู้สมัครส.ส. ต่อรองตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น รูปแบบที่ 3 และ 4 นั้น เป็นรูปแบบที่ส่งผลด้านลบต่อมั่งภายในพรรค เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวสามารถควบคุมมั่งและลดช่องว่างทางการเมืองภายในพรรคได้ ทำให้มั่งถูกลดอำนาจลงและอำนาจนั้นจะตกไปอยู่ยังผู้นำและสมาชิกพรรค ท้ายที่สุดรูปแบบการจัดการภายในพรรคสามารถเปลี่ยนจากแบบหนึ่งไปยังรูปอื่นๆได้ โดยทั่วไปหากเป็นพรรคที่มีอายุยาวนาน ก็มักจะสามารถพัฒนาการจัดการพรรคไปเป็นแบบสมาคมสมาชิก อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณนั้นมีรูปแบบการจัดการแบบ “เน้นตัวบุคคลหรือผู้นำเป็นศูนย์กลาง” (Personalist) รวมถึงจำแนกประเภทของพรรคได้ว่าเป็นแบบผู้นำครอบงำพรรค/แบบบริษัท (Leader-dominated /Corporatist) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเกิดมั่งภายในพรรคการเมืองไทยถือเป็นสิ่งปกติ การจัดกลุ่มกันเป็นการเล่นการเมืองภายในพรรค ที่พยายามสร้างเครื่องมือบางอย่างเพื่อต่อรองผลประโยชน์ ชื่อเรียกร้อง คัดสรรบุคคล การเสนอนโยบาย รวมไปถึงตำแหน่งทางการเมืองในระดับต่างๆ พรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทย ต่างก็มีมั่งทางการเมืองภายในพรรค โดยสามารถแยกมั่งต่างๆของแต่ละพรรคได้ดังนี้ (ชญาณันท์ แดงพาณิชย์กุล 2556, 80-85)

(ก) มั่งภายในพรรคไทยรักไทย

1. กลุ่มบ้านจันทร์ส่องหล้า เป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดในพรรคไทยรักไทย นำโดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และคุณหญิงพจมาน ชินวัตร ส่วนใหญ่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรค นายทุนพรรค แกนนำ และรัฐมนตรีที่ขึ้นตรงกับทักษิณ สมาชิกสำคัญได้แก่ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ นายวราเทพ รัตนากร นายพิเชษฐ สติรชวาล นายสุธรรม แสงประทุม นายสรอรรถ กลิ่นประทุม นายพงษ์ศักดิ์ รักตพงศ์ไพศาล

นายภูมิธรรม เวชยชัย พล.อ. ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา นายวิเชษฐ์ เกษมทองศรี นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี น.พ. พรหมินทร์ เลิศสุริย์เดช เป็นต้น เบ็ดเสร็จมีอยู่ประมาณ 150 คน

2. กลุ่มวังบัวบาน (ภาคเหนือตอนบน) มี “แจ้แดง” นางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ เป็นหัวหน้า มีสมาชิกอยู่ประมาณ 30 คน มีแกนนำและอดีตแกนนำคนสำคัญหลายคนให้การดูแล เช่น นางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์

นายยงยุทธ ตียะไพรัช นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์

- เชียงรายมี นายสามารถ แก้วมีชัย นายสุชาติ อึ้งอินันท์ นายสุรสิทธิ์ เจียมวิจักขณ์ นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน นายรังสรรค์ วันไชยธนวงศ์ นายอิทธิเดช แก้วหลวง
- เชียงใหม่มี นางสาวชินนิชา วงศ์สวัสดิ์ นายกฤษดาภรณ์ เสียมภักดี นายสุรพงษ์ โตวิจักษณ์ชัยกุล นายบุญทรง เตริยาภิรมย์ นายนพคุณ รัฐผไท นายประสิทธิ์ วุฒินันชัย นายสุรพล เกียรติไชยากร
- น่านมี น.พ.ชลน่าน ศรีแก้ว
- พะเยามี นายไพโรจน์ ต้นบรจง นายวิสุทธิ์ ไชยณรุณ
- แพร่มี นายวรวัจน์ เอื้ออภิญญกุล นางปานหทัย เสรีรักษ์ น.พ. นิยม วิจารณ์ดิฐกุล
- ลำปางมี นายธนาธร โล่ห์สุนทร นายกิตติกร โล่ห์สุนทร นายวาสิต พยัคฆบุตร
- ส.ส. แบบสัดส่วน นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ พ.ต.ท. กานต์ เพียนแก้ว

นายถาวร ตรีรัตน์ณรงค์

3. กลุ่มวังน้ำยม ถือเป็นมุ้งใหญ่ที่สุดในพรรคไทยรักไทย เพราะได้รับการดูแลจาก นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ เลขาธิการพรรค และ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รองหัวหน้าพรรคไทยรักไทย (ในสมัยนั้น) วังน้ำยม เป็นวังใหม่ที่ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน ก่อร่างสร้างขึ้นมามีทุนก้อนโตของเพื่อนนักธุรกิจ ด้วยความเป็นคนลูกทุ่ง พูดน้อยแต่ใจถึงฟังได้ จึงมีสมาชิกหลังไหลเข้าอยู่ในวังมากถึง 100 คน

- ภาคเหนือ มีอดีต ส.ส. อยู่ในกลุ่มไม่ต่ำกว่า 40 คน อาทิ นายวิสาร เตชะธีราวัฒน์ นายบัวสอน ประชามอญ นางอรุณี ชำนาญยา นายจุลพันธ์ อมรวิวัฒน์ นายพินิจ จันทรสุนทร นางสิรินทร รามสุต นายปัญญา จินาคำ นางอนงค์วรรณ เทพสุทิน นางสาวกฤษณา สีหลักษ์ นายศรัณย์ ศรัณย์เกตุ นายเรวัต แสงวิจิตร นายสุรศักดิ์ อนรรฆพันธ์ นายทวีศักดิ์ อนรรฆพันธ์ นายณรงค์กร ชวาลสันตติ นายเกษม ปานอุดมลักษณ์ นายสัญญาชัย วงษ์สุนทร นายเมธี ฉัตรจินดารัตน์

พ.ต.ท.บรรยณ ตั้งภากรณ์ เป็นต้น

- ภาคกลาง ประมาณ 20 คน อาทิ ผศ. ดร. ประแสง มงคลศิริ นายวิวัฒน์ นิติกายูจนา นายอนุสรณ์ นาคาศัย นายเกื้อกุล ต่านชัยวิจิตร นายพงษ์ศักดิ์ วรรณปัญญา นายสุชาติ ลายน้ำเงิน

นายศุภพรพงศ์ ชวนบุญ น.พ. วัลลภ ยิ่งตรง นายประชา ประสพดี เป็นต้น

- ภาคอีสาน ไม่ต่ำกว่า 50 คน ใน 17 จังหวัด อาทิ นายพีระเพชร ศิริกุล นายประเสริฐ บุญเรือง นางมุกดา พงษ์สมบัติ นายจตุพร เจริญเชื้อ นายปรีชา เร่งสมบูรณ์สุข นายไพจิต ศรีวรขาน

นายศุภชัย โพธิ์สุ นายสุภรณ์ อัตถาวงศ์ นายโสภณ เพชรสว่าง นายชจรณ จุดโต นายประสิทธิ์ จันทาทอง นายเอกธัช อินทร์รอด นายเทวฤทธิ์ นิกרתศ นายเฉลิมชาติ การุญ นายสาคร พรหมภักดี นายชูชัย มุ่งเจริญพร ดร. ฟาริดา สุไลมาน นายศุภรักษ์ ครอบหา นายธีระยุทธ วานิชขัง

นายทองดี มนัสสาร นายธีระชัย แสนแก้ว และนายธราพงษ์ สีลาวงศ์

- กทม. นายกฤษฎา สัจจกุล และนางลลิตา ฤกษ์สำราญ
- ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ นายอนุชา นาคาศัย ร.ท. กุเทพ ไสกกระจำง และนายประสพ

บุษราคัม

4. กลุ่มวังพญานาค หรือพรรคเสรีธรรมเดิม ในช่วงหนึ่งมีที่ท่าว่าจะโตแต่พอนายพินิจ จารุสมบัติ ตกเก้าอี้ รมว. อุตสาหกรรม จำนวนสมาชิกก็ลดน้อยถอยลงไปเข้าใจว่าเหลือกำลังอยู่ประมาณ 20 คน รวมกับกลุ่ม นายปรีชา เลหาพงศ์ชนะ ผู้รับผิดชอบ ส.ส. อุบลราชธานี แล้วกลับมาผงดบนเก้าอี้ รัฐมนตรีสาธารณสุข ทั้งคู่เป็นคนใจใหญ่ รักใคร่รักจริง ไม่ทิ้งลูกน้อง อดีต ส.ส. ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ 6 ภาคอีสานประมาณ 20 คน อาทิ นายทวีศักดิ์ ปทุมสี นายเอกภาพ พลเชื้อ นายประมวล ศิลป์ โภคสวัสดิ์ นายพรศักดิ์ เจริญประเสริฐ

นายวิวัฒน์ชัย ไทตระไวศยะ นายต่อพงษ์ ไชยสาส์น ว่าที่ ร.ต. พงศ์พันธ์ สุนทรชัย นายสถาพร ว่องสัธ นพงษ์ นายอุดร ทองประเสริฐ นายชาติรี พิริยะกิจไพบูลย์ และนายอดิศักดิ์ โภคกุลกานนท์

- ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ นายสิทธิชัย ไควสุรัตน์ นายอดุลย์ นิลเปรม นายมานพ

จรัสดำรงนิตย์ นายเศกสิทธิ์ ไวนิยมพงศ์ นายไชยยศ จิรมธากร และนายกว้าง รอบคอบ

5. กลุ่มวังน้ำเย็น นำโดย นายเสนาะ เทียนทอง กลุ่มนี้เดิมเป็นสมาชิกพรรคชาติไทย ซึ่งมีนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นหัวหน้าพรรค ส.ส. ที่สังกัดหรือเคยสังกัดกลุ่มวังน้ำเย็น ระหว่างเข้าร่วมพรรคไทยรักไทย เเท่าที่รวบรวมได้มีดังนี้ นายเสนาะ เทียนทอง นายประมวล รุจนเสรี พ.อ. อภิวัฒน์ วิริยะชัย นายกำชุง ประภากรแก้วรัตน์ นายพายัพ ปั้นเกตุ นายสุพล ฟองงาม นายอำนาจ คลังผา นายจักริน พัฒน์ดำรงจิตร

นายประจักษ์ แก้วกล้าหาญ นายทศพล สังขทรัพย์ นางนันทนา ทิมสุวรรณ นายวิทยา ภูมิเหล่าแจ้ง
 นายนิรันดร์ นาเมืองรักษ์ นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพลลภ พันจ่าอากาศโทกิตติคุณ นาคะบุตร
 นายเกรียง กัลป์ ตินันท์ นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ นางพิมพ์พาจันทร์ประสงค์ นายเอี่ยม ทองใจสด
 นายสุนทร วิชาวัลย์ นายชวลิต มหาจันทร์ พ.ต.ท. อุดลย์ บุญเสรรฐ นางบุญรัตน์ ศรีธเรศ นายศักดิ์ดา
 คงเพชร นายสุชาติ บรรดาศักดิ์ นายกิตติศักดิ์ หัตถสงเคราะห์ นางกนกวรรณ วิชาวัลย์-ศรีจันทร์งาม
 นายสรวงค์

เทียนทอง นายฐานิสร์ เทียนทอง นางสาวตรีสุข เทียนทอง นายสมบัติ รัตโน นายวิรัตน์ ตยางคนนท์
 เป็นต้น

6. กลุ่มบ้านริมน้ำ (กลุ่มพ้อมดคำ) มีนายสุชาติ ตันเจริญ เป็นหัวหน้ากลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่
 เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคกลางและภาคอีสาน ได้แก่ นายรณฤทธิ์ชัย คานเขต นายเฉลิมชัย
 อุฬารกุล น.พ. สุทธิชัย จันทร์อารักษ์ นายอภิชาติ ตีรสวัสดิ์ชัย นายธีระชัย ศิริพันธ์ นายคมกริช หงษ์
 วิไล

นายพิเชษฐ์ ตันเจริญ เป็นต้น

7. กลุ่มราชบุรี นำโดย นายสรอรรถ กลิ่นประทุม มี ส.ส. ทั้งหมด 20 คน เช่น นายบุญลือ
 ประเสริฐโสภาน

8. กลุ่มชลบุรี นำโดย นายสนธยา คุณปลื้ม และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดชลบุรี
 เดิมกลุ่มชลบุรีมีสมาชิกประมาณ 20 คนจากหลายจังหวัด ถูกเพิกถอนสิทธิไป 4 คน คือ นายสุรสิทธิ์
 นิธิวุฒิวรรักษ์ (อดีต ส.ส. ชลบุรี) นางสาวอรดี สุทศศรี

9. กลุ่มลำตะคอง หรือพรรคชาติพัฒนาเดิม สมาชิกแตกออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมี
 นายกร ทัพพะรังสี เป็นแกนนำร่วมกับกลุ่มชวยราชครู แต่อีกกลุ่มหนึ่งมีนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็น
 แกนนำจริงๆ แล้วก็คืออดีต ส.ส. พรรคชาติพัฒนา ที่นำโดยนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ประมาณ 15 คน
 ซึ่งมีฐานอยู่ในโคราชและราชบุรี ปัจจุบัน กลุ่มลำตะคองกลายเป็นฐานกำลัง ส.ส. สำคัญในพรรครวม
 ใจไทยชาติพัฒนา ซึ่งเป็นการรวมกันของกลุ่มลำตะคอง และกลุ่มรวมใจไทยของ นายสมคิด จาตุศรี
 พิทักษ์

10. กลุ่มทานตะวัน หรือพรรคความหวังใหม่เดิม หลังจากพล.อ. ชวลิต ยงใจยุทธวางมือทาง
 การเมือง สมาชิกในกลุ่มก็ดูหองยเหงาตามไปด้วย นายพิศาล มูลศาสตรสาทร เป็นเลขาธิการพรรค
 ร่วมด้วยนักการเมืองที่มีชื่อเสียง มีสัญลักษณ์พรรคคือดอกทานตะวัน หลังการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2544
 พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร หัวหน้าพรรคไทยรักไทยขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคความหวังใหม่
 ได้เข้าร่วมรัฐบาล หลังจากนั้น ไม่นานมีการควมรวมพรรคความหวังใหม่ เข้ากับ พรรคไทยรักไทย โดย
 ที่สมาชิกพรรคความหวังใหม่ ส่วนใหญ่โอนไปเข้าร่วมกับ พรรคไทยรักไทย พร้อมกับพล.อ. ชวลิต ยง
 ใจยุทธ หัวหน้าพรรคได้ลบลบาทบาททางการเมืองลงไป

11. กลุ่มวาดะห์ ภายใต้การนำของนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ภายหลังจากการเลือกตั้งใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ ส.ส. กลุ่มนี้ไม่ได้รับการเลือกตั้ง ทำให้บทบาทของกลุ่มถดถอยลงไป รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

วาดะห์ในระหว่างสังกัดพรรคัมซิมมาธิปไตย ได้แก่ นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา นายเด่น โต๊ะมีนา นายอารีเพ็ญ อุดรสินธุ์ นายมุข สุไลมาน นายสมมารท เจ๊ะนา นายมุฮัมมัดอารีฟีน จะปะกียา นายนัจมุดดีน อูมา

นายไพศาล ยิ่งสมาน นายบุราฮานูดีน อุเซ็ง นายจิรายุส เนาวเกตุ นายซูการ์โน มะทา เป็นต้น

12. กลุ่มวังค้ำควา นำโดยประชา มาลินนท์ มีสมาชิกประมาณ 10 คน ส่วนใหญ่เป็น ส.ส. ที่อยู่ในภาคเหนือโซน 3 คือ แพร่ อุดรดิตถ์ น่าน และอัสาน 2-3 เขต พร้อมกับกรุงเทพมหานคร 2 เขต คือ เขต 33 และเขต 34 ที่มีคนในตระกูลม่วงศิริ ลงแข่งขัน

13. กลุ่มบุรีรัมย์ นำโดยนายเนวิน ชิดชอบ มีกำลังคนไม่มาก แต่หัวหน้ามีนายเนวิน ชิดชอบเป็นคนโปรดของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และคุณหญิงพจมาน ชินวัตร จึงทำให้กลุ่มนี้มีพลังต่อรองเทียบเท่ากับกลุ่มวังน้ำยม และกลุ่มวังน้ำเย็น

14. กลุ่มกทม. นำโดยนางสุดาวรัตน์ เกษราพันธุ์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม เหล่า ส.ส.เมืองหลวง ที่มีสมาชิกพันธุ์แท้เป็นฐานกำลังหลักในเมืองหลวงราว 15 คน ส่วนใหญ่หอบหิ้วกันมาจากพรรคพลังธรรม

15. กลุ่มวังมะนาว (กลุ่ม 16 เดิม) เป็นของแกนนำกลุ่ม 16 บางส่วน อาทิ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ นายประวัฒน์ อุตตะโมต นายธานี ยี่สาร นายจำลอง ครุฑขุนทด และนายวุฒิชัย สงวนวงศ์ชัย

(ข) มุ่งภายในพรรคพลังประชาชน

พรรคพลังประชาชนถูกก่อตั้งในปี พ.ศ.2541 ต่อมาเมื่อพรรคไทยรักไทยถูกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรค เหล่าแกนนำพรรคไทยรักไทยและอดีตส.ส.ของพรรคที่ไม่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองพากันย้ายเข้าสังกัดพรรคพลังประชาชน ซึ่งแน่นอนว่ามุ่งต่างๆภายในพรรคไทยรักไทย สมาชิกหลายคนถูกตัดสิทธิทางการเมืองไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม มุ่งใหญ่ๆของพรรคยังคงอยู่โดยอาศัยผู้สมัครในนามพรรคที่เป็นตัวแทนเหล่าอดีตส.ส.ที่ผู้ตัดสิทธิ ไม่ว่าจะป็นคู่สมรส ทายาท และคนสนิท ภายในพรรคพลังประชาชนมีมุ่งทางการเมืองดังนี้(ชญาณันันท์ แดงพาณิชย์กุล 2556, 88)

1. กลุ่มบุรีรัมย์เดิมหรือกลุ่มเพื่อนเนวิน มุ่งนี้เป็นเหล่าอดีตส.ส.ในกลุ่มบุรีรัมย์ที่มีนายเนวิน ชิดชอบเป็นแกนนำกลุ่ม กลุ่มนี้มีส.ส.อยู่ประมาณ 70 กว่าคน ถือเป็นกลุ่มตัวแปรหลักกลุ่มหนึ่งในพรรค ภายหลังจากพรรคพลังประชาชนถูกยุบมุ่งเพื่อนเนวินแยกตัวออกไปสนับสนุนนายอภิสิทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรีและรวมตัวกันก่อตั้งพรรคใหม่ภายใต้ชื่อภูมิใจไทย

2. กลุ่มวังบัวบานของนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์อดีตส.ส.เชียงใหม่ และคณะกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย กลุ่มนี้ถือเป็นกลุ่มใกล้ชิดพ.ต.ท.ทักษิณที่สุด เพราะมีสมาชิกกลุ่มที่เป็นญาติสนิท อย่างนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์สังกัดอยู่ นอกจากนี้ภายหลังนายสมัคร สุนทรเวชถูกศาลตัดสินพ้นสภาพการเป็นนายกรัฐมนตรี กลุ่มวังบัวบานนี้เองที่สนับสนุนนายสมชาย จนสามารถเป็นตัวแทนพรรคลงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และสามารถชนะนายอภิสิทธิ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์จากการโหวตของสภาผู้แทนราษฎร

3. กลุ่มนครปฐม ของนายไชยา สะสมทรัพย์

4. กลุ่มภาคททม. ของนางสุธารัตน์ เกยุราพันธ์

5. กลุ่มอีสานพัฒนา นายไพจิต ศรีวรขาน ส.ส.นครพนม (แกนนำกลุ่ม) นายพีรพันธุ์ พาลุสุข ส.ส.ยโสธร (แกนนำกลุ่ม) นายปรีชา เร่งสมบูรณ์สุข ส.ส.เลย (แกนนำกลุ่ม) พ.ต.ท.สมชาย เพศประเสริฐ ส.ส.นครราชสีมา (แกนนำกลุ่ม) ต่อมาย้ายไปพรรคมาตุภูมิ นายอัสนี เชิดชัย ส.ส.สัดส่วนภาคอีสาน (แกนนำกลุ่มสายโคราช) นายสุรวิทย์ คนสมบูรณ์ ส.ส.ชัยภูมิ (แกนนำกลุ่ม) และส.ส.อีก 10 กว่าคน

6. กลุ่มขุนค้อน ย้ายออกมาจากกลุ่มอีสานพัฒนา นำโดยนายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ ส.ส.ขอนแก่น และส.ส.อีก 20 คน

7. กลุ่มชากังราว ของนายวราเทพ รัตนากร

8. กลุ่มมัมชมิมา ของนายสมศักดิ์ เทพสุทิน

(ค) มุ่งภายในพรรคเพื่อไทย

พรรคเพื่อไทยถูกก่อตั้งเมื่อปีพ.ศ.2550 และถูกนำมารองรับส.ส.พรรคพลังประชาชนหลังพรรคถูกศาลตัดสินยุบพรรค ส.ส.เก่าของพรรคพลังประชาชนบางส่วนก็ได้เข้าเป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทย บ้างก็รวมกลุ่มกันตั้งพรรคขึ้นมาใหม่ อาทิ มุ่งเพื่อนเนวินแปรสภาพกลายเป็นพรรคภูมิใจไทย หรือแม้แต่มุ่งชลบุรีที่เคยร่วมมุ่งเพื่อนเนวินก็แปรสภาพกลายเป็นพรรคพลังชล เป็นต้น นอกจากนี้ภายในพรรคเพื่อไทยได้ปรากฏมุ่งทางการเมืองต่างๆ ดังนี้(ชาญณรงค์ นันท์ แดงพาณิชย์กุล 2556, 90-91)

1. กลุ่มวังน้ำยม ที่มีนายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ และนายสมศักดิ์ เทพสุทินเป็นแกนนำ และมี ส.ส. ภาคเหนือ ภาคกลางและภาคอีสาน ในมือกว่า 110 คน

2. กลุ่มวังบัวบาน ของนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ และนายวราเทพ รัตนากร โดยมีสมาชิกกว่า 40 คน ที่เป็น ส.ส. ภาคเหนือและภาคกลางตอนบน

3. กลุ่มลำตะคอง ของนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ที่มี ส.ส. ภาคอีสาน โดยเฉพาะนครราชสีมา เป็นสมาชิกรวมประมาณ 20 คน

4. กลุ่มวังน้ำเย็น ซึ่งถือเป็นกลุ่มการเมืองใหญ่ ที่มีอิทธิพลสูงต่อพรรคไทยรักไทยขณะนั้น เนื่องจากมีสมาชิกหมื่นเวียนกว่า 100 คน โดยมีแกนนำอย่าง นายสรอรรถ กลิ่นประทุม
5. กลุ่มเพื่อนเนวิน มีสมาชิกอยู่ประมาณ 10 คน ในพื้นที่บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และ สุรินทร์ แต่ในสมัยพรรคพลังประชาชน พบว่ามีสมาชิกมากกว่า 70 คน
6. กลุ่มชลบุรี ของนายสนธยา คุณปลื้ม โดยมีสมาชิกเป็น ส.ส. ภาคตะวันออกประมาณ 15 คน ก่อนแยกตัวออกไปตั้งพรรคพลังชล
7. กลุ่มวังค่างคาว ของนายประชา มาสินนถ์
8. กลุ่มพิจิตร ของนายพงษ์ศักดิ์ รักตพงศ์ไพศาล นักการเมืองใกล้ชิด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีสมาชิกเป็น ส.ส. ภาคกลางมากกว่า 15 คน
9. กลุ่มวังทองกลาง (กลุ่มกทม. เดิม) ของคุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ มี ส.ส. ในมือกว่า 30 คน
10. กลุ่มกิจสังคม ของนายสุวิทย์ คุณกิตติ ประกอบไปด้วย ส.ส. ขอนแก่น และจังหวัดต่าง ๆ 4-5 คน
11. กลุ่มวังพญานาค มีแกนนำคือ นายพินิจ จารุสมบัติ และนายปรีชา เลหาพงศ์ชนะ มี ส.ส. เป็นสมาชิกกว่า 40 คน
12. กลุ่มบ้านริมน้ำ ของนายสุชาติ ตันเจริญ มีสมาชิกเป็น ส.ส. ประมาณ 12 คน
13. กลุ่มบ้านจันทร์ส่องหล้า ที่เป็นกลุ่มของนักการเมืองที่ใกล้ชิด พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่แม้จะมีจำนวนไม่มากนัก แต่ก็ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อพรรคเพื่อไทย

3.2 การคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคเพื่อลงเลือกตั้งส.ส.

การเลือกผู้สมัครในนามพรรคการเมืองหรือคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคในทางทฤษฎีถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญของพรรค การเลือกนั้นจะดูจากภาพลักษณ์ของผู้สมัครและความจงรักภักดี รวมถึงการเรียกเสียงสนับสนุนจากในพรรคหรือแม้กระทั่งผู้สนับสนุนพรรคเสนอชื่อเข้ามาให้พรรคพิจารณา ในลักษณะของการเลือกตั้งขั้นต้นที่เลือกกันภายในพรรคว่าใครเหมาะสมกับการลงสมัครรับเลือกตั้งผ่านทางไปรษณีย์เพื่อเปิดช่องทางให้มีส่วนร่วมในวงกว้าง หรือหากจะเลือกผู้สมัครในเขตท้องถิ่นที่ไม่ใหญ่มากก็สามารถจัดการประชุมเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครได้ แต่ถ้าพื้นที่ในท้องถิ่นมีขนาดใหญ่ไม่สามารถจัดประชุมพรรคที่ครอบคลุมได้ การเลือกตัวแทนระดับท้องถิ่นจึงจำเป็น เพื่อทำหน้าที่เลือกผู้สมัครระดับท้องถิ่นใหญ่ๆ และระดับชาติต่อไป อันคล้ายคลึงกับการเลือกประธานาธิบดีที่ต้องมีตัวแทนไปเลือกประธานาธิบดีตามคำมั่นสัญญาการสนับสนุนผู้สมัคร แต่อย่างไรก็ตามการให้สมาชิก

หรือผู้สนับสนุนอยู่ในขั้นตอนการเลือกผู้สมัครเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการเปรียบเทียบพรรคเท่านั้น เพราะพรรคมีคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครอยู่แล้ว (Scarrow 2005, 10)

เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้สมัครก็จะถูกครอบงำโดยคณะกรรมการนี้เพื่อได้รับการอนุมัติก่อนที่จะสมาชิกพรรคจะมีส่วนในการเลือก หรือที่ประชุมลับของพรรคได้วางตัวผู้แข่งขันที่จะเป็นผู้สมัครเอาไว้ให้สมาชิกเลือก อันที่จริงผู้แข่งขันที่จะเป็นผู้สมัครนั้นต้องแข่งขันกันเองภายในพรรคเพื่อที่จะเป็นผู้สมัครในนามพรรค กฎระเบียบดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้แน่ใจว่าผู้สมัคร มีคุณสมบัติที่ดีเป็นทั้งผู้รณรงค์และเป็นผู้สมัครตามหลักการของพรรค แต่หากใช้วิธีจัดตัวผู้สมัครแบบนี้มากเกินไปผู้สมัครก็จะกลายเป็นเครื่องมือเสริมฐานอำนาจภายในพรรคของผู้นำพรรค แต่ในบางระบบการเลือกผู้สมัครจะเลือกแบบใช้เพศเป็นสัดส่วนของพรรค อย่างการกำหนดสัดส่วนผู้สมัครเพศหญิงในระดับต่างๆในพรรค ซึ่งใกล้เคียงกับระบบที่จัดโควต้าให้สัดส่วนด้านเพศ ศาสนา และชาติพันธุ์ เพื่อผู้สมัครในประเทศที่มีความหลากหลายได้สมดุลทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ระบบนี้ยังสามารถเป็นการป้องกันความขัดแย้งทางการเมือง เพราะเราสามารถรู้ได้อย่างชัดเจนว่าใครคือตัวแทนของกลุ่มประชากรที่หลากหลายนั้น แต่อย่างไรก็ตามแนวทางนี้ยังมีข้อจำกัดในชั้นกระบวนการและผลลัพธ์ว่าใครคือตัวแทนของประชากรแต่ละกลุ่ม จนอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในพรรคจนสมาชิกพรรคไม่พอใจกับข้อจำกัดที่ไม่เป็นธรรมของประชาธิปไตยภายในพรรคนี้

การคัดเลือกผู้สมัครเพื่อลงสมัครชิงตำแหน่งส.ส. นั้น ต้องอาศัยกฎหมายที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง ที่จะเห็นได้จากข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญหลายฉบับ แต่ละฉบับก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและของผู้ร่างฉบับนั้นๆ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและการเลือกผู้สมัคร ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างตั้งแต่อดีตไล่เรียงมาโดยสังเขป ดังนี้ (บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ 2555, 146-157, ณัฐนันท์ กัลยาศิริ 2554, 125-127)

ตารางที่ 3.1 กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการคัดสรรผู้สมัคร

ชื่อกฎหมาย	รายละเอียดที่กฎหมายบัญญัติ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489	มาตรา 14 ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหะสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งคณะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย” (ราชกิจจานุเบกษา 2489)
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2492	มาตรา 39 ที่ระบุในวรรคหนึ่ง ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินการในทางการเมืองโดยวิถีทางประชาธิปไตย และไม่ขัดต่อระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญนี้” (ราชกิจจานุเบกษา 2492)
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495	มาตรา 26 ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย” (ราชกิจจานุเบกษา 2495)
พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พุทธศักราช 2498	มาตรา 3 ที่ว่า “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป หรือสมาชิกผู้แทนราษฎรตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ย่อมตั้งพรรคการเมืองได้โดยจดทะเบียนต่อสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงมหาดไทย” (ราชกิจจานุเบกษา 2498)
พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511	มาตรา 8 ที่ “ในการจัดตั้งพรรคการเมือง คณะผู้เริ่มจัดตั้งพรรคการเมืองทำหนังสือแจ้งต่อนายทะเบียนตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด พร้อมกับสำเนาหนังสือเชิญชวนสามฉบับ...” (ราชกิจจานุเบกษา 2511)

<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517</p>	<p>มาตรา 45 ที่ระบุในวรรคหนึ่ง ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” (ราชกิจจานุเบกษา 2517b)</p>
<p>พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พุทธศักราช 2517</p>	<p>มาตรา 117 ที่ระบุในวรรคสาม ที่ว่า “กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ต้องสังกัดพรรคการเมือง...” (ราชกิจจานุเบกษา 2517a)</p>
<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521</p>	<p>มาตรา 38 ในวรรคหนึ่ง ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” (ราชกิจจานุเบกษา 2521)</p>
<p>พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524</p>	<p>มาตรา 22 ที่ว่า “ข้อบังคับของพรรคการเมืองนั้นอย่างน้อยต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้...(11)วิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งต่างๆ” (กฤษฎีกา 2524)</p>
<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534</p>	<p>มาตรา 44 ในวรรคหนึ่ง ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมือง ตามวิถีทางปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้” (ราชกิจจานุเบกษา 2534)</p>
<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540</p>	<p>มาตรา 47 ในวรรคหนึ่ง ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบ</p>

	<p>พระราชบัญญัติอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้”</p> <p>มาตราเดียวกัน ในวรรคสอง ที่ว่า “การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (ราชกิจจานุเบกษา 2540)</p>
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2541	<p>มาตรา 11 ที่ว่า “ข้อบังคับพรรคการเมืองอย่างน้อยต้องมีรายการ ดังต่อไปนี้ ... (11)หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกสมาชิกเพื่อส่งเข้าสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง” (ราชกิจจานุเบกษา 2541c)</p>
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550	<p>มาตรา 65 วรรคหนึ่ง ที่ว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้”</p> <p>มาตราเดียวกัน วรรคที่สอง “การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” (ราชกิจจานุเบกษา 2550b)</p>

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

จากตารางข้างต้นนี้ จะพบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองและการเลือกผู้สมัครในนามพรรคมาอยู่หลายฉบับ เกือบทุกฉบับมิได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์เลือกผู้สมัครส.ส.ของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการเปิดช่องให้เหล่าพรรคการเมืองมีอิสระในการเลือกผู้สมัครของตนเอง ตามวิถีทางการปกครองแบบประชาธิปไตย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489 ถือเป็นยุคแรกของการเกิดพรรคการเมืองตามกฎหมาย ที่เปิดช่องให้สามารถจัดตั้งพรรคการเมือง (ในขณะนั้นเรียกว่าคณะพรรคการเมือง) ได้อย่างอิสระ เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495 หลังจากนั้นได้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.2498 ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งพรรคการเมืองว่าพรรคการเมืองต้องดำเนินการจดทะเบียนพรรค และต้องมีสมาชิกพรรคตั้งแต่ 500 คน ขึ้นไป หรือมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป จากนั้นพรรคการเมืองต้องเขียนข้อบังคับพรรคตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายฉบับนี้กำหนด แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ไม่ปรากฏบัญญัติเกี่ยวกับเกณฑ์คัดสรรผู้สมัครของพรรคการเมือง ยังคงเปิดโอกาสให้แต่ละพรรคการเมืองมีอิสระในการเลือกสรร นอกจากนี้ กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองสมัยนั้นยังเปิดโอกาสให้ส.ส.ไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง ทำให้เกิดส.ส.อิสระจำนวนมาก จากการสืบค้นพบว่ากฎหมายหลายๆอย่างที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างไว้ข้างต้นมีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและบริบททางการเมือง เนื้อหาในกฎหมายเหล่านั้นอาจจะแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่ไม่ต่างกันคือการเปิดกว้างให้พรรคการเมืองสร้างข้อบังคับพรรคและสามารถกำหนดกฎเกณฑ์เอง เพื่อคัดสรรผู้สมัครของแต่ละพรรคได้อย่างอิสระ

3.2.1 การคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคไทยรักไทย

การคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคการเมืองนั้น แต่ละพรรคสามารถกำหนดขั้นตอนการสรรหาหรือคัดเลือกได้ตามอิสระตามที่พรรคกำหนดขึ้น แต่ไม่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายสูงสุดอย่างรัฐธรรมนูญ และกฎหมายลูกต่างๆ อาทิ พ.ร.บ.พรรคการเมืองต่างๆ ในยุคของพรรคไทยรักไทยนั้นจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงคือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองพ.ศ. 2541 ซึ่งกฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้เปิดโอกาสให้พรรคการเมืองต่างๆสามารถเลือกและคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคตนได้อย่างอิสระ ภายใต้ข้อบังคับพรรคการเมืองของพรรคนั้น พรรคไทยรักไทยได้กำหนดข้อบังคับพรรคขึ้นในปี 2541 พร้อมการก่อตั้งพรรค โดยในรายละเอียดของข้อบังคับพรรคไทยรักไทยนั้น ระบุเนื้อหาเกี่ยวกับการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคไว้ ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2541a, 148-187)

1.ข้อ 9 ของข้อบังคับพรรคไทยรักไทยได้กำหนดให้สมาชิกพรรคมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1.1 สมาชิกกิตติมศักดิ์ ซึ่งในข้อ 10 ระบุว่าสมาชิกกิตติมศักดิ์นั้นหมายถึง ผู้มีอุปการคุณต่อพรรคหรือผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ ที่ตกลงรับค่าเชิญเข้าเป็นสมาชิกเมื่อคณะกรรมการบริหารหรือคณะผู้บริหาร มีมติเชิญเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ โดยสมาชิกภาพจะเริ่มขึ้นเมื่อหัวหน้าพรรคประกาศรายชื่อ ณ สำนักงานใหญ่ของพรรค สมาชิกกิตติมศักดิ์มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับสมาชิกสามัญ ต่างกันเพียงสมาชิกกิตติมศักดิ์ของพรรคไม่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมและค่าบำรุงพรรค

1.2 สมาชิกสามัญ ตามข้อ 11 ของข้อบังคับพรรคไทยรักไทยระบุว่าประชาชนทั่วไปที่ประสงค์จะเข้ามาเป็นสมาชิกพรรคต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด อายุ 18 ปีขึ้นไปนับตั้งแต่วันสมัคร และมีความเลื่อมใส ศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและอุดมการณ์ของพรรค

2.ข้อ 14 ของข้อบังคับพรรคไทยรักไทยระบุว่าผู้ที่จะลงสมัครส.ส.ในนามพรรคต้องเป็นสมาชิกพรรคไทยรักไทย ซึ่งต้องแสดงเจตจำนงต่อนายทะเบียนพรรคหรือเลขาธิการสาขาพรรค โดยต้องมีสมาชิกสองคนรับรองการสมัครเป็นสมาชิกของผู้สมัคร และชำระค่าธรรมเนียมสมาชิกพร้อมค่าบำรุงพรรค ตามที่พรรคไทยรักไทยกำหนด และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับการสมัครเป็นสมาชิกตามที่คณะกรรมการบริหารกำหนด เมื่อปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของพรรคอย่างครบถ้วนแล้ว นายทะเบียนพรรคไทยรักไทยหรือเลขาธิการสาขาพรรคจะทำเรื่องต่อคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อพิจารณาอนุมัติให้รับเข้าเป็นสมาชิกพรรคไทยรักไทย เมื่อพรรคอนุมัติแล้วจะมีการจัดแจ้งให้ผู้สมัครทราบ พร้อมทั้งออกบัตรประจำตัวสมาชิกไว้เป็นหลักฐาน

3.ข้อ 95 ของข้อบังคับพรรคไทยรักไทยระบุว่าให้คณะกรรมการบริหารพรรคคัดเลือกบุคคลที่จะส่งลงสมัครรับเลือกตั้งหรือให้คณะกรรมการบริหารแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งหรือเรียกอีกอย่างว่าคณะกรรมการคัดสรรผู้สมัครขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่คัดเลือก

3.1 คัดเลือกบุคคลที่จะส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง และเสนอต่อคณะกรรมการบริหารพิจารณา

3.2 วางแผนและดำเนินการเลือกตั้งในครั้งนั้นๆ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการบริหาร

จากนั้นคณะกรรมการบริหารเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีเลือกสมาชิก เพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

4.ข้อ 96 ของข้อบังคับพรรคไทยรักไทยระบุว่าให้อำนาจคณะกรรมการบริหารตัดสินใจขาดว่าจะเลือกใครลงสมัคร ในกรณีนี้ คณะกรรมการบริหารสามารถเลือกบุคคลอื่นที่คณะกรรมการคัดสรรผู้สมัครมิได้เสนอชื่อมา ที่เห็นสมควรเป็นตัวแทนพรรคลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้

จากเนื้อหาที่เกี่ยวกับการคัดสรรผู้สมัครของพรรคไทยรักไทยในข้อบังคับพรรคไทยรักไทย พ.ศ.2541 นั้น พบว่าการเข้าเป็นสมาชิกพรรคนั้นต้องแสดงความจำนงต่อนายทะเบียนพรรคหรือ เลขาธิการสาขาพรรค โดยต้องมีสมาชิกสองคนรับรองการสมัครเป็นสมาชิกของผู้สมัคร จากนั้นให้ คณะกรรมการบริหารพิจารณา และประกาศรายชื่อสมาชิกเมื่อขึ้นตอนสมบุรณ์ ในด้านการของสรรหา ผู้สมัครนั้น พรรคไทยรักไทยเปิดโอกาสให้จัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งขึ้น เพื่อดำเนิน การกิจคัดสรรผู้สมัครที่เห็นสมควร จากนั้นคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งจะส่งรายชื่อให้ คณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณา แต่ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารพรรคยังสามารถเลือกบุคคลอื่นที่ คิดว่าเหมาะสมเป็นตัวแทนพรรคลงสมัครนับเลือกตั้ง แม้บุคคลดังกล่าวจะไม่อยู่ในรายชื่อที่ คณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งส่งมาก็ตาม

การเลือกผู้สมัครในนามพรรคเพื่อลงสมัครเลือกตั้ง ส.ส.หรือเรียกสั้นๆว่าการคัดสรรผู้สมัคร เป็นกระบวนการที่สำคัญมาก เพราะถือว่าบุคคลที่ถูกคัดเลือกมานั้นเป็นหน่วยหนึ่งขององค์กร เพื่อที่จะขับเคลื่อนพรรคให้ไปสู่เป้าหมาย โดยเฉพาะการนำพรรคไปสู่ชนะบนสนามเลือกตั้ง ผู้สมัครที่ ถูกคัดเลือกจึงมีความสำคัญต่อพรรค พร้อมทั้งคุณสมบัติเฉพาะตัวที่พรรคต้องการ อาทิ ความสามารถ ทางด้านต่างๆ เป็นผู้กว้างขวางมีฐานเสียงสูง เป็นผู้ประสานงานกับองค์กรอื่นๆได้ดี แม้กระทั่งเป็นนัก ธุรกิจหรือนายทุน เป็นต้น แต่ทั้งนี้ รูปแบบการคัดสรรของพรรคไทยรักไทยเป็นที่น่าสนใจยิ่ง เนื่องจาก พรรคได้ดึงเอากลุ่มคนที่สังคมไทยในขณะนั้น ยอมรับว่าเป็นผู้มีความสามารถ ดังที่ นายคณิต ฒ นคร ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับเกณฑ์การคัดสรรผู้สมัครในระบบบัญชีรายชื่อของพรรคไทยรักไทย ตอนหนึ่งไว้ว่า

“เกณฑ์ในการคัดเลือกจะมองไปที่ 2 ประเด็นสำคัญคือ ต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะตัว และอีกส่วนหนึ่ง เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นตัวแทนของสายอาชีพ ภูมิภาคและสามารถรวบรวมความคิดของประชาชน รวมถึงสามารถเข้าไปช่วยพรรคหาเสียง ได้ทั่วประเทศ” (คณิต ฒ นคร อ้างถึงในพจน์ เลิศพรเจริญ 2544, 253)

จากความเห็นของนายคณิต ฒ นคร ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเกี่ยวกับการคัดสรรสมาชิก พรรคไทยรักไทยและรองหัวหน้าพรรค ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การคัดสรรผู้สมัครไว้อย่างน่าสนใจ เนื่องจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถเป็นเครื่องมือคัดกรองผู้สมัครให้กับพรรคได้ในขั้นเบื้องต้น บุคคล เหล่านี้ยังสามารถนำปัญหาหรือข้อเรียกร้องและรวบรวมความต้องการต่างๆมาเสนอพรรคเพื่อผลิต เป็นนโยบายต่อไป

พรรคไทยรักไทยยังมีเกณฑ์และขั้นตอนต่างๆเพื่อคัดสรรผู้สมัคร แต่เกณฑ์ที่สำคัญนั้นพรรค ไทยรักไทยเลือกที่จะใช้เกณฑ์ความสมดุล ดังที่นายคณิต ฒ นคร ได้ให้กล่าวไว้อีกว่า

“ใช้เกณฑ์ความสมดุล กล่าวคือ ไม่ได้เรียงตามลำดับความสำคัญ ใช้แบบผสมมีทั้งการจัดลำดับความสำคัญของคนที่มีชื่อเสียง ความรู้อันดับต้นๆ และไว้ในอันดับท้ายๆ ทั้งนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ อันแสดงให้เห็นว่า ส.ส.ในระบบบัญชีรายชื่อทั้ง 100 คนของพรรค สามารถเป็นส.ส.ได้” (คณิต ฌ นคร อ้างถึงในพจน์ เลิศพรเจริญ 2544, 257-263)

คำกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับงานของนายเวเนยพจน์วาทีน ศุภระกาญจน์ (2550, 150) ที่ศึกษาพรรคไทยรักไทยและค้นพบว่าพรรคไทยรักไทยมีวิธีการคัดสรรผู้สมัครโดยเน้นการเลือกบุคคลที่จะมาเป็นสมาชิกพรรคและผู้สมัครในนามพรรคที่มีชื่อเสียงไม่ว่าจะมีชื่อในด้านดีและไม่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าพรรคไทยรักไทยยังต้องการบุคคลที่มีทุนทรัพย์มากหรือเป็นอดีตนักการเมืองที่มีชื่อระดับหนึ่ง ซึ่งพอที่จะชนะการเลือกตั้งได้

ซึ่งความสอดคล้องกันนี้แสดงให้เห็นว่าพรรคไทยรักไทยใช้หลักเกณฑ์การคัดสรรผู้สมัครแบบเน้นเลือกที่ตัวบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่มีชื่อเสียงและผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ เพื่อง่ายต่อการหาเสียงและสร้างการรับรู้ต่อประชาชน นายคณิต ฌ นคร ยังเสนอความเห็นในเรื่องนี้ต่อมา

“ก็มีส่วนบ้างในการช่วยให้ ส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อในลำดับกลางเข้ามาทำงาน ซึ่งเราเห็นว่าลำดับท้ายๆอย่างท่าน เกษม วัฒนชัย หรือ คุณสิริกร มณีมิตรหรือท่านอื่นๆ ก็มาเป็นรัฐมนตรี อย่างที่ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ เราได้อยู่แล้วอย่างน้อยต้องรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร เพราะทำงานด้านนี้มาโดยตลอด เราลือคไว้อยู่แล้ว” (คณิต ฌ นคร อ้างถึงในพจน์ เลิศพรเจริญ 2544, 257-263)

จากความเห็นของนายคณิต ฌ นคร ในเรื่องผู้สมัครส.ส. ระบบบัญชีของพรรคที่มีได้เป็นส.ส. อย่างลำดับกลางๆหรือท้ายๆให้เข้ามารับตำแหน่งทางการเมืองต่างๆ เช่นรัฐมนตรี ผู้ช่วยฯ เลขานุการฯ และอื่นๆ ผู้วิจัยมองว่าเป็นการปันสัดส่วนตำแหน่งทางการเมืองให้สำหรับผู้ที่สอบตก ให้สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองร่วมกับพรรคได้

ประเด็นการใช้ผู้สมัครที่มีชื่อเสียงของพรรคไทยรักไทยนั้น ยังรวมไปถึงอดีตส.ส.จากพรรคต่างๆที่พากันย้ายมาร่วมทัพกับพ.ต.ท.ทักษิณ โดยเฉพาะกลุ่มของนายเสนาะ เทียนทอง หรือกลุ่มวังน้ำเย็น ที่มีส.ส.ในสังกัดหลายคน กลุ่มวังน้ำเย็นแยกตัวออกจากพรรคความหวังใหม่ ในช่วงแรกนั้นสมาชิกพรรคไทยรักไทยคนสำคัญหลายคนไม่พอใจที่พ.ต.ท.ทักษิณตัดสินใจดึงอดีตส.ส.กลุ่มนี้ร่วมพรรค เนื่องจากสมาชิกหลายๆคน อาทิ นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ มองว่า

หากนำส.ส.กลุ่มนี้เข้าร่วมพรรค ภาพลักษณ์ของพรรคอาจจะเปลี่ยนไป ซึ่งอาจจะขัดกับสโลแกนหลักของพรรคคือ “คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อคนไทยทุกคน” ไม่ใช่คิดแบบเก่าที่นำส.ส.ภาพลักษณ์ติดลบเข้าร่วมพรรค แต่อย่างไรก็ตามปัญหานี้จบลงเมื่อหัวหน้าพรรคอย่างพ.ต.ท.ทักษิณออกมาปราศรัยพรรค (บุญอริ ยีหมะ 2547, 139) ซึ่งประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับข้อมูลที่นายชวลิต วิชยสุทธิ์ อดีตรองเลขาธิการพรรคเพื่อไทยและอดีตส.ส.พรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนที่เคยสังกัดพรรคความหวังใหม่ขณะนั้นว่า

“ผมมองว่าพรรคมีกระบวนการคัดสรรที่เป็นระบบ แต่เรื่องความเหมาะสมก็เป็นอีกเรื่อง โดยเฉพาะการดึงเอาอดีตส.ส.เข้าร่วมพรรคเป็นเรื่องปกติ เพราะต้องเอาผลประโยชน์ของพรรคเป็นที่ตั้ง แม้ใครจะมองเรื่องภาพลักษณ์ก็ต้องรับฟัง ผมเองสังกัดพรรคความหวังใหม่ ต่อมาพรรคผมยุบรวมกับไทยรักไทย ผมเป็น 1 ใน 2 คนที่คัดค้าน แต่ผู้ใหญ่เขาตัดสินใจแล้ว และให้เหตุผลว่าเราต้องพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นพรรคใหญ่ 2 พรรค เหมือนต่างประเทศ เพื่อพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของชาติ” (ชวลิต วิชยสุทธิ์, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558)

ตรงจุดนี้ ผู้วิจัยมองว่าไม่เพียงแต่พรรคไทยรักไทยเท่านั้นที่ต้องการส.ส.ที่มีฐานเสียงจำนวนมากอยู่ในมือ พรรคอื่นๆย่อมมีความต้องการผู้สมัครที่มีทุนทางการเงินและทุนทางสังคมหรือฐานเสียงเดิมที่เหนียวแน่นไม่ต่างกัน เพราะในหลักความเป็นจริงมันง่ายต่อการทุ่มงบประมาณหาเสียง อีกทั้งยังมีหลักประกันจากฐานเสียงเดิมในพื้นที่ของอดีตนักการเมือง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังคงมองว่าลำดับของบัญชีรายชื่อยังต้องอาศัยผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในลำดับต้นถึงกลาง เพราะเป็นจุดขายหลักของพรรคและพรรคต้องให้ความสำคัญมากกว่าความสามารถของผู้สมัคร เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของพรรคเอง ด้านการออกมาปราศรัยข้อขัดแย้งของสมาชิกพรรคแสดงให้เห็นถึงความเด็ดขาดในอำนาจรวมศูนย์ของพ.ต.ท.ทักษิณว่าสามารถควบคุมผู้ได้ปกครองภายในพรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเชิญอดีตส.ส.เดิมจากพรรคอื่นที่มีฐานเสียงจำนวนมากอยู่ในเมื่อนั้นทำให้พรรคไทยรักไทยมีสมาชิกเพิ่มขึ้นมาก จากเดิมเมื่อครั้งก่อตั้งพรรคจะพบเพียงอดีตผู้สมัครที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งจากพรรคพลังธรรม พรรคเก่าของพ.ต.ท.ทักษิณ แต่เมื่อถึงช่วงเวลาของการเลือกตั้งในปี 2543 พบว่าพ.ต.ท.ทักษิณสามารถดึงอดีตส.ส.เข้าพรรคได้ถึง 150 คน โดยมีอดีตส.ส.ในปี 2539 กว่า 100 ที่ย้ายมาจากพรรคความหวังใหม่ 55 คน พรรคชาติพัฒนา 14 คน พรรคชาติไทย 8 คน พรรคกิจสังคม 13 คน พรรคประชาธิปไตย 6 คน และพรรคเสรีธรรม พรรคประชากรไทย พรรคพลังธรรม อย่างละ 1 คน (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2543, 12)

แต่อย่างไรก็ตาม กรณีที่พ.ต.ท.ทักษิณเชิญอดีตส.ส.กลุ่มวังน้ำเย็นเข้าร่วมพรรคนั้น เป็นการตัดสินใจเฉพาะตัวของหัวหน้าพรรค โดยไม่เปิดรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกหรือคณะกรรมการบริหารพรรคท่านอื่นๆ สร้างความไม่พอใจให้แก่ลูกพรรคจำนวนมาก ด้วยกรณีดังกล่าวส่งผลให้ นายคณิต ฒ นคร ที่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคไทยรักไทยและตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคตัดสินใจยื่นใบลาออกจากพรรค เพราะรับไม่ได้กับการจัดองค์กรแบบรวมศูนย์อำนาจ

“ผมเป็นคณะกรรมการคัดเลือกคนเข้ามาพรรค ซึ่งหวังว่าจะเอาเลือดใหม่เข้ามาให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อไม่เป็นอย่างนั้นผมก็ต้องออกมา แต่ช่วงหลังที่ผมออกมาแล้วก็มีลักษณะที่ฝืนเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญให้ได้ชัด แต่ก็มีลักษณะดีคือการชูนโยบาย แต่ขาดการชูคู่กับบุคคล คนที่เข้าไปทำตามนโยบายดังกล่าวมันไม่ใช่อย่างที่คิด ยังเป็นนักการเมืองหน้าเก่าอยู่มาก” (คณิต ฒ นคร อ้างถึงในพจนี เลิศพรเจริญ 2544, 254)

เมื่อเจตนารมณ์เริ่มแรกของพรรคไทยรักไทยขณะก่อร่างสร้างพรรคถูกหัวหน้าพรรคบิดเบือนเมื่อเป็นเช่นนั้น นายคณิต ฒ นครจึงตัดสินใจลาออกจากพรรคเพราะรับไม่ได้กับการดึงตัวอดีตส.ส.ของพรรคอื่นเข้ามาร่วมพรรคจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม ความเห็นของนายคณิต ฒ นครยังขัดแย้งกับนายเอกพร รักความสุข อดีตกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย และเป็นคณะกรรมการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ในภาคอีสาน ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยไว้ว่า

“การเลือกตั้งครั้งแรกของพรรคไทยรักไทยนั้น เราไม่รู้หรอกว่าพรรคเราจะได้คะแนนเสียงเท่าไรเหมือนไปขอตัวส.มาจากพรรคเก่าๆ เช่น เอามาจากพรรคชาติไทย พรรคความหวังใหม่ แล้วก็มาลองจัดสรรดูในเขตเลือกตั้งเพราะเป็นกติกาใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญปี 40 แต่พอปี 2548 ทุกอย่างมันตกผลึกแล้ว จะรู้เลยว่าส่งใครในเขตนี้แล้วจะได้รับการเลือกตั้ง พรรคไทยรักไทยขณะนั้นสามารถคำนวณตัวเลขที่นั่งในสภาได้ค่อนข้างตรงกับผลเลือกตั้ง โดยวัดจาก 1.กิจกรรมทางการเมืองที่จัดอย่างต่อเนื่อง 2.ระบบบัญชีรายชื่อที่มีคนแห่เข้าไปให้เลือก พรรคมีความพร้อมเพราะระดมคนที่เก่งๆ ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีชื่อเสียงมาอยู่ในพรรค มันจะทำให้เกิดกระแส กลับกันพรรคอื่นมีการดูแลชาวบ้าน แจกกระสุน แต่ยังไม่แพ้กะแส” (เอกพร รักความสุข,สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558)

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า การดึงตัวอดีตส.ส.ของพรรคอื่นๆอย่าง พรรคความหวังใหม่และพรรคชาติไทยเข้าร่วมพรรคนั้น เป็นลักษณะของการทดลองจัดสรรผู้สมัคร แต่ผู้วิจัยมองว่ารูปแบบนี้เป็นเพียงการดึงเอาผู้สมัครที่มีฐานเสียงเดิมเข้ามาสร้างหลักประกันว่าพรรคจะได้ที่นั่งในสภาอย่าง

แน่นอนเท่านั้น เมื่อรัฐบาลไทยรักไทยอยู่ครบวาระ 4 ปีเป็นพรรคแรกในประวัติศาสตร์การเมืองไทย พรรคไทยรักไทยสร้างกิจกรรมทางการเมืองร่วมกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง ยังมีผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆและผู้ที่มีชื่อเสียงจำนวนมากพากันเข้าร่วมพรรค พรรคจึงมีความพร้อมทุกด้านมากกว่าพรรคอื่นๆ กล่าวโดยสรุปว่า พรรคไทยรักไทยมุ่งหวังที่จะก้าวไปสู่ชัยชนะบนสนามเลือกตั้งโดยการดึงเอาดีดส.ส.ของพรรคอื่นๆ โดยไม่สนใจเจตนาธรรมเนียมดั้งเดิมขณะก่อตั้งพรรค อีกทั้งภายพรรคยังคงเต็มไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆและผู้ที่มีชื่อเสียง กอปรผลงานการเป็นรัฐบาลตลอด 4 ปีจนสามารถกลายเป็นกระแสความนิยมและทำให้พรรคได้รับชัยชนะกลับมาเป็นรัฐบาลอีกสมัย

นอกจากนี้ยังพบว่าพรรคไทยรักไทยมีการจัดทำโพลสำรวจคะแนนความนิยมของว่าที่ผู้สมัครในพื้นที่ต่างๆ อีกทั้งยังสำรวจความนิยมในตัวของอดีตส.ส.หรือนักการเมืองพรรคอื่นๆ แล้วเชิญบุคคลเหล่านั้นที่มีฐานเสียงจำนวนมากเข้าร่วมพรรค ดังคำกล่าวของนาง นันทนา นันทวโรภาสที่ศึกษาการตลาดทางการเมืองของพรรคไทยรักไทยว่า

"แม้แต่การเลือก สส.ก็ไม่ใช่ว่าฟังคำแนะนำของใคร แต่จะทำโพลสำรวจ พบว่าเขตท้องที่ไหนมีคะแนนสำรวจสูงถึงค่อยใช้เงินดูตมาเข้าพรรค คือพรรคนี้จะเน้นการทำสำรวจวิจัยตลาดก่อนลงมือทำอะไร" (นันทนา นันทวโรภาส 2550)

แม้ว่าพ.ต.ท.ทักษิณจะพยายามสร้างภาพลักษณ์พรรคไทยรักไทยให้เป็นพรรคความหวังใหม่ และพรรคของคนรุ่นใหม่ภายใต้สโลแกน "คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อคนไทยทุกคน" ซึ่งนับว่าเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่น่าสนใจและประสบความสำเร็จมีคะแนนนิยมสูงในระยะเริ่มแรกที่ก่อตั้งพรรค การเสนอความใหม่ทั้งบุคลากร แนวนโยบาย การชูหัวหน้าพรรคที่เข้มแข็ง ได้สร้างการรับรู้ต่อสาธารณชนในวงกว้าง แต่ความใหม่นั้นยังแฝงความไม่มั่นคงที่จะชนะการเลือกตั้งหรือไม่ การแก้เกมทางการเมืองนี้จึงไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะพรรคไทยรักไทยเพิ่งก่อตั้งขึ้น ความนิยมที่แท้จริงนั้นต้องพึ่งพาเหล่านักการเมืองมืออาชีพที่กุมฐานเสียงในพื้นที่ที่ยากต่อการพ่ายแพ้ พ.ต.ท.ทักษิณจึงนำวิธีเชิญอดีตส.ส.ที่มีฐานเสียงอย่างเนืองแน่นนี้เป็นหลัก โดยเฉพาะกลุ่มของนายเสนาะ เทียงทอง แห่งก๊วนวังน้ำเย็นมาเสริมทัพ (Phatharathananunth 2008, 109) ประเด็นนี้สร้างความขัดแย้งภายในพรรคเป็นอย่างมาก เนื่องจากผิดเจตนาธรรมเนียมและเป้าหมายที่แท้จริงขณะก่อตั้งพรรค ผู้ก่อตั้งพรรคหลายคนจึงตัดสินใจลาออก โดยเฉพาะรองหัวหน้าพรรคอย่าง นายคณิต ฒ นคร เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเช่นนี้ก็เพื่อสร้างหลักประกันว่าพรรคจะได้ที่นั่งสภาที่แน่นอน (บุษอรียีหิมะ 2547, 171-175) และอาจนำไปสู่ชัยชนะจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ ซึ่งผลที่ได้รับก็เป็นไปตามคาดหมาย พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งจัดตั้งรัฐบาลสมัยแรกได้สำเร็จ หากมองอีกแง่หนึ่ง การคัดสรรผู้สมัครที่เป็นอดีตส.ส.เป็นเป้าหมายหนึ่งที่พรรคไทยรักไทยเน้นดำเนินการเพื่อเป็นหลักประกันชัยชนะในสนามเลือกตั้ง

เพราะส.ส.หน้าใหม่ยังขาดความชำนาญทางการเมือง ไม่เคยสัมผัสการทำงานด้านนี้มาก่อน จุดขายของพ.ต.ท.ทักษิณจึงไปอยู่ที่นโยบายแนวใหม่มากกว่าทรัพยากรบุคคลของพรรคที่เป็นหน้าใหม่ แม้กลยุทธ์นี้จะขัดแย้งกับสโลแกนที่พรรคนำมาเป็นจุดขายก็ตาม

ทั้งนี้ทั้งนั้น กลยุทธ์การเชิญอดีตส.ส.เสริมทัพนี้ ยังถูกสังคมวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่า พ.ต.ท.ทักษิณใช้ทุนส่วนตัวดูดอดีตส.ส.หรือ “ซื้อตัว” เข้าร่วมพรรค แต่พรรคไทยรักไทยมิได้มองจุดนี้เป็นปัญหา เพราะพรรคเน้นสร้างภาพลักษณ์ด้วยผู้นำพรรคและการเสนอนโยบายแนวใหม่ ดังนั้นองค์ประกอบด้านส.ส.ของพรรคจึงไม่มีความสำคัญในด้านผลกระทบที่รุนแรงนัก หรือสร้างความต่างพร้อยให้ปรัชญาและอุดมการณ์ที่พรรคพยายามเสนอต่อประชาชน กลับเป็นจุดแข็งของพรรคในสนามเลือกตั้งมากขึ้นเมื่อเทียบกับพรรคคู่แข่ง พรรคไทยรักไทยยังสามารถใช้อดีตส.ส.เหล่านี้สร้างการรับรู้และการสื่อสารทางการเมืองในเรื่องนโยบายได้ง่ายและรวดเร็วมีประสิทธิภาพกว่าผู้สมัครหน้าใหม่ที่ขาดฐานเสียงในพื้นที่ของตนเอง

3.2.1.1 สรุป

จากการศึกษาพบว่าพรรคไทยรักไทยมีขั้นตอนในการคัดสรรผู้สมัครอยู่ 4 แนวทาง ได้แก่ 1. คัดสรรตามหลักเกณฑ์ข้อบังคับพรรค 2. คัดสรรโดยดูคุณสมบัติพิเศษ เช่น อดีตส.ส.ที่มีฐานเสียง 3. ผู้เชี่ยวชาญที่พรรคเชิญเข้ามาร่วมพรรค 4. ผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงกว้าง 5. จัดทำโพลสำรวจคะแนนนิยมของว่าที่ผู้สมัครส.ส.และนักการเมืองพรรคอื่นๆ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อแรก นั้นพรรคไทยรักไทยเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคแสดงความจำนงที่จะลงสมัครส.ส.ได้ แต่ต้องผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการคัดสรรที่พรรคเรียกว่า “คณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้ง” โดยการเสนอรายชื่อจากคณะกรรมการระดับจังหวัด และระดับภาค จากนั้นเมื่อคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งเห็นชอบก็จะนำรายชื่อส่งต่อไปยังคณะกรรมการบริหารพรรค หากคณะกรรมการบริหารพรรคเห็นชอบจะประกาศรายชื่อและสามารถลงเลือกตั้งได้ แต่หากคณะกรรมการบริหารไม่เห็นด้วยก็สามารถนำบุคคลอื่นที่คิดว่าเหมาะสมลงสมัครแทนได้ ตามอำนาจในข้อบังคับพรรค

ข้อสอง พรรคไทยรักไทยยังมองถึงความเป็นไปได้ที่จะเอาชนะพรรคคู่แข่งในพื้นที่ต่างๆ โดยดึงเอาอดีตส.ส.ที่มีฐานเสียงสูงเข้ามา เพราะเป็นหลักประกันว่าพรรคจะได้ที่นั่งในสภาแน่นอน แต่วิธีนี้ก็กลับสร้างผลสะท้อนทางด้านลบให้พรรคและตัวของผู้นำพรรค เพราะ

พรรคเน้นย้ำสโลแกนพรรคที่ว่า “คิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อคนไทยทุกคน” ซึ่งขัดกับวิธีการคัดสรรผู้สมัครของพรรคอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้ง ยังสร้างความขัดแย้งภายในพรรค เมื่อแนวทางนี้ขัดกับอุดมการณ์และเจตนารมณ์การก่อตั้งพรรคจนทำให้ผู้ร่วมก่อตั้งและสมาชิกพรรคจำนวนหนึ่งไม่พอใจ และลาออกจากพรรคไป โดยให้เหตุผลว่ารับไม่ได้กับแนวทางที่พ.ต.ท.ทักษิณทำ

ข้อสาม พรรคไทยรักไทยยังใช้วิธีเชิญผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เข้าร่วมพรรค แต่จะจัดรายชื่อบุคคลเหล่านี้อยู่ในลำดับกลางและท้ายๆ ของระบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งเป็นลักษณะความสมดุลที่ไม่จัดรายชื่อตามลำดับความสำคัญ เพราะบุคคลเหล่านี้ต่างมีชื่อเสียงใช้เป็นจุดขายให้แก่พรรคได้ อีกทั้งยังกระตุ้นให้พวกเขาช่วยพรรคหาเสียงให้หนัก เพราะไม่มีหลักประกันว่าพรรคจะได้ที่นั่งในระบบบัญชีรายชื่อถึงระดับกลางๆ หรือท้ายๆ แม้ผลการเลือกตั้งที่ออกมาพวกเขาจะไม่ได้เป็นส.ส. แต่พรรคยังคงมอบตำแหน่งทางการเมืองให้ ไม่ว่าจะ เป็นตำแหน่งรัฐมนตรีหรือตำแหน่งทางการเมืองในกระทรวงต่างๆ เพราะพรรคได้ลือคบุคคลเหล่านี้ไว้อยู่แล้ว ถือเป็นการจัดสัดส่วนให้ผู้สมัครที่ไม่ได้รับตำแหน่งส.ส.ให้สามารถทำงานการเมืองได้

ข้อสี่ พรรคไทยรักไทยใช้กลยุทธ์ในการเชิญผู้มีชื่อเสียงในด้านต่างๆ เข้ามาร่วมพรรคเพื่อสร้างช่องทางทางการตลาดที่กระจายความรู้ไปสู่ประชาชน เช่นการนำดารานักแสดงเป็นผู้สมัครอย่างนายศรัณยู วงษ์กระจ่าง ส.ส.บัญชีรายชื่อพรรคไทยรักไทย โดยเพราะเงื่อนไขบายนที่บุคคลเหล่านี้สามารถถ่ายทอดเนื้อหาไปสู่ประชาชนได้ง่ายและมีประสิทธิภาพเป็นผลดีต่อการหาเสียง และเพิ่มโอกาสที่จะได้รับคะแนนเสียง

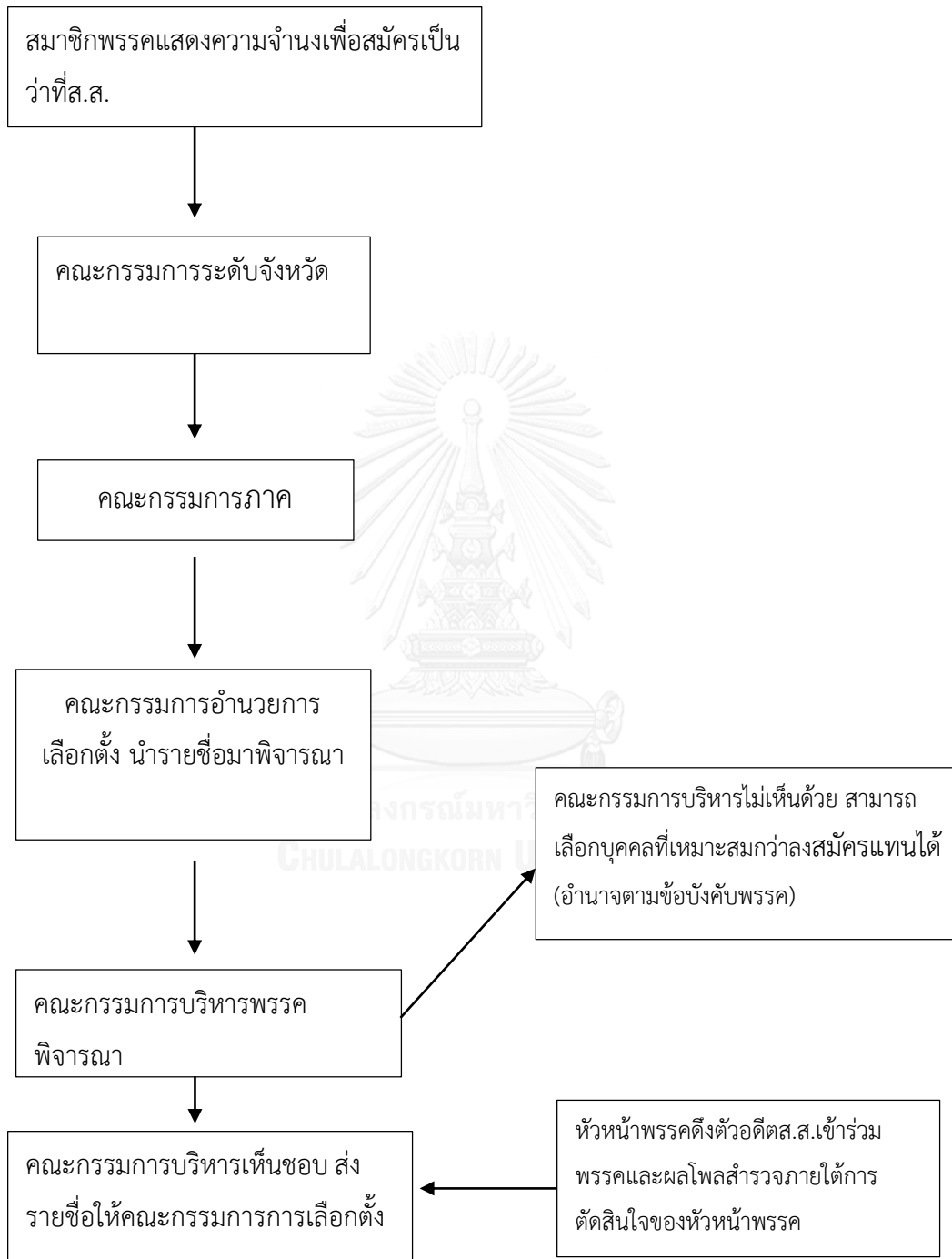
ข้อสุดท้าย พรรคไทยรักไทยยังมีระบบการคัดสรรผู้สมัครที่ก้าวหน้ากว่าพรรคอื่นๆ ในขณะนั้น อย่างการจัดทำโพลสำรวจความนิยมในตัวเองที่ผู้สมัครส.ส.ของพรรค รวมถึงการสำรวจความนิยมนักการเมืองต่างพรรค หากผลโพลเหล่านั้นมีนัยสำคัญและมีความน่าสนใจพอ พ.ต.ท.ทักษิณก็จะเข้าไปเชิญนักการเมืองต่างๆ พรรคเหล่านั้น โดยอาจจะมียุทธวิธีเรื่องทุนทรัพย์เป็นผลตอบแทน

จากข้อสรุปการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคไทยรักไทยที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ไว้ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าพรรคไทยรักไทยมีหลักเกณฑ์และขั้นตอนในการคัดสรรที่หลากหลาย ในแต่ละหลักเกณฑ์ต่างมีระดับความเป็นประชาธิปไตยที่แตกต่างกันออกไป เช่น การคัดสรรแบบใช้คณะกรรมการหลายระดับนั้น สามารถเห็นถึงระบบและกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน นอกจากนี้ การใช้วิธีการทำโพลสำรวจก็เป็นหนึ่งในนวัตกรรมการคัดสรรรูปแบบใหม่ที่พ.ต.ท.ทักษิณนำมาใช้ในขณะนั้น และดูเหมือนว่าจะมีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าหลักเกณฑ์อื่นๆ ที่เน้นระบบแบบอุปถัมภ์ โดยเฉพาะกรณีเชิญกลุ่มของนายเสนาะเข้าร่วมพรรค ถือเป็นการตัดสินใจอันเด็ดขาดเฉพาะตัวพ.ต.ท.ทักษิณ แม้แกนนำพรรคคนอื่นๆ จะไม่เห็นด้วย ก็สามารถถ่วงดุลตัดสินใจนี้ได้ และยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าพรรคไทยรักไทยมีรูปแบบการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ไปในทางรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่พ.ต.ท.ทักษิณและผู้บริหารพรรคไม่กี่คน

ผู้วิจัยสามารถตีความได้ว่าพ.ต.ท.ทักษิณต้องการได้ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพต่อคะแนนเสียง และพรรคไทยรักไทยมีระบบการคัดสรรแบบผสมผสานกันระหว่างแนวทางอุปถัมภ์และแนวทางตามข้อบังคับพรรค แต่ท้ายที่สุดแล้ว ผู้วิจัยมองว่าพรรคไทยรักไทยเน้นใช้รูปแบบอุปถัมภ์มากที่สุด และอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่เป็นของพ.ต.ท.ทักษิณ ที่เปรียบเสมือนเจ้าของพรรค ทั้งนี้ ข้อเสนอที่กล่าวมาก็ชี้ให้เห็นชัดแล้วว่าเหตุที่ใช้ระบบนี้ก็เพื่อให้ได้ทีมผู้สมัครส.ส.ที่มีคุณภาพพร้อมทั้งหลักประกันในเรื่องฐานเสียงและประสบการณ์ทางการเมืองของเหล่าอดีตนักการเมือง

ภาพที่ 3.4 โครงสร้างการเลือกผู้สมัครส.ส.พรรคไทยรักไทย

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

3.2.2 การเลือกผู้สมัครส.ส.ของพรรคพลังประชาชน

พรรคพลังประชาชนเดิมที่ก่อตั้งเมื่อปี 2541 พรรคไทยรักไทยภายใต้การนำของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรถูกรัฐประหารและศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชนจึงถูกดึงเข้ามาเป็นพรรคสำรองของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรในปี 2550 โดยให้นายสมัคร สุนทรเวชเป็นหัวหน้าพรรค ต่อมาพรรคพลังประชาชนใหม่ก็ปรับเปลี่ยนคณะกรรมการบริหารพรรคให้สอดคล้องกับแนวทางของพรรคไทยรักไทยเดิม แต่อย่างไรก็ตามพรรคพลังประชาชนก็มีข้อบังคับพรรคเกี่ยวกับการคัดสรรผู้สมัครเลือกตั้งส.ส.ไว้ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2541b)

- 1.ข้อ 54 พรรคพลังประชาชนสามารถแบ่งสมาชิกพรรคได้ 3 ประเภท
  - สมาชิกสามัญ
  - สมาชิกกิตติมศักดิ์
  - สมาชิกสมทบ
- 2.ข้อ 55 สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่บุคคลที่มีอุปการคุณต่อพรรค หรือผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ หรือผู้เชี่ยวชาญที่คณะกรรมการบริหารพรรคมีมติให้เชิญเข้าเป็นสมาชิก โดยไม่ต้องเสียค่าบำรุง
- 3.ข้อ 56 สมาชิกสามัญ ได้แก่ บุคคลที่ยื่นใบสมัครตามข้อบังคับพรรคและคณะกรรมการบริหารพรรคมีมติอนุมัติให้เป็นสมาชิกได้ ต้องเสียค่าบำรุงพรรคประจำปี
- 4.ข้อ 57 สมาชิกสมทบ ได้แก่ บุคคลที่ยื่นใบสมัครและคณะกรรมการบริหารพรรคได้อนุมัติให้เป็นสมาชิกสมทบได้ โดยไม่ต้องเสียค่าบำรุง
- 5.ข้อ 58 การสมัครเป็นสมาชิกต้องยื่นกรอกใบสมัครตามแบบพิมพ์ของพรรคต่อเลขาธิการพรรค หรือประธานสาขาพรรค จากนั้นส่งต่อให้เลขาธิการพรรคพิจารณาอนุมัติรับเป็นสมาชิก จะได้รับบัตรสมาชิกเป็นหลักฐาน
- 6.ข้อ 51 สมาชิกพรรคสามารถแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อพรรค และประเทศชาติได้ และสามารถลงสมัครเป็นตัวแทนของพรรคเพื่อลงเลือกตั้งส.ส.
- 7.ข้อ 66 คณะกรรมการบริหารพรรคจะแต่งตั้งหน่วยงานเพื่อคัดสรรผู้สมัครภายใต้ชื่อคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งทั่วไป จำนวนไม่น้อยกว่า 9 คน เพื่อทำหน้าที่คัดสรรสมาชิกพรรคที่เหมาะสม และมีคุณสมบัติถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้ครบตามที่กฎหมายกำหนด
- 8.ข้อ 67 ระบุว่าในการพิจารณาคัดเลือกผู้สมัครของพรรคพลังประชาชนทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบเขตการเลือกตั้งนั้น ต้องมีหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

8.1 ให้สำนักงานใหญ่ของพรรค มีหน้าที่รับสมัครสมาชิกพรรคที่ประสงค์จะลงรับสมัครเลือกตั้งในแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตการเลือกตั้ง เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งทั่วไปพิจารณาคัดเลือกผู้ที่เหมาะสม

8.2 ให้คณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งทั่วไปพิจารณาคณะสมัชชาสมาชิกที่ประสงค์จะลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยคุณสมบัตินั้นประกอบไปด้วย ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เสียสละ และมีอุดมการณ์เพื่อเข้ารับสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามของพรรคพลังประชาชน และเมื่อคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งทั่วไปตัดสินใจคัดเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งให้ถือเป็นที่สุด เว้นแต่คณะกรรมการบริหารพรรคจะมีมติเป็นอย่างอื่น

จากข้อบังคับของพรรคพลังประชาชนนั้น พบว่าประชาชนสามารถสมัครเป็นสมาชิกพรรคได้ผ่านการแสดงความจำนงต่อเลขาธิการพรรคหรือประธานสาขา จากนั้นเลขาธิการพรรคจะเป็นผู้รับรองการเป็นสมาชิกพรรคหากผู้สมัครสมาชิกพรรคไม่ขาดคุณสมบัติตามประกาศของพรรค ในส่วนของการคัดสรรผู้สมัครลงรับเลือกตั้งนั้น พรรคจัดให้มีหน่วยงานภายใต้ชื่อคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งทั่วไป (ผู้วิจัยขอเรียกว่าคณะกรรมการคัดสรรผู้สมัคร) ทำหน้าที่คัดเลือกสมาชิกพรรคเพื่อลงสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามพรรค แต่คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งได้ ซึ่งไม่ต่างกับพรรคไทยรักไทยที่คณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจชี้ขาด

พรรคพลังประชาชนถูกจัดให้เป็นพรรคการเมืองที่รองรับอดีตส.ส.ของพรรคไทยรักไทย หลังถูกศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรค เหล่าแกนนำพรรคไทยรักไทยที่ไม่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองต่างพากันเข้าเป็นสมาชิกพรรค จากนั้นที่ประชุมพรรคมีมติให้นายสมัคร สุนทรเวชเป็นหัวหน้าพรรคและเป็นแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี พรรคพลังประชาชนส่วนใหญ่นั้น ผู้สมัครส.ส.ของพรรคมักจะเป็นอดีตส.ส.พรรคไทยรักไทยเดิม หรือคู่สมรส ทายาท และคนสนิทของอดีตส.ส.ที่ถูกตัดสิทธิทางการเมือง อย่างพื้นที่จ.เชียงรายที่มีนายยุกุท ดิยะไพรัชเป็นผู้ดูแลส.ส.ในพื้นที่นั้น มีอดีตส.ส.พรรคไทยรักไทยลงสมัครและทายาทอดีตส.ส.พรรคไทยรักไทย ได้แก่ (ผู้จัดการรายวัน 2550, 10)

- นายสามารถ แก้วมีชัย อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย สังกัดพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 และการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 สังกัดพรรคพลังประชาชน
- นายสุภรณ์ อึ้งอภิรักษ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย สังกัดพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 และการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 สังกัดพรรคพลังประชาชน

- นางสาวละออง ดิยะไพรัช อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย สังกัดพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 และการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 สังกัดพรรคพลังประชาชน
- นายอิทธิเดช แก้วหลวง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย สังกัดพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 และการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 สังกัดพรรคพลังประชาชน
- นายบัวสอน ประชามอญ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย สังกัดพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 และการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 สังกัดพรรคพลังประชาชน
- นายสุรสิทธิ์ เจียมวิจักขณ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย สังกัดพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2544 และการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 สังกัดพรรคพลังประชาชน
- นางสาววิสาระดี เตชะธีราวัฒน์ เป็นบุตรสาวคนเดียวของนายวิสาร เตชะธีราวัฒน์ อดีตกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย
- นายรังสรรค์ วันไชยธนวงศ์ หลานชายนายสมบุรณ์ วันไชยธนวงศ์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดเชียงราย สังกัดพรรคไทยรักไทย ที่ย้ายไปลงในระบบสัดส่วน

จากข้อมูลข้างต้นปรากฏว่าเหล่าแกนนำพรรคไทยรักไทยที่ถูกตัดสิทธิทางการเมือง 5 ปีพากันนำเครือญาติ คู่สมรส และคนสนิทลงสมัครรับเลือกตั้งภายใต้พรรคพลังประชาชน สะท้อนให้เห็นว่าแม้ตนเองจะถูกห้ามเล่นการเมือง แต่พวกเขาปรับตัวโดยส่งตัวแทนลงสมัคร (Proxy) ซึ่งสอดคล้องตามข้อมูลที่นายเอกพร รักความสุขให้กับผู้วิจัยไว้ว่า

“จากการยุบพรรคไทยรักไทยไป ส.ส.แถว 1 ถูกเว้นวรรคทางการเมืองไป 5 ปีตามกฎหมายที่ออกหลังการรัฐประหาร เมื่อเกิดพรรคพลังประชาชนก็เอาส.ส.แถว 2 ลงสมัครแทน ” (เอกพร รักความสุข, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558)

อย่างไรก็ตาม คัดสรรผู้สมัครในนามพรรคพลังประชาชนนั้น ยังสร้างความขัดแย้งขึ้นภายในพรรค อย่างกรณีผู้สมัครมีพื้นที่ลงสมัครทับซ้อนกัน พรรคเองพยายามแก้ไขปัญหาโดยการโยกตัวผู้สมัครหรือย้ายไปลงสมัครในระบบสัดส่วน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในพื้นที่จังหวัดนครพนมที่เกิดปัญหาพื้นที่ทับซ้อน ระหว่างนายชวลิต วิชยสุทธิ์ อดีตส.ส.พรรคไทยรักไทย คนสนิทพลเอกชวลิต ยง

ไฉยบุตร อดีตนายกรัฐมนตรีนคร และ นายณพจน์สกร ทรัพย์สิทธิ์ น้องชายอรรถสิทธิ์ คันคาย ทรัพย์สิทธิ์ อดีตกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย ด้วยเหตุนี้ พรรคพลังประชาชนจึงมีมติให้นายชวลิต วิชยสุทธิ์ ลงสมัครส.ส.ในระบบสัดส่วนในกลุ่มที่ 3 (เลย หนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู นครพนม สกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ และอำนาจเจริญ) ส่วนนายณพจน์สกร ทรัพย์สิทธิ์ ลงสมัครส.ส.ในระบบเขต พื้นที่จังหวัดนครพนม ร่วมกับนพ.ประสงค์ บุรณ์พงศ์ นายศุภชัย โพธิ์สุ นายไพจิต ศรีวรขาน (ไทยรัฐ 2550, 10)

ความขัดแย้งระหว่างการคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคพลังประชาชนนั้น ยังปรากฏความขัดแย้งระหว่างร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง สมาชิกพรรคพลังประชาชนกับคณะกรรมการบริหารพรรคและคณะกรรมการคัดสรรระดับภาค ความขัดแย้งนี้ทำให้นพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี เลขาธิการพรรคพลังประชาชนต้องออกมากล่าวว่า

“กรณีร.ต.อ.เฉลิม สมาชิกพรรคพลังประชาชน ยืนยันจะส่งบุตรชายทั้ง 2 คนลงสมัครเลือกตั้ง ส.ส.กทม.ในนามพรรคนั้น ขณะนี้ร.ต.อ.เฉลิมและลูกชายทั้ง 2 อยู่ในขั้นตอนการเป็นสมาชิกพรรคพลังประชาชน แต่กระบวนการคัดสรรผู้สมัครส.ส.นั้น ต้องเป็นไปตามระบบ เรามีความพยายามจะทำให้พรรคพลังประชาชนเป็นสถาบันทางการเมือง มีระบบที่แน่นอนในการคัดสรรผู้สมัคร ส.ส.กทม.ยังไม่แล้วเสร็จอยู่ในระหว่างรอการประกาศเขตเลือกตั้ง ของกกต.” (นพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี 2550, 15)

3.2.2.1 สรุป

จากการศึกษาพบว่าพรรคพลังประชาชนมีขั้นตอนในการคัดสรรผู้สมัครอยู่ 3 แนวทาง ได้แก่ 1.คัดสรรตามหลักเกณฑ์ข้อบังคับพรรค 2.คัดสรรโดยคุณสมบัตพิเศษและดูคะแนนนิยม เช่น อดีตส.ส.ที่มีฐานเสียง 3.โควต้าจากเครือญาติอดีตส.ส.พรรคไทยรักไทยเดิม

ข้อแรก ตามข้อบังคับของพรรคพลังประชาชนนั้น ให้อำนาจคณะกรรมการสรรหาและคณะกรรมการบริหารพรรคสามารถตัดสินใจเลือกผู้สมัครส.ส.ของพรรคได้ วิธีการนี้เป็นรูปแบบพื้นฐานเดิมที่มาจากพรรคไทยรักไทยและมีบทบัญญัติในข้อบังคับพรรคระบุอำนาจหน้าที่ไว้ชัดเจน

ข้อสอง พรรคพลังประชาชนยังคงอาศัยการดึงตัวอดีตนักการเมืองที่มีชื่อเสียงเข้าร่วมพรรคตามรูปแบบของพรรคไทยรักไทยเดิม เพื่อสร้างหลักประกันว่าพรรคจะได้รับ

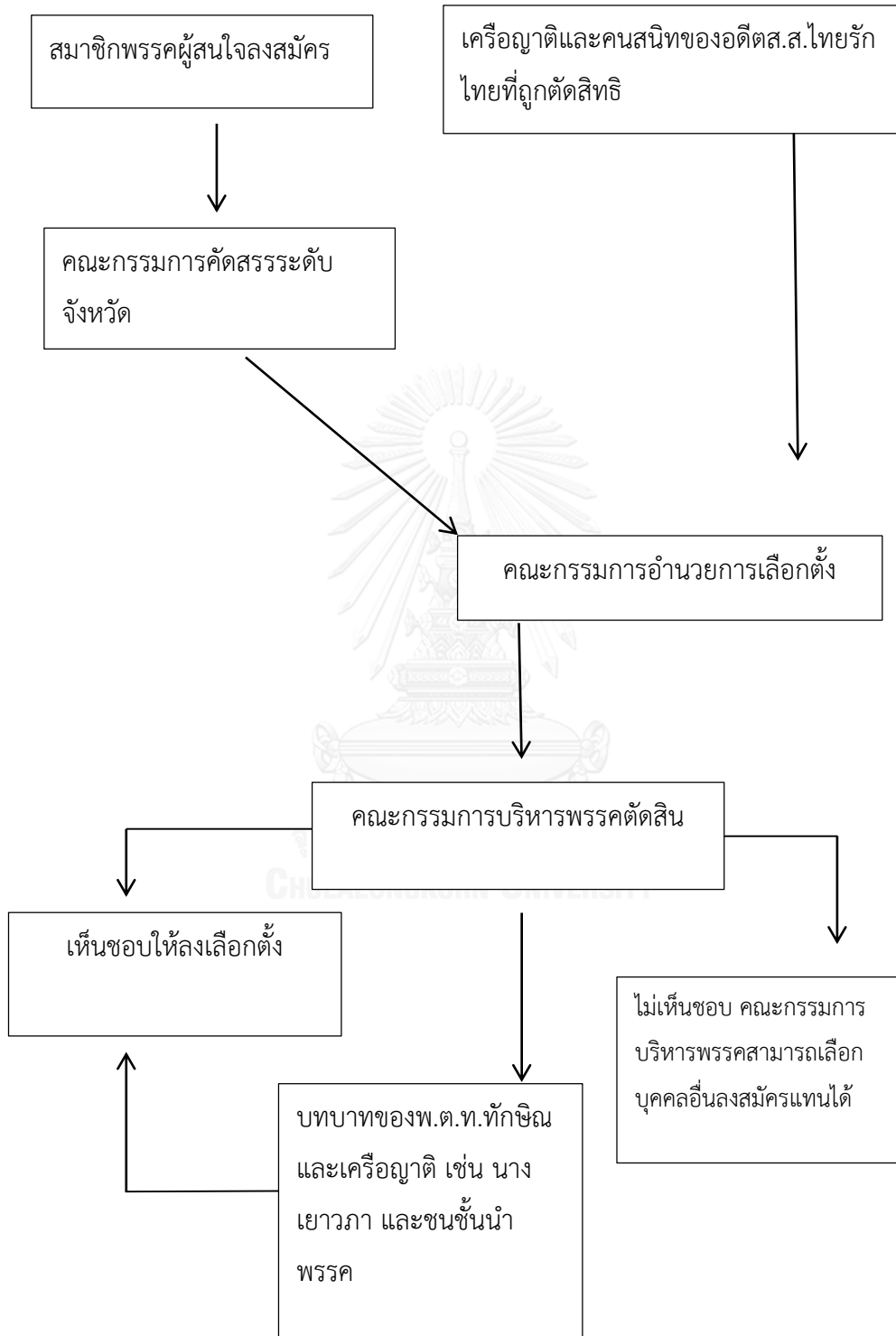

คะแนนนิยมและที่นั่งสภาแน่นอน อาทิ การนำเอา นายสมัคร สุนทรเวช อดีตนักการเมืองและอดีตผู้ว่ากรุงเทพมหานครเข้ามาเป็นหัวหน้าพรรค

ข้อสาม พรรคพลังประชาชนเน้นใช้การคัดสรรผู้สมัครส.ส.ตามโควต้าของอดีตส.ส.เดิมของพรรคไทยรักไทยที่ถูกตัดสิทธิทางการเมือง ซึ่งขณะนั้นจะปรากฏเครือข่าย คิวสมรส และคนสนิทของอดีตส.ส.ลงสมัครรับเลือกตั้งจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าพรรคใช้ระบบอุปถัมภ์ในการคัดสรรผู้สมัครส.ส.

จากข้อสรุปการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคพลังประชาชนที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ไว้ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าพรรคพลังประชาชนมีหลักเกณฑ์ในการคัดสรรที่ไม่แตกต่างจากพรรคไทยรักไทยมากนัก ยกเว้นการให้โควต้าแก่เครือข่ายและคนสนิทของเหล่าบรรดาคณะกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยที่ถูกตัดสิทธิทางการเมือง วิธีการนี้สะท้อนให้เห็นว่าพรรคพลังประชาชนสืบทอดอำนาจจากพรรคไทยรักไทยเดิม โดยอาศัยตัวแทนหรือนอมินีเป็นตัวขับเคลื่อนพรรค นักการเมืองหน้าใหม่และนักการเมืองแถว 2 ที่รับานิสงส์จากระบบโควต้า จึงสามารถขึ้นมามีบทบาทในการเมืองไทย หลังจกไม่ต่อจากอดีตส.ส.ที่ถูกกฎหมายห้ามไว้ แสดงให้เห็นว่าพรรคมีการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองภายนอกพรรคขณะนั้นชัดเจน เช่น จะพบผู้สมัครส.ส.จำนวนมากที่มีนามสกุลเดียวกับอดีตส.ส.ไทยรักไทยที่ถูกตัดสิทธิ รวมถึงลูกน้องหรือคนสนิทของอดีตส.ส.เหล่านั้น ลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคพลังประชาชน เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมองว่าแกนนำพรรคไทยรักไทยและพ.ต.ท.ทักษิณเน้นใช้วิธีการนี้ในการคัดสรรผู้สมัครส.ส.มากกว่าวิธีอื่นๆ เนื่องจากผู้สมัครเหล่านั้นต่างมีความเชื่อมโยงกับส.ส.เดิมที่ถูกตัดสิทธิ อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงฐานเสียงเดิมได้ง่ายกว่าการคัดสรรเอาผู้สมัครหน้าใหม่ นอกจากนี้ยังพบว่า การคัดสรรแบบเครือข่ายอดีตนักการเมืองหรือผู้ที่มีชื่อเสียงมาเป็นผู้สมัครในนามพรรคเป็นวิธีที่พรรคเลือกมาใช้รองจากโควต้า ซึ่งวิธีการนี้น่าสนใจตรงที่พรรคพลังประชาชนตัดสินใจเลือกเอา นายสมัคร สุนทรเวชมาเป็นส.ส.ในระบบบัญชีรายชื่อและหัวหน้าพรรค ตรงนี้ ผู้วิจัยมองว่านายสมัครมีคุณสมบัติเหมาะสม เนื่องจากก่อนหน้าการเลือกตั้งได้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ต.ท.ทักษิณจึงใช้ความได้เปรียบนี้เข้าถึงฐานเสียงคนกรุงเทพฯ สุดท้าย ผู้วิจัยอนุมานได้ว่าพ.ต.ท.ทักษิณต้องใช้วิธีการทำโพลสำรวจความนิยมของผู้สมัครในระบบโควต้า อดีตส.ส.เดิมและการเลือกนายสมัครเป็นหัวหน้าพรรค เพื่อเป็นการหาข้อมูลด้านการตลาดทางการเมืองและดูความเป็นไปได้ ก่อนการตัดสินใจเลือกว่าใครควรลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคพลังประชาชนด้วยแต่อย่างไรก็ตาม การคัดสรรเหล่านี้ยังคงอยู่ในระบบแบบอุปถัมภ์ที่สมาชิกพรรคไม่มีโอกาสเข้ามามีบทบาท อำนาจต่างๆในการตัดสินใจยังคงกระจุกอยู่ที่พ.ต.ท.ทักษิณ นางเยาวภา และคณะกรรมการบริหารพรรค หรือเหล่าชนชั้นนำพรรคเท่านั้น

ภาพที่ 3.5 โครงสร้างการคัดสรรผู้สมัครของพรรคพลังประชาชน

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

3.2.3 การเลือกผู้สมัครส.ส.ของพรรคเพื่อไทย

พรรคเพื่อไทยถือเป็นอีกพรรคที่จัดตั้งมาเพื่อรองรับกลุ่มไทยรักไทย และกลุ่มพลังประชาชน หลังจากที่เกิดเหตุการณ์รัฐประหารล้มล้างรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรคพลังประชาชน จากเหตุทุจริตการเลือกตั้งของนาย ยงยุทธ ดิยะไพรัช กรรมการบริหารพรรคพลังประชาชน ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ.2551 จากนั้นส.ส. พรรคพลังประชาชนเดิมได้ย้ายพรรคมาสังกัดพรรคเพื่อไทย เว้นกลุ่มเพื่อนเนวินที่แยกตัวออกไปจัดตั้ง พรรคใหม่ภายใต้ชื่อพรรคภูมิใจไทย ภายหลังจากตั้งพรรคใหม่ได้มีมติพรรคให้นายยงยุทธ วิชัยดิษฐ์ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค ในด้านการสรรหาผู้สมัครนั้นพรรคเพื่อไทยมีกฎเกณฑ์ในการคัดเลือก ระบุไว้ในข้อบังคับพรรคเพื่อไทย ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2550a)

- 1.ข้อ 8 ระบุว่าพรรคมีสมาชิกอยู่ 2 ประเภท นั่นคือ
  - สมาชิกกิตติมศักดิ์
  - สมาชิกสามัญ
- 2.ข้อ 9 สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ผู้มีอุปการคุณต่อพรรคหรือผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ ซึ่งได้รับคำเชิญเข้าเป็นสมาชิก เมื่อคณะกรรมการบริหารหรือคณะกรรมการมีมติเชิญเป็นสมาชิก และ ยื่นใบสมัครตามข้อบังคับ
- 3.ข้อ 10 สมาชิกสามัญ ได้แก่ บุคคลที่สมัครสมาชิกและคณะกรรมการบริหารอนุมัติ เข้าเป็นสมาชิก โดยต้องมีสัญชาติไทย อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และต้องมีความเลื่อมใสศรัทธาใน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและอุดมการณ์ของพรรค
- 4.ข้อ 13 ระบุว่าผู้ที่ต้องการเป็นสมาชิกพรรคนั้นต้องยื่นใบสมัครตามแบบพิมพ์ของ พรรค พร้อมหลักฐานยื่นต่อนายทะเบียนพรรคหรือเลขาธิการพรรค โดยมีสมาชิกพรรคสองคนรับรอง เมื่อมีคุณสมบัติครบ นายทะเบียนหรือเลขาธิการพรรคจะเสนอรายชื่อต่อคณะกรรมการบริหารพรรค อนุมัติเข้ารับเป็นสมาชิก
- 5.ข้อ 89 ระบุว่าคณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจเลือกบุคคลที่จะส่งลงสมัครใน ทุกระดับ หรืออาจจะแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยความสะดวกขึ้นมาจากหน้าที่เสนอรายชื่อบุคคลที่ พรรคจะส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง จากนั้นส่งต่อให้คณะกรรมการบริหารพิจารณา นอกเหนือจากนั้นยังมี หน้าที่วางแผนและดำเนินการเลือกตั้งในครั้งนั้นๆ ภายใต้อำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรค และให้คณะกรรมการบริหารพรรคกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีเลือกสมาชิกที่จะส่งสมัครรับเลือกตั้ง
- 6.ข้อ 90 ระบุว่าคณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจชี้ขาดว่าจะคัดเลือกผู้ใดลงสมัคร รับเลือกตั้งในการนี้คณะกรรมการบริหารอาจเลือกบุคคลอื่นนอกเหนือไปจากที่คณะกรรมการ อำนวยความสะดวกตั้งเสนอชื่อมาก็ได้

จากเนื้อหาเกี่ยวกับการคัดสรรผู้สมัครในข้อบังคับพรรคเพื่อไทยพบว่า พรรคเพื่อไทยยังคงให้อำนาจการคัดเลือกบุคคลเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้ง แต่อำนาจการตัดสินใจจริงๆ นั้น กระจุกอยู่ที่คณะกรรมการบริหารพรรคเพียงไม่กี่คน ซึ่งเนื้อหาภายในข้อบังคับนั้นไม่ต่างจากข้อบังคับของพรรคพลังประชาชน และพรรคไทยรักไทยเท่าใดนัก ที่การจัดองค์กรพรรคเหล่านี้มีรูปแบบรวมศูนย์อำนาจที่ชนชั้นนำพรรค(Cadre)

การคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคเพื่อไทยยังมีกระบวนการเลือกรูปแบบอื่นนอกเหนือจากข้อบังคับพรรคอีก เช่น การทำโพลสำรวจความนิยมของสมาชิกพรรคที่ต้องการสมัครเป็นตัวแทนพรรคลงรับเลือกตั้งในพื้นที่ของตนเอง ดังคำกล่าวของนายวรชัย เหมะ ที่ว่า

“คนแย่งกันเข้าพรรคเพื่อไทย ผมในฐานะที่คนปากน้ำรู้จักเยอะเพราะคลุกคลีกับชาวบ้านและเรียกร้องประเด็นต่างๆต่อรัฐบาลอภิสิทธิ์ และมีคนอื่นที่ต้องการลงเขตผมอีก พรรคจึงให้ทำโพลเช็คความนิยม ผลโพลผมมาเป็นอันดับหนึ่งพรรคจึงเลือกผมลงสมัคร ใครที่จะลงสมัครในนามพรรคเพื่อไทยเนี่ยจะต้องมีเสียงสนับสนุนจากประชาชนที่เขาเรียกว่า Primary Vote ” (วรชัย เหมะ, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2558)

จากข้อมูลที่นายวรชัย เหมะ ส.ส.สมุทรปราการ พรรคเพื่อไทยได้ให้กับผู้วิจัยนั้น พบว่าพรรคเพื่อไทยเป็นพรรคที่มีผู้สนใจเข้ามาสมัครจำนวนมาก เพื่อเป็นตัวแทนพรรคลงรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากในเขตนั้นมีผู้ต้องการลงสมัครรับเลือกตั้งมากกว่า 1 คน (ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเหล่าแกนนำเสื้อแดง) พรรคจะทำโพลเพื่อสำรวจความนิยมของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ ว่าสมาชิกคนใดมีความนิยมมากกว่ากัน จากนั้นพรรคเพื่อไทยก็จะเลือกคนที่มีคะแนนเป็นอันดับ 1 ส่วนความเห็นของนายสรรพัญญู ศิริโปล์ อดีตส.ส.มหาสารคาม พรรคเพื่อไทย ในเรื่องการคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยว่า

“การคัดสรรผู้สมัครจะมีคณะเฉพาะกิจเวลาที่มีการเลือกตั้ง คือ จะมีกรรมการจังหวัด คัดคนมาลงสมัคร แล้วมีคณะกรรมการภาคคัดอีกรอบหนึ่ง แล้วจึงค่อยส่งให้คณะกรรมการคัดเลือกผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งพิจารณา อย่งไรก็ตาม ทางคณะกรรมการบริหารจะเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นสุดท้าย” (สรรพัญญู ศิริโปล์, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2556)

ด้านนายสรรพัญญูมองว่าการคัดเลือกผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยจะต้องมีคณะกรรมการเฉพาะกิจเวลาเลือกตั้ง โดยแต่งตั้งคณะกรรมการตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับภาค เพื่อทำหน้าที่

คัดเลือกผู้ที่เหมาะสมและมีคุณสมบัติตามที่พรรคต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อบังคับพรรคเพื่อไทยในข้างต้น ในส่วนรายละเอียดของขั้นตอนการคัดสรรผู้สมัครระบบเขตนั้น นายถนอม สมผล อดีตตำแหน่งประจำสำนักนายกรัฐมนตรี สมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ และผู้สมัครส.ส.ระบบบัญชีรายชื่อ พรรคเพื่อไทย และเป็นแกนนำนปช.จังหวัดสกลนคร ที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“ขั้นแรกใช้ระบบคณะกรรมการสรรหา อย่างในเขตจ.สกลนครเขาเรียกคณะกรรมการสรรหาภาคอีสานตอนบน โดยให้ท่านไพจิต ศรีวรขาน ท่านวิเชียร ขาวขำและ ส.ส.หนองคายอีกคนผมจำชื่อไม่ได้ ก็ไปทุกจังหวัดในอีสาน ผมอยู่ในหนึ่งตัวเลือก แต่การคัดเลือกไม่ลงตัว พรรคจึงเรียกว่าที่ผู้สมัครไปพรีเซนที่ตัวเองในพรรค ซึ่งท่านพายัพ ชินวัตร ประธานคณะกรรมการภาคอีสานนั่งเป็นประธานในวันนั้น ในการพรีเซนที่ประชุมจะถามเรื่องความพร้อมของผู้สมัคร ทรัพย์สินมีอยู่เท่าไร มีหวัคะแนนกี่คน มีนายกอบต. กำนันผู้ใหญ่บ้านกี่คนที่สนับสนุนคุณ” (ถนอม สมผล, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2558)

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าการคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยอาศัยคณะกรรมการคัดสรรระดับเล็กก่อน จากนั้นจึงส่งต่อให้คณะกรรมการระดับสูงขึ้นมาอีกอย่างคณะกรรมการระดับภาค แต่หากเกิดปัญหาพรรคจะเชื่อว่าที่ผู้สมัครที่พรรคยังไม่ตัดสินใจเลือก เดินทางมาพรีเซนที่ตัวเองเพื่อรับทราบข้อมูลส่วนตัวและโปรไฟล์ทางการเมืองต่อคณะกรรมการคัดสรรระดับสูงของพรรค

อีกด้านหนึ่ง การทำโพลสำรวจความนิยมในตัวผู้สมัครถือเป็นวิธีการการคัดสรรผู้สมัครที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่เลือกผู้สมัครของพวกเขาเอง สอดคล้องกับกับแนวคิดประชาธิปไตยภายในพรรคที่กระจายอำนาจการคัดสรรไปสู่ประชาชน แม้จะไม่ใช่นายกพรรคก็ตาม ข้อมูลที่นายวรชัย ให้กับผู้วิจัยในเรื่องการทำโพลยังสอดคล้องกับถ้อยแถลงของนายจिरายู ห่วงทรัพย์ อดีตรองโฆษกพรรคเพื่อไทยที่แถลงเอาไว้ว่า

“คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกตัวผู้สมัคร และกำหนดนโยบายของพรรค ภาค กทม. มีมติให้นายวัน อยู่บำรุง บุตรชายของร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง อดีตประธานส.ส.พรรคเพื่อไทย ลงสมัครส.ส.กรุงเทพ อย่างเป็นทางการในเขตบางบอน หนองแขม และบางแค ส่วนนโยบายภาค กทม. พรรคปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมมีเป้าหมายเดียวกันคือเพื่อให้เศรษฐกิจดี ประชาชนอยู่ดีมีสุข พรรคได้ทำโพลสำรวจความคิดเห็นคน กทม.ในช่วงแรกพบว่าพรรคจะได้ ส.ส. 15 ที่นั่งขึ้นไป แต่หลังจากที่รัฐบาลอยู่นานขึ้น ผลสำรวจความนิยมของพรรคเพิ่มขึ้น ประเมินว่าจะได้ ส.ส. กทม. ไม่ต่ำกว่า 22 เสียงขึ้นไป โดยแบ่งพื้นที่วิเคราะห์ 3 โซน คือโซน

ชั้นใน ที่เป็นพื้นที่สีเหลืองของกลุ่มพันธมิตร โชนนี้คาดว่าพรรครักสันติของ ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ จะได้ที่นั่งไป โชนชั้นกลาง พื้นที่สีฟ้าของปชป.เดิม จะถูกแบ่งคะแนนกันเอง ระหว่างปชป.และพรรคการเมืองใหม่ และพรรครักสันติ ส่วนโชนชั้นนอกเป็นพื้นที่สีแดงของพรรคเพื่อไทย” (จิรายุ ห่วงทรัพย์ 2554, 11)

พรรคเพื่อไทยจะใช้นักวิชาการและสำนักโพลมาทำแบบสำรวจคะแนนนิยมของว่าที่ผู้สมัครของพรรคทั่วประเทศ หากเขตใดมีสมาชิกพรรคที่ประสงค์ลงเลือกตั้งมากกว่า 1 คน พรรคจะใช้ทีมงานเหล่านี้ทำโพลสำรวจว่าใครมีคะแนนนิยมมาเป็นอันดับหนึ่ง พรรคก็จะเลือกคนนั้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่น่าयरชัยให้ไว้ แต่ผลโพลก็ไม่ใช่ผลชี้ขาดการคัดสรรผู้สมัครในนามพรรคเพื่อไทยเสมอไป ดังกรณีของนายถนอมที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า

“ผลการคัดสรรผู้สมัครสกลนครเขต 1 นั้น ผมได้ลงเลือกตั้ง พรรคก็ให้เงินสนับสนุนเพื่อหาเสียงมางวดแรก พงวดที่ 2 พรรคหยุดให้แล้วแจ้งกับผมว่าเขตนี้มีปัญหา จากนั้นเรียกตัวผมเข้าพรรคโดยท่านเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ขณะนั้นท่านเรียกนายอภิชาติ ตรีสวัสดิ์ชัยว่าที่ผู้สมัครส.ส.จังหวัดสกลนครเข้าประชุมด้วย เพื่อเจรจาให้ผมไม่ลงสมัครในเขต 1 สกลนคร เพราะผลโพลของสวนดุสิตบอกว่านายอภิชาติมาอันดับ 1 ผมก็ไม่ยอมเพราะผมทำงานการเมืองกับพี่น้องประชาชนและคนเสื้อแดงมานาน ผมไม่เชื่อผลโพล ท่านจตุพร พรหมพันธุ์ และท่านณัฐวุฒิ ไสยเกื้อก็คัดค้าน ยังไงจะต้องเป็นถนอมที่ได้ลงเลือกตั้ง (ทั้งสองกล่าว) วันนั้นการประชุมไม่ได้ข้อยุติ พอผมกลับมาสกลนครพรรคได้จัดทำโพลพิเศษในพื้นที่เขต 1 ขึ้น แต่ไม่ได้ประกาศอย่างเป็นทางการ ผมสืบทราบว่าผลโพลคือผมมีคะแนนมาเป็นอันดับ 1 จากนั้นท่านประชา พรหมนอกได้เดินทางมาเจรจากับผมที่สกลนคร พร้อมด้วยแกนนำเสื้อแดงสกลนคร แกนนำคนอื่น ๆ ก็ไม่ยอมให้ผมถอย จากนั้นท่านประชาต่อสายถึงท่านเยาวภา ก็ยังไม่ได้ข้อยุติ จนกระทั่งท่านประชาต่อสายถึงนายใหญ่ พ.ต.ท.ทักษิณได้ขอร้องให้ผมถอย และสัญญาจะให้ผมลงระบบบัญชีรายชื่อระดับกลางๆ ผมก็คิดอยู่พักหนึ่งและไม่อยากให้เกิดความขัดแย้งไปมากกว่านี้ ผมจึงยอมถอย” (ถนอม สมผล, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2558)

จากปัญหาการคัดสรรผู้สมัครที่ไม่ลงตัวครั้งนี้ พบว่าแม้นายถนอมจะถูกเลือกเป็นผู้สมัครเขต 1 จังหวัดสกลนคร ต่อมาพรรคแจ้งว่าในเขตนั้นมีปัญหาโดยอ้างผลสำรวจจากสวนดุสิตโพลว่านายถนอมมีคะแนนนิยมน้อยกว่านายอภิชาติ ขณะนั้นประธานในที่ประชุมคือนางเยาวภาและมีคณะกรรมการคนอื่น ๆ อีก เช่น นายจตุพร พรหมพันธุ์ และนายณัฐวุฒิ ไสยเกื้อแกนนำปชป.ที่

สนับสนุนนายถนอม แต่การประชุมไม่ได้ช้อยติ พรรคยังจัดทำโพลสำรวจครั้งพิเศษขึ้นในพื้นที่เขต 1 สกนคร แต่ไม่ได้ประกาศผลโพลอย่างเป็นทางการ และมีการเจรจาในเรื่องนี้อีกหลายครั้ง สุดท้ายผู้ที่เข้ามาตัดสินชี้ขาดในเรื่องนี้คือพ.ต.ท.ทักษิณ ปัญหาผู้สมัครในเขตนี้จึงได้ช้อยติ โดยพ.ต.ท.ทักษิณยื่นข้อเสนอให้นายถนอมย้ายจากผู้สมัครระบบเขตไปลงสมัครในระบบบัญชีรายชื่อแทนในลำดับกลางๆ นายถนอมจึงยอมถอนตัวและรับข้อเสนอจากพ.ต.ท.ทักษิณเพราะเล็งความขัดแย้งภายในพรรค จะเห็นว่าปัญหาดังกล่าวสามารถยุติลงได้เมื่อพ.ต.ท.ทักษิณเข้ามาตัดสิน ทั้งที่พ.ต.ท.ทักษิณไม่มีบทบาททางการเมืองในประเทศอย่างเป็นทางการ สะท้อนให้เห็นว่าพ.ต.ท.ทักษิณมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องนี้แบบเบ็ดเสร็จและเด็ดขาด และยังชี้ให้เห็นอีกว่าการคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยเกิดปัญหาขึ้นหลายๆพื้นที่ หลังจากการเข้ามามีบทบาทของกลุ่มคนเสื้อแดงในพรรคเพื่อไทย ในส่วนนายชวลิต วิชยสุทธิ์ อดีตรองเลขาธิการพรรคเพื่อไทย ให้ความเห็นเกี่ยวกับอำนาจการเปลี่ยนแปลงรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้ว่า

“ผมมองว่าการเลือกของพรรคมีระบบ ต้องผ่านระดับล่างก่อน เอาตามข้อเท็จจริงเลยต้องตามอดีตส.ส.ก่อนเป็นหลัก ต้องดูมีช่องว่างในเขตหรือไม่ถ้ามีก็เสนอขึ้นมา มีตัวแทนภาค กรรมการภาค แล้วก็มาถึงกรรมการบริหารพรรค เป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย อาจมีข้อยกเว้นบ้างเป็นเรื่องปกติของทุกพรรคการเมือง ถ้าในขั้นตอนการคัดสรรเกิดข้อขัดแย้ง พรรคจะเชิญมาเจรจาเพื่อทำความเข้าใจ ที่ไม่ได้เพราะอะไร อาจจะทำให้ไปอยู่ในบัญชีสำรอง แต่เท่าที่ผมเห็นเนี่ย ถ้าคณะกรรมการภาคเห็นชอบ ประมาณ 80% คณะกรรมการบริหารก็ไม่ขัดข้องตามรายชื่อที่ส่งมา อีก 20 ผมว่าเรื่องปกติที่ผู้ใหญ่จะมองข้อมูลได้ลึกซึ้งกว่า” (ชวลิต วิชยสุทธิ์, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558)

จากข้อมูลที่นายชวลิตให้กับผู้วิจัยจะพบว่า พรรคเพื่อไทยมีการคัดสรรผู้สมัครเป็นระบบตามข้อบังคับพรรค แม้มติของคณะกรรมการบริหารบางครั้งไม่รับรองการเสนอรายชื่อ ก็ถือว่าเป็นส่วนน้อย ตรงนี้ยังเป็นข้อมูลตอกย้ำว่าคณะกรรมการบริหารพรรคมีอำนาจสูงสุดในการคัดสรรผู้สมัคร แต่อย่างไรก็ตาม นายชวลิตไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของพ.ต.ท.ทักษิณในการคัดสรรผู้สมัคร ซึ่งคำว่า “ผู้ใหญ่” ของนายชวลิตนั้น สามารถอนุมานไปได้ว่าเป็นบุคคลที่มีอำนาจภายในพรรค ซึ่งอาจรวมถึงพ.ต.ท.ทักษิณด้วย

พรรคเพื่อไทยในขณะมีการเลือกตั้งนั้น จะปรากฏข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อทางโทรทัศน์ต่างๆและข้อมูลที่นายถนอมให้ไว้ พบว่าการคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยต้องผ่านความเห็นจากพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่นายวรชัยกลับเห็นต่างจากข้อมูลดังกล่าวว่า

“ท่านทักษิณผมมองว่าท่านอยู่ไกล ท่านจะไม่ลงมาจ้ำจี้จ้ำไชยว่าคนโน้นลง คนนี้ไม่ควรลง ท่านจะเป็นคนที่ช่วยเหลือด้านนโยบายเศรษฐกิจซะมากกว่า ผมว่าคนที่ลงแล้วเนี่ย คณะกรรมการตัดสินแล้ว ท่านคงไม่ค้าน เพราะคณะกรรมการเขาตัดสินแล้วผมว่าไม่น่ามีปัญหาครับ ” (วรชัย เหมะ, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2558)

ความเห็นของนายวรชัยนั้นมองว่าพรรคคณะกรรมการคัดสรรผู้สมัครมีอิสระในการดำเนินงานตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง พ.ต.ท.ทักษิณไม่มีสถานะหรือตำแหน่งใดๆในพรรคเพื่อไทยที่จะเกี่ยวข้องกับการสรรหาผู้สมัครหรือตัดสินว่าใครควรหรือไม่ควรลงสมัคร แต่อย่างไรก็ตามความเห็นของนายวรชัยยังขัดแย้งกับกระแสข่าวการเดินทางไปพบพ.ต.ท.ทักษิณในช่วงเลือกตั้ง อยากรณีที่นายเสนาะ เทียนทอง ได้ตัดสินใจเข้าร่วมพรรคเพื่อไทยพร้อมกับอดีต 3 ส.ส.ที่เป็นลูกและหลานของเขา นางอุไรวรรณ เทียนทอง ภรรยานายเสนาะ และนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ อดีตส.ส.เชียงใหม่ ได้เดินทางไปเมืองดูไบ ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เพื่อพบปะกับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เพื่อหารือพร้อมนำรายชื่อผู้สมัครส.ส.บัญชีรายชื่อ และผู้สมัครส.ส.แบบเขตเลือกตั้งไปปรึกษาอีกครั้งเพื่อเคลียร์ปัญหาบางพื้นที่ของผู้สมัคร ส.ส.ให้เกิดความชัดเจนช่วงโค้งสุดท้ายของผู้สมัคร ก่อนนัดประชุมใหญ่ผู้สมัครส.ส.ทั้งระบบที่จะมีขึ้นในวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ.2554 (แนวหน้า 2554, 6)

ข้อมูลข้างต้นยังสอดคล้องกับกรณีที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ประกาศยุบสภาในปลายปี 2556 และให้มีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 ที่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้เดินทางมายังประเทศจีน เหล่าแกนนำพรรคนำรายชื่อผู้สมัครให้พ.ต.ท.ทักษิณตรวจทานเป็นขั้นสุดท้าย ขณะเดียวกัน พ.ต.ท.ทักษิณจะพิจารณาคนที่ตนเองเลือกมาผสมผสานด้วย และจะส่งกลับมายังแกนนำพรรคก่อนวันรับสมัครเพียงไม่กี่วัน (ไทยรัฐ 2556, 16)

จากความเห็นของนายวรชัย นายจिरายูและนายชวลิตมีความสอดคล้องกัน แต่กลับต่างจากข้อมูลที่นายถนอมและกระแสข่าวข้างต้นอย่างเห็นได้ชัด เพราะนายวรชัย และนายจिरายูยืนยันว่าการคัดสรรผู้สมัครนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคัดสรรในระดับจังหวัด ระดับภาค จากนั้นคณะกรรมการคัดสรรจะส่งต่อให้คณะกรรมการบริหารตัดสิน แต่อีกด้านหนึ่งกลับมองว่า แม้คณะกรรมการคัดสรรจะเสนอชื่อให้คณะกรรมการบริหารพรรคตัดสิน สุดท้ายรายชื่อส.ส.ทั้งระบบบัญชีรายชื่อและระบบเขตเลือกตั้งต่างต้องได้รับความเห็นชอบจากพ.ต.ท.ทักษิณเสียก่อนจึงจะส่งรายชื่อทั้งหมดให้ที่ประชุมใหญ่เพื่อประกาศอย่างเป็นทางการ และยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งในขั้นสุดท้าย

อย่างไรก็ตาม การคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยแม้จะตัดสินจากคณะกรรมการคัดสรรหรือคณะกรรมการบริหาร หรือแม้กระทั่งชี้ขาดโดยพ.ต.ท.ทักษิณก็ตาม การทำโพลสำรวจในหลายๆจังหวัดต่างสะท้อนถึงคะแนนนิยมที่ประชาชนต่างรับรู้ว่ามีใครเหมาะสมเป็นผู้สมัครที่จะเป็นตัวแทน

ของพวกเขา และใครที่พรรคเลือกมาให้เป็นผู้สมัคร แต่กลับไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนในพื้นที่ หรือกล่าวอีกอย่างว่าพรรคสลบรายชื่อหลังการทำโพลสำรวจ ผู้ที่ได้คะแนนอันดับหนึ่งไม่มีรายชื่อ เพราะพรรคเลือกบุคคลอื่นลงสมัครรับเลือกตั้งแทน ทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่ทราบข่าวเดินทางมากดดันพรรคเพื่อไทยในวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ.2554 ในงานการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค และส.ส.พรรค เพื่อพิจารณาเลือกชื่อว่าที่ผู้สมัคร โดยให้แกนนำพรรคเปลี่ยนตัวว่าที่ผู้สมัคร ส.ส.ระบบ เขตในจังหวัดต่างๆ อาทิ จ.สุรินทร์ มีประชาชนจำนวน 2 คันรถบัส มากดดันให้พรรคส่งนางปัทมา ตันติรัตนานนท์ อดีตส.ส.สุรินทร์ เขต 7 ลงสมัครส.ส.เขต 7 สุรินทร์ พรรคเพื่อไทย แทนนายสมบัติ ศรีสุรินทร์ จากเดิมที่พรรคมีมติให้นางปัทมาขึ้นบัญชีรายชื่อ โดยประชาชนกลุ่มนั้นให้สาเหตุว่าที่ผ่านมานางปัทมาลงพื้นที่พบปะประชาชนตลอดเวลา ขณะที่นายสมบัติไม่เคยลงพื้นที่พบปะชาวบ้านเลย ประชาชนจากจังหวัดนครราชสีมา ประมาณ 20 คน ได้เข้ายื่นหนังสือต่อนายแพทย์ ชินวัตร ผู้ดูแลภาคอีสานของพรรคเพื่อไทยให้พิจารณาส่งตัว พล.ต.สมาน เกษรอินทร์ เป็นว่าที่ผู้สมัครเขต 9 จ.นครราชสีมา แทนนายกฤษฎา แฉวโสภา โดยให้เหตุผลว่าเป็นคนที่ดูแลกลุ่มคนเสื้อแดงมาตลอด นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านจาก จ.สระบุรี กว่า 10 คน มาเรียกร้องให้เปลี่ยนตัวผู้สมัครใน จ.สระบุรี เขต 1 ให้เป็นนายบรรณชูร์ย์ เกริกวิทยา นายแพทย์ ชินวัตร ประธานภาคอีสาน จึงเดินทางมาถึงที่ทำการพรรค จึงเข้ารับหนังสือร้องเรียน (เดลินิวส์ 2554, 14) ในประเด็นนี้ยังสอดคล้องกับข้อมูลของนายถนอม สมผลที่กล่าวไปแล้ว เนื่องจากที่ประชุมพรรคได้เปิดตัวนายถนอม สมผลเป็นผู้สมัครส.ส.ระบบ เขตพื้นที่ จ.สกลนคร เขต 1 ในวันที่ดังกล่าว แต่กลับเปลี่ยนตัวและให้นายถนอมไปลงระบบบัญชีรายชื่อ โดยพ.ต.ท.ทักษิณเป็นผู้เจรจาในขั้นตอนสุดท้าย

การเข้ามามีบทบาทภายในพรรคเพื่อไทยของกลุ่มเสื้อแดงโดยเฉพาะช่วงการเลือกตั้งปี 2554 นั้น จะพบว่าพ.ต.ท.ทักษิณได้มอบโควตาผู้สมัครส.ส.ในนามพรรคเพื่อไทยและตำแหน่งทางการเมือง ให้แกนนำเสื้อแดงจำนวนมาก เพื่อตอบแทนหลังจากคนเสื้อแดงต่อสู้เคียงข้างพรรคเพื่อไทยมาโดยตลอด จนทำให้ภายในพรรคเริ่มเกิดความขัดแย้งขึ้น โดยเฉพาะการช่วงชิงการลงสมัครส.ส.ในพื้นที่ต่างๆ ที่เดิมทีจะมีอดีตส.ส.พรรคพลังประชาชนและอดีตส.ส.พรรคเพื่อไทยหลังย้ายพรรคเป็นเจ้าของพื้นที่ แต่เมื่อเหล่าแกนนำเข้ามามีบทบาทมากขึ้นการจัดสรรผู้สมัครในแต่ละเขตและระบบบัญชีรายชื่อจึงเกิดปัญหา ซึ่งปัญหานี้ยังลุกลามขยายไปสู่ระดับแกนนำพรรคหรือชนชั้นนำพรรค การเจรจาด່รื่องทางการเมืองภายในพรรคจึงเกิดตลอดเวลา และหากการเจรจานั้นไร้ช้อยติ พ.ต.ท.ทักษิณจะเป็นผู้ชี้ขาด (ดังกรณีที่ถูกวิจารย์เสนอไปแล้ว) จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่าเมื่อกลุ่มคนเสื้อแดงขึ้นมาแย่งชิงการนำภายในพรรคอย่างไม่เคยพบในพรรคพลังประชาชน และดูเหมือนว่ากลุ่มแกนนำคนเสื้อแดงจะทำลายอำนาจของชนชั้นนำภายในพรรคเพื่อไทยขึ้นเรื่อยๆ จนพบประเด็นความขัดแย้งมากมายภายในพรรค แต่แม้ปัญหาการคัดสรรจะใหญ่มาสักเพียงใดก็ไม่สามารถทัดทานบารมีของพ.ต.ท.ทักษิณได้ ตรงนี้ ยิ่งสะท้อนถึงอำนาจที่เด็ดขาดของพ.ต.ท.ทักษิณในการยุติปัญหาความขัดแย้ง

ภายในพรรค อีกทั้งกลุ่มแกนนำเสื้อแดงยังเปรียบเสมือนมุ้งทางการเมืองภายในพรรคมุ้งหนึ่ง ที่มีขนาดใหญ่และพร้อมด้วยฐานเสียงจากประชาชนจำนวนมากที่เรียกตัวเองว่าคนเสื้อแดง

3.2.3.1 สรุป

จากการศึกษาพบว่าพรรคเพื่อไทยมีขั้นตอนในการคัดสรรผู้สมัครอยู่ 3 แนวทาง ได้แก่ 1. คัดสรรตามหลักเกณฑ์ข้อบังคับพรรค 2. คัดสรรโดยใช้ส.ส.เดิมของพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทย ขณะเป็นฝ่ายค้าน 3. การทำโพลสำรวจความคิดเห็น

ข้อแรก พรรคเพื่อไทยใช้รูปแบบการคัดสรรผู้สมัครตามแบบข้อบังคับพรรค คือ ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับจังหวัด ระดับภาค และคณะกรรมการบริหารจะเป็นผู้ตัดสินคล้ายกับพรรคพลังประชาชน

ข้อสอง พรรครองรับการถ่ายโอนส.ส.จากพรรคพลังประชาชนที่ถูกยุบไป และนำส.ส.เหล่านั้นลงสมัครเลือกตั้งในนามพรรคเพื่อไทย

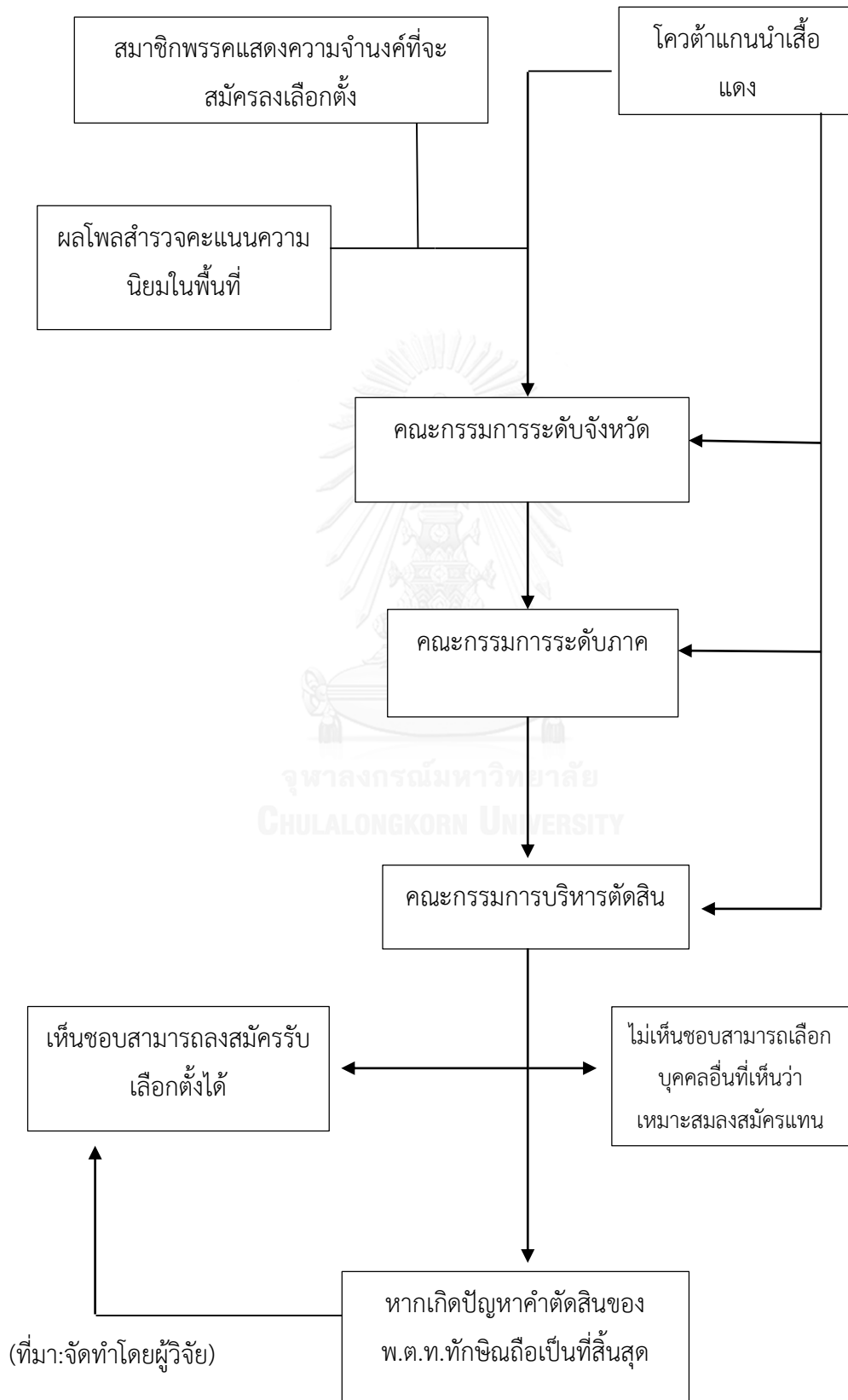
ข้อสาม พรรคการทำโพลสำรวจจะเน้นความนิยมในพื้นที่แต่ละเขตว่าใครความจะเป็นผู้สมัครส.ส.ในนามพรรค

จากข้อสรุปการคัดสรรผู้สมัครส.ส.ของพรรคเพื่อไทยที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ไว้ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าพรรคเพื่อไทยมีหลักเกณฑ์ในการคัดสรรที่เน้นรองรับส.ส.เดิมจากพรรคพลังประชาชน เพราะคณะกรรมการบริหารพรรคที่ถูกตัดสิทธิไปมีเพียงไม่กี่คน วิธีการคัดสรรประเภทนี้จึงนำมาใช้เป็นวิธีหลัก ถัดลงมาคือการทำโพลสำรวจได้ถูกนำมาใช้มากขึ้นหลังจากการเข้ามามีบทบาทของคนเสื้อ ซึ่งพรรคเพื่อไทยได้มีโควตาให้เหล่าแกนนำเสื้อแดงหลายตำแหน่ง จนบางพื้นที่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างส.ส.เดิมในพื้นที่และแกนนำเสื้อแดงในพื้นที่นั้นๆ การทำโพลจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ถูกนำเข้ามาตัดสิน เพราะสามารถชี้ให้เห็นถึงคะแนนความนิยมเบื้องต้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผลโพลสำรวจนี้ยังไม่ใช่ว่าผลชี้ขาดว่าใครจะได้เป็นผู้สมัครในนามพรรคเพื่อไทย หลายครั้งพบว่าเกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้ที่ผู้สมัคร การเข้ามาเคลียร์ปัญหาจึงเป็นหน้าที่ของแกนนำพรรคหรือชนชั้นนำพรรค แต่หากคนในพรรคไม่สามารถยุติปัญหาได้ คำตัดสินจากพ.ต.ท.ทักษิณถือเป็นที่สุด ผู้วิจัยมองว่าการเข้ามามีบทบาทของแกนนำคนเสื้อแดงนี้ ได้สร้างความไม่พอใจให้กับส.ส.เดิมของพรรคไม่น้อย เพราะพวกเขาได้รับผลกระทบโดยตรงที่เสี่ยงต่อการไม่ถูกอนุมติลงเลือกตั้งในนามพรรค แต่อีกด้านหนึ่งผู้วิจัยกลับมองว่าเหล่าแกนนำเสื้อแดงต่างคลุกคลีกับประชาชนในพื้นที่มากกว่าส.ส.เก่าในพื้นที่จำนวนไม่น้อย พวกเขาแกนนำเสื้อแดงจึงมีความชอบธรรมในด้านมีฐานเสียงและมวลชนในมือ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ใช่ว่าการมีมวลชนมีประชาชนในพื้นที่สนับสนุนจะได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเสมอไป อย่างไรก็ตาม อำนาจการ

ตัดสินใจยังคงอยู่ที่ชนชั้นนำพรรคและพ.ต.ท.ทักษิณเหมือนอย่างพรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชน

ภาพที่ 3.6 โครงสร้างการคัดสรรผู้สมัครของพรรคเพื่อไทย

3.3 การได้มาซึ่งนโยบายพรรคไทยรักไทย พรรคพลังประชาชน และพรรคเพื่อไทย

พรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณได้รับชัยชนะในสนามเลือกตั้งอย่างต่อเนื่อง แต่ละพรรคนั้นมีนโยบายเพื่อใช้หาเสียงที่ไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะนโยบายประเภทประชานิยม ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่านโยบายประเภทนี้เกิดขึ้นโดยตัวของพ.ต.ท.ทักษิณคิดเอง หรือเพราะกลุ่มยุทธศาสตร์พรรคเป็นผู้คิด หรือคณะทำงานภายในพรรคเป็นผู้ร่วมเสนอ เพราะจะเห็นได้ว่านโยบายประเภทนี้สร้างผลดีและผลเสียต่อประเทศในภาพรวม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตาม นโยบายเหล่านั้นยังสามารถนำพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณก้าวไปสู่ชัยชนะทุกครั้ง

นโยบายของพรรคไทยรักไทยเป็นแนวนโยบายที่มุ่งตอบโจทย์ประชาชนทุกกลุ่ม และทุกชนชั้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็น ประชาชนทั่วไป ชนชั้นกลาง เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน นักธุรกิจ เป็นต้น ขณะพรรคไทยรักไทยเป็นรัฐบาลนั้นได้ดำเนินงานบริหารประเทศผ่านนโยบายเร่งด่วนเหล่านี้ ได้แก่ (ชญาณ์นันท์ แดงพาณิชย์กุล 2556, 99)

1. พักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี
2. จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็กในครัวเรือนพร้อมทั้งรัฐบาลจะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product-OTOP) เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า
3. จัดตั้งธนาคารประชาชน เพื่อกระจายโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้กับผู้มีรายได้น้อย สร้างทางเลือกและลดการพึ่งพาการกู้เงินนอกระบบ
4. จัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการเดิมและเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการใหม่อย่างเป็นระบบ
5. จัดตั้งบริษัทกลางในการบริหารทรัพย์สิน เพื่อดำเนินการกับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หรือ (Non Performing Load - NPL)
6. พัฒนาวิสาหกิจให้เป็นองค์กรหลักในการกอบกู้เศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยรวมรัฐวิสาหกิจที่มีศักยภาพและมีความพร้อมเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนไทยมีโอกาสลงทุนในรัฐวิสาหกิจและสนับสนุนรัฐวิสาหกิจที่มีความพร้อมเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ภายในเวลาที่เหมาะสม

7. สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อลดรายจ่ายโดยรวมของประเทศและประชาชนในการดูแลรักษาสุขภาพ โดยเสียค่าใช้จ่าย 30 บาทต่อครั้ง และสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
8. เร่งจัดตั้งสถาบันบำบัดผู้ติดยาเสพติด ควบคุมการปราบปรามและป้องกัน
9. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน

นโยบายของพรรคพลังประชาชนเป็นนโยบายที่ต่อยอดจากนโยบายพรรคไทยรักไทยเดิมเป็นแนวนโยบายที่มุ่งตอบสนองโจทย์ประชาชนทุกกลุ่ม และทุกชนชั้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็น ประชาชนทั่วไป ชนชั้นกลาง เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน นักธุรกิจ เป็นต้น โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวนโยบายหลักๆของพรรคพลังประชาชน ดังนี้ (ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย 2551)

1. สร้างความปรองดองเป็นวาระแห่งชาติ นำความผาสุกและศักดิ์ศรีกลับสู่ประเทศไทย
2. เร่งฟื้นเศรษฐกิจด้วยโครงการขนาดใหญ่
3. รถไฟฟ้า 9 สายทั่วกทม.
4. ถนนปลอดฝุ่นเชื่อมหมู่บ้าน
5. ส่งเสริมโครงการน้ำตามพระราชดำริ
6. สร้างที่อยู่อาศัยเพื่อผู้มีรายได้น้อย
7. เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว สร้างคุณภาพชีวิตให้มันคงมีความสุข
8. ต่อยอดกองทุนหมู่บ้าน ให้ชุมชนบริหารงบหมู่บ้านเอง (SML) สนับสนุน SMEs
9. ต่อยอด OTOP เพิ่มราคาสินค้าเกษตร
10. ต่อยอด 30 บาทรักษาทุกโรค
11. ต่อยอดนโยบายขจัดยาเสพติด
12. เดินหน้าห้วยบนดิน
13. ให้เด็กยากจนได้เรียนต่อต่างประเทศ
14. เรียนก่อนผ่อนทีหลัง

นโยบายพรรคเพื่อไทยเป็นนโยบายที่สานต่อจากนโยบายเดิมที่พรรคไทยรักไทยและพรรคพลังประชาชนเคยทำมุ่งตอบสนองโจทย์ประชาชนทุกกลุ่ม และทุกชนชั้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็น ประชาชนทั่วไป ชนชั้นกลาง เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน นักธุรกิจ เป็นต้น โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างแนวนโยบายหลักๆของพรรคเพื่อไทย ดังนี้ (พรรคเพื่อไทย 2554)

1. ประกาศ 3 สงครามคือ ความยากจน ยาเสพติด ทุจริตคอร์ปชั่น
2. สุขภาพดี คุณภาพดี ตามแนวทาง “30 บาท รักษาทุกโรคได้จริง” นำ 30 บาทรักษาทุกโรคกลับมาใช้ใหม่ ทำให้ไม่เป็นคนไข้อนาถา และต้องได้รับการรักษาอย่างมีคุณภาพรักษาทุกโรคได้จริง ยาและโรงพยาบาลต้องได้มาตรฐานสากลกองทุนหมู่บ้าน 2 ล้านบาท เพิ่มเงินกองทุนหมู่บ้านจากเดิมหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท เป็น 2 ล้านบาท เร่งพัฒนากองทุนหมู่บ้านไปสู่การเป็นธนาคารชุมชน
3. กองทุน SML 3 ล้านบาทจัดงบประมาณของประชาชนโดยประชาชนส่งเสริมประชาธิปไตยให้หมู่บ้านและชุมชนบริหารกันเองจัดบให้หมู่บ้านเล็ก 3 แสนบาท หมู่บ้านกลาง 4 แสนบาท หมู่บ้านใหญ่ 5 แสนบาท
4. สานต่อโอท็อปเสริมสร้างรายได้ให้ประชาชน โดยจะส่งเสริมการส่งออกไปขายต่างประเทศ โครงการศูนย์กระจายสินค้าโอท็อป (OTOP Distribution Center) แหล่งนัดพบระหว่างผู้ซื้อจากต่างประเทศกับผู้ค้าส่งและเกษตรกรรายย่อย
5. ให้เกษตรกรมีบัตรเครดิต เพื่อใช้ซื้อปัจจัยการผลิตเพื่อการพัฒนาการผลิตให้เกษตรกร โดยกำหนดวงเงินสินเชื่อสำหรับซื้ออุปกรณ์การผลิต เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง น้ำมันและค่าใช้จ่ายในการผลิตต่าง ๆ โดยใช้ผลผลิตเป็นหลักประกันให้สามารถกู้ได้ในวงเงินไม่เกิน 70% ของราคาประกันผลผลิต
6. รับจำนำข้าวเปลือก ราคาดี ใช้วิธีรับจำนำมาแทนประกันราคาข้าวเปลือกเจ้าราคาเกี่ยวนละ 15,000 บาท ข้าวหอมมะลิราคาเกี่ยวนละ 20,000 บาท
7. กองทุนตั้งตัวได้ สำหรับคนไทย 2 กลุ่ม กองทุนตั้งตัวได้สำหรับ นิสิต นักศึกษา อาจารย์ โดยตั้งกองทุนในมหาวิทยาลัยทั้งรัฐและเอกชนตั้งกรรมการมาควบคุม ประกอบด้วยอาจารย์ ศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ตัวแทนภาครัฐ ร่วมสร้างผู้ประกอบการใหม่ โดยจัดบให้กองทุนเริ่มต้นที่ 1 พันล้านบาท เพื่อเป็นทุนตั้งตัวให้นักศึกษาหรือแม่แต่อาจารย์เองก็สามารถกู้ไปใช้ได้
8. กองทุนตั้งตัวได้สำหรับประชาชน โดยตั้งกองทุนร่วมทุนทุกจังหวัด เพื่อให้พี่น้องในแต่ละจังหวัดสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยมีกรรมการที่เข้าใจเศรษฐกิจในจังหวัดนั้น ๆ เป็นผู้อนุมัติเงินกู้ให้กับแนวคิดธุรกิจที่น่าสนใจ
9. พักหนี้ครัวเรือนที่ต่ำกว่า 5 แสนบาท อย่างน้อย 3 ปี และสำหรับผู้เป็นหนี้เกิน 5 แสนบาท แต่ไม่เกิน 1 ล้านบาท จะมีการปรับโครงสร้างหนี้ เพื่อให้สามารถทำมาหากินพอมีรายได้ค่อยมาใช้คืน
10. เครดิตการ์ดพลังงาน เพื่อเติมน้ำมันหรือก๊าซ NGV สำหรับคนขับแท็กซี่ สามล้อ รถตุ้มมอเตอร์ไซค์รับจ้าง คำนวณวงเงินเครดิตจากค่าใช้จ่ายต่อเดือน เช่น ใช้น้ำมันเดือนละ 10,000 บาท ตั้งวงเงินเครดิตไว้ 8,000 บาท และต้องชำระครบทุกเดือนจึงจะได้วงเงินเครดิตเท่าเดิม รวมทั้งได้ส่วนลดเมื่อซื้อน้ำมันหรือก๊าซ NGV สะสมเป็นการออมเพื่อใช้ยามชรา

11. ลดภาษีรายได้นิติบุคคล มุ่งสร้างหลักประกันรายได้ให้บัณฑิตจบใหม่/ผู้ใช้แรงงานเริ่มจากลดภาระให้ภาคธุรกิจปรับภาษีเงินได้นิติบุคคลจาก 30% เป็น 23% ในปี 2555 และเหลือ 20% ในปี 2556 และไม่เพิ่มภาษี VAT ชำเติมภาระประชาชน/ประกันรายได้อัตราค่าจ้างขั้นต่ำของผู้ใช้แรงงานอยู่ที่ 300 บาทต่อวัน/ประกันรายได้ให้ปริญญาตรีจบใหม่มีเงินเดือนเริ่มต้นที่ 15,000 บาท
12. คืนภาษีและเพิ่มค่าลดหย่อนให้กับผู้ซื้อบ้านหลังแรก ช่วยคนไทยที่เริ่มตั้งตัวให้แข็งแรง โดยลดภาษีให้กับผู้ซื้อบ้านหลังแรก เช่น ภาษีค่าโอนและยังเพิ่มค่าลดหย่อนเป็น 5 แสนบาท โดยดูราคาบ้านที่เหมาะสม
13. คืนภาษีให้กับผู้ซื้อรถคันแรก โดยต้องถือครองรถคันดังกล่าวไม่น้อยกว่า 5 ปีจึงจะขายต่อได้ (ราคารถไม่เกิน 1 ล้านบาท)
14. ระบบป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ และภาคกลาง
15. พัฒนาระบบน้ำทั้งประเทศ ปรับปรุงลุ่มน้ำทั้ง 25 ลุ่มน้ำ รวมถึงดึงน้ำจากประเทศเพื่อนบ้านและหากเก็บน้ำให้เป็นระบบจะช่วยป้องกันน้ำท่วม น้ำแล้ง โดยมีการเชื่อมแม่น้ำด้วยคลองใหม่ เป็นต้น
16. สร้างรถไฟฟ้าทั้ง 10 สาย ใน กทม. โดยเก็บค่าบริการ 20 บาทตลอดสายในทุกสถานีจะมีความพร้อมในตัวเอง โดยจะมีที่พักราคาถูก ค่าเช่าประมาณเดือนละ 1 พันกว่าบาทให้คนไทยที่มีรายได้น้อย
17. พัฒนาและขยายระบบรางทั้งประเทศ ทำรถไฟรางคู่ เชื่อมขานเมืองทั้งหมด ทำรถไฟความเร็วสูงไปเชียงใหม่ โคราชและระยอง ขยายแอร์พอร์ตลิงค์ไปฉะเชิงเทรา ไปชลบุรี ไปพัทยา
18. เร่งพัฒนาภาคใต้ ทำสะพานเศรษฐกิจเชื่อม 2 ฝั่ง ระหว่างอันดามันกับอ่าวไทยโดยคำนึงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมและไม่ทับพื้นที่ของพี่น้องมุสลิมที่ใช้เป็นสุสาน
19. ปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา พัฒนาทักษะครู ปรับปรุงหลักสูตรและใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย
20. จัดศูนย์ฝึกอบรมอาชีวศึกษาจะจัดศูนย์ฝึกในอาชีวศึกษาทุกแห่งให้ประชาชนเข้าไปเรียนรู้เรื่องที่น่าสนใจ พัฒนาทักษะให้คนไทยเป็นผู้ชำนาญในสาขาต่าง ๆ
21. จัดแท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ ให้เด็กนักเรียนใช้ฟรี
22. Free Wi-Fi ใช้อินเทอร์เน็ตฟรีในที่สาธารณะ เปิดโลกกว้างให้เด็กไทยและคนไทยได้เข้าถึงความรู้ใหม่ ๆ ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ
23. ใช้ระบบเรียนก่อน ฟ่อนทีหลัง กองทุนให้ยืมที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (ICL) เพื่อให้ลูกหลานคนยากจนที่ด้อยโอกาสขาดแคลนทุนทรัพย์ ได้มีทุนเรียนในระดับอุดมศึกษาจนจบแล้วค่อยผ่อนใช้คืนภายหลัง
24. เพิ่มทุนเรียนต่อต่างประเทศ โดยโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งทุนเพื่อศึกษาต่อต่างประเทศ

25. สร้างความปรองดองของคนในชาติบนพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งความยุติธรรมและความเท่าเทียมภายใต้กฎหมายและหลักนิติธรรม

26. จะคืนความเป็นธรรมและเยียวยาผู้ที่ไม่ได้รับความยุติธรรมทุกคนจากการกระทำที่สืบเนื่องจากการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 โดยการคืนความเป็นธรรมนั้นจะกระทำตาม (1) รัฐธรรมนูญ (2) กฎหมายบ้านเมือง (3) หลักนิติธรรมและมีการปรึกษาหารือกับพี่น้องประชาชนก่อน ทั้งนี้จะไม่นิรโทษกรรมบุคคลหนึ่ง บุคคลใดเป็นการเฉพาะ

27. ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงโดยให้ประชาชนลงประชามติว่าจะใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 หรือฉบับ พ.ศ. 2550 เป็นฐานในการยกร่าง เมื่อยกร่างเสร็จแล้วให้ประชาชนลงประชามติอีกครั้ง

การได้มาซึ่งนโยบายของพรรคการเมืองภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ นั้น ผู้วิจัยเริ่มเข้าไปศึกษาพรรคไทยรักไทยพรรคแรก เพราะนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของนโยบายที่เรียกว่าได้รับความนิยมจากประชาชนมากที่สุดพรรคหนึ่ง กระบวนการได้มาซึ่งนโยบายนั้น ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นถึงข้อมูลการผลิตและก่อตัวของนโยบายพรรคว่ามีกระบวนการผลิตที่ประชาธิปไตยภายในพรรคหรือไม่ หรือเป็นเพียงนโยบายจากผู้นำและคณะกรรมการบริหารคิดเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

การได้มาซึ่งนโยบายพรรคไทยรักไทยเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ควรเข้าไปศึกษา เนื่องจากนโยบายเหล่านี้เมื่อพรรคไทยรักไทย พลังประชาชนและเพื่อไทยเป็นรัฐบาลแล้วนั้น จากนโยบายหาเสียงเลือกตั้งกลับกลายเป็นนโยบายสาธารณะที่มีผลต่อประชาชนทั่วประเทศ จึงจำเป็นต้องเข้ามาศึกษาเพื่อหาคำตอบว่าสมาชิกพรรคและประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอหรือมีอิทธิพลต่อการร่างนโยบายเหล่านี้หรือไม่ จากข้อมูลที่นายเอกพร รักความสุขให้กับผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

“นโยบายของพรรคไทยรักไทยเกิดจากการเข้าไปตั้งคำถามจากชาวบ้าน แล้วก็ม็อนักวิชาการ ปัญญาชนเยอะแยะที่เข้ามาช่วยตอบ พอตอบแล้วก็เกิดการก่อตัวทางนโยบายที่ถูกทดลองก่อน พอทดลองแล้วได้ผลก็เกิดการขยายทางนโยบาย เรื่อง OTOP เป็นหนึ่งตัวอย่างหนึ่งของการก่อตัวทางนโยบายระดับรากหญ้า แม้จะมาจากญี่ปุ่นก็ตาม OTOP ก็กลายเป็นสินค้าประจำตำบล ประจำจังหวัดและเป็นหน้าตาของประเทศ ฉะนั้นนโยบายที่มาจากรากหญ้าส่งผลให้ประชาชนจับต้องนโยบายได้ พรรคไทยรักไทยจึงเป็นพรรคที่เอาชาวบ้านมาเขียนนโยบาย” (เอกพร รักความสุข, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558)

นโยบายของพรรคไทยรักไทยมีกระบวนการได้มาโดยพรรคจะจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจ เพื่อตั้งคำถามและเข้าไปรับฟังปัญหาจากชาวบ้าน จากนั้นพรรคจะเชิญนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ เข้ามาร่วมคิดและจำลองการดำเนินนโยบายเพื่อขยายผลนำไปสู่การผลิตเป็นนโยบาย กล่าวโดยสรุปแล้วนโยบายนี้และนโยบายอื่นๆ เป็นนโยบายที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง เพราะประชาชนมีความรู้สึกว่่านโยบายเหล่านี้พวกตนเป็นเจ้าของและสามารถจับต้องได้มากกว่านโยบายของพรรคอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตาม การรับฟังความต้องการของประชาชนก็เป็นเรื่องที่พรรคไทยรักไทยให้ความสำคัญมาก เพราะจากข้อมูลที่น่าายเอกพร รักความสุขให้กับผู้วิจัยนั้นมีความน่าสนใจไม่น้อย โดยเฉพาะประเด็นดังต่อไปนี้

“การเขียนนโยบายครั้งแรกนี่เป็นการประชุมกลุ่มปัญหาซึ่งก่อนหน้านั้นรัฐบาลพลเอกชวลิตจะมีสมัชชาคนจนไปล้อมทำเนียบอยู่แล้ว มี 40 กว่ากลุ่มปัญหาเลย พรรคไทยรักไทยก็อาศัยโอกาสนี้ ผมก็เป็นคนหนึ่งเข้าไปกินข้าวกับสมัชชาคนจนและพรรคไทยรักไทยก็เข้าไปร่วมกินข้าวด้วย เขาก็จับกลุ่มปัญหาเหล่านี้เขียนเป็นนโยบาย ตัวอย่าง การพักหนี้เกษตรกรเป็นนโยบายที่มาจากสมัชชาคนจน เพราะมีข้อเรียกร้องว่าถ้าไม่มีเงินจ่ายก็ต้องพักหนี้ ซึ่งนโยบายที่มาจากรากหญ้าเนี่ยเป็นนโยบายที่มาจากความต้องการของพวกเขามาจริงๆ ไม่ใช่มาจากพรรคการเมืองที่ไปคิดเอาเองแล้วเข้าใจเอาเอง ถึงแม้จะไปสำรวจความเห็นมามันไม่เหมือนอย่างที่ชาวบ้านเขาบอก และเขาเป็นเจ้าของนโยบาย ” (เอกพร รักความสุข ,สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2558)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข้อมูลที่ได้พบว่าขณะนั้นนายเอกพรได้สังกัดพรรคความหวังใหม่ได้เข้าไปรับฟังความต้องการของผู้ชุมนุมในสมัชชาคนจน เช่นเดียวกับแกนนำพรรคไทยรักไทยที่เข้าไปจับกลุ่มแก้ปัญหาความเดือดร้อนเรื่องต่างๆกับสมัชชาคนจน จากข้อเรียกร้องต่างๆพรรคก็นำมาผลิตเป็นนโยบายต่างๆ ทำให้พวกเขามีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของนโยบายนี้มากกว่านโยบายที่พรรคการเมืองอื่นๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น นโยบายเหล่านี้ของพรรคไทยรักไทยถูกมองว่าเป็นนโยบายประชานิยม ที่อาจจะมึผลกระทบต่อวินัยทางการคลังของรัฐบาล

จากการการเข้าไปรับฟังปัญหาต่างๆของประชาชนแล้ว พรรคไทยรักไทยยังให้ความสำคัญกับการจัดเสวนาวิชาการเกี่ยวกับนโยบายบ่อยครั้ง รวมถึงการจัดทีมวิจัยลงพื้นที่เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาต่างๆของประชาชน จากนั้นนำมาผลิตเป็นนโยบายพรรค (สุदारัตน์ เกยุราพันธุ์ 2543, 9)

การได้มาซึ่งนโยบายของพรรคไทยรักไทยจึงมาจากการลงไปรับฟังความต้องการของประชาชนกลุ่มต่างๆ ทำให้พรรคสามารถพูดได้ว่าการผลิตนโยบายเหล่านี้ไม่ได้มาจากการคิดของชนชั้นนำภายในพรรคฝ่ายเดียวอย่างที่พรรคอื่นทำมาในอดีต การเปิดช่องทางการสื่อสารกับประชาชนเป็นจุด

แข็งของพรรคไทยรักไทยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตนโยบาย จะเห็นได้จากการที่ นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์เข้าไปพูดคุยกับตัวแทนเกษตรกรและธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตรว่าปัญหาเรื่องหนี้ของเกษตรกรอยู่ตรงไหนและจะแก้ได้อย่างไร เมื่อพรรคได้ข้อมูล จากเรื่องหนี้จึงนำมาผลิตเป็นนโยบายพักหนี้เกษตรกร ด้านพ.ต.ท.ทักษิณเองก็ลงพื้นที่ไปพูดคุยกับ ประชาชน ร่วมกับการศึกษาวิจัยในเรื่องความสำเร็จของสัจจะออมทรัพย์ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นทั่ว ประเทศว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เหตุใดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ในส่วนนี้จึงต่ำ และทำไมประชาชน ในหมู่บ้านถึงสามารถดูแลกองทุนของเขาได้ จากนั้นพ.ต.ท.ทักษิณจึงเอาแนวคิดนี้มาขยายเป็น นโยบายกองทุนหมู่บ้าน (สุรเกียรติ์ เสรีราษฎร์ 2544, 13 - 14) จากการยกตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า พรรคไทยรักไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยและนำรูปธรรมที่เกิดขึ้นแล้วมาพัฒนาต่อยอดผลิต เป็นนโยบาย

หน่วยงานภายในพรรคที่รับผิดชอบเรื่องนโยบายคือศูนย์ศึกษาปัญหาและนโยบายที่มีนาย ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ เป็นผู้อำนวยการ โดยหน่วยงานหรือองค์กรนี้ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะจากนักวิชาการ ผู้นำองค์กรเอกชนทั่วประเทศ ผ่านการจัดสัมมนาในระดับพื้นที่ แล้วนำปัญหามา วิเคราะห์ วิจัยร่วมกับนักคิด นักวิชาการ นำความรู้จากผู้นำองค์กรเอกชนต่างๆเสนอต่อพรรค รวมถึง การดึงเอาความรู้และประสบการณ์จากผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกพรรค เป็นต้น (บุญอริ ยีหะม 2547, 182) นอกจากนี้หน่วยงานดังกล่าวและพ.ต.ท.ทักษิณยังนำข้อเสนอของกลุ่มเรียกร้องต่างๆ เช่น กลุ่ม แพทย์ชนบทของนพ.สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ ที่ผลักดันหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เป็น พ.ต.ท.ทักษิณ เล็งเห็นถึงความเป็นไปได้จึงนำแนวคิดนี้ผลิตเป็นนโยบายของพรรค (อัมมาร สยามวาลา 2546, 3)

นโยบายประชานิยมได้ชื่อว่ามีต้นกำเนิดมาจากพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นวลีและวาทกรรมทาง การเมือง ที่ใช้แพร่หลายทั้งวงวิชาการ สื่อสารมวลชน และใช้เรียกทั่วไป ในขณะที่พรรคไทยรักไทย เป็นรัฐบาลสมัยแรก และได้มีบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับที่มาของนโยบายประชานิยมของพรรคไทยรักไทย จากนายสุธรรม แสงประทุม อดีตผู้บริหารพรรคไทยรักไทย ที่ว่า

“นโยบายประชานิยมนี้ เป็นนโยบายสาธารณะของพรรคต่างๆ ตั้งแต่อดีตก็มี ตอน ผมอยู่พรรคความหวังใหม่ ท่านพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ก็นำมาใช้ แต่ไม่เรียกประชานิยม เช่น การแก้ไขปัญหาความยากจน การมุ่งหวังให้ประชาชนที่ด้อยโอกาสมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การ พยายามกระจายรายได้ก็เป็นส่วนหนึ่งของประชานิยม เมื่อย้ายพรรคจากความหวังใหม่มา พรรคไทยรักไทย ก็นำแนวคิดต่างๆ ติดตัวมาด้วย มาผสมกับแนวไทยรักไทย เมื่อเราเป็น รัฐบาลก็มีข้อมูลต่างๆ มีประสบการณ์มากขึ้นในการที่จำหน่ายเหล่านั้นมาผลิตเป็นนโยบาย ประชาชนนิยมต่อไป” (สุธรรม แสงประทุม อ้างถึงในสมชาย สาโรวิท 2556, 158)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นนั้นจะพบว่านโยบายของพรรคไทยรักไทยที่ถูกเรียกว่าประชานิยม นั้น ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่เป็นเพียงการเล่นคำสร้างวลีและวาทกรรมทางการเมืองแบบใหม่เท่านั้น เพราะจะให้ได้ว่า แนวของนโยบายพรรคความหวังใหม่ก็คล้ายคลึงกับของพรรคไทยรักไทย หลายๆนโยบาย ก็ถูกต่อยอดจากพรรคอื่นๆที่ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคไทยรักไทยย้ายเข้ามาและนำความรู้และประสบการณ์ จากพรรคเก่ามาผลิตเป็นนโยบาย

ด้านบทบาทของพ.ต.ท.ทักษิณเกี่ยวกับการได้มาซึ่งนโยบายนั้นเกี่ยวเนื่องมาตั้งแต่พรรคไทยรักไทยยุบ พอเกิดพรรคพลังประชาชนก็นำนโยบายเดิมเข้ามาปรับใช้และมีคณะทำงานเฉพาะกิจดำเนินนโยบายตั้งข้อมูลที่นายนิสร ทองธีราช อดีตส.ส.พรรคเพื่อไทย จ.สกลนคร ให้กับผู้วิจัยไว้ว่า

“คุณทักษิณเป็นคนอ่านหนังสือมาก มีคณะทำงานเป็นชุดคนรุ่นใหม่ทางการเมือง เช่น อ.พันศักดิ์ วิญญรัตน์ และกลุ่มที่ปรึกษาของพลเอกชาติชาย และคนอื่นๆของทักษิณ จนออกมาเป็นนโยบาย ทักษิณจะไปดูนโยบายต่างๆในโลก เริ่มตั้งแต่ 30 บาทรักษาทุกโรค กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ส่วนพรรคพลังประชาชน พรรคเพื่อไทย ทักษิณใช้ศักยภาพทางธุรกิจของเขา เอาทีมที่ทำธุรกิจและการเมืองมารวมตัวกันเพื่อเป็นคลังสมอง” (นิสร ทองธีราช,สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2557)

จากข้อมูลที่นายนิสร ทองธีราช ให้กับผู้วิจัยไว้ว่าพ.ต.ท.ทักษิณเป็นคนใฝ่รู้จะหาข้อมูลการแก้ไขปัญหาต่างๆอยู่เสมอ โดยเฉพาะนโยบายสาธารณะของโลก รวมทั้งยังจัดตั้งคณะทำงานที่เป็นคนรุ่นใหม่มาร่วมกันคิดนโยบายให้พรรคไทยรักไทยใช้หาเสียง รวมถึงพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยด้วย

การเลือกนโยบายของพรรคเพื่อไทยต้องอาศัยองค์ประกอบหลายส่วนด้วยกัน โดยเริ่มจากคณะกรรมการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พิจารณานโยบายเดิมต่างๆมาปรับปรุงและแก้ไข แล้วนำมาต่อยอด เนื่องจากนโยบายเดิมของพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณมีฐานเสียงภาคเหนือและอีสานหนาแน่น นโยบายเดิมเหล่านี้ประชาชนจะชื่นชอบเพราะคุ้นเคยดี จากนั้นพรรคและคณะกรรมการรณรงค์เลือกตั้งจึงจะเริ่มคิดนโยบายใหม่ๆเพื่อชนะใจฐานเสียงเดิมและฐานเสียงฝั่งตรงข้าม โดยจะเน้นสโลแกนที่ว่า “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้” และพยายามให้ประชาชนเป็นหลักหรือศูนย์กลางในการผลิตนโยบาย ตามที่นายนายยงยุทธ วิชัยดิษฐ์ อดีตหัวหน้าพรรคเพื่อไทย ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า

“ปรัชญาของมันคือการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และขยายโอกาสเป็นหลัก ไม่ใช่ประชานิยมอะไรหรอก คนเขาเรียกกันไปเอง สื่อก็ไปตั้งว่านโยบายประชานิยม เป็นเรื่องของ

การช่วยเหลือประชาชน เช่น 30 บาทรักษาทุกโรค ก็เป็นการขยายโอกาส และลดรายจ่าย ค่าแรง 300 บาท ก็เพิ่มรายได้ กองทุนหมู่บ้านก็เพิ่มรายได้” (ยงยุทธ วิชัยดิษฐ์ อ้างถึงใน สมชาย สาโรธา 2556, 156)

พรรคเพื่อไทยใช้กลยุทธ์ตรวจสอบปัญหาของประชาชน โดยให้ส.ส.แบบแบ่งเขตตรวจสอบ และสอบถามปัญหาของประชาชนทุกกลุ่มอาชีพในพื้นที่ของส.ส.เอง จากนั้นนำข้อมูลต่างๆที่ได้ มา รายงานต่อกรรมการบริหารพรรค เพื่อพรรคจะได้กลั่นกรองและศึกษาความเป็นไปได้ของความ ต้องการต่างๆ จนตกผลึกออกมาเป็นนโยบายหาเสียงของพรรค ดังคำให้สัมภาษณ์นี้

“จะแบ่ง ส.ส.เป็นกลุ่มๆ โดยที่หน้าที่สำรวจปัญหาของประชาชนจากทุกอาชีพ ผม อยู่ด้านการศึกษา ก็จะมีคณะทำงานพิจารณาปัญหามาเสนอแก่พรรค โดยมีสัมมนาสรุปเป็น นโยบาย และ ส.ส.มีหน้าที่นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับปฏิบัติ เพื่อให้นโยบายบรรลุผล สูงสุด” (เสรี สาระนั้นท์ อ้างถึงในสมชาย สาโรธา 2556, 156)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้นจะพบว่าส.ส.ภายในพรรคต่างมีหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการแบ่งความรับผิดชอบเรื่องการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายพรรค นอกจากนี้ การเข้าไป พบประชาชนในพื้นที่เพื่อรับทราบความต้องการและปัญหานั้น พรรคยังเปิดเวทีสัมมนารับฟังปัญหา ต่างๆ ที่ส.ส.แต่ละพื้นที่รับทราบจากประชาชน และสร้างกระบวนการต่างๆเพื่อนำข้อเสนอทั้งหลาย เหล่านั้นสรุปออกมาเป็นนโยบายของพรรค แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากการสอบถามปัญหาและความ ต้องการของประชาชนแล้วนั้น อีกด้านหนึ่งพรรคยังเน้นชุดตัวของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นจุดขายและ วางตัวให้เขาเป็นคนคิดนโยบายทั้งหมด ดังประโยคทองที่ใช้หาเสียงของพรรคเพื่อไทยที่ว่า “ทักษิณ คิด เพื่อไทยทำ”

ด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ในสนามเลือกตั้งของพรรคเพื่อไทยนั้น พรรคได้ตั้งคณะกรรมการ รมรงค์หาเสียงเลือกตั้งขึ้น ซึ่งเป็นหน่วยงานของพรรคที่ตั้งขึ้นเพื่อกลั่นกรองข้อมูลและข้อเสนอต่างๆ นำมาพิจารณาจนตกผลึกเป็นนโยบาย นอกจากนี้ยังมีทีมงานที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมือง ร่วมกับ ทีมงานด้านการทำ Campaign หรือการรณรงค์ มาใช้หาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งภายในทีมมีทั้งคนในและคน นอกแวดวงการเมืองเข้าร่วมกับพรรค อีกทั้งนำตัวช่วยต่างๆอย่างทรัพยากรภาคธุรกิจในเครือมาช่วย พรรคทำการตลาด โดยเฉพาะสื่อโฆษณา เป็นต้น อย่างไรก็ตามบทสัมภาษณ์ของนายจางพงศ์ เรื่องสุวรรณ อดีตนายกรัฐมนตรีเพื่อไทย ที่กล่าวเกี่ยวกับคณะกรรมการวางแผนยุทธศาสตร์การเลือกตั้ง ที่ว่า

“เราทำที่ถูกต้อง และโดนใจประชาชน มีขั้นตอนหลายอย่าง ผมเป็นคณะกรรมการที่วางยุทธศาสตร์เหล่านี้มาตั้งแต่ตั้งพรรค เราจะทำนโยบายโดยมีพื้นฐานของประชาชนส่วนใหญ่ โดยทำ Survey ความต้องการของเขาด้วยแล้ว จึงนำไปกำหนดนโยบาย ไม่ใช่อะไรลอยๆ มาทำ ได้มาแล้วต้องประชุมแบ่งกลุ่มเป็นคณะๆ ประชุมตลอดวัน” (จารุพงษ์ เรื่อง สุวรรณ อ่างถึงในสมชาย สาโรวิท 2556, 160)

จากบทสัมภาษณ์ของนายจารุพงษ์ เรื่องสุวรรณ พบว่าพรรคมีระบบการจัดทำนโยบายต่างๆ ของพรรคอย่างเป็นระบบ เริ่มด้วยการวางยุทธศาสตร์กำหนดทิศทางต่างๆของพรรค จากนั้นตั้งคณะทำงานเรื่องนโยบายขึ้นมาทำหน้าที่เสนอร่างนโยบายและทำการสำรวจความต้องการของประชาชน เพื่อรวบรวมมาเป็นร่างนโยบาย จากนั้นนำร่างนโยบายและความต้องการของประชาชน เข้าที่ประชุมพรรค โดยในที่ประชุมจะแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อแบ่งหน้าที่กันกลั่นกรองประเด็นต่างๆ และสรุปออกมาเป็นนโยบายที่พรรคจะนำไปเสนอต่อประชาชน เพื่อหาเสียงต่อไป สอดคล้องกับข้อมูลที่นายชวลิต วิชยสุทธิ์ให้กับผู้วิจัยว่า

“พรรคของเรามีคณะทำงานเกี่ยวกับนโยบายโดยเฉพาะ ผมมองว่าพรรคทำงานเป็นระบบ เราจะมองดูว่ามีประเด็นอะไรที่เป็นปัญหาของชาติบ้านเมือง แล้วจะแก้ยังไง ก็มีการสอบถาม มีการทำโพลสำรวจ ดังนั้นนโยบายของพรรคไทยรักไทยจึงแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดกับความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน พยายามจะสำรวจตรวจสอบปัญหาที่แท้จริงของประชาชน แล้วเราแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด ทักษิณเป็นส่วนสำคัญอย่างมากเพราะท่านประสบความสำเร็จด้านธุรกิจ ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะมีคณะกรรมการเฉพาะกิจซึ่งก็ขึ้นอยู่กับงานวิจัย พรรคยังเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคเสนอนโยบาย เราก็ประมวลไว้ แต่จะว่าไปนโยบายต่างๆที่รับมาเราไม่ค่อยได้ใช้ นอกจากสมัยไทยรักไทยที่อยู่ครบ 4 ปี” (ชวลิต วิชยสุทธิ์,สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558)

ข้อมูลที่นายชวลิตชี้ให้ผู้วิจัยเห็นนั้น พรรคไทยรักไทยมีความพร้อมในด้านการผลิตนโยบายที่มีระบบ สามารถเข้าถึงความต้องการและนำปัญหาต่างๆของประชาชนมาปรับใช้ในนโยบายได้อย่างน่าสนใจ ภายในระบบการผลิตนั้นประกอบไปด้วยคณะทำงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในด้านรับฟังความเห็นจากสมาชิกพรรค พรรคจะรวบรวมข้อเสนอไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังมองว่าสมาชิกพรรคยังไม่สามารถตัดสินใจหรือเสนอนโยบายได้โดยตรง เพราะเป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคและคณะทำงานด้านนโยบายรวมถึงอำนาจเฉพาะตัว

ของพ.ต.ท.ทักษิณ ในส่วนของพรรคเพื่อไทยและพรรคพลังประชาชนนั้น นายชวลิตได้ให้ข้อมูลขณะที่ตนอยู่ในคณะกรรมการกำหนดนโยบายเอาไว้ว่า

“เราจะเอานโยบายเก่าที่เคยทำไว้มาทำต่อเนื่อง มาพัฒนามาปรับปรุง เช่นโครงการรับจำนำข้าว ผมอยู่ในขั้นตอนการผลิตนโยบายโดยเฉพาะเรื่องกฎหมาย การบริหารราชการแผ่นดิน การปกครองท้องถิ่น การปรองดอง เพราะผมอยู่กับพลเอกชวลิตมาก่อน ท่านประสบความสำเร็จเรื่อง 66/23 และเรื่องความมั่นคงรอบๆบ้าน ส่วนสมาชิกพรรคที่ไม่ใช่ส.ส.มีส่วนร่วมในด้านเสนอความเห็นในที่ประชุมสามัญประจำปีหรือวิสามัญ แต่การตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับคณะกรรมการบริหารพรรค” (ชวลิต วิชาญสุทธิ, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558)

จากข้อมูลที่ได้พบว่า พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยต่างได้รับนโยบายเดิมจากพรรคไทยรักไทยมาปรับใช้และพัฒนาให้ดีขึ้น นายชวลิตยังกล่าวอีกว่าขณะที่ตนดำรงตำแหน่งรองเลขาธิการพรรคเพื่อไทยนั้น ได้มีโอกาสอยู่ในกระบวนการผลิตนโยบายด้านการปกครอง ด้านกฎหมาย ด้านความมั่นคงรอบเขตชายแดนและการปรองดอง ตรงจุดนี้ ผู้วิจัยมองว่านายชวลิตที่มีสถานะเป็นผู้บริหารพรรคย่อมมีช่องทางในการเข้าไปอยู่ในกระบวนการผลิตนโยบาย กลับกันกับสมาชิกพรรคที่ไม่ใช่ส.ส.มีส่วนร่วมเพียงในเรื่องเสนอความเห็นในที่ประชุมสามัญประจำปีหรือวิสามัญเท่านั้น ซึ่งพรรคเพื่อไทยมีบัญญัติในข้อบังคับพรรคที่ให้อำนาจสมาชิกพรรคใน “การเสนอแนะนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่อพรรค” แต่ไม่ปรากฏเนื้อหาการตัดสินใจ (ราชกิจจานุเบกษา 2551)

ภายใต้สโลแกนหาเสียงของพรรคเพื่อไทยที่ว่า “ทักษิณคิด เพื่อไทยทำ” ในปี พ.ศ.2554 นั้น สะท้อนถึงความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้มาซึ่งนโยบายของพรรคเพื่อไทย แต่ทั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่า พ.ต.ท.ทักษิณไม่สามารถคิดหรือผลิตนโยบายเหล่านี้โดยลำพัง เพราะอาศัยอยู่ต่างประเทศซึ่งเป็นไปได้ยากที่จะทราบถึงปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง จึงต้องมีคณะทำงานเฉพาะกิจเกี่ยวกับการได้มาซึ่งนโยบายพรรคร่วมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเกี่ยวกับคณะกรรมการที่มีหน้าที่ตัดสินใจเลือกนโยบายที่ปรากฏในคำกล่าวของพ.ต.ท.ทักษิณ ว่า

“นโยบายต่างๆเป็นการแนะนำที่มาจากพี่น้องประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส.ส.ที่โทรมาบ่นความทุกข์ยากให้ฟัง และคณะกรรมการนโยบายของพรรคก็มาช่วยกันคิด ทั้งนายโอฬาร ไชยประวัติ นายมิ่งขวัญ แสงสุวรรณ นายจาตุรนต์ ฉายแสง นายนพดล ปัทมะ นายสันติ พร้อมพัฒน์ นายวิทยา บุรณศิริ นายสุชาติ ธาดาธำรงเวช นายพิชัย

นริพทะพันธ์ และอีกหลายคนที่ไม่ได้กล่าว ที่รวบรวมนโยบายเหล่านี้ เพื่อมาประทับตรา นาย
ห้างตราดูไบ”(พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร 2554)

จากคำกล่าวของพ.ต.ท.ทักษิณที่วิดีโอลิงก์มาในงานของพรรคเพื่อไทยนั้น มีข้อมูลที่น่าสนใจ โดยเฉพาะรายชื่อคณะกรรมการนโยบายของพรรคเพื่อไทย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพรรคเพื่อไทยมี
กระบวนการได้มาซึ่งนโยบายพรรคจากบุคคลเหล่านี้ ที่ลงไปรับฟังความต้องการของประชาชนและนำ
ข้อเสนอต่างๆส่งต่อไปให้พ.ต.ท.ทักษิณร่วมพิจารณาและรับรองภายใต้แบรนด์ทักษิณ

3.3.1 สรุป

กล่าวโดยสรุป การได้มาซึ่งนโยบายของพรรคไทยรักไทยถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งผล
ให้พรรคได้รับชัยชนะถึง 2 สมัย โดยจากการศึกษาพบว่ามีกระบวนการได้มาอยู่ 2 วิธีคือ

หนึ่ง พบว่าพรรคลงพื้นที่เข้าไปรับฟังปัญหาและข้อเรียกร้องต่างๆของชาวบ้าน อาทิ กรณี
สมัชชาคนจนปิดล้อมท่าเทียบในสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต แคนนำพรรคไทยรักไทยได้เข้าไปจับกลุ่ม
พูดคุยกับผู้ชุมนุมในสมัชชาคนจน (ก่อนเป็นรัฐบาล) และการเข้าไปใช้ชีวิตกับประชาชนเพื่อรับรู้ถึง
ปัญหาต่างๆที่อาจสามารถ จ.ร้อยเอ็ด (หลังเป็นรัฐบาล) เป็นต้น จนสามารถนำประเด็นปัญหา
เหล่านั้นผลิตออกมาเป็นนโยบาย

สอง การจัดตั้งคณะทำงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับนโยบายโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบไปด้วย
ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ นักวิชาการ นักวิจัย รวมถึงใช้ความสามารถของผู้นำพรรค เป็นต้น เพื่อเข้าไป
รับฟังปัญหาของประชาชน การพัฒนาต่อยอดแนวนโยบายของพรรคความหวังใหม่ โดยได้รับอิทธิพล
จากอดีตส.ส.ของพรรคและกลุ่มเรียกร้องต่างๆ เช่น แพทย์ชนบท การเชิญที่ปรึกษาทางด้านเศรษฐกิจ
จากรัฐบาลชุดก่อน เช่น ทีมที่ปรึกษาสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชายและรัฐบาลชุดอื่นๆเข้าร่วมพรรคเพื่อ
พัฒนาแนวนโยบายของพรรคไทยรักไทย การตอบโจทย์ประเด็นปัญหาที่ตรงจุด เช่น ปัญหาภาระหนี้
ของเกษตรกรพรรคไทยรักไทยเสนอพักหนี้ที่พรรคเข้าไปรับฟังลูกหนี้และธกส. ปัญหาการเข้าถึงระบบ
สาธารณสุขพรรคไทยรักไทยเสนอ 30 บาทรักษาทุกโรคที่หยิบเอาแนวคิดเดิมที่กลุ่มแพทย์ชนบทเคย
เสนอไว้มาเป็นนโยบาย การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่นพรรคไทยรักไทยเสนอ 1 ตำบล 1
ผลิตภัณฑ์ที่นำแนวคิดมาจากประเทศญี่ปุ่น ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนพรรคไทยรักไทยเสนอ
กองทุนหมู่บ้าน

ผลที่ได้คือ นโยบายต่างๆของพรรคไทยรักไทยสามารถตอบโจทย์ความต้องการของประชาชน
ระดับรากหญ้ามากที่สุด จนพวกเขามีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของนโยบายเหล่านั้น เมื่อพรรคไทยรักไทย

ถูกยุบแล้วเกิดพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยก็หาเสียงโดยใช้นโยบายเดิมของพรรคไทยรักไทย เพื่อสารต่อนโยบายที่ประสบความสำเร็จ ร่วมกับการแก้ไขและพัฒนา นโยบายเดิมให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยได้แบ่งความรับผิดชอบให้ส.ส. ของพรรคมีส่วนร่วมในการผลิตนโยบาย เช่น การเข้าไปสำรวจความต้องการและปัญหาของประชาชนในพื้นที่ เพื่อพิจารณาแล้วเสนอต่อที่ประชุมพรรค ด้านคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบายก็เป็นส่วนสำคัญซึ่งจากการศึกษาพบว่าพรรคเพื่อไทยมีคณะกรรมการนโยบายพรรค เมื่อบุคคลเหล่านี้ได้แนวนโยบายก็จะเสนอต่อพ.ต.ท.ทักษิณพิจารณาให้ความเห็นชอบเปรียบได้กับการประทับตราลายภายใต้ชื่อพ.ต.ท.ทักษิณตามสโลแกน “ทักษิณคิด เพื่อไทยทำ” เพื่อพรรคเพื่อไทยนำประเด็นนี้ไปหาเสียงต่อประชาชน แนวทางนี้สร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในวงกว้างและเกิดประสิทธิภาพมากหากวัดจากผลการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ.2554

สุดท้ายแล้วนั้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่า การได้มาซึ่งนโยบายของพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณนั้น มีการเข้าไปรับฟังความต้องการของประชาชนหลายๆกลุ่ม แล้วนำมาเข้าสู่กระบวนการผลิตผ่านคณะกรรมการด้านนโยบายของพรรค ตรงจุดนี้ ผู้วิจัยมองว่าการได้มาซึ่งนโยบายมีระดับของความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคอยู่ เพราะพรรคเปิดพื้นที่ให้ประชาชนหรือสมาชิกพรรคที่ไม่ใช่ส.ส.สามารถมีส่วนร่วมในส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิต แม้การผลิตจากคณะกรรมการด้านนโยบายและเหล่าชนชั้นนำพรรคก็ยังมี การลงพื้นที่ทำวิจัยในระดับหนึ่ง ก่อนขึ้นไปสู่การตัดสินใจแนวดิ่ง แม้พรรคจะไม่เปิดเวทีการรับฟังที่เป็นทางการนักก็ตาม แต่การรับฟังผ่านตัวส.ส.ที่ลงพื้นที่พบปะประชาชนก็ถือว่าเป็นการรับฟังปัญหาผ่านตัวแทน และพรรคก็สามารถนำประเด็นต่างๆ เหล่านี้มาเข้าสู่คณะกรรมการด้านนโยบาย เพื่อ “เลือก” หรือ “ไม่เลือก” เรื่องเหล่านั้นไปผลิตเป็นนโยบายต่อไป

บทที่ 4 การตัดสินใจภายในพรรค

ภายในบทนี้ ผู้วิจัยได้หยิบยกประเด็นการตัดสินใจภายในพรรคหลังประชาชนในเรื่องการเสนอ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และพรรคเพื่อไทยในการตัดสินใจเลือกร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมฉบับของนายวรชัย เหมาะมาพิจารณาเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งประเด็นทั้งสองต่างมีความน่าสนใจที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามกับประเด็นการเลือกนายสมชายไว้ว่า เหตุใดพรรคพลังประชาชนจึงเลือกนายสมชายเป็นแคนดิเดตเข้าชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งที่บริบทการเมืองในขณะนั้นมีแรงต่อต้านจากภาคประชาชนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะประเด็นความเป็นญาติสนิทของนายสมชายและ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร อีกด้านหนึ่งภายในพรรคขณะนั้นก็มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไปในการเลือกแคนดิเดต สะท้อนถึงความไม่เป็นเอกภาพของพรรค พรรคเองมีขั้นตอนการตัดสินใจและแก้ปัญหาภายในพรรคอย่างไรจึงได้ข้อยุติ

อีกประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งหวังจะชี้ให้เห็นในบทนี้คือ การตัดสินใจภายในพรรคเพื่อไทยที่เลือกร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมฉบับของนายวรชัย เหมาะ ว่ามีปัจจัยใดหรือกลุ่มบุคคลใดภายในพรรคที่มีส่วนผลักดันนโยบายนี้เพื่อเสนอเป็นกฎหมาย และเมื่อร่างฉบับนี้เข้าสู่กระบวนการของสภาผู้แทนราษฎร ในขั้นกรรมาธิการแปรญัตตินั้น เหตุใดจึงตัดสินใจปรับเปลี่ยนหลักการให้ผิดไปจากเดิม จนเป็นชนวนความตึงเครียดทางการเมืองครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งบนหน้าประวัติศาสตร์ไทย ซึ่งภายในบทที่ 4 สามารถแยกประเด็นการนำเสนอได้ดังนี้

- 4.1 การตัดสินใจภายในพรรคกรณีเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- 4.2 การตัดสินใจภายในพรรคเรื่องร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมฉบับนายวรชัย เหมาะ

4.1 การตัดสินใจภายในพรรคกรณีเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี

เมื่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีมติเอกฉันท์ 9 ต่อ 0 วินิจฉัยว่า นายสมศักดิ์ สุนทรเวช นายกรัฐมนตรีคนแรกภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มีคุณสมบัติขัดต่อการดำรงตำแหน่ง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 267 ทำให้ความเป็นนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 182 วงเล็บเจ็ด (มติชนสุดสัปดาห์ 2551b, 10) เนื่องจากนายสมศักดิ์ เป็นพิธีกรรายการโทรทัศน์ “ชิมไปบ่นไป” และ “ยกโขมกหมกมุ่นเช้า” ด้วยเหตุนี้ทางเหล่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงเล็งเห็นว่า นายสมศักดิ์ เป็น “ลูกจ้าง” เพราะได้รับค่าตอบแทนจากทางรายการอันขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงส่งผลให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของนายสมศักดิ์สิ้นสุดลง พร้อม

ทั้งคณะรัฐมนตรีทั้งคณะ ซึ่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถูกรักษาการโดยรองนายกรัฐมนตรีคนที่ 1 คือนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แต่ทั้งนี้ กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 182 ไม่ระบุบทลงโทษเอาไว้ เนื่องจากเป็นความผิดเฉพาะตัวของนายสมัคร ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเท่านั้น จึงไม่กระทบต่อสถานะการเป็นส.ส.ของนายสมัคร ที่เป็นส.ส.ระบบสัดส่วน กลุ่ม 6 ของพรรคพลังประชาชน นายสมัครจึงมีโอกาสถูกเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งโดยสภาผู้แทนราษฎร (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2551c, 13) ภายในพรรคพลังประชาชนโดยเฉพาะมุ้งต่างๆ ต่างมีความคิดขัดแย้งกันที่จะเลือกนายสมัคร ลงชิงนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหรือไม่ เพราะนอกจากคดี “ชิมไปบ่นไป” แล้ว นายสมัครยังติดคดีอื่นๆ อีก อาทิ คดีรถและเรือดับเพลิงครั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และคดีหมิ่นประมาท เป็นต้น มุ้งที่สนับสนุนนายสมัครมีเพียงกลุ่มเพื่อนเนวิน ส่วนมุ้งอื่นๆ พร้อมใจไม่เห็นด้วย เนื่องจากไม่ต้องการให้นายสมัครเอาอนาคตของพรรคพลังประชาชนไปเสี่ยงกับคดีต่างๆ ของนายสมัครเอง

ด้านความเห็นของอาจารย์ไชยันต์ ไชยพร แห่งภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับนายสมัครไว้ว่า

“เมื่อศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่าคุณสมัครผิดจริง ถ้าหากยังดันทุรังให้คุณสมัครกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีก ประเทศชาติจะเข้าสู่กลียุค ถือว่าสถานการณ์นั้นอัปยศสุดขีดเป็นไปได้ อย่างกรณี คุณไชยา สะสมทรัพย์กลับมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ยังมีการเว้นวรรคไปพักหนึ่ง แล้วกลับมาเป็นรัฐมนตรีก็ไม่ใช้ตำแหน่งเดิม ถ้าคุณสมัครจะกลับมาก็ต้องเป็นรัฐมนตรีตำแหน่งอื่น แต่เป็นนายกรัฐมนตรีไม่ได้” (ไชยันต์ ไชยพร 2551, 10)

จากความเห็นของนายไชยันต์พบว่า นายสมัครไม่ควรตั้งตาคอยที่จะกลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพราะหวังว่าประเทศจะก้าวไปสู่ความรุ่งเรือง นอกจากนี้ นายไชยันต์ยังยกตัวอย่างของกรณีนายไชยา สะสมทรัพย์ที่เว้นวรรคจากตำแหน่งนี้ออกไป เมื่อกลับมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีก็มีใช้ตำแหน่งเดิม ซึ่งความเห็นของนายไชยันต์มีความแย้งกับท่าทีของพรรคพลังประชาชนในระยะแรกหลังนายสมัครพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่ร.ท.กุเทพ ใสกระจ่าง อดีตโฆษกพรรคพลังประชาชน แถลงไว้ว่า

“พรรคพลังประชาชนมีมติเป็นเอกฉันท์ในการสนับสนุนนายสมัครกลับเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง เพราะสถานการณ์แบบนี้ไม่มีใครเหมาะสมเท่ากับท่านอีกแล้ว” (กุเทพ ใสกระจ่าง 2551, 10)

จากถ้อยแถลงของร.ท.กุเทพนั้น แสดงให้เห็นว่าในระยะแรกพรรคพลังประชาชนยังมีท่าทีที่จะสนับสนุนนายสมัครกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ ถ้อยแถลงดังกล่าวกลับสวนทางกับคำกล่าวของนายไพจิต ศรีวรขาน รองประธานคณะกรรมการประสานงานพรรคร่วมรัฐบาล และแกนนำกลุ่มอีสานพัฒนา พรรคพลังประชาชน ที่ว่า

“ในตอนที่โฆษกพรรคพลังประชาชนออกมาแถลงว่าพรรคมีมติเลือกนายสมัครกลับเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นเพียงแค่เสียงส่วนหนึ่งไม่ใช่มติของพรรคทั้งหมด”
(ไพจิต ศรีวรขาน 2551, 11)

จากคำกล่าวของนายไพจิตข้างต้นจะพบว่า พรรคพลังประชาชนยังขาดความเป็นเอกภาพมาก เพราะจุดยืนของพรรคในเรื่องการเสนอนายกฯขาดความชัดเจนว่าพรรคมีมติเลือกใคร แผลงการณืไหน จากใคร สามารถเชื่อถือได้ อีกทั้ง ยังสะท้อนให้รับรู้ถึงความไม่เห็นพ้องต้องกันภายใน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในพรรคครั้งใหญ่ก็เป็นได้

ด้านบทบาทของพ.ต.ท.ทักษิณนั้น ในช่วงแรกๆพบในที่ประชุมพรรคพลังประชาชนมีการหารือเรื่องการสนับสนุนให้นายสมัครกลับมาเป็นนายกฯ นายสันติ พร้อมพัฒน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมในขณะนั้นต่อสายถึงพ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งพ.ต.ท.ทักษิณก็สนับสนุนนายสมัครให้กลับมาเป็นนายกฯ แม้กลุ่มของนางเยาวภาจะไม่เห็นด้วยก็ตาม แต่ภายในที่ประชุมก็ไม่มีเสียงคัดค้านใดๆ และพ.ต.ท.ทักษิณยังมอบหมายให้ตัวแทนในที่ประชุมนามตินี้แจ้งต่อนายสมัคร เมื่อนายสมัครรับทราบมติก็ตอบรับการกลับมาเป็นนายกฯอีกครั้ง (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2551b, 12)

หากย้อนกลับไปในอดีตเมื่อครั้งพ.ศ.2540 นายสมัครมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าพรรคประชากรไทย ขณะนั้นประเทศเข้าสู่ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ ส่งผลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายสมัครและพรรคประชากรไทยจึงมีมติสนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัย แต่พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ชักชวนและดึงกลุ่มของนายยิ่งพันธุ์ มนะสิกร เลขาธิการพรรคประชากรไทย และนายวัฒนา อัศวเหม ให้นำส.ส. 12 คนไปร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ จนสามารถเกิดรัฐบาลชวน 2 ขึ้น ส่งผลให้นายสมัครที่มีท่าทีที่จะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลเสียหน้าเป็นอย่างมาก ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนั้น นายสมัครได้เปรียบตัวเองเป็น “ชวานา” เลี้ยง “งูเห่า” ไว้ในพรรค กลับมาในช่วงหลังที่นายสมัครถูกตัดสินให้พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ขณะนั้นนายสมัครยังมีโอกาสกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง หากสมาชิกพรรคพลังประชาชนสนับสนุน แต่แล้วเหตุการณ์กลับคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในอดีตข้างต้น เนื่องจากส.ส.ส่วนใหญ่ภายในพรรคพลังประชาชนมีท่าทีที่ไม่สนับสนุนนายสมัคร เปรียบตั้ง “งูเห่า” ภายในพรรคเมื่อครั้งอดีต (เดลินิวส์ 2551, 6)

ขณะเดียวกัน ด้านพรรคร่วมรัฐบาล 5 พรรค ซึ่งประกอบไปด้วยพรรคชาติไทย 34 ที่นั่ง พรรคเพื่อแผ่นดิน 24 ที่นั่ง พรรครวมใจไทยชาติพัฒนา 9 ที่นั่ง พรรคมหาชนไทย 11 ที่นั่ง และ พรรคประชากร 5 ที่นั่ง ซึ่งเหล่าพรรคต่างแสดงท่าทีไม่สนับสนุนนายสมัครให้กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะกังวลเรื่องสถานการณ์ทางการเมืองที่ขณะนั้นมีการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรฯ และหากนายสมัครกลับมาสถานการณ์อาจลุกลามเกิดความรุนแรงขึ้น หรือแม้เงื่อนงำที่ให้นายสมัครกลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยมีเงื่อนงำให้ประกาศยุบสภาภายใน 1 วัน เพราะพรรคมั่นใจว่าอย่างไรพรรคพลังประชาชนจะได้รับที่นั่งในสภาเพิ่มและสามารถนำมาอ้างอิงความชอบธรรมให้แก่ นายสมัครเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไปได้ ซึ่งพรรคร่วมรัฐบาลก็ต่างแสดงท่าทีไม่เห็นด้วยพรรคทุกพรรคต่างเป็นพรรคขนาดกลางและขนาดเล็ก หากมีการเลือกตั้งใหม่ พรรคอาจจะมีข้อจำกัดด้านทุน และความสามารถในการแข่งขันในสนามเลือกตั้ง

ด้วยเหตุนี้ พรรคพลังประชาชนจึงมอบหมายให้นายสมชาย นพ.สุรพงษ์ และนายสมพงษ์ เดินสายเข้าพบแกนนำพรรคร่วมรัฐบาลทุกพรรคเพื่อสร้างความชัดเจนในการจับขั้วรัฐบาลร่วมกันอีกครั้ง เพราะพรรคพลังประชาชนมีที่นั่งในสภามากที่สุด อย่างกรณีทั้ง 3 คนเข้าพบนายเสนาะ เทียนทอง หัวหน้าพรรคประชากร เพื่อเจรจาและปรึกษาหารือเรื่องการสรรหานายกรัฐมนตรีคนใหม่และการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ที่ว่า

“พรรคพลังประชาชนมีเสียงไม่พอจัดตั้งรัฐบาลจึงต้องเข้าพบหัวหน้าพรรคร่วม เพื่อขอให้จัดตั้งรัฐบาลอีกครั้ง ซึ่งนายเสนาะไม่ขัดข้อง ส่วนการสรรหาผู้ที่มาเป็นนายกฯนั้นขอให้พรรคพลังประชาชนเป็นผู้ดำเนินการ” (สมชาย วงศ์สวัสดิ์ 2551a, 11)

จากคำกล่าวของนายสมชายข้างต้นพบว่า พรรคร่วมรัฐบาลทุกพรรคเพื่อรวบรวมเสียงสนับสนุนให้พรรคพลังประชาชนทำหน้าที่สรรหานายกฯในฐานะพรรคการเมืองที่มีที่นั่งในสภามากที่สุด

ด้านนายชูศักดิ์ ศิรินิล รักษาการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีและรองเลขาธิการพรรคพลังประชาชน กล่าวเกี่ยวกับท่าทีของภายในพรรคว่า

“พรรคจะประชุมกันอีกครั้งหนึ่งเพื่อพิจารณาเรื่องการเสนอรายชื่อบุคคลมาให้ที่ประชุมสภาโหวตเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ เพราะการประชุมที่ผ่านมาอาจยังไม่มีมติชัดเจนบางอย่าง และยังไม่ใช่วาระการประชุมอย่างเป็นทางการ ซึ่งขึ้นอยู่กับที่ประชุมจะเลือกใคร ส่วนปัญหาแรงเสียดทานในการที่จะเสนอชื่อนายสมัคร สุนทรเวชหัวหน้าพรรคพลังประชาชนกลับมาเป็นนายกฯอีกครั้ง ก็คงมีการหยิบยกมาหารือในที่ประชุมพรรคด้วย เพื่อให้

สมาชิกได้แสดงความเห็นและขึ้นอยู่กับที่ประชุมและมติพรรคว่าจะเลือกใคร” (ชูศักดิ์ ศิรินิล 2551, 2)

จากคำกล่าวข้างต้นพบว่า ระยะเวลาหลังจากนายสมัครพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคพลังประชาชนมีท่าทีในลักษณะของการเร่งจัดประชุมพรรคเพื่อพิจารณาบุคคลที่เหมาะสมในตำแหน่งตัวแทนพรรคเพื่อเข้าชิงนายกรัฐมนตรีคนใหม่ โดยขณะนั้นพรรคมิได้ตัดสินใจเลือกใครแต่อย่างใด เพราะให้เหตุผลว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ที่ประชุมพรรคว่าจะลงมติเลือกใคร

พรรคพลังประชาชนมีการประชุมเพื่อพิจารณาอีกครั้ง ปรากฏว่าพรรคมีมติสนับสนุนนายสมัครและพ.ต.ท.ทักษิณก่อนมติในระยะแรกนั้น แต่เมื่อใกล้วันที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีวาระลงมติเลือกนายกรัฐมนตรี กลุ่มของนางเยาวภาพร้อมกลุ่มอื่นๆยกเว้นเพื่อนเนวินได้เปลี่ยนท่าทีไม่สนับสนุนนายสมัครเป็นนายกฯ โดยการไม่เข้าร่วมประชุมจนทำให้สมาชิกในที่ประชุมสภาไม่ครบหรือสภาล่ม ประธานสภาจึงประกาศเลื่อนวันลงมติดออกไป จากเหตุการณ์นี้ทำให้กลุ่มเพื่อนเนวินไม่พอใจมาก เพราะทางกลุ่มหวังที่จะให้นายสมัครกลับมาเป็นนายกฯอีกครั้ง (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2551b, 12) ทั้งนี้ยังพบว่า ก่อนที่สมาชิกพรรคพลังประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าประชุมสภานั้น มีท่าทีที่จะลงมติดอกเสียง แต่แนวทางดังกล่าวไม่ได้การตอบรับจากอดีตแกนนำพรรคไทยรักไทยหลายคนที่ยึดว่าเป็นชนชั้นนำของพรรคพลังประชาชน ประกอบไปด้วยนายจาตุรนต์ ฉายแสง นายอดิสร เพียงเกษ นายสุธรรม เสียงประทุม ที่ต่างมองว่าหากดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวภาพลักษณ์ของพรรคจะเสียหายได้ การไม่เข้าประชุมจึงเป็นทางเลือกเดียว (มติชนสุดสัปดาห์ 2551a, 10)

ต่อมาพรรคพลังประชาชนจัดประชุมพรรคเพื่อถกกันว่าใครควรเป็นตัวแทนพรรคชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในรัฐสภา ขณะนั้นกลุ่มใหญ่ๆภายในพรรคเสนอรายชื่อออกมา 3 คน หรือ “3 ส.” (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2551c, 9) อันได้แก่ 1.น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี คนสนิทของนายเนวิน ชิดชอบ และธีรพล นพรมภา อดีตเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2.นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ น้องเขยของพ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งเป็นสามีของนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์หรือ “แจ้แดง” ที่มีส.ส.ภาคเหนืออยู่ในสังกัด รวมถึงยังได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนายยงยุทธ ดิยะไพรัช 3.นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ ผู้มีเครือข่ายใกล้ชิดกับพรรคคร่อมต่างๆอย่างพรรครวมใจไทยชาติพัฒนา เพื่อแผ่นดิน มัชฌิมาริปไตย อีกทั้งยังเป็นนักการเมืองอาวุโสของพรรค

ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนของผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพรรคพลังประชาชน

ผู้ทำชิง	น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี	นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์	นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์
จุดแข็ง	<ul style="list-style-type: none"> - น.พ.สุรพงษ์มีความโดดเด่นในฐานะหนึ่งในขุนพลด้านเศรษฐกิจของพรรค - มีลีลาการตอบโต้ทางการเมืองที่ดี แม้จะเรียบๆ เนิบๆ - เป็นแกนนำพรรคที่กลุ่มธุรกิจและชนชั้นกลางในกรุงเทพฯให้การยอมรับ - เป็นขวัญใจชาวรากหญ้า เพราะเป็นคนผลักดันเรื่อง 30 บาทรักษาทุกโรค 	<ul style="list-style-type: none"> - มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับทักษิณ ในฐานะคนในครอบครัว - เป็นที่ไว้วางใจ - มีส.ส.ในพรรคมั่งของนางเยาวภา(ภรรยา)สนับสนุน - เป็นอดีตข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น ปลัดกระทรวง และผู้พิพากษา 	<ul style="list-style-type: none"> - นายสมพงษ์เป็นนักการเมืองอาวุโสที่พ.ต.ท.ทักษิณให้ความไว้วางใจ - มีสายสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มการเมืองต่างๆทั้งในและนอกพรรค
จุดอ่อน	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีส.ส.ในสังกัด - ติดคดีเรื่องหุยบนดิน ซึ่งรอคำวินิจฉัยจากศาลรัฐธรรมนูญในขณะนั้น 	<ul style="list-style-type: none"> - นายสมชายยังอ่อนประสบการณ์ทางการเมือง - อาจถูกโจมตีจากฝ่ายต่อต้านในประเด็นเป็นเครือญาติของอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ 	<ul style="list-style-type: none"> - แม้จะโลดแล่นในสนามการเมืองมานาน แต่นายสมพงษ์กลับไม่ภาพลักษณ์ที่โดดเด่นทางการเมือง การบริหาร

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

เมื่อปรากฏ 3 รายชื่อผู้ทำชิง (Candidate) ตัวแทนพรรค ด้านพ.ต.ท.ทักษิณเจ้าของพรรคตัวจริงก็ไม่นั่งนอนใจ เมื่อทราบรายงานจากที่ประชุมพรรคเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2551 ว่านายสมชายเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับเสียงสนับสนุนจากส.ส.ภายในพรรค เพราะมีผู้ร่วมทำชิงอย่าง น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี และ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ พ.ต.ท.ทักษิณพยายามพูดคุยกับกลุ่มที่ไม่สนับสนุนนายสมชาย (สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ 2551, 10) เช่น กลุ่มอีสานพัฒนาของนายศักดิ์ดา คงเพชร กลุ่มภาคเหนือตอนบนที่ไม่ได้ขึ้นกับนางเยาวภา เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพให้พรรค แต่ต่อมากลุ่มเพื่อนเนวินได้ล่ายรายชื่อส.ส.

ในกลุ่มกว่า 72 คนเตรียมเสนอพรรค เพราะไม่เห็นด้วยกับมติของกรรมการบริหารพรรคเรื่องเสนอชื่อนายสมชาย เมื่อเป็นเช่นนั้น ทันทีก่อนนำพรรคคนใกล้ชิดกับพ.ต.ท.ทักษิณทราบ จึงได้ติดต่อพูดคุยกับพ.ต.ท.ทักษิณในเรื่องดังกล่าวเพื่อป้องกันปัญหาเสียงแตกและปรากฏการณ์ “งูเห่า” ในพรรค

จากการศึกษายังพบอีกว่าการเลือกตัวแทนพรรคเป็นแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีนั้น ได้มีเหล่าอดีตแกนนำพรรคไทยรักไทยที่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองมา 5 ปี หลายคนเข้าพรรคร่วมประชุมสรรหานายกรัฐมนตรีคนใหม่ อาทิ (ไทยรัฐ 2551b, 6) กลุ่มภาคกลางสนับสนุนนายสมชาย ด้วยเหตุผลเรื่องความเหมาะสม เยือกเย็น และประนีประนอม กลุ่มภาคเหนือสนับสนุนนายสมพงษ์ ด้วยเหตุผลเรื่องการมีประสบการณ์ทางการเมืองสูง และกลุ่มเพื่อนเนวินสนับสนุนพ.สุรพงษ์ ด้วยเหตุผลเป็นที่นิยมของพี่น้องรากหญ้า เพราะเป็นคนคตินโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค และมีวาทีศิลป์ที่เป็นเลิศ ฝึกปากกล้าสามารถตอบโต้นายอภิสิทธิ์ ในสภาได้ ด้านพรรคร่วมรัฐบาลหวังให้พรรคพลังประชาชนจะเสนอชื่อนายสมพงษ์ เนื่องจากมีภาพความเป็นกลางมากที่สุด แต่นายประชา ประสพดี (2551, 6) ส.ส.สมุทรปราการ พรรคพลังประชาชน มีความเห็นแย้งว่า

“สมาชิกพรรคพลังประชาชนทุกคนต้องขอบคุณนายสมัคร สุนทรเวช อดีตนายกฯ และหัวหน้าพรรค ที่ปกป้องประชาธิปไตยและนำพรรคก้าวเดินมาถึงวันนี้ ท่านคือวีรบุรุษของพวกเราเหมือน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หลังจากนายสมัคร ยุติบทบาทไปแล้ว ก็ต้องพิจารณาคนที่จะมาเป็นนายกฯ และคงอยู่ที่ 3 ส. ซึ่งล้วนมีความเหมาะสมทุกคน แต่เท่าที่ฟังเสียงประชาชนและเพื่อนส.ส.ในพรรค เห็นว่านายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ รองหัวหน้าพรรค มีความเหมาะสมที่สุด นอกจากมีความเยือกเย็น ประนีประนอม แก้ปัญหาด้วยความละมุนละม่อม และไม่ได้เป็นนอมินีของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรตามที่มองกัน เนื่องจากพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรไปอยู่ต่างประเทศ ตัดขาดจากการเมืองไทยแล้ว ทั้งนี้ เชื่อว่าขั้นตอนการเลือกนายกฯ ในพรรคไม่มีปัญหา เพราะทุกคนจะหลอมรวมกันเมื่อเหตุการณ์ประชิดตัวทุกคนจะเป็นหนึ่งเดียวกันแน่นอน”

จากความเห็นของพรรคร่วมรัฐบาลที่สนับสนุนนายสมพงษ์นั้น ทำให้นายประชาออกมาแสดงความคิดเห็นว่าทั้ง 3 ส. นั้นมีความเหมาะสมทุกคน แต่เท่าที่รับฟังความเห็นจากพี่น้องประชาชนและส.ส.ภายในพรรคพบว่านายสมชาย มีความเหมาะสมกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่สุด และมองว่าสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยความละมุนละม่อมได้ อีกทั้งนายสมชายไม่ถูกมองว่าเป็นนอมินีของพ.ต.ท.ทักษิณ เพราะพ.ต.ท.ทักษิณอาศัยอยู่ต่างประเทศ ตัดขาดจากการเมืองไทยไปแล้ว แต่ผู้วิจัยมองต่างจากข้อมูลข้างต้น เพราะการเสนอชื่อนายสมชายนั้น คงปฏิเสธความเป็นตัวแทนของพ.ต.ท.ทักษิณไม่ถนัดนัก อีกทั้งประเด็นนี้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (2551b, 9) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

“ความเป็นน้องเขยคงปฏิเสธไม่ได้ แต่จะไปคิดว่า การใกล้ชิด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แล้ว จะเป็นคนไม่ดีไปเสียหมดคงไม่ถูกนัก เพราะตลอดชีวิตการทำงานผู้พิพากษาที่ผ่านมา 26 ปี จนมาเป็นปลัดกระทรวงยุติธรรม เชื่อว่ามีผลงานพิสูจน์ความเป็นตัวตนที่แท้จริง ไม่ใช่จะจ้องหาช่องทางช่วยเหลือ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยืนยันว่าความใกล้ชิดไม่ได้ทำให้ประเทศชาติเสียหาย ที่พูดนี้ไม่ได้หมายความว่า จะได้รับตำแหน่งอะไร แต่ไม่ว่าได้รับตำแหน่งไหน ก็คิดเหมือนกันว่าไม่เคยไปคิดเอื้อประโยชน์ให้ใคร และรู้ว่า ยืนท่ามกลางการตรวจสอบที่เข้มข้นยิ่ง ต้องระมัดระวังตัวอยู่แล้ว เวลานี้ประเทศชาติและสังคมไทยเรอบอบเข้ามา มากพอแล้ว ไม่อยากให้ทุกคนมองแต่ว่าใครเป็นนอมินีใคร แต่อยากให้ทุกคนทุกฝ่ายช่วยกันคิด ช่วยกันทำ พยายามหาทางออกให้แก่ประเทศชาติ ตอนนี้ไม่อยากให้ไปพูดว่าใครแพ้ใครชนะ แต่ทุกฝ่ายร่วมมือกันหาทางออกให้กับประเทศเราได้ เพื่อให้ความสามัคคี และความสงบเรียบร้อยกลับคืนมาได้ ผู้ได้รับชัยชนะก็คือพี่น้องคนไทยทั้งประเทศ”

ในส่วนความเห็นของนายสมชายที่ว่า เรื่องสถานะในครอบครัวคงปฏิเสธไม่ได้ แต่ตนได้ผ่านการเป็นราชการระดับสูงมา ดังนั้นคุณสมบัติของนายสมชายก็โดดเด่นไม่แพ้ใคร และนายสมชายยังกล่าวอีกว่าไม่ต้องการตำแหน่งอะไร ไม่ต้องการให้ใครๆมองว่าเป็นตัวแทนของ พ.ต.ท.ทักษิณ ใน คำกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยมองว่านายสมชายพยายามชี้ให้เห็นว่าตนมีคุณสมบัติมากพอที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และพยายามกล่าวปกป้องตัวเองให้พ้นข้อครหาดังกล่าว ทั้งนี้ ไซว่าพรรคร่วมรัฐบาลพรรคอื่นจะไม่หาจังหวะลงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะนายสมศักดิ์ เทพสุทิน (2551, 14) แสดงความเห็นในประเด็นพรรคชาติไทยเสนอชื่อนายบรรหาร ศิลปอาชา ว่า

“ยังไม่ถึงเวลาที่นายบรรหาร จะกลับเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนี้”

แสดงให้เห็นว่าการเสนอผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นไม่ได้มีเพียงพรรคพลังประชาชนและพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้น พรรคชาติไทยที่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลยังมีท่าทีที่จะเสนอหัวหน้าพรรคอย่างนายบรรหารลงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง หลังเคยดำรงตำแหน่งนี้มาแล้วในปี พ.ศ.2538-2539 ซึ่งนายสมศักดิ์อาจเห็นว่าการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีต้องเป็นหน้าที่ของพรรคที่ได้คะแนนมาเป็นอันดับหนึ่ง แม้การเสนอชื่อนายบรรหารอาจจะลดความขัดแย้งทางการเมืองลงได้ แต่ผู้วิจัยกลับมองว่าหากทำเช่นนั้นอาจจะขัดต่อเจตนารมณ์เสียงส่วนใหญ่ที่เลือกพรรคพลังประชาชนเข้ามาเป็นรัฐบาล ความวุ่นวายรอบใหม่อาจจะกลับมา

แต่อย่างไรก็ตามนายชวน หลีกภัย (2551, 6) อดีตนายกรัฐมนตรี พรรคประชาธิปัตย์ ฝ่ายค้าน ในขณะนั้น ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“การเมืองเก่าการเมืองใหม่ไม่สำคัญ แต่ต้องทำการเมืองให้มีความชอบธรรม ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการยุบสภาง่ายที่สุด แต่เจ็บปวดหน่อย ยืนยันพรรคประชาธิปัตย์ ไม่ได้ฉวยโอกาสด้นนายอภิสิทธิ์ เป็นนายกฯ”

จากความเห็นของนายชวน หลีกภัย อดีตนายกรัฐมนตรี 2 สมัย มองว่า ควรยุบสภาคืออำนาจ ให้แก่ประชาชนตัดสิน แต่อย่างไรก็ตามนายชวนยังยืนยันที่จะไม่ฉวยโอกาสผลักดันนายอภิสิทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรี

เส้นทางการขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของนายสมชายไม่ได้ราบรื่นอย่างที่หวัง เพราะเกิดปัญหาภายในพรรคพลังประชาชนขึ้น เมื่อส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวิน ซึ่งส่วนมากเป็นส.ส.ภาคอีสาน ประมาณ 73 คนไม่ยอมรับมติพรรคที่จะเสนอชื่อนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ให้ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 17 ก.ย. พ.ศ.2551 เพื่อเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินยังคงสนับสนุนนพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี เลขานุการพรรค ขนาดที่ส.ส.กลุ่มภาคเหนือและภาคกลางที่ใกล้ชิดนายยงยุทธ ดิยะไพรัช อดีตรองหัวหน้าพรรคพลังประชาชน และนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ อดีตกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยและเป็นน้องสาวพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องการสนับสนุนให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี โดยกลุ่มนี้ยังมีแผนสำรองหากเสียงในพรรคแตกจะเสนอชื่อนายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ รองหัวหน้าพรรคแทนนายสมชาย

เมื่อถึงเวลาประชุมใหญ่พรรคอย่างเป็นทางการ ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินกำลังแยกตัวไปหารือกัน ก่อนเข้าประชุม ปรากฏว่าได้มีการชิงเสนอชื่อนายสมชายเป็นนายกรัฐมนตรี และลงมติกันในทันที ทำให้ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินไม่พอใจและเสนอให้พิจารณาใหม่ โดยให้เหตุผลว่าควรเปิดโอกาสให้เสนอชื่อคนอื่นที่เหมาะสม และให้ผู้ถูกเสนอชื่อได้แสดงวิสัยทัศน์ก่อนการลงมติ แต่ประธานในที่ประชุมไม่รับข้อเสนอ ทำให้ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินพากันออกจากห้องประชุมและเปิดแถลงข่าวกับสื่อมวลชนทันที

ซึ่งเนื้อหาข้างต้น สนับสนุนความกล่าวของ นายไวพจน์ อาภรณ์รัตน์ (2551, 6) กรรมการบริหารพรรคพลังประชาชนกล่าวว่า

“พรรคใช้เวลา 1 ชม. เพื่อพิจารณา ซึ่งอย่างที่ทราบกันว่าผู้ที่เหมาะสมมีอยู่ 3 ชื่อ คือนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ และนพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี โดยนายสมพงษ์ และนพ.สุรพงษ์ขอลอนตัว ทำให้การพิจารณาไม่นานจากนั้นนายสมชายได้กล่าวขอบคุณที่ประชุม ซึ่งนายสมพงษ์และนพ.สุรพงษ์ได้จับมือแสดงความยินดี”

หลังจากปิดประชุมเกิดปัญหาขึ้นตามที่นายประชา ประสพดี ส.ส.สมุทรปราการ พรรคพลังประชาชนมองในเรื่องนี้ว่าแม้คณะกรรมการบริหารพรรคจะมีมติออกมาแล้วว่าสนับสนุนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกฯ แต่มีส.ส.อีกกลุ่มหนึ่งไม่ยอมรับ

“เมื่อเป็นอย่างนี้ เชื่อว่าการประชุมสภาวันที่ 17 ก.ย. เพื่อเลือกนายกฯจะมีปัญหาแน่ ส.ส.อีกส่วนหนึ่งต่างไม่สบายใจที่ภายในพรรคมีสภาพแตกแยกอย่างนี้ จึงเห็นตรงกันว่าควรยุบสภาคืนอำนาจให้แก่ประชาชน และเท่าที่ติดตามสถานการณ์ก็มีการส่งสัญญาณออกมาแล้วว่าอาจจะมีการยุบสภาเกิดขึ้นก่อนเวลา 20.00 น. วันที่ 16 ก.ย.นี้ ค่อนข้างแน่” (ประชา ประสพดี 2551, 6)

อย่างไรก็ตามความเห็นของนายประชายังขัดกับนายสุชุมพงศ์ โง่นคำ รองเลขาธิการพรรคพลังประชาชน ที่แสดงความมั่นใจว่าในที่ประชุมสภาวันที่ 17 ก.ย.นี้ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์จะมีเสียงสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีเกินกึ่งหนึ่ง หรือ 236 เสียงแน่นอน และนายสุชุมพงษ์ยังกล่าวย้ำอีกว่าการสรรหาตัวแทนพรรคต้องเป็นไปตามข้อบังคับพรรค ที่ว่า

“ข้อบังคับพรรคระบุชัดเจนว่าการคัดเลือกผู้เป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต้องผ่านมติกรรมการบริหารพรรค และนำเข้าสู่ที่ประชุม ส.ส. เมื่อกรรมการบริหารพิจารณาดีแล้วที่ประชุมส.ส.จึงเห็นชอบ” (สุชุมพงศ์ โง่นคำ 2551, 6)

จากคำกล่าวดังกล่าว นายสุชุมพงษ์อ้างถึงข้อบังคับพรรคที่ระบุชัดเจนว่าบุคคลที่จะลงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการบริหารพรรคเสียก่อน จากนั้นจึงให้ที่ประชุมส.ส.ลงมติเห็นชอบ

ด้านนายบุญจง วงไตรรัตน์ (2551, 6) รองโฆษกพรรคพลังประชาชน สังกัดกลุ่มเพื่อนเนวินให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“ก่อนหน้านี้พรรคมีมติเสนอชื่อนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค เป็นนายกรัฐมนตรี แต่มีส.ส.จำนวนหนึ่งไม่เคารพมติพรรคปฏิเสธที่จะลงคะแนนเสียงสนับสนุนในสภา ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ดังนั้น ส.ส.จำนวนหนึ่งที่ลงชื่อในท้ายหนังสือให้พรรคทบทวนมติใหม่ (73 คน) เห็นตรงกันว่าผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นบุคคลที่ไม่ก่อให้เกิดการเผชิญหน้าหรือความขัดแย้งในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดข้อครหาพรรคจึงควรทบทวนมติใหม่
2. การเลือกเสนอชื่อบุคคลใดเป็นนายกรัฐมนตรีควรเปิดรับความคิดเห็นจากสมาชิกพรรคและประชาชน เพื่อไม่ให้ได้บุคคลที่จะมาซ้ำเติมประเทศชาติเกิดปัญหามากขึ้น
3. ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนิรโทษกรรมข้อหากบฏให้แก่ผู้นำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และอดีตรองกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย 111 คน”

จากการประชุมกรรมการบริหารพรรคที่ผู้วิจัยกล่าวไปก่อนหน้านี้แล้วนั้น มีรายละเอียดดังนี้ การประชุมครั้งนั้นมีวาระการคัดเลือกตัวแทนเพื่อชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ผลปรากฏว่าที่ประชุมเสนอชื่อนายสมชายเพียงรายชื่อเดียว โดยนายสุขุมพงษ์ โง่นคำ รองเลขาธิการพรรคเป็นผู้เสนอชื่อ โดยให้เหตุผลว่าพรรคร่วมรัฐบาลทุกพรรคต่างยอมรับและสนับสนุนนายสมชายเป็นนายกฯ ซึ่งที่ประชุมพรรคก็มีมติเป็นเอกฉันท์สนับสนุนนายสมชาย ต่อมาพรรคเปิดประชุมใหญ่เพื่อให้ส.ส.ภายในพรรคลงมติว่าใครเหมาะสมสำหรับเป็นตัวแทนพรรคชิงนายกฯ โดยประกอบไปด้วยแกนนำพรรคและส.ส.สังกัดพรรคเข้าร่วม แต่ทันทีที่เริ่มประชุม นายสุวัฒน์ วรรณศิริกุล รองหัวหน้าพรรค ในฐานะประธานส.ส.ได้ชี้แจงถึงมติของคณะกรรมการบริหารพรรคที่สนับสนุนให้นายสมชายเป็นนายกฯนั้น แต่ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินหลายคนเห็นแย้ง อาทิ นายวิเชียร ขาวขำ ส.ส.อุดรธานี นายศุภชัย โพธิ์สุ ส.ส.นครพนม นายนสิต สินธุไพร ส.ส.ร้อยเอ็ด เรียกร้องให้ประธานในที่ประชุมเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคสามารถอภิปรายคุณสมบัติความเหมาะสมของแคนดิเดตทั้ง 3 คน ว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร แต่นายสุวัฒน์แย้งว่าที่ประชุมลงมติไปแล้ว และพยายามรวบรัดยุติการประชุม ทำให้ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินทั้งหมดนำโดยนายบุญจง วงศ์ไตรรัตน์เดินออกจากห้องประชุม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศความขัดแย้งภายในพรรค (ไทยรัฐ 2551a, 15)

จากมติคณะกรรมการบริหารพรรคหลังประชาชนและการรับรองมติดังกล่าวของที่ประชุมใหญ่พรรคให้นายสมชายเป็นผู้ทำชิงตำแหน่งนายกฯนั้น ท่าทีของกลุ่มเพื่อนเนวินที่ไม่เห็นด้วยที่แสดงออกชัดเจนโดยการเดินออกจากที่ประชุมพรรค ตรงนี้ ผู้วิจัยมองว่าเป็นการแก้เกมหรือการ “เอาคืน” หลังความพยายามสนับสนุนนายสมัครในที่ประชุมสภาฯล้มเหลว การช่วงชิงอำนาจภายในพรรคอาจมองไปได้ว่ากลุ่มเพื่อนเนวินพยายามสร้างเงื่อนไขการต่อรองโค้วต้าตำแหน่งทางการเมืองหรือไม่ เพราะอย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มก็ไม่สามารถเปลี่ยนมติพรรคที่พ.ต.ท.ทักษิณและนางเยาวภาที่มีอำนาจสั่งการหรือกำหนดทิศทางของพรรคและพยายามสนับสนุนนายสมชายคนในครอบครัวได้ (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2551b, 12)

หลังจากเกิดปัญหาความขัดแย้งภายในพรรค นายสมชาย ตัดสินใจขึ้นไปยังชั้น 8 ของอาคารที่ทำการพรรคหลังประชาชน ซึ่งเป็นสถานที่ที่ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินรวมตัวกันอยู่ในเวลาประมาณ

23.00 น. ของวันที่ 15 ก.ย. ปรากฏว่าได้พบทั้ง ส.ส.และแกนนำกลุ่มอย่างนายเนวิน ชิดชอบและนาย ทรงศักดิ์ ทองศรี ซึ่งนายสมชายขอเวลาพูดคุยกับนายเนวินเป็นการส่วนตัวแบบสองต่อสอง จนสามารถตกลงกันได้หลักการว่าจะสนับสนุนนายสมชายเป็นนายกฯ ส่วนรายละเอียดอื่นจะเจรจากัน ให้หลังตัวอีกครั้งก่อนการประชุมสภา เพื่อเลือกนายกรัฐมนตรีนวันที่ 17 ก.ย. (โลกวันนี้ 2551, 6)

นายนิรมิต สุจारी ส.ส.ร้อยเอ็ด พรรคพลังประชาชน กลุ่มเพื่อนเนวิน กล่าวว่า แม้จะมีความขัดแย้งภายในพรรค แต่กลุ่มจะไม่หันไปสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์จัดตั้งรัฐบาลแน่นอน เพราะหากสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์จะไม่สามารถตอบคำถามกับประชาชนในพื้นที่ได้ เนื่องจากคนอื่นสานไม่ชอบพรรคประชาธิปัตย์

“เป็นความพยายามสร้างโอกาสของอีกฝ่าย เมื่อเห็นว่ามีปัญหาที่พยายามเสนอสูตรขึ้นมาเพื่อตั้งรัฐบาล และยอมรับว่ามีภาระเรื่องโควตารัฐมนตรีและตัวบุคคลที่จะเป็นรัฐมนตรีกับแกนนำพรรคเพื่อให้ได้ข้อยุติ” (นิรมิต สุจारी 2551, 6)

จากคำกล่าวข้างต้นพบว่า กลุ่มเพื่อนเนวินและนายเนวิน ชิดชอบมีท่าทีที่เปลี่ยนไปหลังจากก่อนหน้านี้ไม่ดำเนินการตามมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค และทางกลุ่มพยายามเสนอสูตรต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาตามที่กลุ่มเห็นชอบ สุดท้ายแล้วข้อสรุปก็จบลงด้วยการพิจารณาโควตารัฐมนตรีเพิ่มให้กับกลุ่ม แต่แกนนำกลับยังออกแถลงการณ์ในเชิงที่ว่ากลุ่มเพียงแสดงท่าทีที่หวังใยพรรคเท่านั้น ตามถ้อยแถลงของนายบุญจง วงศ์ไตรรัตน์ ที่ว่า

“ทางกลุ่มได้เสนอข้อหวังใยในที่ประชุมพรรคเพื่อเปิดกว้างรับฟัง เมื่อที่ประชุมส.ส.ลงมติเสียงส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนนายสมชาย กลุ่มก็เคารพต่อมตินั้น ยืนยันว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มไม่ได้ทำเพื่อต่อรองตำแหน่ง ” (บุญจง วงศ์ไตรรัตน์ 2551, 6)

การต่อสู้ทางการเมืองภายในพรรคพลังประชาชนในขณะนั้นเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะเราจะเห็นว่ากลุ่มเพื่อนเนวินพยายามทุกวิถีทางในการเอาคืนกลุ่มนางเยาวภา แต่การเอาคืนครั้งนั้นมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงภายในพรรคของกลุ่มเพื่อนเนวินเป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มของนางเยาวภาและชนชั้นนำภายในพรรคได้โต้กลับโดยอ้างคำสั่งของพ.ต.ท.ทักษิณในเรื่องการไม่ส่งสมาชิกในกลุ่มลงสมัครเลือกตั้ง รวมถึงการเข้ามาล๊อบบี้ให้กรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยที่สามารถถึงตัวสมาชิกในกลุ่มเพื่อนเนวินจำนวน 35 คนให้ย้ายเข้ากลุ่มนางเยาวภาได้ไม่ยาก หากกลุ่มเพื่อนเนวินไม่สนับสนุนนายสมชาย แสดงให้เห็นว่าอำนาจการต่อรองของกลุ่มเพื่อนเนวินลดลงไปจากเดิมมาก (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2551b, 12)

ด้านพ.ต.ท.ทักษิณพอทราบเรื่องความขัดแย้งหลังได้รับรายชื่อทั้ง 72 คน ก็รีบโทรศัพท์พูดคุยกับส.ส.กลุ่มนั้น โดยเฉพาะแกนนำในจังหวัดใหญ่ๆ อย่างของแก่น อุบลราชธานี อุตรธานี รวมถึงแกนนำผู้ใกล้ชิดนายเนวิน ชิดชอบ เช่น นายอนุสรณ์ วงศ์วรรณ และนายอนุทิน ชาญวีรกูล เพื่อประสานให้กลุ่มเพื่อนเนวินลงคะแนนโหวตเลือกนายสมชาย สุตท้ายกลุ่มเพื่อนเนวินก็กลับท่าทีมาสนับสนุนนายสมชายอย่างที่พ.ต.ท.ทักษิณต้องการ โดยกลุ่มเพื่อนเนวินได้รับผลตอบแทนเป็นโควต้าตำแหน่งรัฐมนตรีเพิ่ม 2 ตำแหน่ง จากเดิมมีเพียง 4 ตำแหน่งเท่านั้น รวมทั้งหมด 6 ตำแหน่ง หลังจากกลุ่มเพื่อนเนวินหันมาสนับสนุนนายสมชายให้เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น บรรยากาศภายในพรรคยังคงมีกลิ่นอายความขัดแย้ง ความริ้วรานนี้เกิดจากการแย่งชิงการนำภายในพรรคของกลุ่มเพื่อนเนวินกับกลุ่มของนางเยาวภา นายยงยุทธ และนางสุดารัตน์ โดยเฉพาะประเด็นการต่อรองผลประโยชน์ภายในพรรคหลายครั้งไม่ลงรอยและสร้างรอยร้าวขยายใหญ่ให้แก่พรรคพลังประชาชน (ต่อมากลุ่มเพื่อนเนวินก็แยกตัวออกมาตั้งพรรคภูมิใจไทย) ซึ่งอีกด้านหนึ่งพรรคพลังประชาชนยังมีคดีทุจริตเลือกตั้งที่เสี่ยงต่อการถูกยุบพรรครอบที่ 2 อีก พ.ต.ท.ทักษิณจึงหาช่องทางเพื่อแก้เกมทางการเมืองนี้ไว้ นั่นคือการสร้างพรรคสำรองภายใต้ชื่อ “พรรคเพื่อไทย” ที่มีน้องสาวคนสุดท้องของครอบครัวชินวัตรเป็นผู้นำอย่าง “น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร” (มติชนสุดสัปดาห์ 2551b, 8-9)

สุดท้ายแล้ว ที่ประชุมพรรคพลังประชาชนก็เลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นตัวแทนพรรคลงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 26 กับพรรคประชาธิปัตย์ที่ส่งหัวหน้าพรรคอย่างนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะเข้าชิง ด้วยความสนิทสนมขึ้นน้องเขยและเป็นสามีของนางเยาวภาที่คุมส.ส.ภาคเหนือไว้มากมาย ทำให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นที่ยอมรับของสมาชิกส่วนใหญ่มากกว่านายสมัครที่กลุ่มเพื่อนเนวินเคยเสนอและคนอื่นๆ แน่แน่นอนว่านายสมชายต้องเป็นที่ไว้วางใจของพ.ต.ท.ทักษิณมากเช่นกัน เพราะเมื่อครั้งสมัยนายสมัครเป็นนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณให้ความไว้วางใจถึงขั้นยกให้เป็นหัวหน้าพรรคจนได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี แต่พักหลังนายสมัครสร้างระยะห่างจากพ.ต.ท.ทักษิณมากขึ้น พ.ต.ท.ทักษิณเริ่มคุมนายสมัครได้ยาก ให้ความไว้วางใจในตัวลดลง พ.ต.ท.ทักษิณจึงต้องการใครสักคนที่เขาไว้วางใจได้ จึงปรากฏชื่อ 3 ส. อันได้แก่ 1. น.พ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี 2. นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ 3. นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ ขึ้น แต่ท้ายที่สุด คนที่พ.ต.ท.ทักษิณไว้วางใจที่สุดก็คือนายสมชาย เพราะแน่นอนว่าเขาเป็นทั้งญาติและมีภาพลักษณ์ทางการเมืองทางชาวสะอาดจากตำแหน่งอดีตรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม อีกทั้งยังมีประเด็นความเป็น “ครอบครัว” มากกว่าการเป็นตัวแทนพ.ต.ท.ทักษิณหรือ “นอมินี” อย่างสมัยนายสมัคร สุนทรเวช แต่อย่างไรก็ตาม การขึ้นตำแหน่งลักษณะนี้เลี่ยงการถูกมองว่าเป็น “นอมินีทักษิณ” ได้ยาก เพราะอย่างไรเสียนายสมชายเป็นนายกรัฐมนตรีได้ก็เพราะบารมีของพี่เขยอย่างทักษิณ ชินวัตร

ภายหลังมติพรรคพลังประชาชนโหวตเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นตัวแทนพรรคลงชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกับนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ผลปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรโหวตเลือกนาย

สมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี โดยได้รับคะแนนจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 298 คะแนน (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 2551) เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 26 ของประเทศไทย

จะเห็นได้ว่าภายในกระบวนการคัดสรรผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะเต็มไปด้วยความวุ่นวายภายในพรรคที่มั่งต่างๆพากันกลัวที่จะเสียที่นั่งหรือโควตาตำแหน่งรัฐมนตรีของตนไป หากพิจารณาลงไปจะพบว่านอกจากบทบาทของพ.ต.ท.ทักษิณแล้ว มั่งของนางเยาวภาก็มีบทบาทมากในขณะนั้นที่สามารถรวบรวมเสียงจากมั่งอื่นๆ เช่น มั่งของนางสุดารัตน์ ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับมั่งเพื่อนเนวิน จนสามารถสนับสนุนนายสมชายในที่ประชุมใหญ่พรรค (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2551a, 8)

4.1.2 สรุป

ผลการศึกษาในประเด็นการจัดสนใจเลือกนายสมชายเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นผลพวงมาจากคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญที่มีคำสั่งให้นายสมัคร สุนทรเวชพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากนั้นพรรคพลังประชาชนจึงทำการเลือกผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีขึ้น โดยระยะเริ่มแรกพบว่า มีบุคคลที่เหมาะสมอยู่ 3 ราย นั่นคือ นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์ และนพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี ซึ่งทั้ง 3 คนต่างมีส.ส.ภายในพรรคสนับสนุนแตกต่างกันออกไป ท้ายที่สุดแล้ว คณะกรรมการบริหารพรรคมีมติสนับสนุนนายสมชายเพียงคนเดียว จากเดิมที่ให้ที่ประชุมใหญ่พรรคเป็นเวทีตัดสิน ซึ่งตรงนี้ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้เบื้องต้นว่าชนชั้นนำพรรคและพ.ต.ท.ทักษิณมีท่าทีที่จะสนับสนุนนายสมชายตั้งแต่ต้น ทำให้ในวันประชุมใหญ่พรรคที่มีวาระลงมติเลือกผู้ทำชิงตัวแทนพรรคไม่พบนายสมพงษ์ และนพ.สุรพงษ์ เข้าประชุมเพื่อร่วมเป็นผู้ทำชิง ผลจากมติที่ประชุมดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้แก่กลุ่มของนายเนวิน (เพื่อนเนวิน) และทางกลุ่มตอบโต้พรรคพลังประชาชนด้วยการประกาศจะไม่ลงมติสนับสนุนนายสมชายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ทำให้นายสมชายและพ.ต.ท.ทักษิณต้องเร่งเจรจาทันทีกับกลุ่มนี้ จนได้ข้อสรุปที่จะร่วมสนับสนุนนายสมชายโดยแลกกับการเพิ่มโควตารัฐมนตรีอีก 2 ตำแหน่งให้กลุ่มนี้

4.2 การตัดสินใจภายในพรรคเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมฉบับนายวรชัย เหมะ

ผู้วิจัยประสงค์ที่จะเสนอประเด็นการตัดสินใจภายในพรรคเพื่อไทย โดยเฉพาะประเด็น “ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมืองการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ...” ของนายวรชัย เหมะ ส.ส.สมุทรปราการ พรรคเพื่อไทย ซึ่งประเด็นนี้สร้างผลสะท้อนต่อระบบการเมืองไทยในขณะนั้นอย่างมหาศาล เนื่องจากร่างกฎหมายฉบับนี้ถือเป็นต้นเหตุให้ฝ่ายค้านและประชาชนผู้เห็นต่างลุกฮือขึ้นต่อต้าน เป็นการชุมนุมครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย และการชุมนุมครั้งนี้ยังแผ่ขยายออกไปในหลายพื้นที่ในจุดสำคัญของกรุงเทพมหานคร อย่างพื้นที่เศรษฐกิจหลักของเมืองและยกระดับขึ้นถึงขั้นเปิดสถานที่ราชการสำคัญของรัฐ นอกจากนี้ การชุมนุมได้ขยายออกไปยังต่างจังหวัดโดยเฉพาะจังหวัดใหญ่ๆของประเทศ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าต้นเหตุของความวุ่นวายทางการเมืองครั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากการตัดสินใจของพรรคเพื่อไทยในประเด็นผลักดันร่างกฎหมายนี้

เรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้วิจัยจะเข้ามาศึกษาในเรื่องนี้ เพราะการตัดสินใจภายในพรรคถือเป็นเรื่องของประชาธิปไตยภายในพรรค หากผลการตัดสินใจของพรรคเป็นประชาธิปไตยเสียงส่วนใหญ่เห็นชอบในเรื่องนี้ เหตุใดจึงเดินยุทธศาสตร์พรรคผิดพลาด หรือการตัดสินใจเรื่องนี้มีได้เป็นมติเสียงส่วนใหญ่ของพรรค แต่มาจากอำนาจตัดสินใจของบุคคลหรือกลุ่มคนในพรรคที่มีอำนาจตัดสินใจเด็ดขาดเท่านั้น

ภายในบทนี้สามารถแบ่งประเด็นในการศึกษาได้ดังนี้

4.2.1 ร่างกฎหมายนิรโทษกรรมและร่างกฎหมายปรองดอง

4.2.2 ร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ

4.2.3 หลักการและเหตุผลของร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ของนายวรชัย เหมะ

แรกเริ่มเดิมทีนั้นการนิรโทษกรรม (Amnesty) ในไทยมีประวัติยาวนาน ต้องย้อนไปถึงสมัยที่ประเทศไทยหรืออาณาจักรสยามปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่อำนาจทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางบริหาร ตุลาการ การตรากฎหมาย การทูต การสงคราม ต่างเป็นพระราชอำนาจโดยชอบของพระมหากษัตริย์โดยสมบูรณ์ เพราะฉะนั้น พระมหากษัตริย์สามารถให้พระราชอำนาจลงโทษผู้ใดก็ได้ตามอัธยาศัย และสามารถให้พระราชอำนาจเพื่อพระราชทานอภัยโทษได้เช่นกัน เพราะพระมหากษัตริย์คือเจ้าชีวิต มีสิทธิเหนือทุกอย่างในอาณาจักร ทั้งเนื้อตัว ชีวิตทรัพย์สินของผู้ใต้ปกครอง ต่อมาเมื่อคณะราษฎรกระทำการปฏิวัติ (Revolution) สยามเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตย (Democracy) หรือระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

(Constitutional Monarchy) แต่ประเทศสยามหรือไทยในปัจจุบันเรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” นั้น อำนาจอการนิรโทษกรรมอยู่ที่คณะปฏิวัติเพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นส่งผลให้พระราชอำนาจของกษัตริย์ถูกลดทอนลง ส่งผลให้คณะราษฎรนิรโทษกรรมให้ตนเองและถือเป็นการนิรโทษกรรมครั้งแรกหลังประเทศเป็นระบอบประชาธิปไตย หลังจากนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์ยึดอำนาจหรือรัฐประหาร (Coup d'etat) คณะรัฐประหารจะบัญญัติมาตราเกี่ยวกับการนิรโทษกรรมไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่คณะรัฐประหารจัดเตรียมไว้ เพราะการรัฐประหารถือเป็นความผิดล้มล้างการปกครอง และล้มล้างรัฐบาล แต่ทั้งนี้ หากยึดอำนาจไม่สำเร็จหรือขั้นตอนการยึดอำนาจไม่สมบูรณ์ก็就会有ความผิดฐานกบฏ

นอกจากนี้การนิรโทษกรรมยังเกิดขึ้นหลังมีการก่อกบฏ การชุมนุมทางการเมืองเรียกร้องประเด็นต่างๆอันนำไปสู่ความผิดอาญา กฎอัยการศึก หรือกฎหมายที่เกี่ยวกับความมั่นคง เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 เป็นต้น แต่ต่อมาเพื่อความสงบสุขสมานฉันท์ โดยการลี้ภัยการกระทำความผิดที่ผ่านมา ไม่ว่าจะ เป็นฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายนิสิต นักศึกษา ประชาชน ผู้ก่อการกบฏ การนิรโทษกรรมก็ถือว่าเป็นทางออกที่ หลากยุคหลายสมัยเลือกใช้ (ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์ 2553, 81-82)

อาจพูดได้ว่าความขัดแย้งหรือวิกฤตการณ์ต่างๆของประเทศในหลายยุคหลายสมัยผ่านพ้นมาได้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะกฎหมายนิรโทษกรรม เพราะหากรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจไม่ยอมนิรโทษกรรมให้ ฝ่ายตรงข้ามแล้วนั้น ความพยายามที่จะจับตัวผู้กระทำความผิดทางการเมืองเพื่อนำมาดำเนินคดีหรือนำมาเข้ากระบวนการทางกฎหมายที่เข้มงวด อาจก่อให้เกิดแรงต้านจากกลุ่มที่ถูกดำเนินคดี อันนำไปสู่การต่อต้านผู้มีอำนาจในระดับความรุนแรงที่มากขึ้นไปถึงขั้นสงครามกลางเมือง (Civil war) ก็ เป็นได้

4.2.1 ร่างกฎหมายนิรโทษกรรมและร่างกฎหมายปรองดอง

สถานการณ์การเมืองในช่วงหลังรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 โดยคณะปฏิรูปการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) จนถึงการประชุมใหญ่ของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ที่เกิดเหตุการณ์สลายการชุมนุมในปี 2553 นั้น บรรยากาศของการเมืองไทยเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ประชาชนแบ่งขั้วแบ่งสีทางการเมืองกันชัดเจน บ้านเมืองอยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการขยายตัวของความขัดแย้ง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีบุคคลหลายฝ่ายทั้งนักวิชาการ ชนชั้นนำ กลุ่มการเมือง กลุ่มผู้ ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ชุมนุมและความรุนแรง กลุ่มนักการเมืองและเหล่าคู่ขัดแย้งทาง

การเมือง ได้พยายามที่จะหาทางออกให้กับประเทศภายใต้โจทย์ใหญ่นั้นคือการสร้างความปรองดองให้คนในชาติ โดยส่วนหนึ่งเห็นว่าควรผลักดันให้มี “กฎหมายนิรโทษกรรม หรือ กฎหมายปรองดอง” เพื่อเป็นหนึ่งในหนทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอันนำไปสู่ความปรองดองของคนในชาติ หลายๆ ฝ่ายจึงพยายามร่างกฎหมายนิรโทษกรรมและกฎหมายปรองดองขึ้นเพื่อเสนอต่อรัฐสภาและสาธารณชนพิจารณา รวมทั้งสิ้น 11 ฉบับ ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 กลุ่มดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย 2556, 2-4)

กลุ่มแรก คือร่างกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรมและการปรองดองที่ผู้ร่างเสนอต่อรัฐสภาและถูกรับเข้าในระเบียบวาระการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรแล้ว รวมทั้งสิ้น 6 ฉบับ อันได้แก่

1. ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมทางการเมืองการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ... ของนายวรชัย เหมะและคณะ ร่างกฎหมายฉบับนี้เข้าสู่ที่ประชุมของสภาผู้แทนราษฎรและสภาผู้แทนราษฎรก็มีมติรับหลักการในวาระที่ 1 และถูกคณะกรรมการวิสามัญในชั้นสภาผู้แทนราษฎรแก้ไขเนื้อหาของร่างกฎหมาย ซึ่งเป็นต้นเหตุของวิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งใหญ่ในเวลาต่อมา
2. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความปรองดองแห่งชาติ พ.ศ. ... ของนายพีรพันธุ์ พาลุสุข และคณะ(ฉบับของ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง) ซึ่งถูกบรรจุอยู่ในระเบียบวาระการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 24 ปีที่ 3 ครั้งที่ 2 (สมัยสามัญทั่วไป) วันพุธที่ 7 สิงหาคม 2556 วาระที่ 6 เรื่องที่เสนอใหม่
3. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรองดองแห่งชาติ พ.ศ. ... ของนายนิยม วรปัญญา และคณะ สภาผู้แทนราษฎรเลื่อนการพิจารณาออกไปก่อน
4. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรองดองแห่งชาติ พ.ศ. ... ของพลเอกสนธิ บุญรติกลิน และคณะ สภาผู้แทนราษฎรเลื่อนการพิจารณาออกไปก่อน
5. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรองดองแห่งชาติ พ.ศ. ... ของนายสามารถ แก้วมีชัย และคณะ สภาผู้แทนราษฎรเลื่อนการพิจารณาออกไปก่อน
6. ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรองดองแห่งชาติ พ.ศ. ... ของนายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ และคณะ สภาผู้แทนราษฎรเลื่อนการพิจารณาออกไปก่อน

กลุ่มที่สอง คือร่างกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรมและการปรองดอง ในรูปแบบต่างๆที่ยังมิได้เสนอและได้รับการบรรจุเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา จำนวน 5 ฉบับ ดังนี้

1. ร่างพระราชกำหนดนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ที่ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาอันถึงที่สุดและผู้ที่อยู่ระหว่างพิจารณาคดีอาญาอันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมือง ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2550 – 31 ธันวาคม 2554 โดยแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)
2. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ... โดยคณะนิติราษฎร์
3. ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมทางการเมืองของประชาชน ระหว่าง 19 กันยายน 2549 – 30 พฤษภาคม 2554 พ.ศ. ... โดยคณะกรรมการอิสระว่าด้วยการส่งเสริมหลักนิติธรรมแห่งชาติ (คอ.นธ.)
4. ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ประชาชนซึ่งได้กระทำความผิดอันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายหลังการยึดอำนาจรัฐโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 พ.ศ. ... โดยกลุ่มญาติผู้ได้รับผลกระทบและความเสียหายจากเหตุการณ์ทางการเมือง เมษายน – พฤษภาคม 2553 นางพะเยาว์ อัคฮาด และคณะ
5. ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดอาญา ซึ่งมีมูลเหตุเกี่ยวเนื่องกับความขัดแย้งทางการเมืองหรือการรัฐประหาร ที่เกิดขึ้นระหว่าง 2548 – 2544 โดยกลุ่มของนายสุชาติ ไลน์น้ำเงิน ได้ยื่นร่างพระราชบัญญัตินี้ พร้อมรายชื่อประชาชนที่สนับสนุนจำนวน 19,999 รายชื่อต่อนายเจริญ จรรย์โกมล รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ 1 และอยู่ในระหว่างการตรวจสอบรายชื่อของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

4.2.2 ร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี

รัฐบาลพรรคเพื่อไทย โดยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้มีความพยายามในการสร้างบรรยากาศการปรองดอง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างสันติภาพและความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม ภายหลังจากวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของกลุ่มเสื้อสองสี ที่สร้างความแตกแยกในสังคมมาเป็นเวลานานหลายปี นับตั้งแต่การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 โดยได้กำหนดนโยบายปรองดองขึ้นเป็นนโยบายหลักและเป็นนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว และได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2554 โดยมีนโยบายประกอบ

ออกมาอีกหลายนโยบาย เพื่อให้นโยบายปรองดองประสบผลสำเร็จ ซึ่งหนึ่งในนโยบายดังกล่าวได้แก่ การออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ ในการปลดปล่อยนักโทษการเมืองที่ถูกดำเนินคดีจากข้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองดังกล่าว และเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งและความตึงเครียดในสังคม (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี 2554)

ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ถูกร่างและนำเสนอจากหลายบุคคลและหลายหน่วยงาน จุดมุ่งหมายหลักของทุกฉบับล้วนมีเป้าหมายในการลบล้างการกระทำผิดตามกฎหมายในคดีที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ทางการเมืองเหลืองแดง แต่มีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันในแต่ละฉบับ ซึ่งร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมอื่นๆที่เข้ากระบวนการของสภาและมีรายละเอียดที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ร่าง พ.ร.บ. ว่าด้วยความปรองดองแห่งชาติ ฉบับของพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ที่เป็นเหตุให้ การประชุมสภาฯ เมื่อปลายเดือนพฤษภาคม เกิดความซุลมุนวุ่นวายทั้งในสภาและนอกสภา ร่างพ.ร.บ. ฉบับนี้ มีเจตนานิรโทษกรรมให้กับผู้ชุมนุม ผู้สังหาร เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการ ตั้งแต่เหตุการณ์ทางการเมือง ในปี 2548 ถึงปี 2554 นอกจากนี้ ยังยกเลิกความผิดแก่ผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองตามประกาศของ คปค.และคืนสิทธิทางการเมืองให้แก่ ส.ส. ที่ถูกตัดสิทธิจากการยุบพรรค

2. ร่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยความปรองดองแห่งชาติ ฉบับของนายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ มีเนื้อหาให้นิรโทษกรรมผู้ชุมนุมทางการเมือง ตั้งแต่ปี 2548 ถึงปี 2554 รวมถึงผู้ออกคำสั่งเจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการ แต่ไม่นิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานการก่อการร้ายและความผิดต่อชีวิต ไม่ว่าจะเป็นแกนนำหรือผู้ชุมนุม นอกจากนี้ยังยกเลิกความผิดแก่ผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองตามประกาศของ คปค. และคืนสิทธิทางการเมืองให้แก่ ส.ส. ที่ถูกตัดสิทธิจากการยุบพรรค

3. ร่าง พ.ร.บ.ปรองดอง ฉบับที่เสนอโดยนายสามารถ แก้วมีชัย ให้นิรโทษกรรมผู้ได้รับความผิดจากการชุมนุมทางการเมือง ระหว่างปี 2548 ถึงปี 2554 รวมถึงผู้ออกคำสั่งเจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการ และยกเลิกความผิดแก่ผู้ถูกดำเนินทางการเมืองตามประกาศของ คปค. และคืนสิทธิทางการเมืองแก่ ส.ส. ที่ถูกตัดสิทธิจากการยุบพรรค

4. ร่างพ.ร.บ. ปรองดอง ฉบับที่เสนอโดยนายนิยม วรปัญญา ให้นิรโทษกรรมผู้ได้รับความผิดจากการชุมนุมทางการเมือง ตั้งแต่ปี 2549 จนถึงวันที่ร่าง พ.ร.บ. ประกาศใช้ รวมถึงผู้ออกคำสั่ง เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการ และยกเลิกความผิดแก่ผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองตามประกาศของ คปค. และคืนสิทธิทางการเมืองแก่ ส.ส. ที่ถูกตัดสิทธิจากการยุบพรรค สิ่งที่จะระบุเพิ่มมาจากร่างอื่น ๆ คือ นิรโทษกรรมการรัฐประหารโดย คปค. เมื่อปี 2549 ด้วย

5. ร่าง พ.ร.บ. ปรองดอง ฉบับของ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ให้นิรโทษกรรมผู้ได้รับความผิดจากการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ปี 2549 จนถึงวันที่ร่าง พ.ร.บ.ประกาศใช้ รวมถึงผู้ออก

คำสั่ง เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการ และยกเลิกความผิดแก่ผู้ถูกดำเนินทางการเมืองตามประกาศของ คปค. และคืนสิทธิทางการเมืองแก่ ส.ส. ที่ถูกตัดสิทธิจากการยุบพรรค

ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมที่ผ่านการพิจารณาจากพรรคเพื่อไทยให้เข้าสู่สภา คือ ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ เนื่องจากพรรคเพื่อไทยมองว่าร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ เป็นร่างที่มีความเป็นไปได้ในการที่จะได้รับการยอมรับจากสังคม เพราะมีเนื้อหาที่เป็นกลาง ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่งมากเกินไป เป็นการลดแรงต่อต้านกฎหมายฉบับนี้ที่กำลังเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างมากก่อนหน้านี้

การผลักดันกฎหมายนิรโทษกรรมทางการเมืองมีมาหลายยุคหลายสมัย แต่ละช่วงเวลานั้นต่างนิรโทษกรรมให้แก่นักโทษหรือผู้กระทำความผิดทางการเมืองแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นการนิรโทษกรรมให้นักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 แม้กระทั่งการนิรโทษกรรมความผิดฐานเป็นคอมมิวนิสต์ในยุคของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในชื่อกฎหมาย 66/23 เป็นต้น แต่ในยุคหลังรัฐประหารปี 2549 เกิดการชุมนุมทางการเมืองขึ้นหลายครั้ง และแต่ละครั้งเกิดการปะทะของผู้ชุมนุมและผู้ต่อต้าน นอกจากนั้นยังเกิดการนองเลือดหลายครั้งจากการสลายการชุมนุมของฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ สร้างความสูญเสียต่อภาพรวมของประเทศ โดยเฉพาะประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่รัฐ กองกำลังติดอาวุธไม่ทราบฝ่าย ผู้ชุมนุม ผู้ต่อต้าน และประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ เป็นต้น ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก แม้ฝ่ายรัฐบาลจะประกาศกฎหมายพิเศษเพื่อควบคุมสถานการณ์ก็ตาม อย่างไรก็ตามกฎหมายความมั่นคง พ.ร.ก.บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน กฎอัยการศึก ก็ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ทันที ผลพวงความรุนแรงจากเหตุการณ์ทางการเมืองนี้ ทำให้ผู้ชุมนุมทางการเมืองถูกดำเนินคดีตามกฎหมายพิเศษมากมาย โดยเฉพาะกลุ่มของคนเสื้อแดง ด้วยเหตุนี้ พรรคเพื่อไทยจึงนำประเด็นการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ชุมนุมเสื้อแดงหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมทางการเมือง มาเป็นนโยบายรณรงค์หาเสียงในปี 2554 จนได้รับชัยชนะสามารถจัดตั้งรัฐบาลในที่สุด ซึ่งภายในพรรคมิตัวแสดงในเรื่องนี้หลายฝ่าย หนึ่งในนั้นคือนายวรชัย เหมะ อดีตส.ส.สมุทรปราการ พรรคเพื่อไทย ซึ่งผันตัวจากแกนนำกลุ่มเสื้อแดงปากน้ำ เข้ามาผลักดันเรื่องการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ชุมนุมในรัฐสภา ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

“คือพรรคมินนโยบายที่จะช่วยเหลือประชาชนในประเด็นนี้อยู่แล้ว แต่ว่ารอจังหวะเงื่อนไข ขณะนั้นผมได้เข้าไปเยี่ยมผู้ต้องขังคดีเกี่ยวกับการชุมนุมที่เรือนจำพิเศษและหลายๆที่ พบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน อย่างยายเฒ่าอายุ 70 ถูกจับเพราะถูกถ่ายภาพติด อย่างนี้เนี่ยเป็นการจับแบบหว่านแห ผมรู้สึกว่ามันเขาเดือดร้อน ก็เลยคิดว่า ถ้าผมเป็นส.ส.ผมจะช่วยพวกเขาเหล่านี้ ” (วรชัย เหมะ ,สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2558)

จากบทสัมภาษณ์พบว่าประเด็นการนิรโทษกรรมนั้น พรรคเพื่อไทยมีแนวคิดจะผลักดันเรื่องนี้ อยู่แล้ว แต่รอจังหวะและเงื่อนไขที่จะดำเนินการนิรโทษกรรมอย่างไรและรูปแบบใด ความเดือดร้อน ของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบนั้น นายวรชัย เหมะมองว่าเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องเข้ามา ช่วยเหลือ เมื่อเขาเข้ามาเป็นส.ส. ก็ดำเนินการในเรื่องนี้ตามปณิธานที่ตั้งไว้ก่อนเป็นส.ส.

วันที่ 23 มี.ค. วรชัย เหมะ (2556, 16) กล่าวถึงความคืบหน้าการผลักดันร่างพ.ร.บ.นิรโทษ กรรม ฉบับ 42 ส.ส.ว่า ได้คุยกับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เมื่อวันที่ 21 มี.ค.

“ท่านกำชับให้ผมรีบดำเนินการเรื่องนี้ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ตกเป็นเหยื่อของ เหตุการณ์ทางการเมือง ไม่ต้องห่วงท่าน เรื่องนี้อย่าไปเกี่ยวกับท่าน ขณะที่ ส.ส.ยิ่งลักษณ์ ก็ พุดกับนายวรชัยในทำนองเดียวกัน ดังนั้นสัญญาไฟเขียวชัดเจนแล้ว ส.ส.น่าจะคุยกันง่าย ขึ้น จึงคิดว่าเมื่อร่าง พ.ร.บ.กู้เงิน 2 ล้านล้าน และร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นรายมาตราผ่าน กระบวนการในวาระแรกแล้ว ก็ต้องเอาเรื่องนิรโทษกรรมมาพิจารณาต่อทันทีภายหลังสมัย ประชุมนี้ ไม่มีเหตุผลที่จะต้องถอยหรือชะลออะไรอีกแล้ว”

สอดคล้องความคำกล่าวของนายสมคิด เชื้อคง ส.ส.อุบลราชธานี พรรคเพื่อไทย 1 ใน 42 ส.ส.ที่เสนอร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมกล่าวว่า

“ขณะนี้ได้หารือและทำความเข้าใจกับ ส.ส.พรรคชาติไทยพัฒนา เพื่อขอเสียง สนับสนุนในการเลื่อนร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมขึ้นมาเป็นวาระพิจารณาเร่งด่วนแล้ว ขณะ เดียวกัน น.พ.เชิดชัย ตันติศิรินทร์ ส.ส.บัญชีรายชื่อพรรคเพื่อไทย ก็ได้ไปหารือกับแกนนำ พรรคภูมิใจไทยเพื่อขอเสียงสนับสนุนด้วยเช่นกัน ทำให้ขณะนี้เสียงสนับสนุนด้วยเช่นกัน ทำ ให้ขณะนี้เสียงส.ส.ที่ยืนยันแล้วว่าจะสนับสนุนรวมแล้ว 100 กว่าเสียง” (สมคิด เชื้อคง 2556, 16)

รัฐบาลเพื่อไทยได้นำประเด็นการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ชุมนุมทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มคน เสื่อแดงที่เป็นกำลังหลักและฐานเสียงของพรรค รวมถึงพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรมาหาเสียง จนได้รับการ เลือกลงเข้ามาเป็นรัฐบาล จากนั้นสมาชิกพรรคส่วนหนึ่งได้หยิบยกเรื่องนี้เสนอต่อรัฐสภา หนึ่งในนั้น คือกลุ่มของนายวรชัย เหมะ แต่ทั้งนี้ การเสนอร่างพ.ร.บ.ลักษณะนี้ยังมีกลุ่มอื่นๆและพรรคอื่นๆร่วม เสนอด้วย เช่น กลุ่มญาติผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุม กลุ่มนิติราษฎร์ พรรคมาตุภูมิโดยการนำของ

พลเอกสนธิ บุญรัตนกุลิน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม รัฐสภาเลือกที่จะรับร่างของนายวรชัย เหมะเข้ามาพิจารณาในเดือนตุลาคม พ.ศ.2556 ซึ่งจะมีผลให้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรหลุดพ้นจากโทษผิดในคดีต่างๆที่ศาลได้ตัดสินไปแล้ว และสามารถเดินทางกลับประเทศไทยได้ (คริส เบเกอร์ and ผาสุก พงษ์ไพจิตร 2557, 407) เพราะชั้นกรรมาธิการได้แก้ไขรายละเอียดของร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะผิดไปจากเดิม จนนำไปสู่การชุมนุมต่อต้านร่างพ.ร.บ.ครั้งใหญ่และยกระดับการชุมนุมลี้ลับรัฐบาลยิ่งลักษณ์

ความสำคัญและหลักการของร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะนั้นมาจากสภาพการเมืองในขณะนั้น มีความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ทางการเมืองเรื่องสีที่รุนแรง อันนำมาสู่ปัญหาการแบ่งแยกประชาชนเป็น 2 กลุ่มใหญ่ (เสื้อเหลืองและเสื้อแดง) เกิดการปะทะกันระหว่างประชาชนด้วยกันเอง และกับเจ้าหน้าที่รัฐ ปัญหาดังกล่าว ยังนำมาซึ่งความสูญเสียในหลายเหตุการณ์ อาทิเช่น การสลายการชุมนุมการปิดล้อมรัฐสภาของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2551 และการกระชับพื้นที่การชุมนุมของ นปช. ในเดือนเมษายนและพฤษภาคม พ.ศ.2553 เป็นต้น ผลพวงจากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ได้นำไปสู่ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งประชาชนผู้ชุมนุมยังกลายเป็นผู้กระทำความผิด พ.ร.บ.ความมั่นคง ที่มีได้รับการประกันตัว โดยเฉพาะกลุ่มผู้ชุมนุมกลุ่มนปช. เหตุการณ์ทางการเมืองทั้งหมดทั้งหมดนี้ นับว่าเป็นประวัติศาสตร์บาดแผลที่สำคัญในการเมืองไทยขณะนั้น จากเหตุผลดังกล่าว พรรคเพื่อไทยเชื่อว่ากฎหมายฉบับนี้จะเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญอันจะนำพาประเทศให้ก้าวพ้นปัญหาความขัดแย้งและกลับสู่บรรยากาศของความสงบสุขได้อีกครั้ง

อีกด้านหนึ่ง การออกพ.ร.บ.นิรโทษกรรมยังถูกมองว่าเป็นเพียงช่องทางให้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเดินทางกลับประเทศไทยอย่างสง่างาม เพราะต้องเข้าใจว่าพ.ต.ท.ทักษิณได้พยายามหาช่องทางกลับมาโดยตลอด โดยเฉพาะประเด็นคลิปเสียง “ถั่งเช่า” ระหว่างพล.อ.ยุทธศักดิ์ ศศิประภา กับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คลิปเสียงนี้สะท้อนถึงความพยายามที่จะเคลียร์ทางให้พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเดินทางกลับประเทศไทย โดยให้พล.อ.ยุทธศักดิ์ เข้าเจรจากับพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ เพื่อแสดงความจำนงว่าพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรจะเลิกเล่นการเมืองและขอตำแหน่งที่ปรึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันฯ จากที่ถูกมองว่าพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรไม่จงรักภักดีต่อสถาบันเท่าใดนัก ทั้งนี้ ใจความสำคัญของบทสนทนา คือการใช้อำนาจผ่านสภากลาโหมเพื่อออกเป็นพ.ร.บ.นิรโทษกรรมแล้วนำเข้าสู่สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) จากนั้นแปรสภาพให้เป็นพระราชกำหนดนิรโทษกรรม เพื่อง่ายต่อการประกาศใช้ เพราะมิได้ผ่านรัฐสภา ที่สุดแล้วแผนการนี้ก็ถูกยกเลิกไปเพราะคลิปเสียงการสนทนาที่ได้หลุดสู่สังคมออนไลน์ และฝ่ายทหารยืนยันว่าจะไม่นำเรื่องนี้เข้ามาพิจารณา (วาสนา นาน่วม 2557, 261-267)

สอดคล้องกับ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตผู้บัญชาการทหารบก ที่กล่าวถึงถึงกรณีเสนอ กฎหมายนิรโทษกรรมเข้าสู่ที่ประชุมสภาภิโหมโดยอ้างเหตุผลว่าเป็นเรื่องความมั่นคงสงบเรียบร้อย ของประเทศทำได้หรือไม่ ว่า

“เรื่อง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ไม่สามารถยื่นเข้าพิจารณาในสภาภิโหมได้ และไม่มี ใครนำเข้ามาเพราะกติกายังมีอีกเยอะ ซึ่งตามที่เป็นข่าวอดีตปลัดกระทรวงภิโหมได้ชี้แจง ไปแล้วว่าไม่สามารถนำเข้าสภาภิโหมได้” (ประยุทธ์ จันทร์โอชา 2556, 14)

ความพยายามของการผลักดันกฎหมายนิรโทษกรรมนั้น จากการค้นคว้าพบว่านอกจากจะ ออกกฎหมายผ่านรัฐสภาแล้วยังพบว่ามีช่องทางอื่น อย่างการเสนอร่างกฎหมายนิรโทษกรรมผ่านสภาภิโหมที่น.ส.ยิ่งลักษณ์ นายกรัฐมนตรีหนึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงภิโหมอยู่ จากนั้นให้เสนอ เรื่องส่งต่อให้สภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) จากนั้นแปรสภาพให้เป็นพระราชกำหนดนิรโทษกรรม เพื่อจ่ายต่อการประกาศใช้เพราะมิได้ผ่านรัฐสภา แต่แล้วเรื่องดังกล่าวก็ยุติลงเมื่อมีคลิปเสียงหลุด ด้าน พลเอกประยุทธ์ได้ออกมาแสดงท่าทีว่าเรื่องนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะกติกายังมีอีกมากมายที่สามารถ ผลักดันเรื่องให้สำเร็จ

ระยะแรกเริ่มการผลักดันร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัยนั้น ได้เกิดข้อเรียกร้องและ ทวงสัญญาจากผู้ชุมนุมคนเสื้อแดง รวมถึงส.ส.ภายในพรรคเพื่อไทยจำนวนหนึ่งด้วย ในเดือนมีนาคม 2556 ที่ประชุมพรรคเพื่อไทยภายใต้ชื่อคณะทำงานประสานภารกิจของพรรคที่นำโดย นายภูมิธรรม เวชยชัย เลขาธิการพรรค นายสาโรจน์ หงษ์ชูเวช รอง ผอ.พรรคเพื่อไทย นายนภดล ปัทมะ ที่ปรึกษา กฎหมายของทักษิณ และนายชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมายพรรคเพื่อไทย ในที่ประชุมนั้น พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้ “สไลป์” (การโทรศัพท์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยเสียงและภาพเคลื่อนไหว) เข้ามาในที่ประชุม พ.ต.ท.ทักษิณพูดถึงสถานการณ์ด้านต่างๆของพรรคโดยเฉพาะเรื่องการปรองดอง กับฝ่ายทหาร ฝ่ายอำมาตย์ และฝ่ายตรงข้าม ที่เขามองว่าพรรคเพื่อไทยยังทำงานได้ไม่เข้าเป้าที่ คาดหวังไว้ นอกจากนี้การนิ่งเฉยของพรรคในเรื่องนี้ ทำให้คนเสื้อแดงส่วนหนึ่งเริ่มไม่พอใจพรรค เพราะดูเหมือนว่าพรรคทอดทิ้งพวกเขา จากก่อนหน้านี้ที่คนเสื้อแดงต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและพรรค ของพ.ต.ท.ทักษิณมาโดยตลอด พ.ต.ท.ทักษิณจึงต้องการให้พรรคเพื่อไทยเร่งเดินหน้าออกกฎหมายนิร โทษกรรมให้แก่คนเสื้อแดงที่ตกเป็นนักโทษการเมือง เพื่อแสดงความจริงใจว่าพรรคไม่ได้ทอดทิ้ง แต่ อยากรักก็ตาม ต้องเดินหน้าไปอย่างระมัดระวัง เพื่อลดข้อครหาว่าช่วยพ.ต.ท.ทักษิณและแกนนำไป ด้วย (เนชั่นสุดสัปดาห์ 2556, 10)

ตรงจุดนี้ ผู้วิจัยมองว่าการสไลป์ครั้งนี้ของพ.ต.ท.ทักษิณคงเป็นเพียงเกมการเมืองเพื่อเอาใจ มวลชนของเขา ควบคู่กับการเช็คกระแสต่อต้านและสนับสนุนกฎหมายนิรโทษกรรม ด้านน้องสาว

อย่างนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณะมองว่า กรณีร่างกฎหมายนิรโทษกรรมเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติที่จะออกเป็นพระราชบัญญัติ แทนการเร่งออกโดยฝ่ายบริหารอย่างพระราชกำหนด

นายวรชัย เหมะ ร่วมกับ ส.ส.อีก 42 คน ได้ลงชื่อเสนอร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม นายวรชัยใช้เอกสิทธิ์การเป็นส.ส.เสนอร่างกฎหมายนี้ขึ้นมาพิจารณาในวาระเร่งด่วน สอดคล้องกับท่าทีของพ.ต.ท.ทักษิณที่หลายครั้งได้ สโกไปไปยังเวทีชุมนุมของกลุ่มเสื้อแดง เพื่อยืนยันว่าพรรคเพื่อไทยเร่งเดินหน้าการออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่นักโทษการเมือง ร่างพ.ร.บ.นี้มีชื่อเต็มว่า “ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ...” ผลจากร่างพ.ร.บ.นี้ทำให้นายวรชัย เหมะเป็นที่รู้จักในสื่อทางการเมืองในวงกว้าง อีกด้านหนึ่ง เกิดเสียงคัดค้านจากหลายกลุ่มต่อร่างกฎหมายนี้ ไม่ว่าจะเป็นส.ส.ภายในพรรคเองที่กังวลว่าร่างกฎหมายดังกล่าวจะนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง จนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ด้านฝ่ายค้านมองว่าร่างกฎหมายนี้มุ่งนิรโทษกรรมให้แก่แกนนำเสื้อแดงและตัวของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในขณะที่เดียวกันกลุ่มอื่นๆที่ร่วมอุดมการณ์อย่างพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก็ออกมาคัดค้าน รวมถึงกลุ่มเสื้อแดงนปช.และเสื้อแดงอิสระอื่นๆมีท่าทีคัดค้านเช่นกัน (มติชนสุดสัปดาห์ 2556b, 9-10, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 2556, 4-5)

ด้านความเห็นของนายวรชัย เหมะ และส.ส.พรรคเพื่อไทยคนอื่นๆในระยะแรกเริ่มของการเสนอร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ดังนี้

“วันหนึ่งผมได้คุยกับเพื่อน หมอเชิดชัย ตันติศิรินทร์ ส.ส.สมคิด เชื่อคง จะทำอะไรที่จะช่วยเหลือพี่น้องประชาชน ที่เขาถูกขัง เรามาคุยกันว่าเรามีอำนาจหน้าที่อย่างไรก็ใช้ตามอำนาจหน้าที่ของเรา แล้วก็ได้คุยกับกลุ่มทนายปรึกษากันว่าจะทำอย่างไร วันรุ่งขึ้นเราจึงมาร่างว่าเนื้อหาของร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมกัน รู้สึกว่าจะ 7 มาตรา หลังจากนั้นเราก็มาแถลงข่าวโดยที่ไม่ได้ปรึกษาพรรคเลย เราทำกันเองเลย เพราะการทำกฎหมายต้องผ่านมติที่ประชุมพรรค ผมอาจจะลัดขั้นตอน เพราะเข้าที่ประชุมมันหลายเรื่อง มันช้า เดี่ยวคนโน้นคนนี้อภิปราย หลังจากนั้นพรรคเพื่อไทยนัดประชุมพรรคด่วนในประเด็นนี้ เขาถกกัน คนไม่เห็นด้วยก็มีนะ แต่คนเห็นด้วยมากกว่า สุดท้ายนายยงยิ่งลักษณ์ก็สรุปในที่ประชุมพรรคว่าเอาร่างของพี่เงาะนั่นแหละ คือของผม” (วรชัย เหมะ, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2558)

จากข้อมูลที่นายวรชัย เหมะให้กับผู้วิจัยนั้น มองได้ว่าประเด็นการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ชุมนุมหรือประชาชนผู้ได้รับผลกระทบก็ตานั้น เป็นเรื่องหลักๆที่เขาตั้งใจจะผลักดันในฐานะส.ส.ตามอำนาจ

หน้าที่ที่สามารถทำได้ เมื่อเสนอเรื่องนี้ในพรรค น.ส.ยิ่งลักษณ์นายภาก็เห็นด้วย แต่ทั้งนี้ ผลของการ แกลงข่าวต่อสื่อมวลชนทำให้เขาเป็นที่รู้จักในทางการเมืองมากขึ้นกว่าเดิม และพรรคเพื่อไทยเองก็นัด ประชุมโดยนำประเด็นดังกล่าวเข้าเป็นวาระในการถก จนได้ผลสรุปว่าเอาร่างของนายวรชัย เหมะเข้า ขั้นตอนของรัฐสภาต่อไป แต่เหตุใดพรรคเพื่อไทยจึงเลือกร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมฉบับนี้ทั้งที่มีผู้เสนอ มากมายหลายกลุ่ม เมื่อผู้วิจัยได้สอบถามประเด็นนี้กับนายชวลิต วิชยสุทธิ์ได้ความว่า

“การปรองดองเป็นสิ่งที่ต้องทำ พรรคเพื่อไทยจะหยิบร่างพ.ร.บ.ฉบับไหนมา พิจารณาก็ได้ เพราะท้ายที่สุดแล้วสามารถเปลี่ยนเนื้อให้เหมาะสมในชั้นกรรมาธิการ” (ชวลิต วิชยสุทธิ์,สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558)

จากข้อมูลที่นายชวลิตให้กับผู้วิจัยพบว่า พรรคเพื่อไทยมีธงหรือเป้าหมายที่จะนิรโทษกรรมให้ ทุกฝ่ายอยู่แล้ว อีกแง่มุมหนึ่ง การเสนอร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัยเป็นเพียงเครื่องมือวัด กระแสการสนับสนุนและกระแสต่อต้านเท่านั้น เพราะพรรคมีเป้าหมายที่จะนิรโทษกรรมให้พรรค ได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยเฉพาะเอื้อประโยชน์ต่อพ.ต.ท.ทักษิณ ด้านความเห็นของพ.ต.ท. ทักษิณเกี่ยวกับร่างพ.ร.บ.ฉบับนี้ปรากฏจากการให้ข้อมูลของนายวรชัย ที่ว่า

“ตอนทำงานโบันซ์ซ่า เขาใหญ่ ท่านทักษิณก็โฟนอินเข้ามา ท่านก็พูดถึงประเด็นนี้ ก็ บอกว่าเอาร่างของวรชัยนั้นแหละ ผลสรุปก็คือเอาของผมเข้าสภา ก็ผ่านวาระ 1 พอเข้า กรรมาธิการ ก็มีคนเปลี่ยนสาระสำคัญจนกลายเป็นพ.ร.บ.ยกแข่ง ผมก็ค้าน ผมก็ไม่เห็นด้วย การทำอย่างนี้เนี่ย ทำให้การขับเคลื่อนของฝ่ายค้านรุนแรงขึ้น” (วรชัย เหมะ,สัมภาษณ์ทาง โทรศัพย์โดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2558)

จากข้อมูลที่สัมภาษณ์นายวรชัย เหมะข้างต้น ผู้วิจัยมองว่าเป็นวิธีการสร้างความมั่นใจให้แก่ ประชาชนผู้สนับสนุนพรรคว่าพรรคและตัวพ.ต.ท.ทักษิณมิได้ทอดทิ้งคนเสื้อแดงที่ถูกดำเนินคดี การเมือง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อร่างนี้เข้าสู่สภาในชั้นกรรมาธิการเนื้อหาของร่างกฎหมายถูกเปลี่ยนไป จากเดิม คือ นิรโทษกรรมให้แก่ทุกคนทุกฝ่าย แม้แต่พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แกนนำ และรัฐบาล อภิสิทธิ์ที่สั่งให้เข้าหน้าที่รัฐเข้าสลายการชุมนุมกลุ่มคนเสื้อแดง จากเหตุนี้ ทำให้ฝ่ายค้านและผู้ไม่เห็น ด้วยเข้าชุมนุมต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์จำนวนมาก

ซึ่งเดิมที่ร่างนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่มาตรา 3 และ 4 ที่ระบุเกี่ยวกับการล้างผิดให้แก่ผู้กระทำ ความผิดจากผลพวงและเกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมทางการเมืองและไม่ได้เข้าร่วม นับตั้งแต่วันที่ 19

กันยายน พ.ศ.2549 ถึง 10 พฤษภาคม พ.ศ.2554 ทั้งนี้ ภายในเนื้อหาไม่ได้ระบุการล้างผิดให้เหล่าแกนนำ ผู้มีอำนาจตัดสินใจ หรือสั่งการให้เคลื่อนไหวกองการการเมืองในห้วงระยะเวลาดังกล่าว รวมถึงนิรโทษกรรมให้เจ้าหน้าที่รัฐที่ไม่ใช่ระดับสั่งการด้วย (มติชนสุดสัปดาห์ 2556c, 9-10)

เมื่อร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนดำเนินการของรัฐสภา ขณะเดียวกัน ก็เกิดกลุ่มต่อต้านแทบจะทันที นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ที่จัดเวทีวิพากษ์วิจารณ์ที่มาที่ไปและจุดประสงค์ที่แท้จริงของกฎหมายนิรโทษกรรมฉบับนี้ พรรคประชาธิปัตย์จัดเวทีการเมืองหลายจุดในกรุงเทพมหานคร พร้อมทั้งถ่ายทอดสดการปราศรัยของคนในพรรคและกลุ่มย่อยต่างๆ ที่มีอุดมการณ์ร่วมผ่านช่องทีวีดาวเทียม Blue sky เพื่อเดินเกมนอกสภาโดยมีนายสุเทพ เทือกสุบรรณเป็นแกนนำร่วมกับกลุ่มอื่นๆ อาทิ พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย กลุ่มหน้ากากขาว ไทยสปริง องค์กรพิทักษ์สยามภายใต้ชื่อ “กองทัพประชาชน” และกลุ่มย่อยอื่นๆ เหตุที่พรรคประชาธิปัตย์เลือกต่อสู้นอกสภานั้น นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ ส.ส.พัทลุงกล่าวไว้ว่า “พรรคประชาธิปัตย์ จะคัดค้านอย่างแน่นนอน เพราะรู้ว่า การต่อสู้ตามระบบรัฐสภา ไม่มีทางชนะ” จะเห็นได้ว่าพรรคประชาธิปัตย์คงสู้นอกสภาอย่างเต็มที่แน่นอน นอกจากนี้ ทางด้านนายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฎ์ ส.ส.บัญชีรายชื่อพรรคประชาธิปัตย์ ตำแหน่งประธานคณะกรรมการประสานงานพรรคร่วมฝ่ายค้านหรือ “วิปฝ่ายค้าน” แถลงมติวิปฝ่ายค้านไว้ว่า (มติชนสุดสัปดาห์ 2556c, 10-11)

“1.ทำลายระบบนิติรัฐ นิติธรรม

2.เป็นการนิรโทษกรรมจะล้างผิดให้แก่ผู้กระทำความผิดฐานก่อการร้าย เผาสถานที่ราชการ เอกชน การกระทำความผิดต่อชีวิตและร่างกาย ฆ่าคนตาย และหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

3.จะเป็นหัวเชื้อที่นำไปสู่การนิรโทษกรรมยกเว้นหรือสุดซอย

4.การนิรโทษกรรมยกเว้น ไม่ได้นำไปสู่การปรองดอง

5.กฎหมายฉบับนี้ขัดกับรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ที่ระบุว่าบุคคลย่อมเสมอกันในทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเท่าเทียมกัน

ฝ่ายค้านในขณะนั้นมีเสียงในสภาเพียง 170 เสียง ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะยับยั้งร่างกฎหมายนิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ แต่อย่างไรก็ตาม พรรคประชาธิปัตย์ยังคงต่อสู้ในภายในสภาแม้รู้ดีว่าช่องทางนี้ไม่มีโอกาสชนะพรรครัฐบาลได้ พรรคประชาธิปัตย์มอบหมายให้นายบุญยอด สุขถิ่นไทยทำหน้าที่นำการอภิปรายคัดค้านร่างกฎหมายนิรโทษกรรมในสภาพร้อมกับสมาชิกฝ่ายค้านคนอื่นๆ

หลักการและเหตุผลของร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ของนายวรชัย เหมะ

ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรม ฉบับของนายวรชัย เหมะนี้ เป็นกฎหมายว่าด้วยการนิรโทษกรรม แก่ผู้กระทำความผิดทางการเมือง อันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมืองของประชาชน นับตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ.2554 ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้ง ในสังคมไทยอันเนื่องมาจากการชุมนุมทางการเมือง จนนำไปสู่ความรุนแรงหลายเหตุการณ์ เช่น การ สลายการชุมนุม , การยึดทำเนียบรัฐบาล , การยึดสนามบิน , การสลายการชุมนุมที่สี่แยกราชประสงค์ , การเผาสถานที่ราชการ รวมถึงห้างสรรพสินค้าชื่อดังหลายแห่ง จนนำไปสู่การกล่าวหาและมีการ ดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ทำให้บุคคลดังกล่าวถูกจำกัดเสรีภาพและอิสรภาพใน ระหว่างการถูกกล่าวหาทางอาญา โดยเป็นผลมาจากการที่ภาครัฐได้ประกาศและบังคับใช้กฎหมายที่ เคร่งครัดและขาดความยืดหยุ่น ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าว ได้เกิดเป็นปัญหาเรื้อรังลงไปสู่สังคมไทยใน ทุกระดับ และนำมาซึ่งความหวั่นไหว ขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตให้เป็นปกติสุขของ ประชาชนทั่วไป ปรากฏการณ์ดังกล่าวสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประเทศชาติ ทั้งทางด้าน ความมั่นคง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยจึงเห็นสมควรให้มีการ นิรโทษกรรมแก่ประชาชน ผู้แสดงออกซึ่งความคิดทางการเมือง ชุมนุมทางการเมือง และผู้ต่อสู้ขัดขืน เจ้าหน้าที่รัฐ หรือการกระทำอันกระทบต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเหตุการณ์สืบเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง และเพื่อลดความขัดแย้ง และ สร้างความปรองดองของคนในชาติ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายนิรโทษกรรม

ตามหลักการและเหตุผลของร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ นั้นมุ่งนิรโทษกรรม ให้แก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการชุมนุมทางการเมืองทุกฝ่าย หรือ การทำผิด พ.ร.บ.ความ มั่นคง ฯลฯ แต่มิได้มุ่งนิรโทษกรรมให้แก่ผู้นำ เจ้าหน้าที่รัฐ ตำรวจ ทหาร รัฐบาลหรือแม้กระทั่งอดีตนายกฯ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่อย่างไรก็ตามในขณะนี้ ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรม ได้ผ่านการพิจารณา ของรัฐสภาเพียงวาระแรกเท่านั้น เนื้อหาต่าง ๆ ใน พ.ร.บ. อาจเปลี่ยนแปลงได้ ตามความเห็นของ คณะกรรมาธิการแปรญัตติในรัฐสภา ในวาระที่ 2 ต่อไป

ขณะที่ร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ ส.ส.สมุทรปราการ พรรคเพื่อไทยและ คณะเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรวาระ 2 ในวันที่ 31 ตุลาคม 2556 คณะกรรมาธิการ ภายใต้อำนาจ “คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิด เนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน...” เสียงข้างมากได้แก้ไข เนื้อหาจากร่างเดิม นายวรชัย เหมะที่มีวัตถุประสงค์ต้องการให้นิรโทษกรรมประชาชนผู้ได้รับ ผลกระทบ ซึ่งแก้ไขเป็นนิรโทษกรรมให้ครอบคลุมถึง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รวมถึงเจ้าหน้าที่ระดับสั่งการในเหตุการณ์สลายการชุมนุมและเหล่าแกนนำที่มี คดีติดตัวทั้งฝ่ายเสื้อแดงและเสื้อเหลือง โดยเฉพาะในมาตรา 3 และมาตรา 4 ของร่างพ.ร.บ. ซึ่งเป็น

หัวใจหลักของกฎหมาย จากเหตุดังกล่าว ทำให้ญาติผู้สูญเสียจากเหตุการณ์ปี 2553 พรรคฝ่ายค้าน Human right watch แคนนำเสื้อแดง กลุ่มเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย แสดงท่าทีต่อต้าน เพราะการแก้ไขเนื้อหานี้ได้ nirโทษกรรมให้แก่ คดีอาญา เช่น การสลายการชุมนุม การฆ่า การเผา และคดีทุจริตคอร์รัปชันที่อยู่ในระหว่างขั้นตอนของศาลอีกด้วย

ต่อมาเกิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรนัดพิเศษขึ้น เพื่อพิจารณาร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรม ในวาระ 2 และ วาระ 3 ต่อกัน โดยการพิจารณาร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมทั้ง 2 วาระนั้น ใช้เวลาพิจารณาทั้งสิ้น 19 ชม. โดยปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเวลา 04.25 น.ของวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 จนร่างนี้ถูกสื่อมวลชนและสังคมขนานนามว่า “ร่างพ.ร.บ.ลักหลับ” (คม ชัด ลึก 2556, 3)

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ ก่อน-หลังกรรมาธิการแก้ไข

ร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมเดิม	ร่าง พ.ร.บ. นิรโทษกรรมหลัง กรรมวิธีการแก้ไข
มาตรา 1 พ.ร.บ.นี้เรียกว่า “พ.ร.บ.ร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. ....”	ไม่เปลี่ยนแปลง
มาตรา 2 พ.ร.บ.นี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป	ไม่เปลี่ยนแปลง
มาตรา 3 ให้บรรดาการกระทำใดๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการชุมนุมทางการเมืองหรือการแสดงออกทางการเมือง หรือบุคคลซึ่งไม่ได้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมือง แต่กระทำการนั้นมีมูลเหตุเกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับความขัดแย้งทางการเมือง โดยการกล่าวด้วยวาจาหรือโฆษณาด้วยวิธีการใดเพื่อเรียกร้องหรือให้มีการต่อต้านรัฐ การป้องกันตน การต่อสู้ขัดขืนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการชุมนุม การประท้วง หรือการแสดงออกด้วยวิธีการใดๆ อันอาจเป็นการกระทบต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคลอื่น ซึ่งเป็นเหตุการณ์สืบเนื่องจากการชุมนุมทางการเมืองหรือการแสดงออกทางการเมือง ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ไม่เป็นความผิดต่อไปและให้ผู้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง การกระทำในวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการกระทำใดๆ ของบรรดาผู้ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจหรือสั่งการให้มีการเคลื่อนไหวกองกำลังในเมืองในห้วงระยะเวลาดังกล่าว	มาตรา 3 ให้บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นของบุคคลหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมือง หรือความขัดแย้งทางการเมือง หรือถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยคณะบุคคลหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 รวมทั้งองค์กรหรือหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องดังกล่าวสืบเนื่องต่อมาที่เกิดขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2547 ถึงวันที่ 8 สิงหาคมพ.ศ. 2556 ไม่ว่าผู้กระทำจะได้กระทำในฐานะตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ หากการกระทำนั้นผิดต่อกฎหมายก็ให้ผู้กระทำพ้นจากความผิดและความรับผิดโดยสิ้นเชิง การกระทำตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 112

<p>มาตรา 4 เมื่อ พ.ร.บ.นี้มีผลใช้บังคับแล้ว ถ้าผู้กระทำการตามมาตรา 3 วรรคหนึ่ง ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลหรืออยู่ในระหว่างการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนผู้ซึ่งมีอำนาจสอบสวนหรือพนักงานอัยการระงับการสอบสวนหรือการฟ้องร้อง หากถูกฟ้องต่อศาลแล้วให้พนักงานอัยการหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องระงับการฟ้อง หรือให้ถอนฟ้อง ถ้าผู้นั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีไม่ว่าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นเอง ให้ศาลพิพากษายกฟ้องหรือมีคำสั่งจำหน่ายคดี ในกรณีที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษบุคคลใดก่อนวันที่ พ.ร.บ.นี้มีผลใช้บังคับ ให้ถือว่าบุคคลนั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดถ้าผู้นั้นอยู่ระหว่างการรับโทษ ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลงและปล่อยตัวผู้นั้น</p> 	<p>มาตรา 4 เมื่อ พ.ร.บ.นี้มีผลใช้บังคับแล้ว ถ้าผู้กระทำการตามมาตรา 3 ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาลหรืออยู่ในระหว่างการสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนผู้ซึ่งมีอำนาจสอบสวนหรือพนักงานอัยการระงับการสอบสวนหรือการฟ้องร้อง หากถูกฟ้องต่อศาลแล้วให้พนักงานอัยการหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องระงับการฟ้อง ถ้าผู้นั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีไม่ว่าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นเอง ให้ศาลพิพากษายกฟ้องหรือมีคำสั่งจำหน่ายคดี ในกรณีที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษบุคคลใดก่อนวันที่ พ.ร.บ.นี้มีผลใช้บังคับ ให้ถือว่าบุคคลนั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด ในกรณีที่บุคคลใดอยู่ระหว่างการรับโทษ ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลงและปล่อยตัวผู้นั้น ทั้งนี้ ให้ทุกองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องปฏิบัติต่อผู้กระทำการตามมาตรา 3 ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ โดยเคร่งครัดต่อไป</p>
<p>มาตรา 5 การนิรโทษกรรมตาม พ.ร.บ.นี้ ไม่ก่อให้เกิดสิทธิผู้ได้รับนิรโทษกรรมในอันที่จะเรียกร้องสิทธิ หรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น</p>	<p>มาตรา 5 การนิรโทษกรรมตาม พ.ร.บ.นี้ ไม่ก่อให้เกิดสิทธิผู้ได้รับนิรโทษกรรมในอันที่จะเรียกร้องสิทธิ หรือประโยชน์ใดๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการชุมนุมทางการเมือง หรือการแสดงออกทางการเมือง</p>
<p>มาตรา 6 การดำเนินการใดๆ ตาม พ.ร.บ.นี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิของบุคคลซึ่งไม่ใช่องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐในการเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่ง จากการกระทำของบุคคลใดซึ่งพ้นจากความรับผิดชอบตาม พ.ร.บ.นี้ และทำให้ตนต้องได้รับความเสียหาย</p>	<p>ไม่เปลี่ยนแปลง</p>
<p>มาตรา 7 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตาม พ.ร.บ.นี้</p>	<p>ไม่เปลี่ยนแปลง</p>

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

จากตารางเปรียบเทียบร่างพ.ร.บ.แบบเดิมและแบบแก้ไขนั้น เมื่อนำมาพิจารณาแล้วนั้นจะพบข้อแตกต่างที่ชัดเจนอยู่หลายประการ ประการแรกโดยเฉพาะมาตรา 3 ที่เป็นหัวใจหลักของร่างกฎหมายฉบับนี้ ประการแรกนั้นผู้วิจัยมองว่าการเปลี่ยนแปลงห้วงเวลานิรโทษกรรมหรือช่วงเวลาที่จะได้รับประโยชน์จากกฎหมายนิรโทษกรรม ที่ในร่างกฎหมายเดิมนิรโทษกรรมให้การกระทำที่เกิดขึ้นโดยระบอบวันที่ในช่วงเหตุการณ์ที่มีการรัฐประหาร ตั้งแต่วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เรื่อยมาจนกระทั่งถึงวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ในขณะที่ร่างของคณะกรรมการสิทธิการวิสามัญฯ กำหนดระยะเวลาไว้ว่าตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2547 เรื่อยมาจนถึงวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2556 (นันทวัฒน์ บรมานันท์ 2556)

ข้อแตกต่างประการต่อมาก็คือ ตัวบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากร่างกฎหมายนิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ เสนอร่างกฎหมายฉบับนี้ต่อสภาผู้แทนราษฎร ก็มีคำถามตามมามากมายภายในสภาว่า ที่ใช้คำว่า “บุคคล” ในร่างมาตรา 3 นั้น รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการสลายการชุมนุมจนนำไปสู่การบาดเจ็บและล้มตายด้วยหรือไม่ ซึ่งนายวรชัย เหมะก็มีการออกมาชี้แจงว่าไม่รวม แต่ในร่างกฎหมายนิรโทษกรรมที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการสิทธิการวิสามัญฯ ได้กลับหลักการดังกล่าวด้วยการบัญญัติให้นิรโทษกรรมตัวการ ผู้สนับสนุน ผู้ใช้ให้กระทำ หรือผู้ถูกใช้ภาษาง่ายๆ ก็คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมจนนำไปสู่การบาดเจ็บและล้มตาย รวมถึงผู้สั่งการต่างก็ได้รับผลจากการนิรโทษกรรมครั้งนี้ด้วย และเมื่อพิจารณาระยะเวลา รวมไปถึงการใช้ถ้อยคำด้วยแล้ว ร่างกฎหมายนิรโทษกรรมฉบับนี้ยังมีผลรวมไปถึงการกระทำต่างๆ ของนักการเมืองที่ไม่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมทางการเมืองหรือการแสดงออกทางการเมืองอีกด้วย หรืออาจมองได้อีกแง่ว่าคณะกรรมการฯแก้ไขหลักการของร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมเพื่อช่วยเหลือพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรหรือไม่ เพราะหากพิจารณาดูแล้วนั้นพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้รับประโยชน์จากกฎหมายนี้มากกว่าฝ่ายใดๆ (นันทวัฒน์ บรมานันท์ 2556) นอกจากนี้ นายวรชัย ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของร่างพ.ร.บ.นี้เอาไว้ว่า

“การปรับเปลี่ยนเนื้อหาและหลักการของร่างพ.ร.บ.ผมนั้น ฝ่ายกฎหมายของพรรคเป็นผู้เสนอ เพราะเขามองว่าไหนๆจะทำแล้วก็ทำให้มันลุดไปเลย ซึ่งตรงนี้ผมและเพื่อนๆก็ค้านไม่เห็นด้วย แต่เสียงไม่สู้ จนออกมาเป็นอย่างที่เห็น แต่อย่างไรก็ตามพรรคก็มีได้ลงโทษแก่คนที่คิดจะเปลี่ยนแปลงเนื้อหา ยังคงปรากฏรายชื่อของพวกเขาอยู่เมื่อจัดการเลือกตั้งครั้งล่าสุด ผมมองว่าพรรคเองคงได้รับบทเรียนที่แสนหนักแล้ว จึงไม่ยากลงโทษคนกันเอง

ภายในพรรค มาเริ่มกันใหม่จะดีกว่าครับ” (วรชัย เหมะ, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2558)

อีกด้านหนึ่งนั้น นายวรชัย เหมะให้สัมภาษณ์ไว้ว่าการแก้ไขร่างพ.ร.บ.ของเขาเป็นความเห็นของนักกฎหมายภายในพรรคซึ่งมิได้ระบุว่าเป็นผู้ใด อีกทั้งนายวรชัย เหมะเองได้คัดค้านการแก้ไขดังกล่าว แต่ไม่เป็นผล เสียงส่วนใหญ่เห็นว่าควรที่จะแก้ไข แต่ผลของการกระทำดังกล่าวก็สร้างความเสียหายและผลสะท้อนต่อพรรคและการเมืองไทยเป็นอย่างมาก แต่ท่าทีของพรรคเพื่อไทยมิได้ลงโทษบุคคลหรือกลุ่มคนที่ผลักดันเรื่องดังกล่าว ตรงนี้แสดงให้เห็นว่าพรรคขาดความสถาบันทางการเมืองเพราะเมื่อสมาชิกพรรคเดินยุทธศาสตร์ของพรรคผิด ย่อมถูกลงโทษตามข้อบังคับพรรค

ความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนเนื้อหาของร่างพ.ร.บ.นี้มีตัวแสดงอยู่หลายฝ่ายภายในพรรค ซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการแปรญัตติ ที่นำโดยนายสามารถ แก้วมีชัย ดำรงตำแหน่งประธาน นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ รองประธาน นายชวลิต วิชยสุทธิ์ เลขาธิการ คณะกรรมการยุทธศาสตร์พรรคที่มีนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นประธาน ร่วมกับการเคลื่อนไหวภายในพรรคของนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ เป็นต้น ซึ่งการแก้ไขร่างพ.ร.บ.ดังกล่าวเป็นผลพวงมาจากนายประยุทธ์เป็นผู้เสนอให้ปรับโครงสร้างแก้ไขทุกฝ่าย และกรรมการเสียงส่วนใหญ่ก็เห็นด้วย แต่ตรงนี้ ผู้วิจัยมองว่าลำพังนายประยุทธ์คนเดียวไม่สามารถลอบบีคนอื่น ๆ โดยลำพัง พ.ต.ท.ทักษิณ นายสมชาย และนางเยาวภาอาจจะมีบทบาทอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ดังกล่าว (มติชนสุดสัปดาห์ 2556a, 8) ด้านนายชวลิต วิชยสุทธิ์ได้ให้ความเห็นเอาไว้ว่า

“ผมเป็นหนึ่งในคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายฉบับนี้ ตอนที่เปลี่ยนแปลงเนื้อหา นั้น ผมก็ดูการอภิปรายของท่านจурินทร์ ลักษณะวิศิษฐ์ เวชชาชีวะ ท่านชานี ศักดิ์เศรษฐ์อภิปรายในวาระแรกว่ามาตรา 3 ของกฎหมายรัฐธรรมนูญการบังคับใช้กฎหมายต้องเสมอภาคกัน จึงการนิรโทษกรรมเราให้หมด แต่มีเรื่องยกเว้นตามลักษณะสังคมไทยคือเรื่อง 112 ” (ชวลิต วิชยสุทธิ์, สัมภาษณ์โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2558)

ทางด้านนายชวลิต วิชยสุทธิ์ รองเลขาธิการพรรคเพื่อไทยและหนึ่งในคณะกรรมการแปรญัตติร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมให้ข้อมูลกับผู้วิจัยอย่างน่าสนใจว่าเหตุผลหนึ่งที่พรรคเปลี่ยนแปลงเนื้อหาให้ครอบคลุมทุกฝ่ายเป็นเพราะการอภิปรายจากพรรคฝ่ายค้าน อาทิ นายจурินทร์ ลักษณะวิศิษฐ์ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ และนายชานี ศักดิ์เศรษฐ์ ที่มองถึงกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 3 แต่ในความเป็นจริงเรื่องหลักความเสมอภาคภายในรัฐธรรมนูญนั้น บัญญัติอยู่ในส่วนที่ 2 มาตรา 30 ที่ว่า “บุคคล

ยอมเสมอกันในกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมาธิการจึงตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและหลักการการนิรโทษกรรมให้ครอบคลุมทุกฝ่าย แต่ผู้วิจัยกลับมองว่าข้อมูลที่นายชวลิตให้ นั้น สามารถวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่าเป็นการปกป้องตัวเอง และการเลียงตอบในเรื่องเข้ามามีบทบาทของพ.ต.ท.ทักษิณ เนื่องจากนายชวลิตเป็นผู้มีส่วนได้เสีย โดยตรงจึงอาจให้ข้อมูลที่เป็นภัยน้อยที่สุดกับตัวเอง

สถานการณ์การเมืองขณะนั้นจึงเข้าสู่สภาวะชะงักงันทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวิถีชีวิตของประชาชนที่อยู่พื้นที่ชุมนุม เพราะผลพวงจากร่างพ.ร.บ.นี้ นำไปสู่การชุมนุมต่อต้านร่างพ.ร.บ.ฉบับนี้ครั้งใหญ่และยกระดับการชุมนุมล้มรัฐบาลยิ่งลักษณ์ (Farrelly 2014, 309-310) จนรัฐบาลยิ่งลักษณ์ต้องประกาศยุบสภาและให้คำมั่นว่าจะไม่ดึงเอาร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมขึ้นมาพิจารณาอีก นับจากนั้นพรรคเพื่อไทยเกิดภาพลักษณ์เชิงลบมาโดยตลอด ทั้งนี้ การตัดสินใจในเรื่องเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของกฎหมายในชั้นกรรมาธิการ เป็นการตัดสินใจของคณะกรรมการยุทธศาสตร์พรรค (ประชาธิปไตยธุรกิจ 2557) และเป็นชนวนความขัดแย้งภายในพรรค เนื่องจากสมาชิกพรรคหลายคนต่างไม่ให้ความน่าเชื่อถือแก่คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชุดนี้ อันประกอบไปด้วยนายสมชาย วงษ์สวัสดิ์ อดีตนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และชนชั้นนำภายในพรรคอย่างจตุพร พรหมพันธุ์ วีระ มุสิกพงศ์ จาตุรนต์ ฉายแสง ภูมิธรรม เวชยชัย โภคิน พลกุล ฯลฯ หลายๆครั้งที่คณะกรรมการชุดนี้ตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ มักไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกหรือส.ส.ในพรรคมีส่วนร่วมตัดสินใจหรือรับทราบ จึงทำให้พรรคต้องปรับองค์กรพรรค อย่างการยุบหรือปรับรายชื่อคณะกรรมการชุดดังกล่าว เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชุดใหม่ จากนั้น หลังรัฐบาลยิ่งลักษณ์ยุบสภาได้มีการเลือกตั้งใหม่ บัญชีรายชื่อของพรรคปรากฏชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมอยู่ในลำดับต้นๆของบัญชีหลายคน (คณะกรรมการการเลือกตั้ง 2557) แสดงให้เห็นว่าพรรคมิได้ลงโทษเหล่ากลุ่มคนที่เกี่ยวข้องที่เสนอประเด็นดังกล่าวหรือชนชั้นนำพรรคและผู้ที่เกี่ยวข้องที่เดินยุทธศาสตร์พรรคผิดพลาดนี้

4.2.3 สรุป

การเลือกเอาร่างของนายวรชัยเข้าพิจารณาในสภาเป็นมติพรรคเพื่อไทย เมื่อร่างกฎหมายเข้าสภาชั้นกรรมาธิการกลับเปลี่ยนแปลงหลักการของกฎหมาย โดยสามารถนิรโทษกรรมให้ทุกฝ่าย

รวมถึงพ.ต.ท.ทักษิณและนายอภิสิทธิ์ การเปลี่ยนหลักการนี้เป็นมติของฝ่ายกฎหมายพรรคเพื่อไทย และคณะกรรมการยุทธศาสตร์พรรค โดยกรรมการฯให้เหตุผลไว้ว่าเพื่อความเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ จึงไม่สามารถนิรโทษกรรมให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ ต้องนิรโทษกรรมให้ครบทุกฝ่าย การนิรโทษกรรมก็ถือว่าเป็นทางออกของความขัดแย้งทางการเมืองที่หลากหลายสมัยเลือกใช้ อีกด้านหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสามารถวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่าพ.ต.ท.ทักษิณมีส่วนเกี่ยวข้อง เพราะจากหลักฐานในคลิปการสนทนา “ถึงเช้า” สามารถตีความได้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณมีความต้องการที่จะออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้แก่ตัวเอง แม้ครั้งนั้นจะทำได้สำเร็จแต่ครั้งนี้ยังคงไม่ลดละความพยายามจนทำให้พรรคเพื่อไทยต้องพบกับวิกฤติทั้งในและนอกพรรคขึ้น โดยเฉพาะกรณีภาคประชาชนกลุ่มต่างๆออกมาต่อต้าน แม้กระทั่งกลุ่มคนเสื้อแดงเอง

บทที่ 5

บทสรุป และบทวิเคราะห์แนวคิดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง

5.1 สรุปผลวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีความคาดหวังที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดองค์กรภายในพรรค ภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณ เพื่อสามารถสร้างองค์ความรู้ด้านพรรคการเมืองไทย อีกทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการหาคำตอบตามที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ท้ายที่สุดแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินงานวิจัยจนสามารถบรรลุเป้าหมาย โดยได้ข้อสรุปของการศึกษาทั้ง 4 มิติ ที่นำมาเป็นประเด็นในการศึกษาหลักได้ ดังนี้

1. การคัดสรรผู้สมัครพบว่า พรรคมีแนวทางในการคัดสรรอยู่ 5 แนวทาง แนวทางแรกคือการคัดสรรตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในข้อบังคับพรรค โดยมีคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการคัดสรรหลายระดับ และตัดสินโดยคณะกรรมการบริหารพรรค แนวทางที่สองคือการเชิญบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษตามที่ผู้นำพรรคหรือผู้บริหารต้องการ เช่น การเชิญอดีตส.ส.พรรคต่างๆ เข้าร่วมพรรค โดยมีผลประโยชน์ด้านทุนและตำแหน่งทางการเมืองต่างๆตอบแทนตามโควตาจำนวน ส.ส. ของกลุ่ม อีกทั้งแนวทางนี้ยังสร้างหลักประกันให้กับพรรคว่าจะได้ที่นั่งในสภาอย่างแน่นอน เพราะเหล่าอดีตส.ส. นั้นต่างมีฐานคะแนนเสียงเดิมที่เหนียวแน่น แนวทางที่สามคือการเชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่างๆเข้าร่วมพรรค โดยพรรคจะเน้นค้นหาบุคคลที่ทำงานเกี่ยวกับทางด้านนโยบาย ด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น เพื่อเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญในการดำเนินกิจการด้านต่างๆของพรรค โดยส่วนใหญ่บุคคลเหล่านี้จะพบในผู้สมัครส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อและที่ปรึกษาพรรค แนวทางที่สี่คือการเชิญบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงการต่างๆเข้าร่วมพรรค เพื่อง่ายต่อการรับรู้ของสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการเสนอนโยบาย การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของพรรค เป็นต้น แนวทางสุดท้ายคือการทำโพลสำรวจความนิยมในตัวผู้สมัคร ไม่ว่าจะเป็นอดีตส.ส. หรือผู้สมัครหน้าใหม่ๆ ซึ่งแนวทางนี้พ.ต.ท.ทักษิณได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อรับรองการตัดสินใจของตนว่าใครสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ การทำโพลในขณะนั้นยังถือเป็นนวัตกรรมทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจและพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณก็ใช้เรื่อยมาจนถึงพรรคเพื่อไทย เมื่อพรรคไทยรักไทยถูกยุบ สมาชิกพรรคไทยรักไทยเดิมเข้าสังกัดพรรคพลังประชาชนพบว่ามี การคัดสรรผู้สมัครยังคงใช้วิธีคัดสรรตามหลักเกณฑ์ข้อบังคับที่ระบุไว้เหมือนกับพรรคไทยรักไทย รวมถึงการเชิญผู้เชี่ยวชาญและอดีตนักการเมืองที่มีฐานเสียงก็พบในการคัดสรรเช่นเดียวกัน แต่การคัดสรรมีข้อแตกต่างกันตรงที่มีการเปิดพื้นที่รับรองการย้ายส.ส. เดิมของพรรคไทยรักไทยที่ไม่ถูกตัดสิทธิและการมีโควตาสำหรับเครือญาติและคนสนิทของอดีตคณะกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทยที่ไม่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ หลังถูกศาลตัดสินสิทธิทางการเมือง

เป็นเวลา 5 ปี ซึ่งพรรคพลังประชาชนจะเน้นการคัดสรรโดยวิธีโควต้าอดีตส.ส.และเครือญาติ แต่หลังจากพรรคพลังประชาชนถูกยุบไป สมาชิกพรรคไทยรักไทยและพลังประชาชนเดิมต่างพากันย้ายเข้าสังกัดพรรคเพื่อไทย มีการคัดสรรผู้สมัครที่ไม่แตกต่างจากทั้ง 2 พรรคเดิมนัก มีเพียงเพิ่มโควต้าผู้สมัครส.ส.ให้แก่แกนนำคนเสื้อแดงเท่านั้นที่แตกต่าง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องหลังจากคนเสื้อแดงร่วมต่อสู้เคียงข้างพรรคเพื่อไทยและพ.ต.ท.ทักษิณ ทำให้คนกลุ่มนี้เข้ามามีบทบาทภายในพรรค เปรียบได้กับมุ้งๆหนึ่งในพรรคเพื่อไทย การเข้ามาของกลุ่มคนเสื้อแดงนี้ ทำให้พ.ต.ท.ทักษิณและชนชั้นนำพรรคต้องแบ่งพื้นที่ให้พวกเขา จนหลายครั้งสร้างความขัดแย้งและเกิดความตึงเครียดภายในพรรค เพราะกลุ่มส.ส.เก่าของพรรคต่างไม่พอใจกับการเข้ามาชิงการนำและการได้ตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะการเป็นผู้สมัครส.ส.ของพรรคเพื่อไทยในหลายๆพื้นที่ที่พ.ต.ท.ทักษิณต้องเอาใจคนกลุ่มนี้ นอกจากนี้ พรรคเพื่อไทยยังคงทำโพลสำรวจคะแนนความนิยมของว่าที่ผู้สมัครอยู่เสมอ โดยเฉพาะการวัดคะแนนนิยมระหว่างอดีตส.ส.ในพื้นที่กับแกนนำเสื้อแดง

จากข้อสรุปข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการคัดสรรผู้สมัครของทุกพรรคนั้นอำนาจการตัดสินใจส่วนใหญ่จะอยู่ที่พ.ต.ท.ทักษิณและชนชั้นนำเท่านั้นตามแนวคิดกฎเหล็กแห่งคณาธิปไตย การคัดสรรตามแบบที่ระบุในข้อบังคับพรรคเป็นเพียงหลักเกณฑ์ที่ตราขึ้นตามที่กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองระบุไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่คนเพียงไม่กี่คน พบได้จากกรณีดังต่อไปนี้ อาทิ การจัดไฉรายชื่อผู้สมัครที่ต้องส่งให้พ.ต.ท.ทักษิณรับรอง การเข้ามามีบทบาทตัดสินใจในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างว่าที่ผู้สมัคร และการใช้อำนาจเด็ดขาดในการเลือกผู้สมัครจากกลุ่มอดีตส.ส.ของพรรคอื่น เป็นต้น ตามที่ผู้วิจัยได้เสนอไปในบทที่ 3 แต่อย่างไรก็ตาม ในแต่ละช่วงเวลาย่อมมีบริบททางการเมืองที่แตกต่างกัน อย่างในช่วงพรรคเพื่อไทยพบว่าการคัดสรรแบบอุปถัมภ์ที่พ.ต.ท.ทักษิณตัดสินใจแบบเบ็ดเสร็จเริ่มเกิดความท้าทายในอำนาจขึ้น จากกรณีการเข้ามามีบทบาทของแกนนำเสื้อแดง ซึ่งตรงนี้ผู้วิจัยมองเป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะแม้การตัดสินใจของพ.ต.ท.ทักษิณจะเป็นที่สิ้นสุด การต่อสู้ภายในพรรคระหว่างกลุ่มสมาชิกพรรคเดิกับแกนนำคนเสื้อได้สร้างการถ่วงดุลทางอำนาจระหว่างส.ส.เดิมที่มีฐานเสียงในพื้นที่ต่างๆหรือส.ส.เดิมที่เป็นนายทุนพรรคกับคนเสื้อแดงที่มีมวลชนในมือเป็นของตัวเอง ซึ่งมวลชนเหล่านี้ก็เป็นฐานเสียงที่ทับซ้อนกับฐานเสียงของอดีตส.ส.เจ้าของพื้นที่ เมื่อปัญหาความขัดแย้งภายในพรรคประทุขึ้น หลายครั้งชนชั้นนำพรรคต้องเข้ามาเคลียร์ปัญหา อย่างกรณีของนายถนอมกับนายอภิชาติเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เพราะแม้ชนชั้นนำจะพยายามเจรจาข้อยุติหลายครั้ง แต่ท้ายที่สุดแล้วอำนาจการชี้ขาดก็อยู่ที่พ.ต.ท.ทักษิณเอง แต่ตรงนี้ ผู้วิจัยกลับมองว่าเป็นเรื่องยากพอสมควรที่จะตัดสินใจ เพราะต้องเข้าใจว่าแกนนำเสื้อแดงก็ต้องการคนของตัวเองเป็นผู้สมัครส.ส. อย่างนายจตุพรและนายณัฐวุฒิที่ถือว่าเป็นชนชั้นนำใหม่ของพรรคเพื่อไทย มีอำนาจการต่อรองกับชนชั้นนำเดิมของพรรคอยู่พอสมควร ทำให้การตัดสินใจชี้ขาดของพ.ต.ท.ทักษิณไม่ง่ายเหมือนที่แล้มา

2. การได้มาซึ่งนโยบายของพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณนั้น เริ่มแรกพรรคไทยรักไทยมีการลงพื้นที่เข้าไปรับฟังความต้องการและปัญหาของประชาชน กอปรการตั้งคณะกรรมการด้านนโยบายที่ประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ อดีตนักการเมือง ผู้ร่วมก่อตั้งพรรค นักวิจัย รวมถึงตัวของพ.ต.ท.ทักษิณเอง เพื่อศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาต่างๆของประชาชน จนสามารถสรุปและเสนอต่อคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อผลิตเป็นนโยบาย ผลผลิตจากนโยบายพรรคไทยรักไทยสามารถครองใจประชาชนส่วนใหญ่ที่พากันทะเลาะแค้นเสียงให้พรรคไทยรักไทยอย่างถล่มทลายจนสามารถมีที่นั่งในสภาได้เกือบครึ่งและเป็นรัฐบาลสมัยแรก ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลทักษิณสามารถเป็นรัฐบาลครบวาระ 4 ปี เป็นครั้งแรก ซึ่งตรงนี้ก็ถือเป็นความได้เปรียบทางการเมือง เพราะพรรคสามารถแสดงให้เห็นประชาชนเห็นว่าที่ผ่านมาสามารถดำเนินนโยบายและสร้างรูปธรรมบางอย่างให้ประชาชนเห็น เมื่อมีการเลือกตั้งใหม่พรรคไทยรักไทยยังคงใช้แนวนโยบายเดิมเป็นส่วนใหญ่ที่ยังมีกระแสความนิยมอยู่นอกจากนี้ ภายหลังกฎกติกายุบและเกิดพรรคพลังประชาชนและเพื่อไทยก็ยังคงใช้แนวนโยบายเดิมนี้หาเสียง อาจมีการปรับปรุงและพัฒนาแนวนโยบายเดิมไปบ้าง แต่สามารถมองในองค์รวมไปได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่การได้มาซึ่งนโยบายนั้นพบว่าพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการลงพื้นที่ไปรับฟังความต้องการของประชาชนเหมือนช่วงก่อตั้งพรรคไทยรักไทย จะพบเพียงการมอบหมายให้ส.ส.ในพื้นที่เป็นตัวกลางรับฟังปัญหาและความต้องการแล้วเสนอต่อที่ประชุมพรรคเพื่อบันทึกไว้ในความเห็น และการเสนอความต้องการจากชนชั้นนำพรรคที่ให้พ.ต.ท.ทักษิณรับรองและตีแบรนต์ทักษิณ เป็นต้น กลับเน้นการขายนโยบายเดิมร่วมกับการเสนอสโลแกน “ทักษิณคิด เพื่อไทยทำ” ตรงนี้ ผู้วิจัยมองว่าพรรคยังมีคณะกรรมการด้านนโยบายอยู่ แต่เมื่อบริบททางการเมืองเปลี่ยน พรรคต้องปรับกลยุทธ์หาเสียงโดยการเสนอนโยบายเก่าควบคู่กับการชูตัวอดีตผู้นำอย่างพ.ต.ท.ทักษิณว่าเป็นคนคิดหรือร่วมกันคิดนโยบายเหล่านั้น

จากข้อสรุปข้างต้น ได้สะท้อนให้เห็นว่าพ.ต.ท.ทักษิณมีลักษณะการผลิตนโยบายในลักษณะเคยชินกับความสำเร็จในอดีต จึงลดความสำคัญในการเข้าไปรับฟังปัญหาจากประชาชนแบบจริงจัง ซึ่งการรับฟังปัญหานั้นปรากฏในพรรคพลังประชาชนและเพื่อไทยมีเพียงผิวเผินเท่านั้น ลักษณะทางอำนาจจึงเป็นแบบบนลงล่างมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม การลงไปรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และปัญหาของประชาชนถือสิ่งที่พึงกระทำ เพราะถือว่าพรรคเหล่านี้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอนโยบายของตัวเอง การได้มาซึ่งนโยบายจึงมีลักษณะที่เป็นแนวราบมากในช่วงพรรคไทยรักไทย ซึ่งแม้ว่านโยบายทั้งหมดจะไม่ได้มาจากประชาชน 100% พรรคก็ยังคงมีการทำวิจัยประเด็นต่างๆจนสามารถผลิตเป็นนโยบายที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการได้ ซึ่งแม้พรรคพลังประชาชนและเพื่อไทยจะลดความสำคัญในประเด็นนี้ลง แต่อย่างน้อยๆก็ยังเหลือร่องรอยธรรมเนียมการรับฟังประชาชนอยู่ ไม่ได้เลือนหายไปซะหมด ความยึดโยงต่อประชาชนยังสามารถเชื่อมกันได้แม้จะน้อยกว่าไทยรักไทยก็ตาม

3. การตัดสินใจเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น สามารถสรุปได้ว่าพรรคพลังประชาชนมีมติเลือกนายสมชายเป็นผู้ทำชิงตำแหน่งนายกฯ แต่กระบวนการเลือกนั้นพบว่าพ.ต.ท. ทักษิณและชนชั้นนำพรรคอย่างนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์เข้ามาบีบบทบาทภายในพรรค เพื่อปิดกั้นการแข่งขันที่เสรีในตำแหน่งนี้ ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินมีท่าทีไม่พอใจและแถลงการณ์ว่าจะไม่สนับสนุนนายสมชาย ทำให้พ.ต.ท. ทักษิณและนายสมชายต้องเร่งเจรจากับกลุ่มเพื่อนเนวิน จนได้ข้อสรุปโดยกลุ่มนี้ยอมสนับสนุนนายสมชายเป็นนายกฯ โดยแลกกับโควตาตำแหน่งรัฐมนตรีเพิ่ม

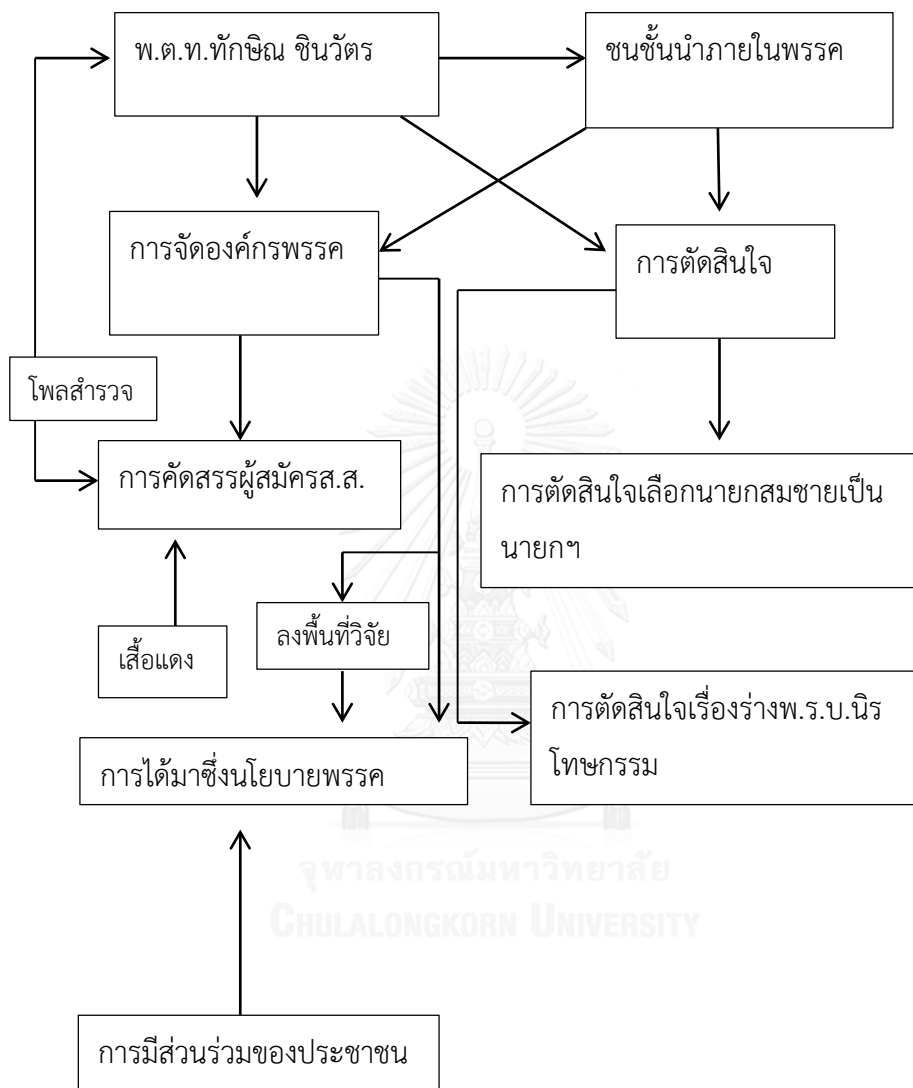
แสดงให้เห็นว่าพ.ต.ท. ทักษิณสามารถบีบบทบาทในการเสนอตัวนายสมชายที่เป็นน้องเขยลงเป็นผู้ทำชิงฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าพรรคปิดกั้นการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม เนื่องจากก่อนหน้านี้มีผู้ทำชิงคนอื่นๆ ร่วมแข่งขันด้วย แต่พ.ต.ท. ทักษิณใช้อำนาจของตนเลือกคนในครอบครัว แม้ส.ส.กลุ่มเพื่อนเนวินที่มีส.ส.ในสังกัดกว่า 70 คน ก็มีอาจขัดขวางการตัดสินใจของพ.ต.ท. ทักษิณได้ การเลือกผู้ทำชิงฯ จึงเป็นเรื่องของตัวบุคคลล้วนๆ

4. การตัดสินใจภายในพรรคเรื่องร่างพ.ร.บ. นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะ สามารถสรุปได้ว่าพรรคเพื่อไทยมีมติให้ร่างพ.ร.บ. ของนายวรชัยสามารถเข้าไปพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรได้ เมื่อร่างพ.ร.บ. นี้อยู่ในกระบวนการของกรรมาธิการแปรญัตติได้มีมติเปลี่ยนแปลงเนื้อหาให้นิรโทษกรรมแก่ทุกฝ่าย ซึ่งผู้ที่ตัดสินใจนี้คือคณะกรรมการยุทธศาสตร์พรรคเพื่อไทยและฝ่ายกฎหมายของพรรค

แสดงให้เห็นว่าชนชั้นนำภายในพรรคมีอำนาจเปลี่ยนแปลงร่างกฎหมายดังกล่าวได้ ทั้งๆ ที่ในวาระแรกสภาผู้แทนราษฎรได้รับหลักการเดิมไปแล้ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ไปได้ว่า ชนชั้นนำพยายามเอื้อประโยชน์ให้พ.ต.ท. ทักษิณพ้นผิดจากคดีความต่างๆ เพราะหากพิจารณาดูในกรณีคลิป “ถังเช่า” จะพบว่ามีความพยายามอยู่ก่อนแต่ทำไม่สำเร็จ พรรคจึงใช้กระบวนการของสภาฯ เป็นเครื่องมือล้าหลังให้พ.ต.ท. ทักษิณ ทั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่าการที่พ.ต.ท. ทักษิณเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจดังกล่าว เพราะผลจากร่างกฎหมายนี้สะท้อนให้เห็นว่าเขาได้รับผลประโยชน์มากที่สุด อีกทั้งจากข้อมูลที่ได้ชี้ให้เห็นว่าแม้ร่างกฎหมายนิรโทษกรรมหรือปรองดองฉบับใดเข้าสู่สภาก็สามารถเปลี่ยนหลักการและเนื้อหาให้นิรโทษกรรมแก่ทุกฝ่ายได้ แม้จะขัดกับหลักการและเนื้อหาในระยะแรกก็ตาม

จากข้อสรุปข้างต้นที่ผู้วิจัยพยายามชี้ให้เห็นผลการศึกษานั้น สามารถนำมาวิเคราะห์เป็นแผนภาพสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 5.1 แผนภาพสรุปภาพรวม

(ที่มา:จัดทำโดยผู้วิจัย)

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถตอบคำถามหลักของการวิจัยทั้งสองข้อได้ว่า ผู้วิจัยสามารถอธิบายการจัดองค์กรของพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณโดยอาศัยสมมติฐานข้อที่ 1 มารองรับคำตอบ ผู้วิจัยพบว่าการจัดองค์กรของพรรคไทยรักไทยมีลักษณะการจัดตั้งตามข้อกำหนดทางกฎหมาย พรรคได้ระบุหน่วยงานหลักๆและอำนาจหน้าที่ไว้ในข้อบังคับพรรค ซึ่งบทบาทขององค์กรเหล่านั้นถูกรอบงำโดยหัวหน้าพรรค ผู้วิจัยได้แยกประเด็นเกี่ยวกับการจัดองค์กรไว้ดังนี้

การคัดสรรผู้สมัครส.ส.เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และคณะกรรมการบริหารพรรคตัดสินใจในขั้นสุดท้าย แต่พ.ต.ท.ทักษิณเข้ามามีบทบาทในการเลือกผู้สมัครเกือบทั้งระบบ จะเห็นได้จากการดึงตัวอดีตส.ส.จากพรรคเก่ากว่า 150 คน มาร่วมพรรคโดยไม่ผ่านคณะกรรมการคัดสรรหรือคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้ง อีกทั้งคณะกรรมการคัดสรรมีอำนาจเพียงคัดกรองรายชื่อเพื่อส่งให้หัวหน้าพรรคตัดสินใจ ภายในพรรคพลังประชาชนและเพื่อไทยก็เช่นเดียวกัน ที่คณะกรรมการคัดสรรมีหน้าที่เลือกผู้สมัครในเบื้องต้น ท้ายที่สุดอำนาจการตัดสินใจก็อยู่ที่คณะกรรมการบริหารพรรคและพ.ต.ท.ทักษิณ แม้ขณะนั้นเขาจะไม่มีอำนาจอย่างเป็นทางการ แต่ก็สามารถรอบงำหน่วยงานภายในพรรคที่มีหน้าที่คัดสรรผู้สมัคร

การได้มาซึ่งนโยบายนั้นพรรคไทยรักไทยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่คิดค้นและผลิตนโยบาย ซึ่งหน้าที่ส่วนใหญ่ของหน่วยงานนั้นคือการศึกษาวินิจฉัยในเชิงวิชาการเพื่อหาข้อมูลต่างๆอย่างรอบด้าน แล้วนำมาพิจารณาตัดสินใจว่าประเด็นใดสามารถผลิตออกมาเป็นนโยบายได้ ผู้วิจัยมองว่าพรรคไทยรักไทยให้ความสำคัญกับการวิจัยมาก เพราะสามารถทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเลือกพรรคไทยรักไทยจนสามารถชนะการเลือกตั้งได้ถึง 2 ครั้ง แต่ในพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยกลับลดบทบาทของหน่วยงานนี้ลง จะเห็นได้จากการที่ทั้ง 2 พรรคเน้นเอานโยบายเดิมๆที่ได้รับความนิยมมาผลิตซ้ำๆ และเปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่โดยการชูพ.ต.ท.ทักษิณภายใต้สโลแกน “ทักษิณคิด เพื่อไทยทำ” แต่อย่างไรก็ตาม ในพรรคเพื่อไทยยังพบการรับฟังปัญหาของประชาชนผ่านตัวส.ส.ของพรรคเท่านั้น บทบาทของหน่วยเดิมที่เน้นการทำวิจัยไม่ถูกใช้งานมากนัก หรือหากนำมาใช้งานอาจจะเป็นในลักษณะของการมอบความดีความชอบให้แก่พ.ต.ท.ทักษิณ ผู้ที่ได้ชื่อว่าคิดค้นนโยบายเพื่อส่งให้พรรคเพื่อไทยทำ

การเลือกนายสมชายเป็นนายกรัฐมนตรี ผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานหลักหน่วยงานเดียวที่มีบทบาทคือที่ประชุมใหญ่ของพรรค หรือสำนักงานใหญ่พรรค เพราะการเลือกผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต้องเป็นมติพรรค แต่พบว่าหน่วยงานนี้ถูกรอบงำโดยพ.ต.ท.ทักษิณและเครือญาติ โดยเฉพาะนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ที่สามารถลอบบีส์ส.ส.กลุ่มให้มาสนับสนุนสามีของตนจนเป็นนายกรัฐมนตรี

การตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมของนายวรชัย เหมะนั้น อาศัยหน่วยงานเดียวอีก เช่นกันนั่นคือ ที่ประชุมใหญ่พรรค ที่มีมติเลือกร่างกฎหมายนี้เข้าไปสู่กระบวนการของสภาผู้แทนราษฎร แต่การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นการครอบงำของพ.ต.ท.ทักษิณและคณะกรรมการบริหารพรรคที่เป็นสมาชิกกรรมการแปรญัตติ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้พ.ต.ท.ทักษิณเท่านั้น

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสามารถสรุปไปได้ว่า องค์กรต่างๆภายในพรรคทั้ง 3 นั้น มีการจัดที่แตกต่างกันออกไป เช่น การคัดสรรผู้สมัครของทั้ง 3 พรรค องค์กรพรรคไม่ถูกเปลี่ยนแปลง เพราะพรรคได้ระบุนโยบายหน้าที่ที่ไม่แตกต่างกันไว้ในข้อบังคับ แต่แท้จริงแล้วองค์เหล่านั้นมีบทบาทเพียงผิวเผินเท่านั้น แม้จะยุบพรรคและตั้งพรรคใหม่ การตัดสินใจเลือกผู้สมัครท้ายที่สุดแล้วก็ยังเป็นอำนาจชี้ขาดโดยพ.ต.ท.ทักษิณและชนชั้นนำของพรรค การเลือกนายสมชายเป็นนายกรัฐมนตรีและการตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมก็เช่นเดียวกัน แต่กระนั้น การได้มาซึ่งนโยบายมีข้อแตกต่าง เนื่องจากพบว่ามีการบวนการผลิตที่สามารถยึดโยงกับประชาชนได้ ผ่านการลงพื้นที่สอบถามความต้องการและการทำวิจัยของคณะทำงานที่พรรคตั้งขึ้น แม้จะถูกกลบเกลื่อนในพรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อไทยก็ตาม องค์กรเกี่ยวกับนโยบายจึงเป็นองค์กรเดียวที่มีรากฐานของความเป็นประชาธิปไตยนอกจากนี้ ในเรื่องการปรับตัวพบว่า หลังจากที่พรรคไทยรักไทยถูกยุบ พรรคพลังประชาชนและพรรคเพื่อลดจำนวนคณะกรรมการบริหาร ลดสาขาพรรค และเน้นให้โควตาผู้สมัครส.ส.แก่เครือข่ายอดีตส.ส.ที่ถูกตัดสิทธิทางการเมืองมากกว่าการคัดสรรผู้สมัครหน้าใหม่ เพื่อให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งที่อาศัยฐานเสียงเดิม การลดจำนวนคณะกรรมการบริหารลงมีผลมาจากบทเรียนทางการเมื่อสมัครพรรคไทยรักไทยถูกยุบ ส่วนการลดสาขาพรรคลงก็เพื่อรวมศูนย์การสื่อสารในองค์กรไว้ที่สำนักงานใหญ่ของพรรคเท่านั้น

นอกจากนี้การชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคทั้ง 3 ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเป็นประชาธิปไตย เพราะต้องอาศัยระบบเผด็จการเข้ามาบริหารพรรค เช่น การคัดสรรผู้สมัครนั้นพ.ต.ท.ทักษิณและชนชั้นนำพรรคต่างมองถึงคุณสมบัติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเลือกตั้งมากที่สุด อย่างการดึงตัวอดีตส.ส. การเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีชื่อเสียงเข้าร่วมพรรค รวมถึงการคัดสรรคณะทำงานภายในพรรคที่เน้นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ แม้การคัดสรรผู้สมัครจะขาดความเป็นประชาธิปไตย แต่ทั้ง 3 พรรคก็มีการทำโพลสำรวจความนิยมของผู้สมัครทุกประเภทเสมอ แต่ผลโพลเป็นเพียงข้อมูลประกอบการตัดสินใจเท่านั้น ไม่มีได้เป็นตัวชี้ขาด ตรงนี้ ผู้วิจัยมองว่าการทำโพลถือเป็นเครื่องมือในการขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ หากให้น้ำหนักกับมันมากพอ แต่กระนั้น ชัยชนะของพรรคทั้ง 3 จะขาดองค์ประกอบนี้ไปไม่ได้ นั่นคือ การได้มาซึ่งนโยบายที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พรรคไปสู่ชัยชนะไม่แพ้การคัดสรร เมื่อผู้วิจัยกลับมาพิจารณาพบว่า การได้มาซึ่งนโยบายที่เปิดช่องให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้น สะท้อนให้เห็นว่าชัยชนะในการเลือกตั้งที่นโยบายเป็นปัจจัยหลัก ที่สะท้อนถึงรากฐานความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรค ซึ่งประเด็นนี้จะสวนทางกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ จึง

สามารถนำมาสู่ข้อสรุปได้ว่า ชัยชนะของพรรคภายใต้การนำของพ.ต.ท.ทักษิณไม่จำเป็นต้องจัดองค์กรแบบเผด็จการเสมอไป การได้มาซึ่งนโยบายได้พิสูจน์แล้วว่าการเป็นประชาธิปไตยในประเด็นนี้เป็นส่วนสำคัญที่นำพาพรรคทั้ง 3 ก้าวไปสู่ชัยชนะเช่นกัน แม้พรรคพลังประชาชนและเพื่อไทยจะลดความสำคัญกับประเด็นนี้ลงก็ตาม

เราจะพบว่าพ.ต.ท.ทักษิณใช้อำนาจในฐานะเจ้าของพรรคครอบงำทั้ง 3 พรรคในทุกมิติ โดยเฉพาะเมื่อพรรคเกิดความตึงเครียดภายในพรรค เช่น ความขัดแย้งภายในพรรคเรื่องการคัดสรรผู้สมัครส.ส. แม้พรรคจะอาศัยชนชั้นนำมาไกล่เกลี่ยอยู่หลายครั้ง สุดท้ายคำตัดสินของพ.ต.ท.ทักษิณถือเป็นสิ้นสุด เช่นเดียวกับกรณีเลือกนายสมชายที่พ.ต.ท.ทักษิณต้องเข้ามาจัดสรรผลประโยชน์ต่างตอบแทนให้กลุ่มที่ไม่สนับสนุนนายสมชายจนได้ข้อยุติ ยิ่งไปกว่านั้นพ.ต.ท.ทักษิณอาศัยอำนาจที่มีเสี่ยงไปกับการนิรโทษกรรมให้ตัวเอง โดยเฉพาะกรณีคลิปล้างเข้าที่เนื้อหาการสนทนาชัดเจนว่าทำเพื่อล้างผิดให้พ.ต.ท.ทักษิณ และกรณีร่างพ.ร.บ.นิรโทษกรรมที่มาเปลี่ยนเนื้อหาล้างผิดให้ตนเอง

การเข้ามามีบทบาทของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือกลุ่มคนเสื้อนั้น ส่งผลหลายๆด้านต่อพรรคเพื่อไทย ผู้วิจัยมองว่าคนเสื้อแดงได้เข้ามาถ่วงดุลอำนาจกับนายทุนพรรค ชนชั้นนำภายในพรรคและอดีตส.ส.อยู่กับพรรคมานาน หากมองอีกแง่หนึ่ง คนเสื้อแดงถือเป็นมั่งๆหนึ่งภายในพรรคที่สามารถเชื่อมโยงไปยังฐานเสียงจำนวนมาก โดยเฉพาะภาคเหนือและอีสาน เมื่อมีการเลือกตั้งในปี 2554 กลุ่มนี้ได้มีบทบาทในการได้ส่วนแบ่งโควตาผู้สมัครส.ส.ของพรรคเพื่อไทยเป็นครั้งแรก แน่นอนว่าเหล่าอดีตส.ส.เดิมย่อมไม่พอใจเพราะถูกชิงพื้นที่ไป หลายพื้นที่เกิดความขัดแย้งเพราะไม่สามารถจัดสรรผู้สมัครให้ลงตัวได้ เนื่องจากเกิดกรณีมีผู้สมัครของพรรคเพื่อไทยทับซ้อนกัน เช่น ชนชั้นนำพรรคเลือกนาย ก แต่กลุ่มเสื้อแดงต้องการให้นาย ข ที่เป็นแกนนำในพื้นที่ลง เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มคนเสื้อแดงยังมีอำนาจมากถึงขั้นสามารถต่อรองโควตาตำแหน่งรัฐมนตรีได้หลายกระทรวง ซึ่งสะท้อนการตอบแทนผลประโยชน์ที่ทางกลุ่มเคยต่อสู้เพื่อพ.ต.ท.ทักษิณและพรรคเพื่อไทย

ตารางที่ 5.3 ตารางเปรียบเทียบการคัดสรรผู้สมัครและการได้มาซึ่งนโยบายของแต่ละพรรค

	ไทยรักไทย	พลังประชาชน	เพื่อไทย
การคัดสรรผู้สมัคร	- เน้นการดึงตัวอดีตส.ส. จากพรรคอื่น ๆ ที่มีฐานเสียง - ทักซิณและชนชั้นนำสามารถรอบงำการคัดสรรได้สมบูรณ์	- เน้นการให้โควต้าแก่อดีตส.ส. ที่ถูกตัดสิทธิ - ทักซิณและเครือญาติสามารถรอบงำการคัดสรรได้สมบูรณ์	- เน้นการให้โควต้าแก่อดีตส.ส. และโควต้าของคนเสื้อแดง - ทักซิณและเครือญาติสามารถรอบงำการคัดสรรได้สมบูรณ์
การได้มาซึ่งนโยบาย	- เปิดช่องให้ประชาชนมีส่วนร่วม - มีการทำวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญและคณะทำงานของพรรค - มีรากฐานความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด	- พัฒนานโยบายเดิมที่ยังได้รับความนิยม - ลดบทบาทการทำวิจัยลง - มีรากฐานความเป็นประชาธิปไตยน้อยลงที่สุด	- พัฒนานโยบายเดิมที่ยังได้รับความนิยม - รับฟังประชาชนผ่านส.ส. ของพรรค - ลดบทบาทการทำวิจัยลง - มีรากฐานความเป็นประชาธิปไตยเพื่อขึ้นแต่น้อยกว่าพรรคไทยรักไทย

(ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย)

ตารางที่ 5.4 ตารางสรุปบทบาททางอำนาจในประเด็นการเลือกนายสมชายเป็นนายกฯ และการตัดสินใจเรื่องร่างพ.ร.บ. นิรโทษกรรม

การเลือกนายสมชายเป็นนายกรัฐมนตรีในพรรคพลังประชาชน	- พ.ต.ท. ทักษิณและนางเยาวภาเป็นผู้รอบงำการตัดสินใจของสมาชิกพรรค
การตัดสินใจร่างพ.ร.บ. นิรโทษกรรมในพรรคเพื่อไทย	- พ.ต.ท. ทักษิณ เครือญาติและชนชั้นนำตัดสินใจเปลี่ยนเนื้อหาเพื่อเอื้อประโยชน์แก่พ.ต.ท. ทักษิณ

(ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย)

5.2 บทวิเคราะห์และข้อเสนอในแนวคิดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมือง

ในบทนี้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะวิเคราะห์แนวคิดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองพร้อมวิพากษ์ถึงความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้กับพรรคการเมืองไทย

1. เปิดวงอำนาจของการตัดสินใจ (Inclusiveness) ที่เปิดช่องให้ทุกคนตัดสินใจ แนวคิดนี้ ผู้วิจัยมองว่ามีความเป็นอุดมคติอยู่พอสมควร เพราะในความเป็นจริงพรรคการเมืองส่วนใหญ่ในประเทศไทยมีลักษณะแบบคณาธิปไตย ที่ชนชั้นนำของพรรคสามารถครอบงำการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ แต่กระนั้น การกระจายอำนาจการตัดสินใจในเรื่องพื้นฐานสามารถกระทำได้ เช่น การให้อำนาจสมาชิกพรรคตัดสินใจรับรองร่างนโยบาย การเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการบริหารพรรค การเลือกผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นต้น แม้ชนชั้นนำหรือหัวหน้าพรรคจะมีมติอยู่แล้วก็ตาม การให้อำนาจสมาชิกพรรครับรองผลก็ถือเป็นการกระจายอำนาจการตัดสินใจเบื้องต้น ที่สามารถเห็นรูปธรรมได้ดีกว่าการเปิดกว้างทางอำนาจในทุกระดับและทุกด้านที่เป็นเรื่องเพื่อฝันที่มองไม่เห็นรูปธรรม

2. การกระจายโครงสร้างองค์กรพรรค (Decentralization) พรรคมีโครงสร้างอย่างไรที่ทำให้คนทุกคนภายในพรรคสื่อสารกันได้โดยไม่ถูกครอบงำจากชนชั้นนำภายในพรรค แนวคิดนี้ผู้วิจัยมองว่าพรรคการเมืองไทยสามารถทำได้ แต่การลดบทบาทการครอบงำของชนชั้นนำพรรคนั้นเป็นบททดสอบที่ท้าทายพอสมควร เพราะหากพรรคจะจัดตั้งหน่วยงานสาขาให้กระจายไปยังภูมิภาค และท้องถิ่นนั้น ต้องอาศัยทุนทรัพย์จำนวนมาก ลำพังเงินบำรุงพรรคจากสมาชิกพรรคที่ไม่ใช่ส.ส.คงไม่เพียงพอกับการจัดตั้ง กลุ่มนายทุนที่เป็นชนชั้นนำพรรคจึงมีศักยภาพพอที่จะจัดตั้งหน่วยงานสาขาเหล่านั้น คงเป็นเรื่องยากที่หน่วยงานนั้นจะไม่ขึ้นตรงต่อชนชั้นนำพรรค แม้พรรคสามารถกระจายโครงสร้างองค์กรพรรค แต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการครอบงำของชนชั้นนำภายในพรรคได้ การมีส่วนร่วมต่างๆจึงไม่สามารถทำได้เต็มที่ เพราะการสื่อสารภายในพรรคยังคงกระจุกอยู่ที่สำนักงานใหญ่ ประกอบกับบทบาทของสาขาพรรคนั้นไม่ชัดเจน โดยเฉพาะการสรรหาผู้สมัครที่ควรจะเป็นหน้าที่หลักของสาขาพรรค

ด้านกิจกรรมต่างๆของพรรค ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวคิดความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองในข้อ 1-4 และเสนอประเด็นอื่นที่แนวคิดนี้ไม่ได้เสนอไว้ ที่พรรคการเมืองไทยสามารถดำเนินการได้ เพื่อพัฒนาไปสู่การมีประชาธิปไตยภายในพรรคในข้อ 5-8

1. การเลือกหัวหน้าพรรคในทางทฤษฎีนั้นจะเป็นหน้าที่ของที่ประชุมพรรคหรือเลือกโดยสมาชิกพรรค โดยการเปิดเวทีรับฟังความนิยมจากภูมิภาคต่างๆว่าจะส่งใครลงสมัคร จากนั้นอาจแต่งตั้งคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของกลุ่มก้อนหรือมุ้งภายในพรรคเพื่อ “อนุมัติ” รับรองผู้แทนที่ลงสมัครเป็นหัวหน้าพรรคทั้งก่อนและหลังการเลือก เพื่อเป็นตัวเลือกให้สมาชิกโดยรวมตัดสิน พรรคต้องมีกฎระเบียบที่ชัดเจนต่อขั้นตอนการแข่งขันนี้ แม้ในขั้นตอนอาจเกิดความขัดแย้งบ้าง แต่ก็เป็นเรื่องปกติของประชาธิปไตยภายในพรรค ซึ่งตามแนวคิดนี้ถือเป็นอุดมคติในพรรคการเมืองไทย เนื่องจากในความเป็นจริงนั้น ผู้วิจัยมองว่า เป็นเรื่องยากที่หัวหน้าพรรคจะมาจากการลงคะแนนของสมาชิกหรือตัวแทนมุ้งต่างๆภายในพรรค เพราะโดยส่วนใหญ่หัวหน้าพรรคจะเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง มีฐานะทางสังคมสูงทั้งด้านทุนทรัพย์ ความโดดเด่น ความเป็นผู้นำ เป็นต้น ซึ่งสวนทางกับกระบวนการอันซับซ้อนข้างต้นที่มีการลงมติเลือกที่ยืดเยื้อต่อสมาชิกพรรค ในด้านความเป็นไปได้ในการเมืองไทย ผู้วิจัยมองเพียงว่าพรรคต้องนำเสนอให้ที่ประชุมพรรครับทราบว่ามีใครเป็นผู้ทำชิงตำแหน่งหัวหน้าพรรคบ้าง ซึ่งไม่ควรเสนอเพียงคนเดียว ต้องมีคู่แข่งร่วมด้วย จากนั้นให้สมาชิกพรรคสามารถวิพากษ์คุณสมบัติแล้วลงมติเลือก แม้ชนชั้นนำพรรคจะมีธงในการเลือกอยู่แล้วก็ตาม การเปิดช่องให้สมาชิกที่เป็นส.ส. แสดงความคิดเห็นก็ถือเป็นสิ่งที่น่าจะทำได้มากกว่าการรับฟังสมาชิกประเภทอื่นทั่วประเทศ

2. การเลือกผู้สมัครในนามพรรค ตามแนวคิดนี้ในทางปฏิบัติไม่สามารถทำได้ในพรรคการเมืองไทย เนื่องจากพรรคการเมืองไทยส่วนใหญ่มีลักษณะการคัดสรรแบบอุปถัมภ์ เราต้องเข้าใจบริบทการเมืองไทยที่มีการแข่งขันกันสูง ผู้สมัครส.ส. จึงถือเป็นปัจจัยอันสำคัญที่สามารถไปสู้ชัยชนะ โดยเฉพาะคุณสมบัติของผู้สมัครที่มีฐานเสียงสูง พรรคต่างๆย่อมทำทุกวิถีทางที่จะดึงตัวเข้ามาร่วมพรรค เพราะถือเป็นหลักประกันว่ามีโอกาสได้ที่นั่งในสภามากกว่า นอกจากนี้ การคัดสรรที่สามารถเกิดรูปธรรมนั้น ผู้วิจัยขอเสนอการทำโพลสำรวจความนิยมและการหยั่งเสียงหรือไพรมารีโหวต (Primary Vote) อย่างจริงจัง เพราะวิธีการนี้สร้างทางเชื่อมระหว่างประชาชนหรือสมาชิกพรรคกับพรรคการเมืองได้อย่างชัดเจน โดยผู้สมัครที่มีผลชนะสามารถอ้างอิงฐานเสียงจากประชาชนได้มากกว่า การที่ชนชั้นนำพรรคเลือกผู้สมัครเอง โดยเฉพาะกลุ่มทุนที่ไม่สามารถยึดโยงกับประชาชนได้ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าแนวทางนี้เป็นประเด็นที่สำคัญที่สามารถสะท้อนให้เห็นความมีประชาธิปไตยของพรรคการเมืองได้

3. การจัดทำนโยบายของพรรค ผู้วิจัยถือเป็นตัวประเมินความเป็นประชาธิปไตยภายในพรรคได้อีกทางหนึ่งและพรรคการเมืองไทยสามารถทำได้ไม่เป็นอุดมคติ กล่าวคือพรรคต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการเลือกและลงคะแนนเลือกนโยบายต่างๆของพรรค โดยจัดทำเวทีแสดงความเห็นและลงมติ อย่างน้อยๆควรมีเกณฑ์ขั้นต่ำอย่างไรสำหรับการมีส่วนร่วมเพื่อที่จะเป็นผลผูกพันกับพรรค จากแนวคิดนี้ผู้วิจัยจะขอเสนอความเป็นไปได้ที่พรรคการเมืองไทยสามารถทำได้โดยแบ่งเป็นระดับต่างๆได้ดังนี้ ระดับต้นอย่างการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น การเสนอประเด็นความ

ต้องการ การช่วยดำเนินกิจการพรรคในลักษณะของการรวบรวมประเด็นปัญหาของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ แล้วเสนอต่อพรรค ระดับกลางการมีอำนาจลงมติเห็นชอบนโยบายที่พรรคเสนอต่อที่ประชุม และระดับสูงอย่างการตัดสินใจเลือกนโยบายหรือเสนอนโยบายจนพรรคสามารถนำนโยบายนั้นๆไปประกาศใช้ในพรรค ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวสามารถนำไปดำเนินการได้ร่วมกับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของประชาชน เพื่อให้ได้ผลสรุปแล้วสามารถนำมาผลิตเป็นนโยบายที่สามารถโยงกลับไปยังความต้องการของประชาชนได้

4. การเข้าร่วมรัฐบาลต้องให้สมาชิกพรรครับรองหรือลงมติ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าในประเทศไทยยังห่างไกลกับแนวคิดนี้ และในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากมาก ชนชั้นนำพรรคย่อมมีมติและผู้นำพรรคมีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ โดยปราศจากความเห็นของสมาชิกพรรคในลักษณะของการต่อรองทางการเมืองว่าพรรคใดมีส.ส.เท่าใด มีความสามารถเป็นตัวแปรจัดตั้งหรือร่วมรัฐบาลได้หรือไม่และพรรคใดสามารถเสนอแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี ซึ่งอำนาจการตัดสินใจเหล่านี้ เป็นอำนาจที่สมบูรณ์ของหัวหน้าพรรคและคณะผู้บริหารพรรคหรือชนชั้นนำพรรค ข้อเสนอที่สามารถทำได้ แต่ต้องใช้เวลาในการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกพรรคทั่วประเทศ เนื่องจากเป็นการตัดสินใจที่สำคัญ อาจให้สมาชิกพรรคลงทะเบียนในเว็ปไซต์หรือแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือของพรรคเพื่อลงคะแนนตัดสินใจ แต่กระนั้นผู้วิจัยมองว่าเรื่องยากที่พรรคจะให้ความสำคัญกับความเห็นของสมาชิกพรรค

5. การตัดสินใจเลือกผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในกรณีนี้สามารถเกิดขึ้นเมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่างลง โดยปกติแล้วจะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคเป็นผู้เสนอตัวแทนพรรค แต่ผู้วิจัยอยากเสนอแนวทางที่พรรคการเมืองสามารถกระทำได้โดยการเสนอผู้ทำชิงมากกว่า 1 คน เพื่อให้สมาชิกพรรคลงมติเลือก และสามารถอภิปรายถึงจุดเด่นจุดด้อยในคุณสมบัติของแต่ละคนได้อย่างเสรีและเป็นธรรมกับผู้ทำชิงทุกคน

6. การเลือกสมาชิกพรรคเป็นรัฐมนตรี แนวคิดนี้ผู้วิจัยมองว่าต้องเริ่มจากการจัดลำดับบัญชีรายชื่อของพรรค โดยต้องประกาศให้ชัดว่าผู้ลงสมัครในลำดับที่ 1 เป็นผู้ทำชิงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผู้สมัครลำดับที่ 2 – 36 เป็นผู้ทำชิงที่พรรคที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีและรัฐมนตรีช่วย (ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีคณะรัฐมนตรีไม่เกิน 36 คน) ตรงนี้ ประชาชนก็จะสามารถรับรู้ได้ว่าตัวแทนพรรคที่จะเข้าไปเป็นนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีมีใครบ้าง

7. การเสนอร่างกฎหมายพรรคจากสมาชิกพรรค ประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าพรรคการเมืองสามารถให้อิสระกับสมาชิกพรรคได้และให้ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรตัดสินใจ โดยเริ่มจากการที่พรรคต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกที่เป็นส.ส.สามารถเสนอร่างกฎหมายอย่างอิสระตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายเปิดช่องไว้ เพราะพวกเขาล้วนเป็นตัวแทนของประชาชน การแทรกแซงหรือการปรับเปลี่ยนเนื้อหาที่ผิดไปจากเจตนารมณ์เดิมจึงไม่ควรเกิดขึ้นหากร่างกฎหมายเหล่านี้ผ่านการรับหลักการในที่ประชุมสภา

ผู้แทนราษฎรไปแล้ว ซึ่งการปรับเปลี่ยนสามารถทำได้อย่างมีขอบเขตและไม่ขัดกับหลักการเดิมของกฎหมาย

8. การมีส่วนร่วมของสมาชิกพรรคที่ไม่ใช่ส.ส. ประเด็นนี้ผู้วิจัยอยากจะเสนอในเรื่องการเปิดเวทีในระดับต่างๆ ให้สมาชิกพรรคมีส่วนร่วม เช่น การรับฟังปัญหาต่างๆ การเสนอร่างนโยบาย การเสนอทิศทางของพรรค การสามารถอภิปรายผลงานของพรรคและผู้บริหารพรรคได้ เป็นต้น โดยสมาชิกพรรคต้องจ่ายเงินเพื่อเป็นค่าบำรุงพรรค เพื่อเป็นทุนให้พรรคดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้โดยไม่พึ่งพาทุนจากกลุ่มทุนหรือชนชั้นนำพรรคอีก หากเป็นเช่นนั้นได้ สมาชิกพรรคก็จะเริ่มมีความรู้สึกรักว่าพวกตนเป็นเจ้าของพรรค ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่การต่อรองเรื่องต่างๆ กับชนชั้นนำพรรคได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คริส เบเกอร์, and ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2557. ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชญาณ์นันท์ แดงพาณิชย์กุล. 2556. "การแบ่งฝักเป็นฝ่ายในการเมืองไทย: กรณีศึกษาพรรคเพื่อไทย." *ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
- ไชยรัตน์ ปาวะกะนันท์. 2553. "ข้อพิจารณาทางกฎหมายเกี่ยวกับการนิรโทษกรรม : ศึกษากรณีนิรโทษกรรมความผิดที่มีลักษณะทางการเมือง." *วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ไชยันต์ ไชยพร. 2551. " "แต่ส.ส.พลังประชาชนบางส่วนก็มีท่าทีที่จะโหวตให้คุณสมัครกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี อีก." *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 12-18 กันยายน*.
- ณัฐนันท์ กัลยาศิริ. 2554. "หลักประชาธิปไตยภายในพรรคการเมืองกับการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง." *วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชากฎหมายมหาชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- นันทนา นันทวโรภาส. 2550. "การเมืองไทยเรื่องการตลาด กับ การตลาดเรื่องการเมืองไทย หรือระบบทักษิณ VS ระบบชิงแก่." *การเมืองไทยเรื่องการตลาด กับ การตลาดเรื่องการเมืองไทย, คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์, 9 กันยายน*.
- บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. 2555. *แนวทางการปฏิรูประบบการเลือกตั้งและพรรคการเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญอริ ยีหะมะ. 2547. "นโยบายหาเสียงแนวประชานิยมกับอำนาจทางเศรษฐกิจ : การศึกษาเชิงเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวกับความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทย." *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, ภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- พจน์ เลิศพรเจริญ. 2544. "การเลือกสรรและจัดลำดับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณี พรรคประชาธิปัตย์ พรรคไทยรักไทย พรรคชาติพัฒนา พรรคชาติไทย และพรรคความหวังใหม่." *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, ภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. 2556. "เมื่อไพร่ประชาชนจะเป็นผู้กุมและจัดใฝ่ ครม.ได้เอง." In *ไพร่-นารี-ผีทักษิณ เมืองไทยหลังปรากฏการณ์ 49 วัน*. กรุงเทพฯ: มติชน.

วัชรพล พุทธรักษา. 2549. "รัฐบาลทักษิณกับความพยายามสร้างสภาวะการครองอำนาจนำ."

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วาสนา นาน่วม. 2557. ลับ ลวง พราง ภาค 8 อวสานยิ่งลักษณ์? กรุงเทพฯ: มติชน.

เวเนยพจน์วาทิน ศุภระกาญจน์. 2550. "พรรคการเมืองไทยกับการพัฒนาเป็นพรรคมหาชน : ศึกษากรณีพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคไทยรักไทย." ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, รัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สมชาย สาโรธาท. 2556. "การนำนโยบายประชานิยมมาใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2554 : ศึกษากรณีของพรรคประชาธิปัตย์และพรรคเพื่อไทย." วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก.

อัมมาร สยามวาลา. 2546. เรื่อง คนจน คนรวย กับโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค.

บทสัมภาษณ์โดยผู้วิจัย

ขวลิต วิชยสุทธิ. 2558. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน ณ พรรคเพื่อไทย edited by ผู้วิจัย.

ถนอม สมผล. 2558. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม ณ บ้านพักนายถนอม จ.สกลนคร. edited by ผู้วิจัย.

นริศร ทองธิราช. 2557. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม ณ โรงแรมM.J. จ.สกลนคร. edited by ผู้วิจัย.

วรชัย เหมะ. 2558. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 เมษายน ทางโทรศัพท์. edited by ผู้วิจัย.

สรรพภัญญู ศิริโปล์. 2556. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ณ รัฐสภา. edited by ผู้วิจัย.

เอกพร รักความสุข. 2558. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน ณ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น วิทยาเขตวัชรพล edited by ผู้วิจัย.

บทสัมภาษณ์ที่ตีพิมพ์

กฤเทพ ไสกระจำง. 2551. "ปลดล็อกปัญหาภัยแก่รัฐธรรมนูญวาระแห่งชาติ." กรุงเทพธุรกิจ, 11 กันยายน, 10.

จิรายุ ห่วงทรัพย์. 2554. "เพื่อไทยหวังกวาด กทม. 22 อัฟ." เดลินิวส์ 10 เมษายน, 11.

ชวน หลีกภัย. 2551. "อดีตแกนนำพรรคไทยรักไทย." ไทยรัฐ, 14 กันยายน, 6.

ชูศักดิ์ ศิรินิล. 2551. "พปช.ยังคุมเบ็ดเสร็จวางเกมเปลี่ยนผู้นำ-ยุบสภา." กรุงเทพธุรกิจ, 11 กันยายน, 2.

นพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี. 2550. "พปช.เมินคำขู่." ไทยรัฐ, 15 ตุลาคม, 15.

- นิรมิต สุจारी. 2551. "สมชายชู่เคลียร์เนวินกลางดึก." โลกวันนี้, 17 กันยายน, 6.
- บุญจง วงไตรรัตน์. 2551. "สมชายชู่เคลียร์ไม่จบยุคสภา." โลกวันนี้, 16 กันยายน, 6.
- บุญจง วงศ์ไทรรัตน์. 2551. "ให้แสดงวิสัยทัศน์ลดความขัดแย้ง." โลกวันนี้, 17 กันยายน, 6.
- ประชา ประสพดี 2551. "สส.หนุนนายสมชาย." ไทยรัฐ, 14 กันยายน, 6.
- ประยุทธ์ จันทร์โอชา 2556. "ปีที่อยู่กฎหมายนิรโทษกรรมเข้ากลาโหมไม่ได้." มติชน, 16 กรกฎาคม, 14.
- ไพจิตร ศรีวรขาน. 2551. "พปช.ป่วนเสียงแตกเลือกนายกาต้องลุ่นนาที่สุดท้าย." เดลินิวส์, 12 กันยายน, 11.
- วรชัย เหมะ. 2556. "วรชัย อ่าง แม้ว- ปู สั่งเร่งนิรโทษกรรม." ไทยรัฐ, 25 มีนาคม.
- ไวพจน์ อาภรณ์รัตน์ 2551. "สมชายชู่เคลียร์ไม่จบยุคสภา." โลกวันนี้, 16 กันยายน, 6.
- สมคิด เชื้อคง 2556. "แบ่งสายลือขบปี ชาตไทยพัฒนา-ภูมิใจไทย มาช่วยหนุน." ไทยรัฐ, 25 มีนาคม, 16.
- สมชาย วงศ์สวัสดิ์. 2551a. "พปช.ป่วนเสียงแตกเลือกนายกาต้องลุ่นนาที่สุดท้าย " เดลินิวส์, 11.
- สมชาย วงศ์สวัสดิ์. 2551b. "ไม่หวั่นครหานอมนิทักซิณ." ไทยรัฐ, 14 กันยายน, 9.
- สมศักดิ์ เทพสุทิน 2551. "อดีตแกนนำพรรคไทยรักไทย." ไทยรัฐ, 14 กันยายน, 6.
- สุขุมพงศ์ โง่นคำ. 2551. "สมชายชู่เคลียร์ไม่จบยุคสภา." โลกวันนี้, 16 กันยายน, 6.
- สุदारัตน์ เกยุราพันธุ์. 2543. "บทสัมภาษณ์สุदारัตน์ เกยุราพันธุ์." ไทคุน, พฤษภาคม.
- สุรเกียรติ์ เสรีไทย. 2544. "บทสัมภาษณ์สุรเกียรติ์ เสรีไทย." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 19 - 25 มกราคม.

กฎหมาย

- ราชกิจจานุเบกษา. 2489. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2489. ตอนที่ 30 vols. Vol. เล่ม 63.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2492. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2492. Vol. เล่ม 22 ฉบับพิเศษ, ตอนที่ 18.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2495. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2495. Vol. เล่ม 69 ฉบับพิเศษ, ตอนที่ 14.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2498. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พุทธศักราช 2498. Vol. ตอนที่ 77 เล่ม 72 ฉบับพิเศษ.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2511. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2511. Vol. เล่ม 87 ตอนที่ 94.

- ราชกิจจานุเบกษา. 2517a. พระราชบัญญัติพรคการเมือง พุทธศักราช 2517. Vol. เล่ม 91 ตอนที่ 173, ฉบับพิเศษ.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2517b. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 Vol. เล่ม 91 ตอนที่ 169, ฉบับพิเศษ.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2521. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521. Vol. เล่ม 95 ตอนที่ 146, ฉบับพิเศษ.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2534. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534. Vol. เล่ม 108 ตอนที่ 216, ฉบับพิเศษ
- ราชกิจจานุเบกษา. 2540. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540. Vol. เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2541a. ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง รับผิดชอบการจัดตั้งพรรคไทยรักไทย. Vol. เล่ม 115.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2541b. ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง รับผิดชอบการจัดตั้งพรรคพลังประชาชน. Vol. เล่ม 115 ตอนที่พิเศษ 110 ง
- ราชกิจจานุเบกษา. 2541c. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2541 Vol. เล่ม 115/ตอนที่ 35 ก.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2550a. ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง รับผิดชอบการจัดตั้งพรรคเพื่อไทย. เล่ม 124 ตอนที่พิเศษ 174 ง vols.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2550b. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550. Vol. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก.
- ราชกิจจานุเบกษา. 2551. ประกาศนายทะเบียนพรรคการเมือง เรื่อง ตอบรับการเปลี่ยนแปลงนโยบายพรรค ข้อบังคับพรรค และคณะกรรมการบริหารพรรคเพื่อไทย. Vol. 125 ตอน 105 ง

หนังสือพิมพ์

- กรุงเทพธุรกิจ. 2541. "ทักษิณกับพรรคการเมืองใหม่." กรุงเทพธุรกิจ, 14 กุมภาพันธ์, 2.
- คม ชัด ลึก. 2556. "การเมืองปี 2557 ย่ำรอยปีเก่า บอกซ้ำเหตุ "นิรโทษกรรมสุดซอย". " คม ชัด ลึก, 28 ธันวาคม.
- เดลินิวส์. 2551. "รักซ้อนซ่อนเงื่อนเพื่อนทรยศเกมหักเหลี่ยมชิงเก้าอี้ นายกฯ." เดลินิวส์, 14 กันยายน, 3.
- เดลินิวส์. 2554. "พรรคเพื่อไทยโหวตเบอร์ 1 " เดลินิวส์, 18 พฤษภาคม.

- ไทยรัฐ. 2550. "พช.นครพนท "หมอสงค์" นำทีมเด็กจิวลงลุย "ส.ส." สัดส่วนกลุ่ม 3 " ไทยรัฐ, 31 ตุลาคม, 10.
- ไทยรัฐ. 2551a. "72 ส.ส.วอล์กเอาต์จากที่ประชุมพรรค." ไทยรัฐ, 17 กันยายน, 15.
- ไทยรัฐ. 2551b. "อดีตแกนนำพรรคไทยรักไทย." ไทยรัฐ, 14 กันยายน, 6.
- ไทยรัฐ. 2556. "ส่งบัญชีรายชื่อให้ทักษิณชี้ขาด " ไทยรัฐ, 17 ธันวาคม, 16.
- เนชั่นสุดสัปดาห์. 2543. "ขุนศึกสิบทิศ "ไทยรักไทย"." 4 - 10 กันยายน, 12.
- เนชั่นสุดสัปดาห์. 2551a. "ตรวจชะตา ผบ.ทบ. ในวันที่ไม่มีคนเลี้ยงแมว ในอุ้งมืออำนาจใหม่ "ชินวัตร"." 19 - 25 กันยายน.
- เนชั่นสุดสัปดาห์. 2551b. "เบื้องหลังเกม "สองขั้ว" พิสูจน์ "เลือดแท้" ย่อมดีกว่า." 19 - 25 กันยายน, 12.
- เนชั่นสุดสัปดาห์. 2551c. "หมัก ดายน้ำตื้น เจตนาธรรมณ์ ธรณ. รัตคอ." เนชั่นสุดสัปดาห์, 12-18 กันยายน.
- เนชั่นสุดสัปดาห์. 2556. "สโกป์ "นโรโทษกรรม" เกม "ซื้อใจ" สไตล์ "แม่ว". เนชั่นสุดสัปดาห์, 18 มีนาคม.
- แนวหน้า. 2554. "แจ้แดงควบป่าอุบิณพบทักษิณ." แนวหน้า, 14 พฤษภาคม, 6.
- ผู้จัดการรายวัน. 2550. "ตามรอยพช.ชร.ใต้อุ้งมือ "ยุทธ ตู๋เย็น" ในสนามเลือกตั้ง 50 มีสิทธิ์ถูกเจาะยาง." ผู้จัดการ, 29 ตุลาคม, 10.
- มติชนสุดสัปดาห์. 2545. "พรรคไทยรักไทย." มติชน, 26 เมษายน, 6.
- มติชนสุดสัปดาห์. 2551a. "ศึกสายเลือด "นายใหญ่" เกมชิงอำนาจ พช.The End แดก 2 เสียง." 19 - 25 กันยายน 10.
- มติชนสุดสัปดาห์. 2551b. "สมัครเจอหมัดฮุกไม่ถึง "น็อก" คัมแบ็ก...นายกรอบ 2 ถีธงสารภารกิจการ... ก่อนยุบสภา." มติชนสุดสัปดาห์, 12-18 กันยายน
- มติชนสุดสัปดาห์. 2556a. "นโรโทษกรรมสุดขอยไม่ใช่ประยุทธ์ ศิริพานิชณ์ทำคนเดียว." 25 ตุลาคม, 8.
- มติชนสุดสัปดาห์. 2556b. "เปิดยุทธการต้านฉบับพรรคประชาธิปัตย์ รุก ใน-นอกสภาสกัดนโรโทษกรรม." มติชนสุดสัปดาห์, 2 สิงหาคม.
- มติชนสุดสัปดาห์. 2556c. "สภาเดือด ทิ้งทวนเพื่อไทย ดับเครื่องชน นับ 1 นโรโทษกรรม." มติชนสุดสัปดาห์, 19 เมษายน.
- โลกวันนี้. 2551. "สมชายบุกเคลียร์เนวินกลางดึก." โลกวันนี้, 17 กันยายน, 6.
- สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 2551. "เบื้องลึก-เบื้องหลังสายตรงจากลอนดอน ถากถางเส้นทาง "สมชาย" สู่ "นายก". สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, 19-25 กันยายน.

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 2556. "“วราชัย เหมะ” หน่วยงาน “นิรโทษกรรม”." สยามรัฐสัปดาห์
วิจารณ์, 29 กรกฎาคม.

ข้อมูลออนไลน์

กฤษฎีกา. 2524. "พระราชบัญญัติพรคการเมือง พ.ศ. 2524." สำนักงานฯ, Last Modified 15 มก
ราคา 2535 Accessed 10 มิถุนายน. [http://app-
thca.krisdika.go.th/Naturesig/CheckSig?whichLaw=law2&folderName=%BE03&la
wPath=%BE03-20-2535-002U](http://app-thca.krisdika.go.th/Naturesig/CheckSig?whichLaw=law2&folderName=%BE03&lawPath=%BE03-20-2535-002U).

คณะกรรมการการเลือกตั้ง. 2557. "ประกาศ กกต. เรื่อง รายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ (เพิ่มเติม) (ส.ส. 22/บช 3).การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2557." สำนักงานฯ Accessed 12 มีนาคม.
<http://www2.ect.go.th/about.php?Province=mp54&SiteMenuID=7757>.

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. 2556. "บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับการ
นิรโทษกรรมและการปรองดอง." สำนักงานฯ Accessed 7 กรกฎาคม.
http://www.lrct.go.th/th/?wpfb_dl=680.

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. 2554. "นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อ
รัฐสภา 23 สิงหาคม 2554." Accessed 10 มกราคม 2557.
<http://www.thaigov.go.th/th/government-policies.html>.

เดลินิวส์. 2555. "จารุพงษ์” แบเบอร์ที่นั่งหัวหน้าพรรคคนใหม่." Accessed 6 เมษายน.
<http://www.dailynews.co.th/Content/politics/65842/>.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. 2556. "นิรโทษกรรมที่ไร้สติ." Accessed 25 เมษายน. [http://www.pub-
law.net/publaw/view.aspx?id=1899](http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1899).

ประชาชาติธุรกิจ. 2557. "เพื่อไทย จัดทัพใหม่สู่อำมาตย์ รื้อโล๊ะคณะยุทธศาสตร์หลังพายศึก สางรอย
ร้าวภายในก่อน ส.ส.ลูกฮื้อ." Accessed 10 มีนาคม.
[http://www.prachachat.net/news_
detail.php?newsid=1394196028](http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1394196028).

ผู้จัดการออนไลน์. 2551. "เปิดชื่อ 109 กก.บริหาร “พปช.-ชาติไทย-มัชฌิมาฯ” ถูกยุบ-เพิกถอนสิทธิ
เลือกตั้ง 5 ปี." Accessed 6 เมษายน.
<http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9510000142370>.

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร. 2554. "ปาฐกถาพิเศษ โดย พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร." เพื่อไทยพร้อมบริหาร
ประเทศ ขอคิดใหม่ ทำใหม่ เพื่อไทยทุกคน...อีกครั้ง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต,
23 เมษายน.

พรรคเพื่อไทย. 2554. "รู้จักพรรคเพื่อไทย." Accessed 8 กันยายน

<http://www.ptp.or.th/page/policy>.

ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย. 2551. "พรรคพลังประชาชน." Accessed 8 มิถุนายน 2558.

<http://www.politicalbase.in.th/index.php/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%99>.

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. 2551. "สภาโหวตเลือกนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นว่าที่นายกรัฐมนตรีคนที่ 26." สำนักงาน Accessed 28 พฤษภาคม.

<http://www.thaigov.go.th/governmental/item/23687-.html>.

ภาษาอังกฤษ

Chachavalpongpun, Pavin. 2009. Diplomacy under Siege: Thailand's Political Crisis and the Impact on Foreign Policy. *Contemporary Southeast Asia* 31. Accessed 20 December 2013.

Chambers, Paul, and Aurel Croissant. 2010a. Intra-Party Democracy in Thailand. *Asian Journal of Political Science* 18 (2): 195-223.

Chambers, Paul, and Aurel Croissant. 2010b. "Monopolizing, Mutualizing, or Muddling Through: Factions and Party Management in Contemporary Thailand." *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 29 (3):3.

Farrelly, Nicholas. 2014. "THAILAND IN 2013." *Southeast Asian Affairs*:303-318.

Hewison, Kevin. 2010. Thaksin Shinawatra and the reshaping of Thai politics. *Contemporary Politics* 16 (2): 119-133. Accessed 16 December

McCargo, Duncan. 1997. *Thailand's political parties: real, authentic, and actual*. Edited by Hewison K (eds.), *Political Change in Thailand: democracy and participation*: Routledge.

McCargo, Duncan. 2008. Thailand: THAILAND. *Southeast Asian Affairs* 2008: 331-356. Accessed 18 December 2013.

P.Huntington, Samuel. 1968. In *Political order in changing societies*. New Haven: Yale University Press.

- Phatharathananunth, Somchai. 2008. "The Thai Rak Thai Party and Elections in North-eastern Thailand." *Journal Of Contemporary Asia* 38 (1).
- Phongpaichit, Pasuk, and Chris Baker. 2008. "Thaksin's populism." *Journal of Contemporary Asia* 38 (1):62-83.
- Robert Michels. 1958. *Political parties: a sociological study of the oligarchical tendencies of modern democracy* New York: Dover Publications.
- Scarrow, Susan. 2005. "Democracy in theoretical and practical perspectives: implementing intra-party democracy." *National democratic institute for international affairs*:10.
- Sirivunnabood, Puchada. 2008. "Building local party organizations in Thailand : Strengthening party rootedness or serving elite interests?" In *Party Politics in Southeast Asia: Clientelism and Electoral Competition in Indonesia, Thailand and the Philippines*, edited by D. Tomsa, and A. Ufen (eds.), 163-185. Routledge.
- Tan, Paige Johnson. 2013. "Anti-party Attitudes in Southeast Asia." In *Party Politics in Southeast Asia: Clientelism and Electoral Competition in Indonesia, Thailand and the Philippines*, edited by D. Tomsa, and A. Ufen (eds.), 80-100. Routledge

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายสมชัย แสนภูมิ เกิดเมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ.2533 ที่จังหวัดสกลนคร สำเร็จ การศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2554 และเข้า ศึกษาต่อในหลักสูตรการเมืองและการจัดการปกครอง ภาควิชาปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2555 อีเมลล์: saenphumi1@gmail.com

